

Zemkopības ministrija

Latvijas lauksaimniecība

2015

Saturs

Tekstā lietotie saīsinājumi un abreviatūras.....	4
1. Lauksaimniecības, zivsaimniecības un pārtikas nozīme tautsaimniecībā	6
1.1. Ieguldījums tautsaimniecības izaugsmē.....	6
1.2. Lauksaimniecības ekonomiskās darbības raksturojums.....	8
1.3. Lauksaimniecības zemju izmantošana	15
2. Lauksaimniecības nozaru attīstība	17
2.1. Kopsavilkums.....	17
2.2. Piena un piena produktu ražošana.....	19
2.3. Cūkgaļas ražošana	25
2.4. Liellopu gaļas ražošana.....	32
2.5. Olu un putnu gaļas ražošana	38
2.6. Aitkopības un kazkopības nozaru attīstība.....	43
2.7. Zirgkopība	47
2.8. Graudu ražošana	50
2.9. Augļu un dārzeņu ražošana	57
2.10. Kartupeļu ražošana.....	63
2.11. Eļļas augu un šķiedraugu ražošana.....	66
2.12. Biškopība	68
2.13. Netradicionālās lauksaimniecības nozares.....	70
2.14. Bioloģiskā lauksaimniecība	75
2.15. Sēklas un pavairojamais materiāls	78
2.16. Lauksaimniecības augu un dzīvnieku ģenētisko resursu saglabāšana	80
2.17. Traktortehnika	82
3. Pārtikas nozares attīstība	84
3.1. Pārtikas ražošanas nozares raksturojums	84
3.2. Pārtikas kvalitātes shēmas	89
4. Zivsaimniecība	92
5. Nacionālais atbalsts lauksaimniecībai un lauku attīstībai	99
5.1. Nacionālās subsīdijas.....	99
5.2. Aizdevumi un garantijas lauku uzņēmējiem.....	100
5.3. Nodokļi	102
5.4. Kooperatīvu un nevalstisko organizāciju atbalsts	104
6. ES pasākumi lauksaimniecībai un lauku attīstībai	107

6.1.	Tiešie maksājumi	107
6.2.	Savstarpējā atbilstība	115
6.3.	Vidi saudzējoša lauksaimniecība	116
6.4.	Kopējā tirgus atbalsta instrumenti	123
6.5.	Latvijas Lauku attīstības programma 2007.-2013. gadam	128
6.6.	Valsts lauku tīkls	133
7.	Ārējā tirdzniecība.....	139
7.1.	Starptautiskās tirdzniecības līgumi.....	139
7.2.	Ārējās tirdzniecības analīze	142
8.	Izglītība, zinātne, konsultācijas.....	150

Tekstā lietotie saīsinājumi un abreviatūras

a/s	akciju sabiedrība
ACM	atsevišķais maksājums par cukuru
ALDG	Augsta līmeņa ekspertu darba grupa piensaimniecības jautājumos
ASV	Amerikas Savienotās Valstis
BDUZ	Lauku attīstības programmas 2007.-2013. gadam pasākuma „Agrovides maksājumi” apakšpasākums “Bioloģiskās daudzveidības uzturēšana zālajos”
BI	Lauku attīstības programmas 2007.-2013. gadam pasākuma „Agrovides maksājumi” apakšpasākums “Bufejoslu ierīkošana”
BLA	Lauku attīstības programmas 2007.-2013. gadam pasākuma „Agrovides maksājumi” apakšpasākums “Bioloģiskās lauksaimniecības attīstība”
BSS	Baltijas Jūras Stratēģija
BVZ	Bioloģiski vērtīgie zālāji
CETA	ES tirdzniecības un sadarbības līgums ar Kanādu
cnt	centners
CSP	Centrālā statistikas pārvalde
DDA	Dohas attīstības programma
DV	dalībvalsts
dzīv.	dzīvnieks
EBA	īpašais režīms vismazāk attīstītajām valstīm
EI	Lauku attīstības programmas 2007.-2013. gadam pasākuma „Agrovides maksājumi” apakšpasākums “Erozijas ierobežošana”
EK	Eiropas Komisija
ELFLA	Eiropas Lauksaimniecības fonds lauku attīstībai
ELGF	Eiropas Lauksaimniecības garantiju fonds
EN RD	Eiropas Tīkls Lauku attīstībai
EP	Eiropas Parlaments
EPS	elektroniskā pieteikšanās sistēma
ES	Eiropas Savienība
ETS	ES Emisijas kvotu tirdzniecības sistēma
EUR	eiro
EUROSTAT	Eiropas Savienības Statistikas birojs
EZ	ekonomiskā zona
EZF	Eiropas Zivsaimniecības fonds
FEDFA	Eiropas briežu audzētāju federācija
G-20	Pasaulē 20 lielākās industriāli attīstītās valstis
ha	hektārs
ICAR	Starptautiskā dzīvnieku pārraudzības komiteja
IDIV	Lauku attīstības programmas 2007.-2013. gadam pasākuma „Agrovides maksājumi” apakšpasākums “Integrētās dārzkopības ieviešana un veicināšana”
IKP	iekšzemes kopprodukts
ĪLK	Īpašā lauksaimniecības komiteja
IT	informācijas tehnoloģijas
kg	kilograms
KLP	Kopējā lauksaimniecības politika
KN	kombinētā nomenklatūra
L/s	lauksaimniecība
LAD	Lauku atbalsta dienests
LAP	Lauku attīstības programma
LBB	Latvijas Biškopības biedrība
LDC	valsts aģentūra „Lauksaimniecības datu centrs”
LDGRS	Lauku attīstības programmas 2007.-2013. gadam pasākuma „Agrovides maksājumi” apakšpasākums “Lauksaimniecības dzīvnieku ģenētisko resursu saglabāšana”
LEK	LVAEI Lauksaimniecības ekonomiskais kopaprēķins
LGLAA	SIA „Latvijas gaļas liellopu audzētāju asociācija”
LIZ	lauksaimniecībā izmantojamā zeme

LLKC	sabiedrība ar ierobežotu atbildību „Latvijas lauku konsultāciju un izglītības centrs”
LLU	Latvijas Lauksaimniecības universitāte
LLVN	laba lauksaimniecības un vides stāvokļa nosacījumi
LOSP	Lauksaimnieku organizāciju sadarbības padome
LPKS	Lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvā sabiedrība
LR	Latvijas Republika
Ls	lats
LSAB	Latvijas sīkdzīvnieku audzētāju biedrība „Trusis un citi”
LTVK	Lauksaimniecības tirgus veicināšanas centrs
LVAEI	Latvijas Valsts Agrārās ekonomikas institūts
Mercosur	Merkosūras valstis (Argentīna, Brazīlija, Paragvaja un Urugvaja)
milj.	miljoni
MK	Ministru kabinets
MLA	Lauku attīstības programmas 2007.-2013. gadam pasākums „Maksājumi par nelabvēlīgiem apstākļiem citās teritorijās (izņemot kalnu teritorijas)”
MP	ES Lauksaimniecības un zivsaimniecības ministru padome
MPS	mācību un pētījumu saimniecība
NACE	Saimniecisko darbību statistiskā klasifikācija Eiropas Savienībā
NAFO	Ziemeļrietumu Atlantijas zvejniecības organizācija
NEAFC	Ziemeļaustrumu Atlantijas zvejniecības komisija
NIM	Natura 2000 maksājumi (meža īpašniekiem)
NNFSP	netieši novērtētie finanšu starpniecības pakalpojumi
NPKS	Nacionālā pārtikas kvalitātes shēma
NVS	Neatkarīgo Valstu Savienība
PTO	Pasaules Tirdzniecības organizācija
PVD	Pārtikas un veterinārais dienests
PVN	pievienotās vērtības nodoklis
PPVA	pārejas posma valsts atbalsts
RLP	Reģionālā lauksaimniecības pārvalde
RLZP	Lauku attīstības programmas 2007.-2013. gadam pasākuma „Agrovīdes maksājumi” apakšpasākums “Rugāju lauks ziemas periodā”
SDAA	Biedrība „Savvaļas dzīvnieku audzētāju asociācija”
SIA	sabiedrība ar ierobežotu atbildību
SUDAT	Saimniecību uzskaites datu tīkls
t	tonna
t.i.	tas ir
t.sk.	tai skaitā
THC	tetrahidrokanabinols
TKO	Tirgus kopējā organizācija
tūkst.	tūkstotis
utml.	un tamlīdzīgi
VAAD	Valsts augu aizsardzības dienests
VAS	Valsts akciju sabiedrība
VID	Valsts ieņēmumu dienests
VLT	Valsts Lauku tīkls
VPM	vienotais platības maksājums
VPS	vispārējo preferenču sistēma
VPS+	īpašais veicināšanas režīms ilgtspējīgai attīstībai un labai pārvaldībai
VRG	Vietējās rīcības grupas
VZD	Valsts zemes dienests
z/s	zemnieku saimniecība
ZM	Zemkopības ministrija

1. Lauksaimniecības, zivsaimniecības un pārtikas nozīme tautsaimniecībā

1.1. Ieguldījums tautsaimniecības izaugsmē

Latvijas ekonomikas izaugsme no 2011. līdz 2013. gadam sasniedza vidēji 4,7% ik gadu, kas bija viena no straujākajām ES. 2014. gadā ekonomikas pieauguma tempi palēninājās, ko noteica tendences ārējā vidē – lēnāka nekā iepriekš gaidīta izaugsme ES, kā arī ekonomiskās sadarbības pavājināšanās ar Krieviju. 2014. gadā IKP pieauga par 2,4 procentiem.

Galvenais ekonomiskās izaugsmes nodrošinātājs ir privātais patēriņš, kas 2014. gadā pieauga par 2,3%. 2014. gadā privātā patēriņa pieaugumu sekmēja vidējās darba samaksas pieaugums, tajā pašā laikā nodarbinātības kāpums bija lēns. Tāpat kā kopējā ekonomikas izaugsme, arī privātā patēriņa pieauguma tempi pagājušajā gadā bija mērenāki nekā 2013. gadā. Arī šogad ekonomikas izaugsmi balstīs privātā patēriņa pieaugums. Par to liecina straujais mazumtirdzniecības apgrozījuma pieaugums 2015. gada pirmajos mēnešos. Janvārī-februārī kopējais mazumtirdzniecības apgrozījums bija par 7,6% lielāks nekā pirms gada.

Situācija ārējā vidē ietekmē Latvijas uzņēmēju eksporta iespējas, un pēdējos gados eksporta dinamika ir krietni mērenāka nekā pirmajos pēckrīzes gados. Kopumā 2014. gadā preču un pakalpojumu eksporta apjomi pieauga par 2,2%. Eksporta pieaugumu nodrošināja preču eksporta apjomu kāpums.

Šogad kopumā straujš eksporta pieaugums nav gaidāms – Latvijas eksporta iespējas ietekmēs procesi ārējos tirgos, it īpaši ekonomiskās situācijas attīstība Krievijā. 2015. gada sešos mēnešos preču eksporta apjomi bija par 2,7% lielāki nekā pirms gada. Apjomīgākie pieaugumi vērojami mehānismu, ierīču un elektroiekārtu, kā arī koka un koka izstrādājumu un ķīmiskās rūpniecības preču eksporta grupās, bet samazinājās lauksaimniecības un pārtikas preču, kā arī transportlīdzekļu eksports.

Arī investīciju dinamika ir mērena, ko ietekmē uzņēmēju nogaidošais noskaņojums saistībā ar pieaugošo nenoteiktību ārējā vidē. 2014. gadā investīciju apjomi pieauga par 1,3 procentiem.

2014. gadā bija vērojams ļoti mērens cenu pieaugums – gada vidējā inflācija bija 0,6%. 2015. gadā turpinās mērena cenu dinamika. Šogad pirmajos trīs mēnešos cenas pieaugušas par 1,2% un martā patēriņa cenas bija par 0,4% augstākas nekā pirms gada. Gada sākumā lielākā ietekme uz cenu pārmaiņām galvenokārt bija cenu kāpumam elektroenerģijai, pārtikai un transporta pakalpojumiem, kā arī cenu kritumam siltumenerģijai. 2015. gadā vidējā gada inflācija būs nedaudz zemāka nekā iepriekšējā gadā, kas saistīts ar ārējiem faktoriem – naftas un pārtikas cenu dinamiku pasaulē.¹

Lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības (NACE 2.red.A) pievienotā vērtība kopā, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, ir samazinājusies par 2,2% fakt. cenās, bet pieaugusi par 1,5% 2010. gada salīdzināmajās cenās. Lauksaimniecības (A01) vērtība samazinājusies par 10%, savukārt tās īpatsvars kopējā IKP struktūrā samazinājies par 0,3 procentpunktiem, sasniedzot 1,6% (1.1.tabula).

¹ Tautsaimniecības attīstības raksturojumam tostarp izmantota arī Ekonomikas ministrijas 2015. gada maija informatīvajā ziņojumā „Informatīvais ziņojums par makroekonomisko situāciju valstī” iekļautā informācija

Iekšzemes kopprodukta rādītāji 2012.-2014. gadā, faktiskajās cenās (NACE 2.red.)²

Rādītāji	2012.		2013.		2014.	
	tūkst. EUR	%	tūkst. EUR	%	tūkst. EUR	%
Iekšzemes kopprodukts	22 042 986	...	23 221 874	...	24 059 734	...
Pievienotā vērtība kopā	19 236 456	100,0%	20 214 557	100,0%	20 851 335	100,0%
Augkopība un lopkopība, medniecība un saistītas palīgdarbības (A01)	402 297	2,1%	377 903	1,9%	339 764	1,6%
Mežsaimniecība un mežizstrāde (A02)	285 297	1,5%	303 135	1,5%	326 465	1,6%
Zivsaimniecība (A03)	26 392	0,1%	53 812	0,3%	52 351	0,3%
Pārtikas produktu un dzērienu ražošana (C10-11)	489 275	2,5%	530 913	2,6%	531 732	2,6%

Avots: CSP

Latvijas pastāvīgo iedzīvotāju skaits 2014. gada laikā ir samazinājies par 15,4 tūkst. iedzīvotājiem jeb 0,8%, sasniedzot 1,986 milj. cilvēku. Laukos dzīvojošo skaits samazinājies straujāk (par 6,6 tūkst. cilvēku jeb 1,0%), kamēr pilsētās dzīvojošo skaits sarucis par 8,8 tūkst. cilvēku jeb 0,7%. Kopumā laukos dzīvo 32,1% no visiem Latvijas iedzīvotājiem.

Lai arī lēnāk nekā iepriekšējos gados, 2014. gadā turpināja uzlaboties situācija darba tirgū. Bezdarba līmenis saruka līdz 10,8% un bija par 1,1 procentpunktu zemāks nekā 2013. gadā. Kopumā darba meklējumos bija 107,6 tūkst. iedzīvotāju, kas bija par 12,7 tūkst. mazāk nekā gadu iepriekš.

2014. gadā turpināja augt arī nodarbinātības līmenis, kas gada laikā palielinājās par 0,9 procentpunktiem un sasniedza 59,1%. Vienlaikus nodarbināto skaits samazinājās par 9,2 tūkstošiem jeb aptuveni 1%, salīdzinot ar 2013. gadu. Kopumā 2014. gadā bija nodarbināti 884,6 tūkst. iedzīvotāji. Jāatzīmē, ka, sākot ar 2014. gadu, ir veiktas izmaiņas darbaspēka apsekojuma metodoloģijā – ceturkšņa datu vispārīnāšanai tiek izmantots ceturkšņa vidējais privātajās mājsaimniecībās dzīvojošo iedzīvotāju skaits (iepriekš – iedzīvotāju skaits gada sākumā).

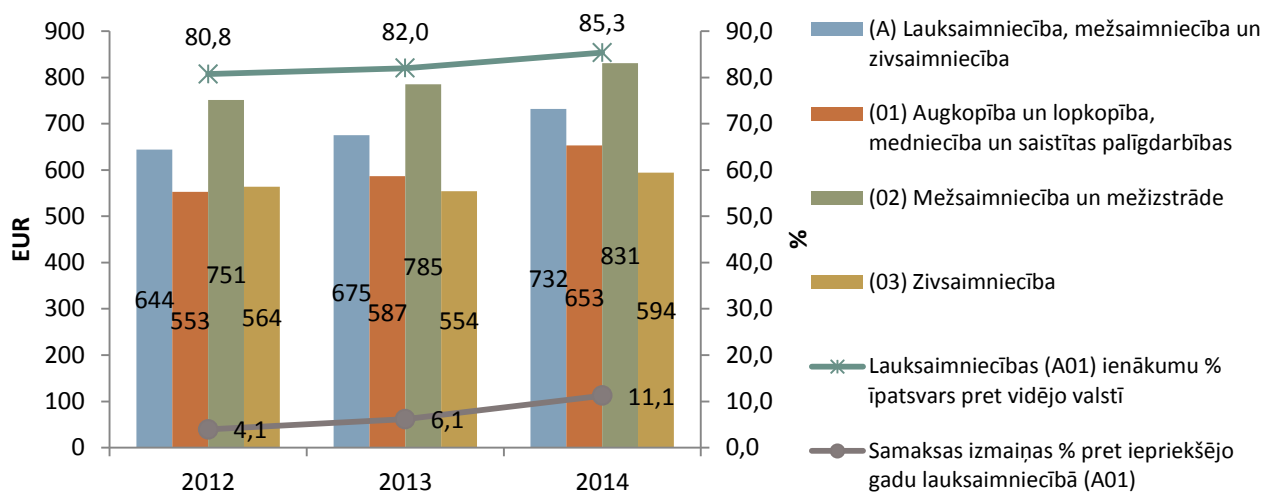
2014. gadā turpināja samazināties ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaits – gada griezumā par gandrīz 22 tūkst. jeb 2,2%, salīdzinot ar 2013. gadu. Jāatzīmē, ka lejupslidoša ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaita tendence saglabājās jau kopš 2013. gada sākuma.

Turpina samazināties arī reģistrētais bezdarba līmenis. 2015. gada marta beigās tas bija 9,2%. Reģistrēti bija 86,6 tūkst. bezdarbnieku – par 9,9 tūkst. mazāk nekā pirms gada. Augstākais reģistrētais bezdarba līmenis saglabājas Latgales reģionā (19,8%), bet zemākais Rīgā (5,3%). Gandrīz trešdaļa no kopējā reģistrēto bezdarbnieku skaita bija ilgstošie bezdarbnieki (bez darba ilgāk par gadu).

2014. gadā lauksaimniecībā, mežsaimniecībā un zivsaimniecībā (NACE 2.red. A) bija nodarbināti 66,3 tūkst. cilvēku, kas ir par 7,8% mazāk nekā 2013. gadā. Nodarbinātība augkopībā, lopkopībā un medniecībā (A01) samazinājusies par 4,3 tūkst. cilvēkiem (46,4 tūkst.cilv.) jeb par 8,5% un kopā veido 5,2% no valstī nodarbināto skaita. No visiem 2014. gadā augkopībā, lopkopībā un medniecībā nodarbinātajiem 28,7 tūkst. bija vīrieši un 17,8 tūkst. sievietes.

²2012-2013. gadu dati precizēti atbilstoši CSP aprēķinu metodikas izmaiņām

Sākot ar 2010. gada beigām, vidējais atalgojums valstī pakāpeniski palielinās. 2014. gadā mēneša vidējā bruto darba samaksa, salīdzinot ar 2013. gadu, palielinājās par 49 EUR jeb 6,8% un bija 765 EUR. Sabiedriskajā sektorā pieaugums bija 6,1%, bet privātajā – 7,4%. Atalgojuma līmenis lauksaimniecībā (A01) pieaudzis par 3,3 procentpunktiem no kopējā atalgojuma līmeņa valstī (1.1.attēls).

1.1.attēls. Strādājošo mēneša vidējā bruto darba samaksa pa darbības veidiem (NACE 2.red.) 2012.-2014. gadā
Avots: CSP

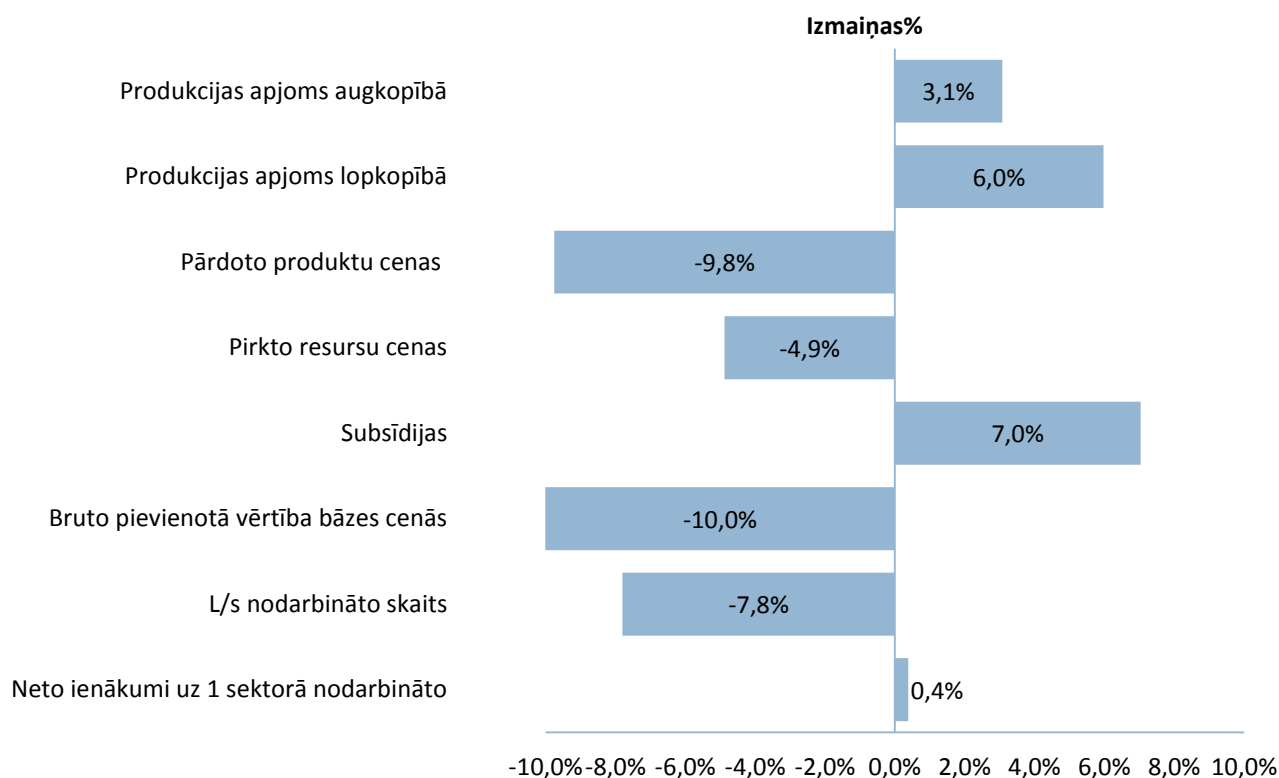
1.2.Lauksaimniecības ekonomiskās darbības raksturojums

Lauksaimniecības sektora ekonomisko rādītāju analīze par 2014. gadu ir veikta, izmantojot Lauksaimniecības ekonomisko kopaprēķinu (LEK). Tas aptver visu lauksaimniecības sektoru kopumā, iekļaujot visas saimniecību kategorijas un lauksaimniecības darbības veidus, tajā skaitā arī nelauksaimnieciskās blakusdarbības, ja par tām saimniecībā netiek veikta atsevišķa uzskaitē.

Ienākumu novērtējums iegūts, apkopojot visa sektora datus par ražotās produkcijas apjomiem, tās izlietojumu, cenām, atbalstu, ražošanas izmaksām un ienākumu pārdali. Galvenie izmantotie informācijas avoti ir Centrālās statistikas pārvaldes, Saimniecību uzskaites datu tīkla (SUDAT) un Lauku atbalsta dienesta dati, nepieciešamības gadījumos veikts to pārrēķins vai uz tiem balstīts novērtējums. Datu precizēšanas rezultātā koriģēti 2013. gada rādītāji. Sakarā ar to, ka informācija par 2014. gadu vēl nav pilnībā pieejama, iegūtie rezultāti ir provizoriski, īpaši izmaksu jomā.

Ienākumu analīzē, saskaņā ar ES pielietoto LEK metodiku, tiek izmantota galaprodukcija, kura no kopējās saražotās atšķiras ar to, ka tajā neietilpst atsevišķi izlietojuma veidi – galvenokārt patēriņš pašu saimniecībā tā paša produkta ražošanai, kā arī blakusprodukti u.c..

2014. gada rezultāti lauksaimniecības sektorā kopumā rāda, ka pēc ievērojamā pievienotās vērtības un ienākumu samazinājuma 2013. gadā, 2014. gadā ir turpinājies kopējās lauksaimniecībā iegūtās pievienotā vērtības samazinājums (par 10%), taču ienākumi uz nodarbināto ir saglabājušies esošā līmenī sakarā ar nodarbināto skaita kritumu. Saražotās produkcijas apjomi ir palielinājušies gan augkopībā, gan lopkopībā, taču ir būtiski samazinājušās cenas. Samazinājušās arī resursu cenas, tomēr, kā redzams 1.2. attēlā, pārdotās produkcijas cenas ir samazinājušās daudz straujāk.

1.2.attēls. Galveno sektora rādītāju izmaiņas 2014./2013.gadā

Avots: LVAEI (LEK)

Izmaksu dati tiks precizēti gada otrajā pusē, tādēļ galīgajos rezultātos vēl iespējamās korekcijas. Kopumā sektora rezultāti 2014. gadā vērtējami kā atzīstami, ņemot vērā, ka lauksaimniekiem nācās saskarties ar nozīmīgu cenas samazinājumu gan augkopības, gan lopkopības produktiem. Jāpiebilst, ka piena cenas samazinājums vēl samērā maz ietekmēja 2014. gada vidējos rezultātus, jo gada pirmajā pusē tā cena bija augstāka nekā 2013. gadā.

Fizisko apjomu izmaiņas

Kaut arī 2014. gadā bija nelabvēlīgi apstākļi ziemājiem (ziemas kviešu kopražā ir divreiz zemāka nekā 2013. gadā, būtiski samazinājās arī rapša kopražā), tomēr kopumā augkopības apjomi ir palielinājušies par 3%. To sekmēja augstās vasarāju ražas, kā rezultātā tika ievākta graudu rekordražā (2,2 milj. tonnu), kas ir par 14% vairāk, kā gadu iepriekš. Straujš kāpums ir lauka dārzenų ražai – par 42%. Turpretī rapšu kopražā, sakarā ar ziemas rapšu izsalšanu, samazinājās par 38%.

Lopkopības nozarēs kopējais apjomu kāpums ir vēl nozīmīgāks – par 6%. To galvenokārt ietekmēja piena ieguves palielinājums par 6,2%. Arī putnu gaļas ražošanā apjomu kāpums par 7%, cūkgaļas ražošanā par 3,1 %, bet olu ražošanā – par 3%. Arī kažokādu apjomi palielinājušies par 12%. Pārējo lopkopības produktu izmaiņas ir salīdzinoši nelielas.

Cenu izmaiņas

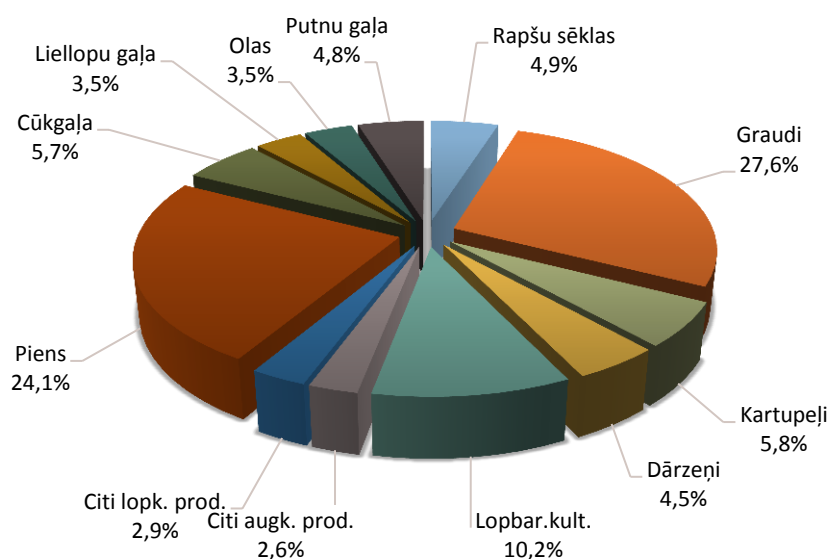
Laikā no 2010. līdz 2012. gadam bija vērojama strauja lauksaimniecības produktu cenu celšanās, kas turpinājās līdz 2012. gadam. Taču 2013. gadā iesākās cenu kritums, kas turpinājās arī 2014. gadā, turklāt vēl straujākos tempos (vidēji pārdošanas cenām samazinoties par 7,9%, pret 4,7% samazinājumu 2013. gadā). Straujš cenu samazinājums attiecas gan uz augkopības produktiem (vidēji par 10%), gan lopkopības produktiem (par 9%).

Tajā skaitā augkopībā visbūtiskāk cenas samazinājās graudiem un rapšiem (par 21%). Arī kartupeļu cena samazinājusies par 11%. Zemākas kopražas dēļ ir palielinājusies augļu un ogu vidējā cena, bet dārzenų cena kopražas pieauguma dēļ samazinājusies.

Savukārt lopkopībā straujākais pārdošanas cenu samazinājums bija kažokādām – par 52%. Nozīmīgs cenu samazinājums bijis cūkgaļai – par 12%, bet piena cenas vidēji gadā samazinājās par 6,1%. Tas nozīmē, ka piena cenu samazinājuma ietekme vēl 2014. gada rezultātos pilnībā neparādās. Savukārt neliels cenu palielinājums ir putnu gaļai – par 2%, bet bišu produktiem par 7%. Olu cena nav būtiski mainījusies.

Produkcijas vērtība un struktūra

Kopējā lauksaimniecības preču izlaides vērtība bāzes cenās (ar produktu subsīdijām) 2014. gadā sasniedza 1105 milj. EUR, tādējādi samazinoties par 5% salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu. No kopējās vērtības 55,6% veidoja augkopība un 44,4% - lopkopība. Kaut gan iepriekšējos gados bija tendence augkopības nozarei attīstīties straujāk, palielinot savu īpatsvaru kopējā vērtībā (no 52% 2006. gadā līdz 61% 2012. gadā), pēdējo gadu dati liecina par atgriešanos pie vairāk sabalansētas ražošanas struktūras. Galveno produktu īpatsvars 2014. gadā ir apkopots 1.3.attēlā.

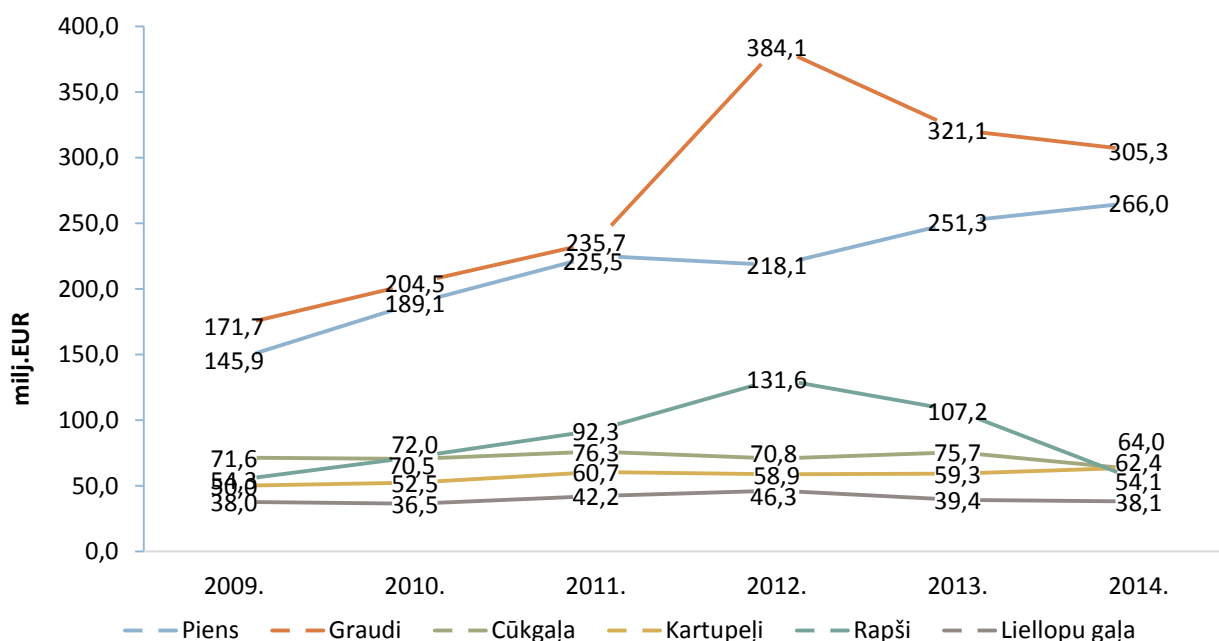

1.3.attēls. Lauksaimniecības preču galaprodukcijas struktūra 2014. gadā (bāzes cenās)

Avots: LVAEI (LEK)

Produktu struktūrā 2014. gadā ir mainījies dažu produktu īpatsvars. Sakarā ar kopražas un cenu samazinājumu ir teju divkārt samazinājies rapšu īpatsvars (no 9,2% līdz 4,9%), savukārt palielinājies ir piena (par 2,5 procentpunktiem) un dārzeņu (par 1,5 procentpunktiem) īpatsvars. Citu lopkopības produktu īpatsvars samazinājies par 1,2 procentpunktiem sakarā ar cenu kritumu kažokādām. Pārējo produktu izmaiņas nepārsniedz vienu procentpunktu.

Nozīmīgāko lauksaimniecības produkcijas veidu vērtības izmaiņas 2009.–2014. gados apkopotas 1.4.attēlā. Redzams, ka 2014. gadā, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, ir palielinājusies piena un kartupeļu vērtība, savukārt graudu, rapšu un cūkgaļas vērtība ievērojami samazinājusies. Piena vērtības palielinājums saistīts ar apjomu kāpumu, kā arī papildus subsīdijām, kuras daļēji kompensēja cenas kritumu. Kopumā nostiprinās divu vadošo nozaru – graudkopības un piena lopkopības – loma Latvijas lauksaimniecībā.

1.4.attēls. Atsevišķu produktu vērtības dinamika 2009.–2014. gados (bāzes cenās, milj. EUR)

Avots: LVAEI (LEK)

Resursu izmantošana

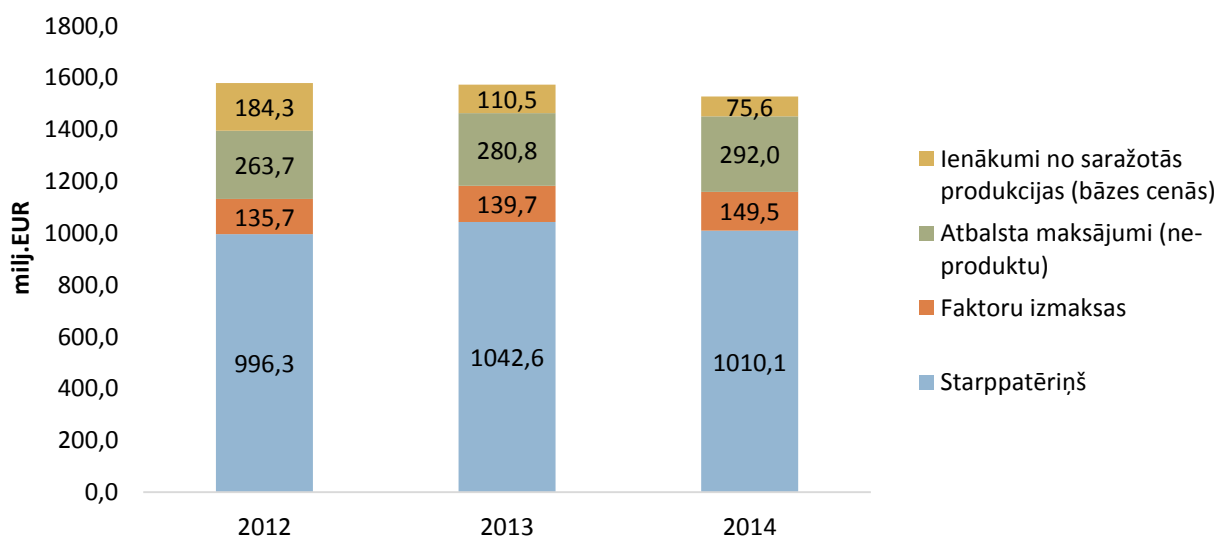
Ienākumi no lauksaimnieciskās darbības ir atkarīgi ne tikai no saražotās produkcijas vērtības un subsīdijām, bet tos nosaka arī ar ražošanu saistītās izmaksas, no kurām galvenās ir starppatēriņš.

1.5.attēls parāda lauksaimnieciskās darbības ieņēmumu struktūru – kāda daļa ir starppatēriņš, faktoru izmaksas, un cik liela daļa ir lauksaimnieku ienākumi.

Kā redzams no attēla datiem, 2014. gadā lauksaimnieku rīcībā esošie ienākumi (tos veido ienākumi no produkcijas un atbalsta maksājumi) samazinājās par EUR 23 milj.(6%), tajā skaitā ieņēmumi no produktu ražošanas samazinājās par EUR 35 milj., bet ne-produktu atbalsta maksājumi palielinājās par EUR 11 milj. (šie dati vēl tiks precizēti).

Arī izmaksu daļas (starppatēriņa) vērtība ir samazinājusies (par 3%), jo par 4,9% samazinājās pirktu resursu cenas. Ziņojuma sastādīšanas laikā vēl nav pieejami precīzi dati par lielākās daļas resursu apjomu izmaiņām, tādēļ tās ir novērtētas, ņemot vērā ražošanas apjomu izmaiņas, pieņemot arī, ka ražošana sakarā ar veiktajiem ieguldījumiem kļūst efektīvāka. Pieejamie dati liecina, ka 2014. gadā minerālmēslu patēriņš palielinājies tikai par 1% (2013. gadā – par 13%). Analizējot starppatēriņa cenu izmaiņas, jāatzīmē, ka vienīgais postenis, kur tās ir nozīmīgi palielinājušās, ir ēku uzturēšanas izdevumi – palielinājums par 3,4%, bet nozīmīgi samazinājušās tās ir minerālmēsliem – par 13% un sēklām – par 15%. Pārējiem resursiem cenu svārstības nepārsniedza 5%.

Sakarā ar produkcijas vērtības samazinājumu, starppatēriņa īpatsvars nozares izlaidē pieauga – no 80,6% līdz 81,8% (saskaņā ar provizoriskajiem datiem). Turklāt, salīdzinot ar vidējo līmeni ES, Latvijā starppatēriņa īpatsvars produkcijas vērtībā ir augsts – ES vidēji 2012. gadā tas bijis tikai 60%.

1.5.attēls. Izmaksu apjoms lauksaimniecības sektora ieņēmumos 2012.-2014.gados

*Faktoru izmaksas ietver: pamatlīdzekļu patēriņu, ar ražošanu saistītos nodokļus, zemes nomu un kredītprocenu maksājumus (no tiem atņemti netieši novērtētie finanšu starpniecības pakalpojumi (NNFSP))

Avots: LVAEI (LEK)

Produkcijas un faktoru izmaksu izmaiņu rezultātā ienākumi no saražotās lauksaimniecības produkcijas (neskaitot atbalsta maksājumus, kuri nav tieši saistīti ar produktu ražošanu) 2014. gadā ir samazinājušies par 32%, kas ievērojami atpaliek no „labāko” gadu rezultātiem. Līdz ar to reālās lauksaimnieciskās darbības (produktu ražošanas) īpatsvars lauksaimnieku ienākumu veidošanā 2014. gadā samazinājies par 7,5 procentpunktiem līdz 20,5% (2012. gadā tas bija 41%). Pārējā daļa ir atbalsta maksājumi, kas nav tieši saistīti ar konkrētu produktu ražošanu (lai gan prasa noteiktu nosacījumu izpildi). Kopumā jāatzīst, ka produktu ražošanas īpatsvars lauksaimnieku ienākumos ir zems (līdz 2007. gadam minētais īpatsvars bija virs 50%), līdz ar to lauksaimnieku atkarība no atbalsta maksājumiem ir ļoti liela.

Pievienotās vērtības un ienākumu izmaiņas

No lauksaimniecības nozares izlaides vērtības bāzes cenās atņemot starppatēriņa izmaksas, iegūta bruto pievienotā vērtība (BPV), kas 2014. gadam aprēķināta 225,1 milj. EUR. Tā ir par 10% mazāka nekā 2013. gadā. Kā rāda 1.2.tabulas dati, šāds rezultāts radies cenu izmaiņu ietekmē – produkcijas cenu samazināšanās radījusi BPV samazinājumu par EUR 56,5 milj. (par 22% pret 2013. gada līmeni). Lauksaimniecības nozares neto pievienotā vērtība faktorizmaksās (tā aprēķināta, bruto pievienotajai vērtībai pieskaitot atbalsta maksājumus, kas nav saistīti ar konkrētiem produktiem, bet atņemot nodokļus un pamatlīdzekļu nolietojumu) sasniegusi EUR 391,2 milj. (samazinājums par 6%).

1.2.tabula

Lauksaimniecības ienākumu veidošanās svarīgākās pozīcijas 2012.-2014.gados

Rādītāji	Vērtība bāzes cenās, milj. EUR			Izmaiņas (+/-)	
	2012.	2013.	2014.*	2013./2012.	2014./2013.
Augkopība	744,2	664,1	614,4	-11%	-7%
Graudaugi	384,1	321,1	305,3	-16%	-5%
Rapši	131,6	107,2	54,1	-19%	-50%
Lopbarības kultūras	94,5	115,3	112,7	22%	-2%
Dārzeņi	51,8	37,2	50,0	-28%	34%
Kartupeļi	58,9	59,3	64,0	1%	8%
Augļi un ogas	6,3	7,4	9,3	18%	25%
Citi augu produkti	17,0	16,5	19,0	-3%	15%
Lopkopība	456,4	500,3	490,5	10%	-2%

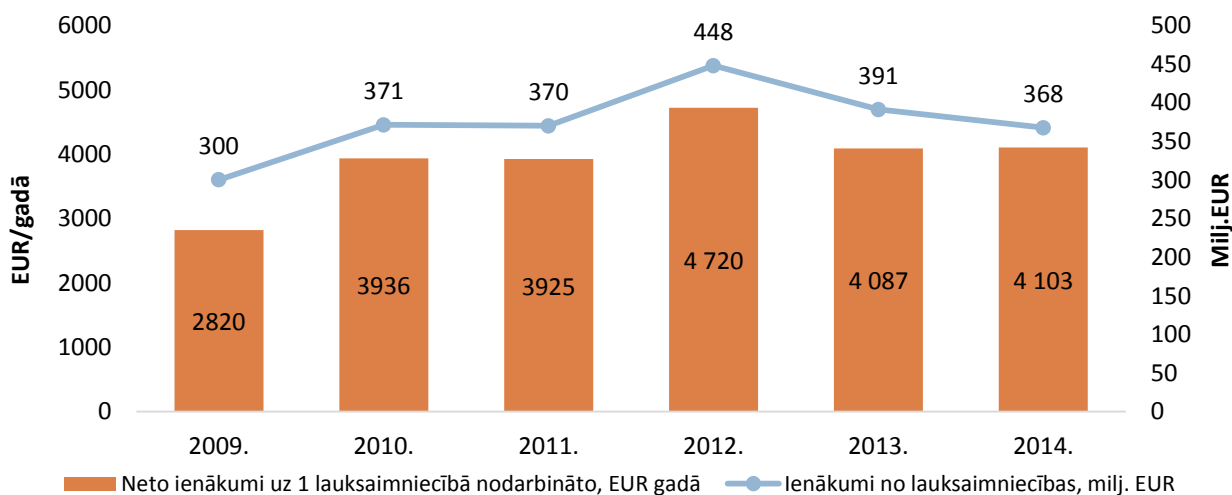
Piens	218,1	251,3	266,0	15%	6%
Liellopi	46,3	39,4	38,1	-15%	-3%
Cūkas	70,8	75,7	62,4	7%	-17%
Mājputni	40,3	47,9	52,8	19%	10%
Olas	47,7	38,1	38,9	-20%	2%
Citi dzīvnieku produkti	33,1	47,9	32,2	45%	-33%
Lauksaimniecības preču izlaide	1 200,6	1 164,3	1 104,9	-3%	-5%
t.sk. izlaide ražotāju cenās	1 191,7	1 159,0	1 090,6	-3%	-6%
ar produktiem saist. subsīdijas	8,9	5,3	14,3	-40%	169%
Pakalpojumi	36,0	34,3	32,3	-5%	-6%
Neatdalāmās blakusdarbības	79,7	94,2	98,0	18%	4%
Lauks. "nozares" izlaide	1 316,3	1 292,8	1 235,2	-2%	-4%
Starppatēriņš	996,3	1 042,6	1 010,1	5%	-3%
Bruto pievienotā vērtība	320,0	250,2	225,1	-22%	-10%
Subsīdijas, nesadalītas pa produktiem	263,7	280,8	292,0	7%	4%
Ar ražošanu saistītie nodokļi	11,1	14,5	15,2	31%	5%
Pamatlīdzekļu nolietojums	103,4	101,7	110,7	-2%	9%
Neto pievienotā vērtība (faktorizmaksās)	469,2	414,9	391,2	-12%	-6%
Noma	14,3	18,7	19,8	31%	6%
Kredītprocenti	6,9	4,9	3,7	-30%	-23%
Ārējās izmaksas	21,2	23,6	23,6	11%	0%
Ienākumi no lauksaimn. darbības	448,0	391,3	367,7	-13%	-6%
Nodokļi no ienākuma	49,2	52,5	54,0	7%	3%
Algoto darbinieku ienākumi	68,9	83,0	89,9	21%	8%
Ģimenes darbaspēka ienākumi	330,0	255,8	223,8	-22%	-13%
Nodarbināto skaits lauksaimniecībā, tūkst. pilnās gada darba vienības	84,5	82,9	76,4	-2%	-8%
Ienākumi uz vienu pilna laika nodarbināto, EUR gadā	4720,0	4087,0	4103,0	-13%	0%

Avots: LVAEI (LEK)

No neto pievienotās vērtības faktorizmaksās atņemot ārējās izmaksas (kuras veido zemes noma un neto kredītprocentu maksājumi), aprēķināti bruto ienākumi no lauksaimniecības darbības 367,7 milj. EUR apmērā, kuri veido 94% no vērtības 2013. gadā.

Ārējās izmaksās iekļautie kredītprocenti veido tikai daļu no faktiskajiem maksājumiem – no tiem ir atņemti NNFS (netieši novērtētie finanšu starpniecības pakalpojumi), kuri saskaņā ar ES metodiku tiek iekļauti starppatēriņā kā finanšu sektora pakalpojumi citiem sektoriem. Turklāt no samaksājamiem ir atņemti saņemtie procenti par noguldījumiem. Kopējie procentu maksājumi, kurus lauksaimnieki maksā par kredītiem, novērtēti 19,0 milj. EUR apmērā (2013. gadā – 23,5 milj. EUR).

Aprēķinātie neto ienākumi uz vienu lauksaimniecībā nodarbināto 2014. gadā veidoja aptuveni 4100 EUR gadā jeb 340 EUR vidēji mēnesī, kas ir tikpat cik 2013. gadā, ievērtējot provizorisko nodarbināto skaita samazinājumu pilna laika vienībās par 8% (no 82,9 tūkst. līdz 76,4 tūkst.). Nodarbināto skaita izmaiņas ir iegūtas, izmantojot CSP darbaspēka apsekojuma datus, bet 2013. gada rādītājs – no lauku saimniecību struktūras apsekojuma. Salīdzinot ar iepriekšējiem gadiem, redzams, ka vidējie lauksaimnieku ienākumi 2010.-2014.gados ir bijuši līdzīgi, izņemot palielinājumu 2012. gadā labvēlīgu tirgus apstākļu dēļ.

1.6.attēls. Ienākumi no lauksaimniecības 2009.-2014.gados

Avots: LVAEI (LEK)

Ņemot vērā, ka Latvijā kopumā vidējā neto alga 2014. gadā sasniedza 560 EUR (CSP dati), iegūstam, ka vidējie lauksaimnieku ienākumi (rēķinot uz pilna laika nodarbināto) veidoja tikai 60,7% no vidējās neto darba samaksas tautsaimniecībā. Tā kā 2014. gadā vidējā neto alga valstī ir palielinājusies par 8,6%, lauksaimnieku situācija relatīvi ir pasliktinājusies. Arī iepriekšējo gadu pieredze rāda, ka lauksaimnieku ienākumi attiecībā pret valstī vidējiem ir bijuši svārstīgi un zemāki par tiem: 2012. gadā šis rādītājs bija 86%, 2011. gadā - 74%, 2009. gadā tikai 49%, bet laikā no 2004. līdz 2007. gadam - 70 līdz 80%.

Ienākumi atsevišķās saimniecībās būtiski atšķiras no vidējā rādītāja, ko galvenokārt nosaka saimniecības lielums, specializācija, ražošanas efektivitāte un pieeja tirgiem.

Aprēķins salīdzināmās cenās

Izsakot rādītājus salīdzināmās iepriekšējā gada cenās (1.3.tabula), aprēķināts, ka 2014. gadā ienākumu samazinājums izveidojies tiešā produktu cenu izmaiņu ietekmē. Savukārt apjomu izmaiņas sekmējušas ienākumu kāpumu par 31,4 milj. EUR (jeb 8%), bet cenu izmaiņu dēļ tie samazinājušies par 74,6 milj. EUR (19%). Cenu izmaiņu negatīvo efektu daļēji kompensējis subsīdiju kāpums par 19 milj. EUR (galvenokārt platību maksājumi un atbalsts piena ražotājiem), līdz ar to cenu un subsīdiju izmaiņu dēļ kopā ienākumi samazinājušies par 55 milj. EUR (13%) – un kopējais ienākumu samazinājums no lauksaimnieciskās darbības ir 6% (1.2.tabulas dati). Subsīdiju izmaksa par 2014. gadu vēl nav pabeigta, tādēļ dati par to galīgo apjomu tiks precizēti.

1.3.tabula

Apjomu un cenu izmaiņu ietekme uz lauksaimniecības rezultātiem 2013. gadā Latvijā

Rādītāji	2013. g. (milj. EUR)	2014. gada vērtība (milj. EUR)		Starpība 2014./13 (milj. EUR)			Apjomu indeksi	Cenu indeksi
	Faktiskās cenās	2013.g. cenās	2014.g. cenās	Faktiskās cenās	Salīdz. cenās	Cenu ietekme	2014./13	2014./13
L/s "nozares" izlaide (bāzes cenās)	1292.8	1338.5	1235.2	-57.6	45.7	-103.3	103.5%	92.3%
t.sk. izlaide ražotāju cenās	1287.5	1332.7	1220.9	-66.6	45.2	-111.7	103.5%	91.6%
produktu subsīdijas	5.3	5.8	14.3	9.0	0.5	8.4	110.0%	244.5%
Starppatēriņš	1042.6	1056.9	1010.1	-32.6	14.3	-46.8	101.4%	95.6%
Bruto pievienotā vērtība (bāzes cenās)	250.2	281.6	225.1	-25.1	31.4	-56.5	112.6%	79.9%
Faktoru izmaksas	139.7	139.8	149.5	9.8	0.1	9.7	100.0%	106.9%
Atbalsts (ne-produktu)	280.8	280.8	292.0	11.2	0.0	11.2	100.0%	104.0%
Ienākumi l/s "nozarē"	391.3	422.7	367.7	-23.6	31.4	-55.0	108.0%	87.0%

Avots: LVAEI (LEK)

Salīdzinājums ar citām ES valstīm

Saskaņā ar EUROSTAT datiem (LEK 1.novērtējums), Latvijā 2014. gadā ienākumu tendence lauksaimniecībā ir līdzīga ES vidējai, jo ES kopumā lauksaimnieku ienākumi uz nodarbināto 2014. gadā ir samazinājušies – par 1,7%. Tajā skaitā tikai 8 valstīs tie ir palielinājušies, bet 20 valstīs samazinājušies. Vislielākais ienākumu kritums bija Somijā (-23%) un Lietuvā (-19%). Savukārt straujš ienākumu pieaugums reģistrēts Slovēnijā (+13%) un Ungārijā (+9%). Dažādos rezultātus ietekmēja gan atšķirīgā ražošanas struktūra dalībvalstīs, gan nozīmīgās atšķirības cenu izmaiņās. Tomēr laikā no 2005. gada lauksaimnieku vidējie ienākumi Latvijā ir palielinājušies lēnāk nekā vidēji jaunajās dalībvalstīs: par 25%, bet vidēji jaunajās dalībvalstīs par 76%, savukārt vecajās (ES-15) dalībvalstīs tie šajā laikā palielinājušies par 19%.

1.3.Lauksaimniecības zemju izmantošana

Centrālās statistikas pārvaldes dati liecina, ka lauksaimniecībā izmantojamās zemes (LIZ) izmantošana 2013. gadā ir pieaugusi, bet 2014. gadā nedaudz samazinājusies (1.4.tabula).

1.4.tabula

Lauksaimniecībā izmantojamās zemes izmantošana (tūkst. hektāru)

Rādītāji	2012	2013	2014
Izmantotā lauksaimniecībā izmantojamā zeme	1840.9	1877.7	1872.5
aramzeme	1178.1	1207.9	1209.1
ilggadīgie stādījumi (neieskaitot zemenes)	6.3	6.4	6.3
plavas un ganības	656.4	663.4	657.1

Avots: CSP

Lauksaimniecības kultūru sējumu kopplatība laika periodā no 2012. līdz 2014. gadam ir pieaugusi, to sekmējis izteiktais graudaugu platību pieaugums. (1.5.tabula).

1.5.tabula

Galveno lauksaimniecības kultūru sējumu platība (tūkst. ha)

Gads	SĒJUMU KOPPLATĪBA	Graudaugi	Rapsis	Cukurbietes	Kartupeļi	Dārzeni	Garšķiedras lini	Eļļas lini
2012	1122.1	574.6	117.5	...	28.2	8.1	0.6	0.3
2013	1146.5	583.9	128.2	...	27.3	8.5	0.2	0.1
2014	1150.5	655.2	100.1	...	26.8	8.2	0.1	0.5

Avots: CSP

Lauku atbalsta dienesta LIZ apsekošanas rezultāti pa administratīvo teritoriju vienībām 2014. gadā liecina, ka apsekotā LIZ ir 2 298 796,1 ha, no tās 364 294,6 ha jeb 15,85 procenti no apsekotās LIZ ir nekoptā LIZ platība (1.6.tabula).

1.6.tabula

LIZ apsekošanas rezultāti pa administratīvo teritoriju vienībām 2014. gadā

Apsēkoto kadastru skaits	LIZ platība apsekotajos kadastros (ha)	Kopto kadastru skaits	LIZ platība koptajos kadastros (ha)	Nekoptā LIZ platība (ha)
324 651	229 8796,1	248 570	193 4501,5	364 294,6

Avots: LAD

Platību maksājumiem deklarētā LIZ platība 2014. gadā bija 1 661 968 ha (1.7.tabula).

1.7.tabula

Kopsavilkums par 2014. gadā iesniegtajiem platību maksājumu iesniegumiem

Reģions	iesniegtie iesniegumi (skaits)	deklarētās platības (ha)
Austrumlatgale	8 033	128 711
Dienvidkurzeme	6 280	238 047
Dienvidlatgale	12 040	215 591
Lielrīga	4 770	130 260
Viduslatvija	6 048	164 299
Zemgale	4 751	250 735
Ziemeļaustrumi	6 365	136 109
Ziemeļkurzeme	4 187	164 281

Ziemeļvidzeme	7 867	233 936
Kopā:	60 341	1 661 968

Avots: LAD

Salīdzinot deklarēto LIZ platību ar apsekoto platību, secināms, ka platību maksājumiem nedeklarētā LIZ platība ir 636 828.1 ha, tostarp nekoptā LIZ platība no tās ir 364 294,6 ha.

2. Lauksaimniecības nozaru attīstība

2.1. Kopsavilkums

Augkopība

Graudkopība jau ilgākā laika posmā valstī ir viena no nozīmīgākajām lauksaimniecības preču produkcijas ražošanas nozarēm. Zināmā mērā to var uzskatīt par galveno pamatnozari, kas nodrošina iedzīvotājus gan ar pārtiku, gan spēkbarību lopkopības nozarē. Praktiski bez graudiem pilnvērtīgi nevar pastāvēt neviena no lopkopības nozarēm. Īpaši būtiska nozīme graudkopībai ir cūkkopībā un putnkopībā. Kopumā 2014. gadā tika apsēti 655,2 tūkstoši hektāru, kas ir par 71,3 tūkstošiem hektāru jeb 12,2% vairāk nekā 2013. gadā. 2014. gadā graudu kopražā sasniedza 2,2 miljonus tonnu, kas ir par 278,5 tūkstošiem tonnu jeb 14,3% vairāk nekā 2013. gadā, un par 102,7 tūkstošiem tonnu jeb 4,7% vairāk nekā 2012. gadā, tādējādi pārsniedzot 2012. gada rekordu un sasniedzot Latvijas vēsturē lielāko graudu kopējo ražu. Lielākais platību pieaugums 2014. gadā bija vasaras kviešiem. Vasaras kvieši pērn aizņēma par 120,3 tūkstošiem hektāru vai vairāk kā divas reizes lielāku platību nekā 2013. gadā. Vasaras kviešu ražībai pieaugot no 31,3 centneriem no viena hektāra 2013. gadā līdz 39,5 centneriem 2014. gadā, to īpatsvars graudaugu kopražā pērn sasniedza 42,3%.

2014. gadā atkal bija vērojams augļu koku un ogulāju kopējās platības samazinājums. Salīdzinot ar 2013. gadu, tas bija 6,3% robežās. No galvenajām augļu koku kultūrām tika novērots ābeļu un bumbieru platību samazinājums attiecīgi par 7,9 un 7,7%. Ķiršu platības jau trešo gadu pieaug, 2014. gadā platības pieauga par 12% salīdzinājumā ar 2013. gadu. 2014. gada laika apstākļi augļu dārzu kopējiem bija nelabvēlīgi kvalitatīvas produkcijas ražošanai - bija bezsniega ziema, pavasara salnu laikā nosala augļu koku un ogu krūmu ziedi, mitrais un vēsais vasaras sākums veicināja dažādu kaitēkļu un slimību savairošanos. Visu iepriekšminēto faktoru ietekmes rezultātā augļu koku un ogulāju kopražā un ražība samazinājās vidēji par 30%. Pēdējos trīs gadus pieaug ērkšķogu, aroniju, smiltsērķšķu, krūmmelleņu un krūmcidoniju platības. Platību pieaugums ogulājiem ir saistīts ar pieaugošo pieprasījumu pēc to pārstrādes produktiem. Pircējiem tiek piedāvāti dažādi pārstrādes produkti - biezsulas, džemi, sīrupi, želejkonfektes, nektāri un ievārijumi.

Latvijas kopējā dārzeņu aizņemtā platība 2014. gadā, salīdzinot ar 2013. gadu, ir samazinājusies par 2,9%. Lai gan ir samazinājušās atklātā lauka dārzeņu platības, labvēlīgo agroklimatisko apstākļu ietekmē vidējā ražība lauka dārzeņiem 2014. gadā, salīdzinot ar 2013. gadu, palielinājās par 46%, un kopražā 2014. gadā salīdzinājumā ar 2013. gadu palielinājās par 41%. Kā jau ierasts, dārzeņu audzēšanā dominē divi reģioni – Zemgales un Pierīgas reģions, jo saimniecību specializāciju nosaka noieta tirgus atrašanās vieta, pamatā tas ir lielu pilsētu tuvumā. Dārzenkopība un augļkopība ir divas no efektīvākajām lauksaimniecības nozarēm Latvijā, rēķinot pēc ienākumiem uz vienu lauksaimniecībā apstrādātās platības vienību, taču arī šajās nozarēs pastāv nopietnas problēmas – ražas novākšanā ir liels roku darba apjoms, pastāv problēmas ar kvalitatīvām ražas glabātuvēm. Risinājums varētu būt audzētāju kooperācija attiecīgas vienotas audzēšanas tehnoloģijas pielietošanā, tas ļautu iegādāties modernu dārzeņu audzēšanas tehniku, kā arī kooperēties dārzeņu uzglabāšanā.

Pēdējos 12 gadus kartupeļu stādījumu platībai ir tendence ik gadu samazināties, 2014. gadā tā bija 26 756 ha, par 2% mazāk nekā 2013. gadā. Viens no iemesliem, kāpēc kartupeļu stādījumu platības ik gadu sarūk, ir tas, ka kartupeļi ir resursu ietilpīga kultūra, to audzēšanai nepieciešams liels degvielas un darbaspēka patēriņš. Turklāt vēl viens no iemesliem varētu būt, ka pamazām mainās Latvijas iedzīvotāju ēšanas paradumi, lielveikalos visa gada garumā pieejamie svaigie dārzeņi mazina kartupeļu nozīmi kopējā ēdienkartē. Tāpat kā dārzeņu ražošanā, arī kartupeļu ražošanā dominē divi

reģioni – Zemgales un Pierīgas reģions. Zemgales reģiona lielākie kartupeļi audzētāji vairumā gadījumu vienlaikus ir arī atklātā lauka dārzeņu audzētāji. Tādējādi tiek nodrošināts lielāks produkcijas sortiments, turklāt uzceltās glabātuves un pagrabus sekmīgi var izmantot gan dārzeņu, gan arī kartupeļu uzglabāšanai.

Ziemas rapša platības 2014. gadā bija mazākas nekā pērn. Salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu rapšu sējplatība 2014. gadā samazinājās par 22%. Ziemas rapša kopražu un ražību būtiski ietekmēja nelabvēlīgie ziemošanas apstākļi (kailsals), Zemgalē gāja bojā līdz 90% ziemas rapša sējumu, kailsala ietekme bija vērojama arī Kurzemē un Vidzemē. Izsalušo ziemas rapšu lauki pamatā tika pārsēti ar vasarāju labībām vai vasaras rapsi. Neskatoties uz izsalušajām ziemas rapša platībām, kopējā rapša sējumu struktūra neizmainījās par labu vasaras rapsim. 2014. gadā vasaras rapšu platības samazinājās saistībā ar Eiropas Komisijas lēmumu aizliegt vairāku pesticīdu lietošanu un rapša sēklu kodināšanu ar neonikotinoīdiem.

2014. gadā bija vērojams garšķiedras linu sējumu platību samazinājums. Lauksaimnieki arvien vairāk izvēlas audzēt mazāk riskantas kultūras. Turklāt linkopības audzēšanas tehnoloģijas modernizēšanā praktiski netiek ieguldīti līdzekļi, rezultātā vecā padomju laika tehnika ir nokalpojusi vai arī tā ir mazražīga un neatbilst mūsdienu prasībām. Atšķirībā no garšķiedru linu audzēšanas pieaug eļļas linu platības. Vērojot industrijas attīstības tendences pasaulē, eļļas liniem varētu būtu labas perspektīvas nākotnē, jo tie ir vieglāk audzējami un to raža nav tik ļoti atkarīga no agroklimatiskajiem apstākļiem kā šķiedras liniem.

Kaņepju audzēšanas nozare Latvijā ir salīdzinoši jauna, pēdējo 2-3 gadu laikā bija vērojama tās attīstība, taču šobrīd tā ir apstājusies un ir vērojama tendence kaņepju platībām samazināties. Tas saistīts ar to, ka vēl joprojām Latvijā trūkst kaņepju pārstrādes industrijas. Ir virkne ļoti labu ideju par kaņepju izmantošanu ne tikai pārtikā un krāsu industrijā bet arī mašīnbūvē un ekoloģiskajā būvniecībā, kas nākotnē varētu ļaut attīstīt kaņepju audzēšanu jaunā līmenī.

Lopkopība

2014. gads piena nozarei bijis samērā smags gan Krievijas noteiktā piena produktu embargo un zemo piena iepirkuma cenu dēļ, gan saistībā ar bažām par piena piegādes kvotas pārpildi. Neskatoties uz grūtībām, kopējais saražotā piena apjoms 2014. gadā, salīdzinot ar 2013. gadu, pieaudzis par 6,2%. Latvijas piensaimnieki arvien vairāk dod priekšroku Holšteinas melnraibās šķirnes govīm, un to skaits Latvijā katru gadu palielinās.

2014. gadā cūkkopības nozari skāruši vairāki grūti pārbaudījumi. Pirmkārt, vasarā un rudens sākumā bija vērojamas problēmas sakarā ar Āfrikas cūku mēra uzliesmojumu vairākos reģionos, kas ierobežoja gan cūku, gan cūkgaļas tirdzniecību. Visvairāk saistībā ar infekcijas slimības uzliesmojumu cietušas mazās cūku saimniecības, labākas izredzes sarežģītajā situācijā bija lielajām saimniecībām, kurās ir nodrošināti stingrāki biodrošības pasākumi slimību profilaksei un apkarošanai. Otrkārt, Krievijas ieviestā embargo ietekmē tika pārtraukts saražotās produkcijas eksports uz Krieviju, palielinājās konkurence starp Eiropas Savienības dalībvalstīm un samazinājās cūkgaļas cena Eiropas tirgū, kas radīja zaudējumus Latvijas cūkaudzētājiem.

Analizējot 2014. gada datus par cūkkopības nozari, varam secināt, ka, neskatoties uz negatīvo faktoru ietekmi, cūku saimniecību grupā no 5001 līdz 10 000 cūkām ir vērojams gan cūku saimniecību, gan cūku skaita pieaugums. Savukārt pārējās saimniecību grupās vērojams gan saimniecību, gan cūku skaita samazinājums.

Neskatoties uz sarežģījumiem cūkkopības nozarē, tā joprojām ir nozare, kas veido lielāko saražotās gaļas produkcijas daļu valstī. Nozares pārstāvjiem jāturpina darbs pie konkurētspējas uzlabošanas, jāveicina sadarbība ar cūkgaļas un lopbarības ražotājiem, un cūkgaļas pārstrādātājiem, kā arī jāveicina Latvijā ražotas cūkgaļas atpazīstamība tirdzniecības sektorā. Lai ražošana sekmīgi

attīstītos, jāturpina darbs ciltsdarba jomā un jāpanāk cūku ražotspējas ģenētiskā potenciāla labāka izmantošana.

Liellopu gaļas ražošana Latvijā pakāpeniski attīstās. Gaļas liellopu skaits palielinās un uzlabojas to produktivitātes rādītāji. Efektīva saimniekošana ir iespējama lielajās saimniecībās, tādēļ tajās vērojams gaļas liellopu skaita pieaugums. Tā ir nozare, kas piemērota bioloģiskās lauksaimniecības produkcijas ražošanai. Latvijā gaļas liellopu nozares mērķis ir augstvērtīgas un kvalitatīvas liellopu gaļas ražošana, patērētāju nodrošināšana ar Latvijā audzētu gaļas liellopu gaļu, kā arī konkurētspējas un eksporta iespēju palielināšana.

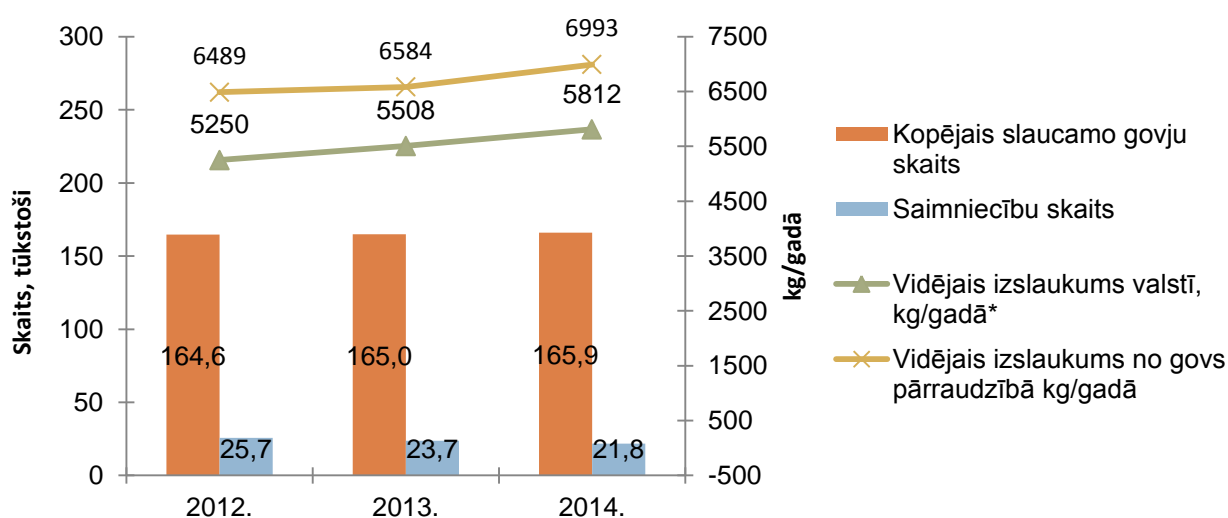
Aitkopības nozare Latvijā attīstās, ko apliecina kopējā reģistrēto aitu skaita palielināšanās. Mērķtiecīga ciltsdarba rezultātā ir izdevies palielināt aitu māšu auglību, jēru saglabāšanu un ātraudzību, līdz ar to ir jāturpina iesāktais darbs ciltsdarba jomā. Aitkopības nozares mērķis ir izveidot stabilu aitu audzēšanas un pārstrādes nozari.

Kazkopības nozarē pašlaik nav vērojama attīstība. Arī turpmāk gaidāma lēna nozares attīstība. Kazu skaitam pēdējā laikā ir tendence samazināties. Liela daļa saimniecību ir ar mazu kazu skaitu, bet lielo saimniecību skaits ir ļoti neliels. Nozarē nav attīstīta kooperācija. Liela daļa no ekonomiski aktīvajām kazkopības saimniecībām ir bioloģiskās saimniecības. Kazkopība ir orientēta uz mājražošanu, piedāvājot tirgū nišas produktus.

Zirgkopības nozare veicina tradicionālā lauku dzīvesveida saglabāšanu, kā arī palīdz uzturēt sociālo vidi un infrastruktūru. Aktivitātes, kas saistītas ar zirgiem, iedzīvotājiem dod iespēju aktīvi atpūsties un uzturēt veselīgu dzīvesveidu. Zirgkopība ir videi draudzīga nozare, jo zirgi ir vieni no labākajiem teritoriju noganītājiem un dabiskās ainavas uzturētājiem. 2014. gadā zirgkopības nozarē ir vērojama gan zirgu saimniecību, gan zirgu skaita samazināšanās tendence. Latvijā zirgi galvenokārt tiek izmantoti jātnieku sporta veidu disciplīnās, kā arī tūrismā, atpūtā, reitērijā un robežsardzē.

2.2. Piena un piena produktu ražošana

Kopējais slaucamo govju saimniecību skaits 2014. gadā samazinājies par 8%, taču kopējais slaucamo govju skaits saglabājas salīdzinoši stabils, ar tendenci nedaudz palielināties (2.1.attēls). 2014. gadā dzīvnieku reģistrā reģistrētas 165 906 slaucamās govys. Vidējais izslaukums no govys valstī 2014. gadā salīdzinājumā ar 2013. gadu ir palielinājies par 5,5% un sasniedz 5812 kg.

2.1.attēls. Slaucamo govju skaita un vidējā izslaukuma dinamika Latvijā 2012.-2014. gadā

Avots: LDC, *CSP

Piensaimniecība joprojām ir sadrumstalota, ļoti liela daļa saimniecību ir ar nelielu govju skaitu. Vidējais govju skaits ganāmpulkā 2014. gadā bija 7,6 govys. Mazās saimniecības ar 1-5 govīm ir 78%

no visām saimniecībām (2.1.tabula). Tomēr mazo saimniecību skaits katru gadu samazinās. Kopumā 2014. gadā darbību piens lopkopībā pārtraukušas 1944 saimniecības.

44,5% govju tiek turētas saimniecībās, kurās ir vismaz 50 govīs, kaut gan šādas saimniecības ir tikai 2,4% no kopējā saimniecību skaita.

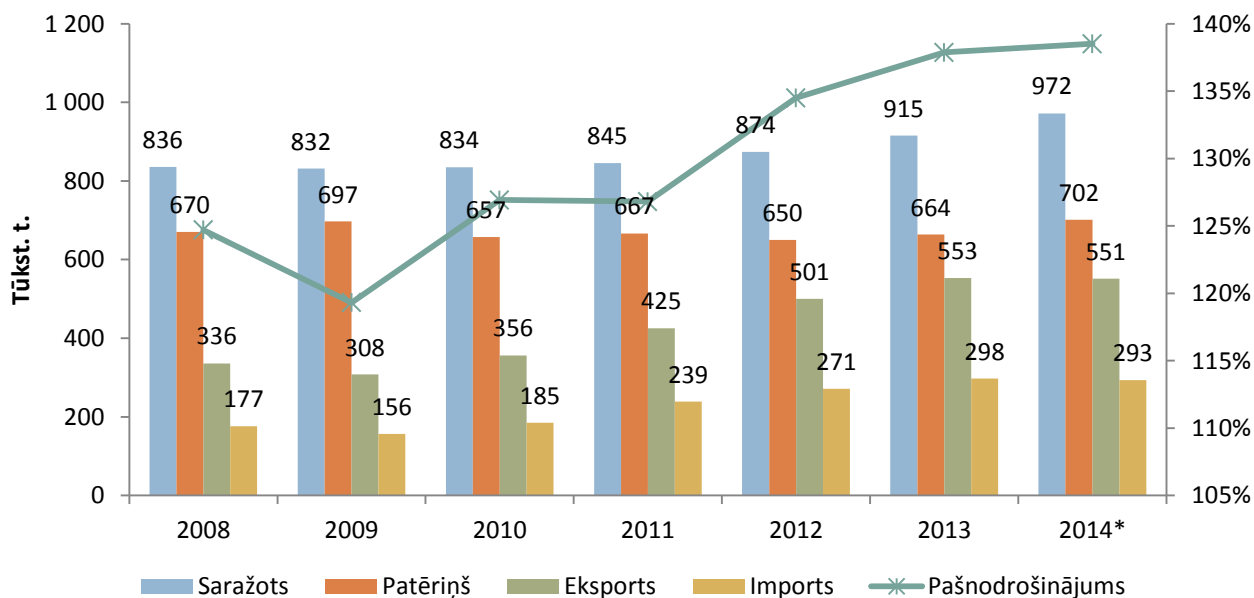
2.1.tabula

Saimniecību sadalījums pēc slaucamo govju skaita

Slaucamo govju skaits saimniecībā	2012.				2013.				2014.			
	Saimniecības ar attiecīgo govju skaitu		Slaucamās govīs grupā		Saimniecības ar attiecīgo govju skaitu		Slaucamās govīs grupā		Saimniecības ar attiecīgo govju skaitu		Slaucamās govīs grupā	
	Skaits	%	Skaits	%	Skaits	%	Skaits	%	Skaits	%	Skaits	%
1	12 974	50,4	12 974	7,9	11 569	48,7	11 569	7,0	10 214	46,9	10 214	6,2
2	4 541	17,6	9 082	5,5	4 047	17,0	8 094	4,9	3 732	17,1	7 464	4,5
3-5	3 399	13,2	12 625	7,7	3 265	13,8	12 080	7,3	3 056	14,0	11 322	6,8
6-9	1 793	7,0	13 023	7,9	1 777	7,5	12 958	7,9	1 754	8,0	12 775	7,7
10-19	1 581	6,1	21 363	13,0	1 564	6,6	20 988	12,7	1 540	7,1	20 589	12,4
20-29	519	2,0	12 345	7,5	531	2,2	12 456	7,5	532	2,4	12 678	7,6
30-49	433	1,7	16 130	9,8	451	1,9	16 789	10,2	448	2,1	16 974	10,2
50-99	305	1,2	20 853	12,7	329	1,4	22 748	13,8	312	1,4	21 439	12,9
100-199	114	0,4	15 402	9,4	140	0,6	19 518	11,8	122	0,6	16 476	9,9
200-299	38	0,1	9 265	5,6	28	0,1	6 830	4,1	41	0,2	9 812	5,9
> =300	43	0,2	21 555	13,1	43	0,2	20 981	12,7	49	0,2	26 163	15,8
Kopā:	25 740	100	164 617	100	23 744	100	165 011	100	21 800	100	165 906	100

Avots: LDC

Analizējot piena un piena produktu bilances rādītājus (2.2.attēls), redzams, ka gan piena ražošanai (ieskaitot kazu piena ražošanu), gan patēriņam, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, ir pieaugums par 6%. Savukārt eksporta apjoms bijis nemainīgs, bet importam vērojams neliels kritums par 1%.

2.2.attēls. Piens un piena produktu ražošanas un patēriņa bilance 2008.-2014. gadā

Avots: LAD

📄 Piens kvotu sistēma

2014./2015. kvotas gads bija pēdējais gads, kad piena ražošanai tika piemērota kvotu sistēma. Divus pēdējos piens kvotas gadus Latvijas kopējā piens kvota bija noteikta vienādā apjomā – 781 132 tonnas. Pēdējā piens kvotas gadā piegādes kvotas apjoms bija 770 138 tonnas, kas bija

98,5% no kopējās piena kvotas daudzuma, savukārt tiešās tirdzniecības piena kvota bija noteikta 10 993 tonnu apmērā.

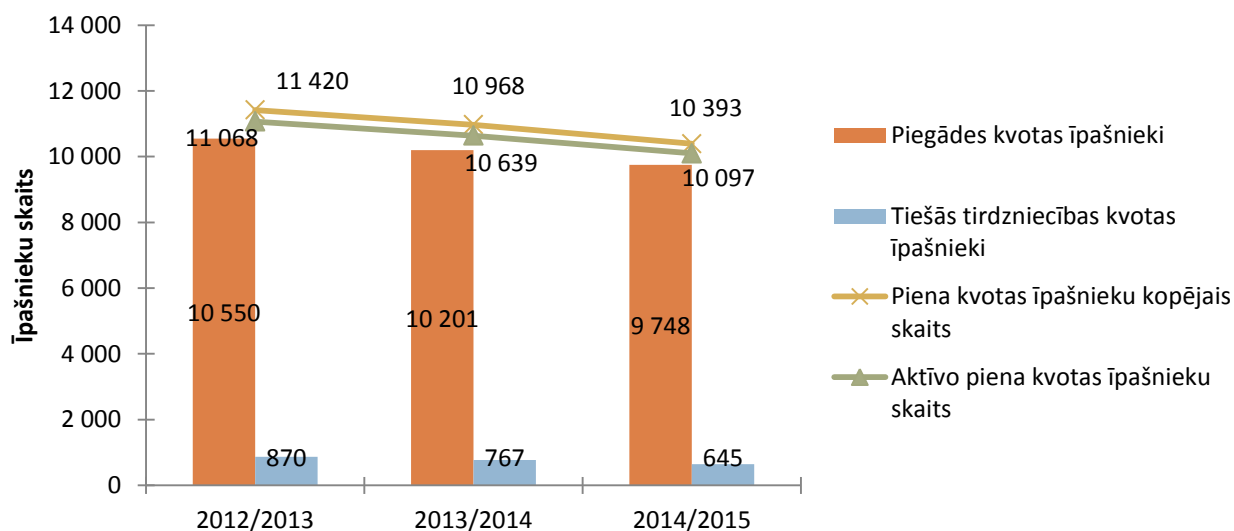
2.2.tabulā ir apkopoti un izvērtēti dati par piena kvotas izpildi valstī par pēdējiem trim kvotas gadiem. 2014./2015. kvotas gadā piegādātā piena apjoms pirms izlīdzināšanas ir 800 871 tonnas, kas, salīdzinot ar iepriekšējo kvotas gadu, ir palielinājies par 6%. Savukārt analizējot datus, ir redzams, ka piegādātā piena apjoms pēc izlīdzināšanas bija 764 314 tonnas, līdz ar to piegādes piena kvotas izpilde ir 99,14%, kas ir par 0,04% vairāk, kā iepriekšējā kvotas gadā. Tiešajā tirdzniecībā 2014./2015. kvotas gadā tika pārdotas 9 873 tonnas piena, līdz ar to tiešās tirdzniecības piena kvotas izpilde ir 96,34%, kas salīdzinājumā ar iepriekšējo kvotas gadu ir par 10,5% vairāk (2.2.tabula).

2.2.tabula

Latvijai piešķirtā piena kvota pa gadiem un tās izpilde, tonnas			
Kvota	2012./2013.	2013./2014.	2014./2015.
Piešķirtā kopējā valsts kvota, t.sk.:	773 398,7	781 132,698	781 132,698
Valsts piegādes kvota	756 483,14	767 328,466	770 138,701
Piegādes kvotas izpilde pirms izlīdzināšanas	721 716,15	754 899, 591	800 870,559
Piegādes kvotas izpilde pēc izlīdzināšana	726 753,33	758 506, 155	764 313, 595
Piegādes kvotas izpilde,%	96,4	99,1	99,15
Izmaiņas pret iepriekšējo periodu,%	+ 4,1	+ 2,7	+0,04
Tiešās tirdzniecības kvota	16 915,57	13 804,232	10 993,997
Tiešās tirdzniecības kvotas izpilde	17 036,5	13 505, 529	9 873,044
Tiešās tirdzniecības kvotas izpilde,%	80,34	85,84	96,34
Izmaiņas pret iepriekšējo periodu pārdotā piena apjoms,%	- 8,7	- 20	- 26

Avots: LDC

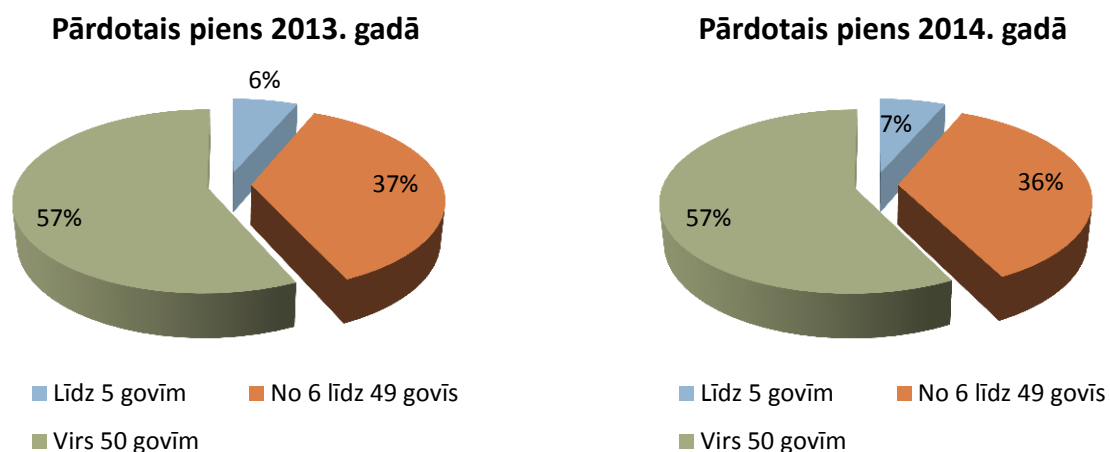
Kvotas īpašnieku sadalījums pa kvotas veidiem redzams 2.3.attēlā. 2014./2015. kvotas gadā bija reģistrēti 10 393 kvotas īpašnieki, no kuriem aktīvie piena kvotu īpašnieki bija 97%. Analizējot piena ražotāju skaita izmaiņas pa piena kvotas veidiem 2014./2015. kvotas gadā, ir redzams, ka piegādes piena kvotas īpašnieku skaits samazinājies par 4,4%, bet tiešās tirdzniecības piena kvotu īpašnieku skaits samazinājies par 15%. Sakarā ar ražotājiem labvēlīgo piena iepirkuma cenas pieauguma tendenci iepriekšējā kvotas gada beigās un 2014./2015. kvotas gada pirmajā pusē, daudzi piena ražotāji, kuriem ir abu veidu kvotas, savu tiešās tirdzniecības kvotu pārveidoja par piegādes kvotu un pienu realizēja piegādes kvotas ietvaros. Kā jau katru gadu, arī 2014. gadā daļa piena ražotāju pārtraukuši darbību, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, kopējais piena kvotas īpašnieku skaits samazinājies par 5% (2.3.attēls).

2.3.attēls. Piena kvotas īpašnieku kopējais skaits un sadalījums pa kvotas veidiem 2014./2015.kvotas gada beigās

Avots: LDC

Analizējot 2014. gadā pārdotā piena apjomus pēc saimniecību lieluma, ir redzams, ka kvotas īpašnieki ar 50 un vairāk govīm pārdod 57% piena, kas ir vairāk nekā puse no kopējā realizētā piena apjoma. Būtisku piena daudzumu – 36% realizē saimniecības ar 6 līdz 49 govīm ganāmpulkā. Tikai 7% no kopējā pārdotā piena apjoma pārdod saimniecības ar 1 līdz 5 govīm ganāmpulkā. Ja salīdzina 2014. gadu ar iepriekšējo gadu, tad saražotā piena apjomā pa saimniecību grupām būtiskas izmaiņas nav notikušas (2.4.attēls).

2.4.attēls. Pārdotā piena apjoms pēc saimniecību lieluma.

Avots: LDC

Ciltsdarbs

Latvijā piena lopkopībā darbojas trīs šķirnes dzīvnieku audzētāju organizācijas: Latvijas šķirnes dzīvnieku audzētāju savienība, Latvijas Holšteinas šķirnes lopu audzētāju asociācija un Lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvā sabiedrība „ABC Projekts”.

Latvijas šķirnes dzīvnieku audzētāju savienībā 2014. gadā darbojās 33 šķirnes dzīvnieku audzēšanas saimniecības. Latvijas šķirnes dzīvnieku audzētāju savienības speciālisti 2014. gadā ciltsgrāmatā ierakstīja 8 588 govīs (tai skaitā A sadaļā – 2 228 govīs) un sertificēja 214 vaisliniekus. Lineāri novērtētas 40 607 govīs. Novērtētas 487 buļļu pārbaudes meitas. Veikta pāru atlase 700 ganāmpulkos, izveidoti 126 787 pārojumi. Realizēti divi projekti attiecībā uz govju ciltsdarbu, kā arī noorganizēti pieredzes apmaiņas pasākumi un izglītojoši semināri. Sadarbībā ar Latvijas Ciltsdarba centru veikta virspārraudzība. Kopā ar ciltslietu un mākslīgās apsēklošanas stacijām izraudzīti vaislas bullīši, veikta to praktiska izlase ES valstīs audzēšanai mākslīgās apsēklošanas stacijās.

Latvijas Holšteinas šķirnes lopu audzētāju asociācijā (turpmāk Holšteinas asociācija) 2014. gadā darbojās 20 šķirnes dzīvnieku audzēšanas saimniecības. Holšteinas asociācijas speciālisti 2014. gadā ciltsgrāmatā ierakstīja 4 369 govīs, izsniedza 28 vaislinieku izmantošanas sertifikātus, kā arī 14 izcelsmes sertifikātus. Holšteinas asociācija kopā ar sadarbības partneriem 2014. gadā organizējusi seminārus par tēmām, kas saistītas ar piena ražošanas efektivitātes celšanu.

2014. gadā ir būtiski palielinājies pārraudzībā esošo govju skaits un kopumā 2014. gadā pārraudzībā bija 79% no visām slaucamajām govīm. Salīdzinot govju produktivitāti pēdējos divos gados, 2014. gadā vidējais izslaukums pārraudzībā esošām govīm ir palielinājies, vidēji no govīs izslaucot 6 993 kg piena, t.i., par 409 kg vairāk, kā iepriekšējā pārraudzības gadā (2.3.tabula).

2.3.tabula

Rādītāji	2012.	2013.	2014.
Govju skaits pārraudzībā, tūkst.	124,8	124,2	130,7
Vidējais izslaukums no govīs valstī kg/gadā *	5250	5508	5812

Vidējais izslaukums no govju pārraudzībā kg/gadā	6489	6584	6993
Piena tauki govīm pārraudzībā%	4,20	4,15	4,17
Piena olbaltums govīm pārraudzībā%	3,33	3,31	3,34

Avots: LDC, * CSP

Vislielākais vidējais izslaukums no vienas govju 2014. gadā ir Holšteinas melnraibās šķirnes govīm (7543 kg). Šīs šķirnes govju ir skaitliski lielākā šķirne Latvijā (2.4.tabula).

2.4.tabula

Pārraudzībā esošo dažādo šķirņu govju produktivitāte standartlaktācijā 2012.-2014.gadā

Govju šķirne	Slēgto laktāciju skaits			Izslaukums no govju, kg/gadā			Piena olbaltums,%			Piena tauki,%		
	2012.	2013.	2014.	2012.	2013.	2014.	2012.	2013.	2014.	2012.	2013.	2014.
Latvijas brūnā	43851	44281	38698	5768	6017	6129	3,31	3,33	3,34	4,36	4,33	4,33
Holšteinas melnraibā	36933	41852	42007	7096	7376	7543	3,18	3,19	3,21	4,04	3,98	3,98
Angleras	244	302	408	5893	6103	6232	3,27	3,33	3,35	4,43	4,35	4,35
Dānijas sarkanā	1558	1943	2321	5939	6132	6400	3,36	3,37	3,38	4,44	4,41	4,38
Zviedrijas sarkanraibā	755	805	808	6249	6453	6451	3,34	3,34	3,35	4,39	4,38	4,37
Holšteinas sarkanraibā	3033	4026	6401	6383	6597	6565	3,23	3,26	3,29	4,16	4,13	4,19
Latvijas zilā	495	479	439	4874	4955	5002	3,31	3,33	3,35	4,27	4,23	4,25

Avots:LDC

Vislielākais izslaukuma pieaugums, salīdzinot ar 2013. gadu, ir Dānijas sarkanās šķirnes govīm (+268 kg). Arī piena olbaltuma un tauku procenta ziņā vislabākos rādītājus 2014. gadā uzrāda Dānijas sarkanās šķirnes govju – attiecīgi 3,38% un 4,38%.

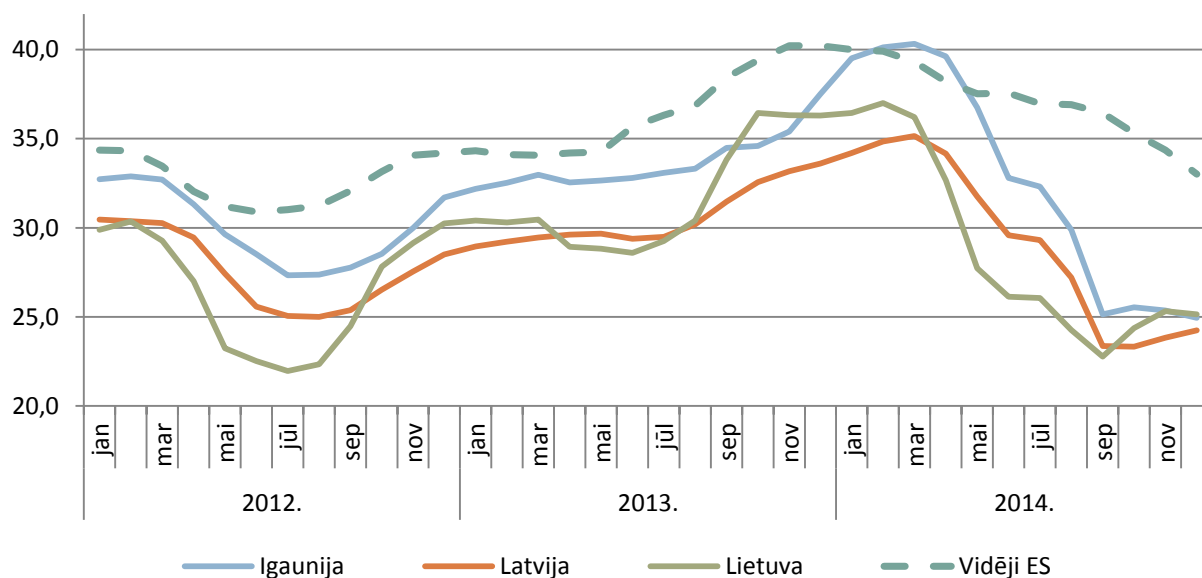
Labākie pārraudzības ganāmpulki 2014. gadā pārsniedz 13 000 kg izslaukumu laktācijā. Labākās sarkano šķirņu govju pārsniedz 16 000 kg laktācijā, bet labāko Holšteinas melnraibo govju ražība pārsniedz 19 000 kg.

Cenas

Piena iepirkuma cenu tendences pārskata periodā no 2012. gada līdz 2014. gadam vairāku faktoru ietekmē bija izteikti nevienmērīgas (2.5.attēls). 2012. gadā iepirkuma cenas attīstījās atbilstoši sezonālai iezīmei (augstāka cena ziemas un rudens periodā, kad piena apjomi ir mazāki, un zemāka cena vasarā, kad pieaug piena ražošanas), bet 2013. gadā cenas konsekventi pieauga. Iepirkuma cenu kāpums turpinājās arī 2014. gada pirmajā ceturksnī, martā sasniedzot augstāko līmeni pārskata periodā – 351,51 EUR/t. Taču tālākos mēnešos 2014. gadā aizsākās iepirkuma cenas samazinājums, ko izraisīja nestabilitāte piena produktu tirgū pasaulē. Turklāt 2014. gada 7. augustā Krievijas valdības noteiktais importa aizliegums ES lauksaimniecības produktiem īsā laikposmā izraisīja tālāku, piena ražotājiem ļoti sāpīgu piena iepirkuma cenas samazinājumu. Visbūtiskāk cenas samazinājās tieši Latvijā, Lietuvā un Igaunijā, kamēr ES vidējās piena iepirkuma cenas kritums bija krietni mazāks. Cenas samazinājums Latvijā turpinājās līdz 2014. gada oktobrim, savukārt novembrī un decembrī iezīmējās minimāls pieaugums.

Nemot vērā iepriekš aprakstītos faktoros un tendences, pēc EUROSTAT datiem laikā no 2012. gada janvāra līdz 2014. gada decembrim piena iepirkuma cena Latvijā samazinājusies par 20%. Vērtējot atsevišķu gadu griezumā, 2013. gadā no janvāra līdz decembrim piena iepirkuma cena Latvijā pieauga par 16%, savukārt 2014. gadā no janvāra līdz decembrim cena saruka par 29%. Krievijas noteiktais importa embargo laikā 2014. gada augusta līdz oktobrim piena iepirkuma cenu Latvijā samazināja par 20%.

ES vidējā piena iepirkuma cena pārskata periodā no 2012. gada janvāra līdz 2014. gada decembrim samazinājusies par 4%, bet 2014. gadā no janvāra līdz decembrim – par 17%.

2.5.attēls. Piena iepirkuma cenu attīstība 2012.-2014. gadā Latvijā, Lietuvā, Igaunijā un vidēji ES, EUR/100 kg

Avots: Eiropas Komisija

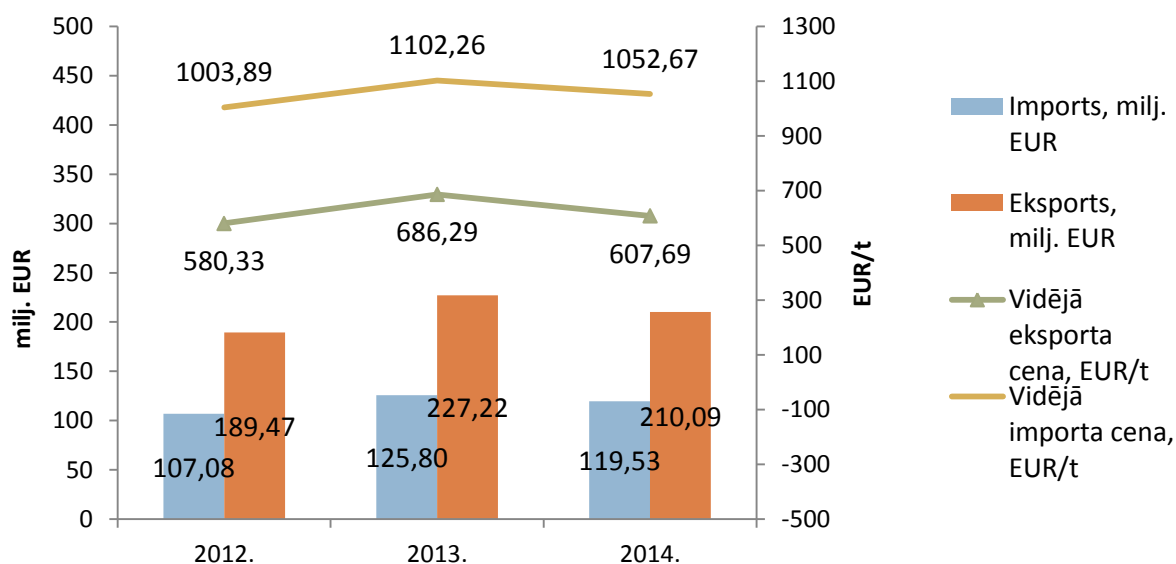
Saskaņā ar CSP datiem vidējā piena iepirkuma cena Latvijā 2014. gadā bija 290,61 EUR/t, kas bija par 5% zemāka nekā 2013. gadā un par 7% augstāka nekā 2012. gadā.

Ārējā tirdzniecība

Arī piena produktu ārējā tirdzniecībā laikposmā no 2012. gada līdz 2014. gadam tendences bijušas nevienmērīgas. Ja 2012. gadā un 2013. gadā turpinājās tirdzniecības plūsmu pieaugums, pateicoties labvēlīgai cenu un pieprasījuma situācijai pasaules tirgū, tad 2014. gadā vērojams tirdzniecības samazinājums, kam par iemeslu bija gan pieprasījuma sarukums Ķīnas tirgū no 2014. gada pavasara, gan Krievijas noteiktais importa aizliegums no 2014. gada augusta mēneša, izraisot ievērojamu piedāvājuma spiedienu tirgū, samazinot cenas un arī tirdzniecības apjomus.

Neskatoties uz to, Latvijas tirdzniecības apmēri piena produktiem laikā no 2012. gada līdz 2014. gadam kopumā ir pieauguši – eksporta plūsmā par 10,9% un importa plūsmā par 11,6%. Savukārt 2014. gadā iepriekšminēto faktoru ietekmē eksports (vērtības izteiksmē), salīdzinot ar 2013. gadu, saruka par 7,5%, bet imports – attiecīgi par 5% (2.6.attēls).

Eksporta un importa vērtību tendencei pārskata periodā sekojušas arī produktu vidējās eksporta un importa cenas. Piena produktu vidējā eksporta cena laikā no 2012. gada līdz 2014. gadam pieaugusi kopumā par 4,7%, bet 2014. gadā, salīdzinot ar 2013. gadu, samazinājusies par 11,5%. Savukārt vidējā importa cena piena produktiem laikā no 2012. gada līdz 2014. gadam pieaugusi kopumā par 4,9%, bet 2014. gadā salīdzinājumā ar 2013. gadu samazinājusies par 4,5%.

2.6.attēls. Piena un piena produktu eksports un imports Latvijā 2012.-2014. gadā

Avots: ZM pēc Eurostat

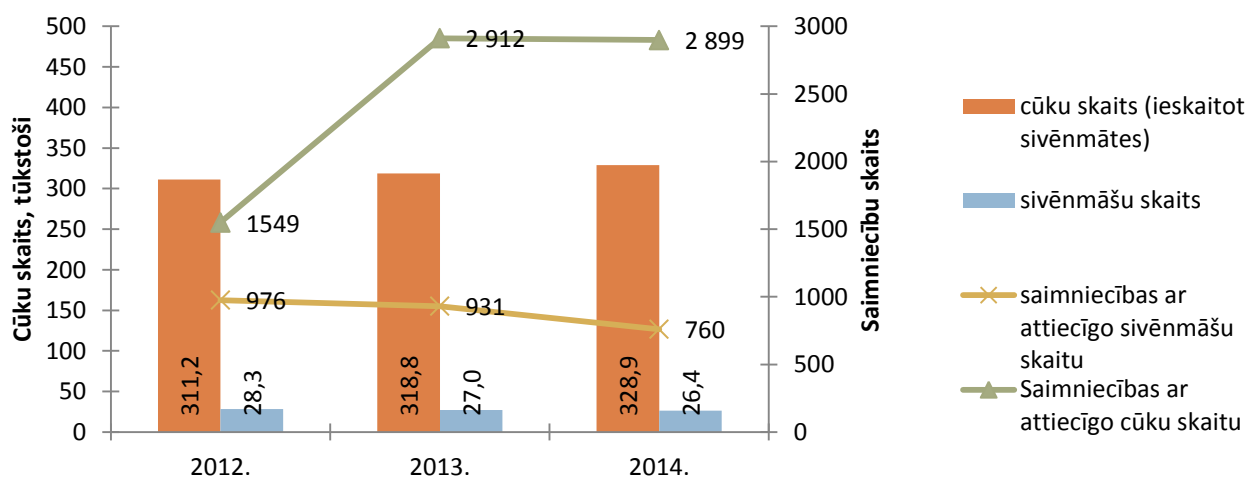
Lielākā daļa Latvijas piena produktu tiek eksportēti uz ES dalībvalstīm (75% vērtības izteiksmē 2013. gadā), tomēr 2014. gadā ES dalībvalstu īpatsvars Latvijas piena produktu eksporta struktūrā bijis mazāks nekā iepriekšējos gados (piem., 82% 2013. gadā). Savukārt piena un piena produktu imports joprojām praktiski pilnībā (2014. gadā 99,98% no kopējās importa vērtības) ieplūst no ES dalībvalstīm.

Lielākais īpatsvars piena un piena produktu eksportā ir **pienam un krējumam**. 2014. gadā piena un krējuma kopējais eksports no Latvijas sasniedza 289,6 tūkst. tonnas un 98,15 milj. EUR vērtību jeb 46,7% no kopējās piena un piena produktu eksporta vērtības. Otra svarīgākā piena produktu eksporta grupa 2014. gadā vērtības izteiksmē bija **sieri un biezpiens** ar eksporta apjomu 15,22 tūkst. tonnu un eksporta vērtību 47,64 milj. EUR, tādējādi aizņemot 22,7% no Latvijas piena produktu kopējās eksporta vērtības. Jāatzīmē arī, ka 2014. gadā būtiski (par 68% pret 2013. gadu) pieaudzis **piena pulveru un iebiezināta piena** eksporta apjoms, sasniedzot 16,71 tūkst. tonnu.

Importa plūsmā **sieri un biezpiens** ir piena un piena produktu nozares lielākā importa produktu grupa vērtības izteiksmē. Latvijā importētais sieru un biezpiena apjoms 2014. gadā bija 14,3 tūkst. tonnas un vērtība 48,3 milj. EUR, kas bija 40% no kopējās piena un piena produktu importa vērtības Latvijā. Savukārt **piena un krējuma**, kas vērtības izteiksmē ir otra lielākā piena produktu importa grupa, 2014. gadā importētais apjoms bija 78,8 tūkst. tonnu un vērtība 40,4 milj. EUR – 34% no kopējās piena un piena produktu importa vērtības Latvijā.

2.3.Cūkgaļas ražošana

Izvērtējot cūkkopības nozares attīstības tendences 2014. gadā un salīdzinot izmaiņas ar 2013. gadu, ir vērojams ļoti neliels kopējā cūku skaita samazinājums (0,4%), savukārt cūku saimniecību skaits ir pieaudzis par 3% (2.7.attēls).

2.7. attēls. Cūku un ganāmpulku kopējais skaits 2012.-2014. gadā

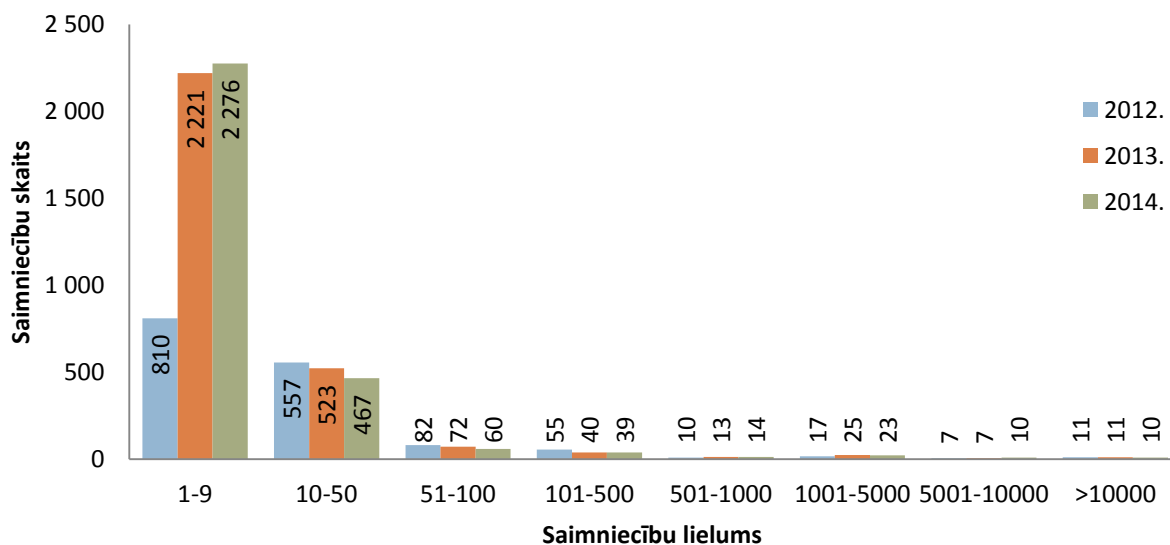
Avots: LDC

Izvērtējot 2014. gada datus par cūku audzēšanas saimniecību skaitu un to sadalījumu pēc audzējamo cūku skaita (skat. 2.8.attēlu), ir vērojamas atšķirīgas tendences dažādās saimniecību grupās.

2014. gadā cūku un saimniecību skaita palielināšanās ir vērojama tikai saimniecību grupā no 5 001 līdz 10 000 cūkām, attiecīgi par 44% un 42%.

Neliels saimniecību skaita pieaugums par 2,4% ir saimniecību grupā no 1 līdz 9 cūkām, bet cūku skaita samazinājums šajā grupā ir neliels (0,4%). Saimniecību grupā no 501 līdz 1000 cūkām – saimniecību skaits ir pieaudzis par 7%, savukārt dzīvnieku skaits šo saimniecību grupā ir samazinājies par 4%. Pārējās saimniecību grupās ir vērojams gan cūku skaita, gan saimniecību skaita samazinājums. Visvairāk gan saimniecību, gan cūku skaits ir samazinājies saimniecību grupā no 10 līdz 50 cūkām, attiecīgi par 10% un 13%, un saimniecību grupā no 51 līdz 100 cūkām, attiecīgi par 16% un 13%.

Pārējās saimniecību grupās cūku un saimniecību skaita samazinājums ir vērojams aptuveni no 2% līdz 9% amplitūdā. Salīdzinot ar iepriekšējo gadu, saimniecību skaits nav palicis nemainīgs nevienā saimniecību grupā.

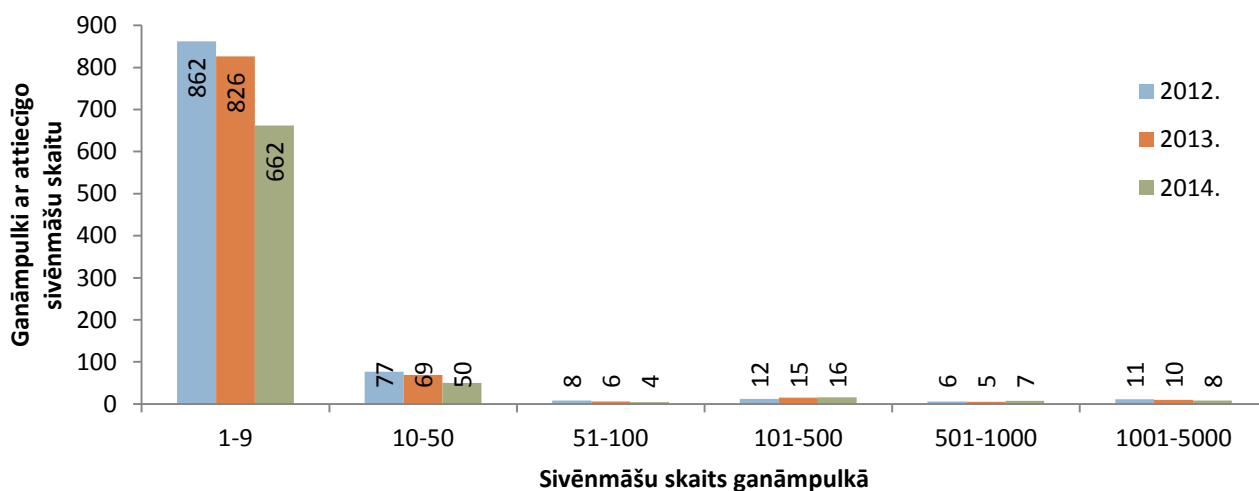

2.8. attēls. Saimniecību sadalījums pēc cūku skaita 2012.-2014. gadā.

Avots: LDC

2014. gadā kopējais sivēnmāšu saimniecību skaits ir samazinājies par 18%, bet sivēnmāšu skaits samazinājies par 2%.

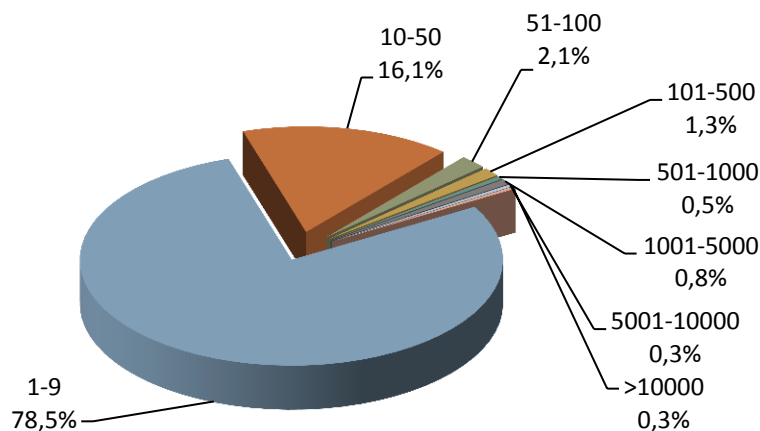
Analizējot 2014. gada datus un salīdzinot ar 2013. gadu, gan sivēnmāšu saimniecību, gan sivēnmāšu skaita pieaugums attiecīgi par 40% un 45% ir vērojams tikai sivēnmāšu saimniecību grupā no 501 līdz 1000 sivēnmātēm, savukārt saimniecību grupā no 101 līdz 500 sivēnmātēm ir vērojams tikai sivēnmāšu saimniecību skaita pieaugums par 7%, bet sivēnmāšu skaits šajā saimniecību grupā ir samazinājies par 1%. Vislielākais samazinājums ir vērojams saimniecību grupās ar sivēnmāšu skaitu no 1 līdz 9, kur gan saimniecību, gan sivēnmāšu skaits ir samazinājies par 20% un grupā no 51 līdz 100, kur saimniecību skaits ir samazinājies par 33%, bet sivēnmāšu skaits par 43%. Pārējās saimniecību grupās ir vērojama gan sivēnmāšu saimniecību, gan sivēnmāšu skaita samazināšanās (skat. 2.9.attēlu).

2.9. attēls. Saimniecību sadalījums pēc sivēnmāšu skaita 2012.-2014. gadā.

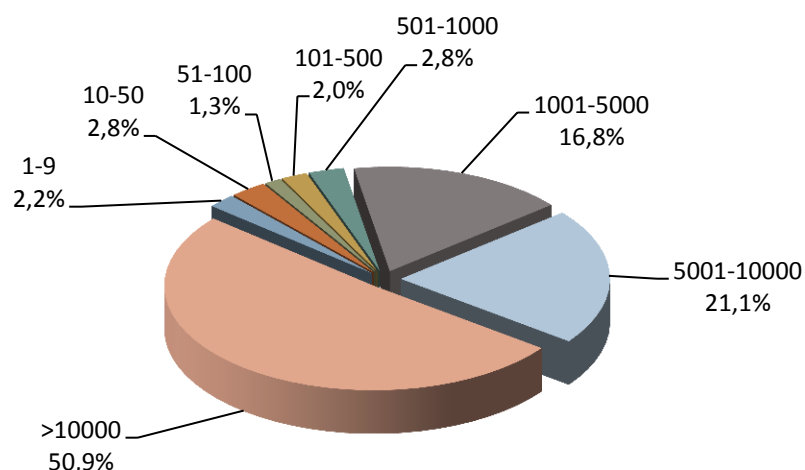
Avots: LDC

Būtiskas strukturālās izmaiņas saimniecību grupās cūkkopības nozarē nav notikušas arī 2014. gadā. Joprojām lielākā saimniecību daļa jeb 96% ir mazās saimniecības ar cūku skaitu no 1 līdz 100 cūkām, bet lielās saimniecības ar cūku skaitu no 101 un vairāk cūkām kopā ir tikai 4%. Savukārt lielākais cūku skaits – 94% tiek audzēts saimniecību grupā no 101 un vairāk cūkām, bet mazajās saimniecībās no 1 līdz 100 cūkām tiek audzēti tikai 6% cūku (skat. 8.un 9.attēlus).

2.10.attēls.Saimniecību daudzums% ar attiecīgo cūku skaitu 01.01.2014.

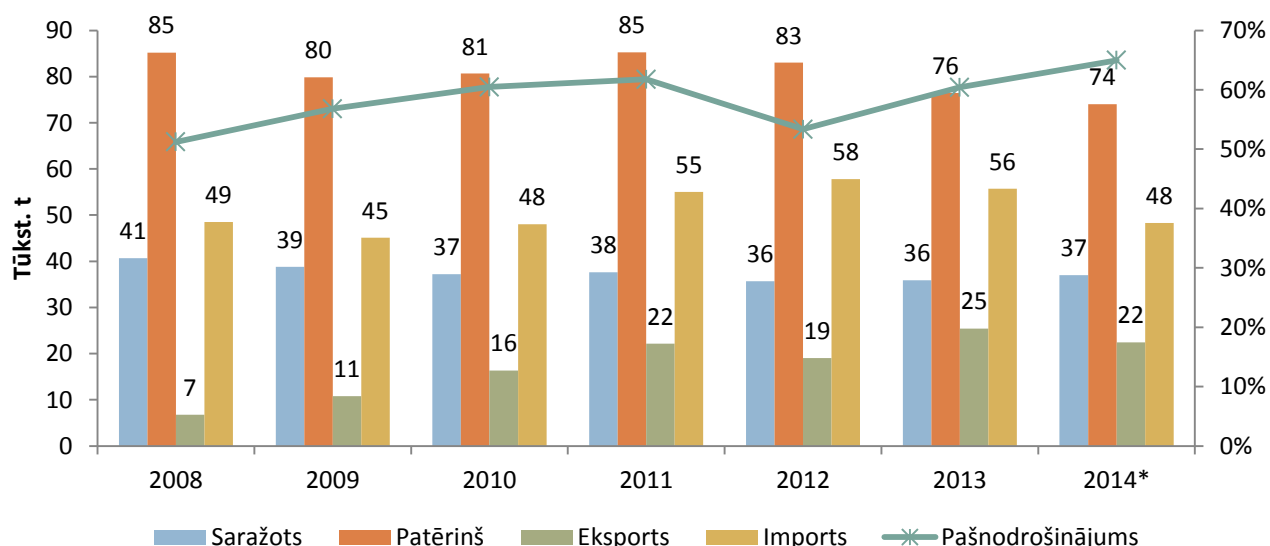
Avots:LDC

2.11.attēls. Cūku daudzums% attiecīgā lieluma saimniecībās 01.01.2014.

Avots:LDC

Cūkgaļas un tās produktu bilancē gaļas ražošanas apjomi pieauguši par 3% salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu, savukārt patēriņš samazinājies par 3%, un bijis vērojams samazinājums cūkgaļas ārējā tirdzniecībā – imports krities par 13%, bet eksports par 12% (2.12.attēls).

2.12.attēls. Cūkgaļas un tās produktu ražošanas un patēriņa bilance 2008.-2014. gadā

Avots: LAD

Ciltsdarbs

Latvijā ir divas atzītas šķirnes cūku audzētāju organizācijas, SIA „Cūku ciltsdarba centrs” un SIA „Agrosels” (turpmāk – organizācija), kuras koordinē ar ciltsdarbu saistītos pasākumus cūkkopības nozarē.

2014. gadā organizācijas īstenoja Latvijā audzēto cūku selekcijas programmu un šķirnes cūku audzētājiem sniedza ar ciltsdarbu saistītus pakalpojumus. Īstenojot pētījumu “Selekcionējamo pazīmju fenotipisko un ģenētisko parametru vērtēšana Landrases un Jorkšīras šķirnes cūku populācijā”, organizācija jau otro gadu sadarbojās ar Latvijas Lauksaimniecības universitāti. Organizācija sniedza pētījuma veikšanai apkopotus cūku pārbaužu rezultātu datus, kas iegūti Latvijas šķirnes cūku saimniecībās. Ciltsdarba programmas īstenošanas mērķis ir maksimāli izmantot

dzīvnieku potenciālo ražotspēju, uzlabot cūku pamata populāciju ekonomiski nozīmīgās īpašības un audzēt kvalitatīvu vaislas materiālu.

2014. gadā šķirnes dzīvnieku audzēšanas saimniecības statusu Latvijā ir ieguvušas 13 saimniecības, kuras audzē Landrases, Jorkšīras, Pjetrenas, Djurokas un Lielās Baltās cūku šķirnes. Šajā gadā pārraudzībā esošo cūku saimniecību skaits ir samazinājies līdz 74, iepriekšējā 2013. gadā pārraudzībā bija 81 saimniecība.

2014. gadā, salīdzinot ar 2013. gadu, Latvijas Landrases šķirnes cūkām auglība ir palielinājusies, sasniedzot 13,4 sivēnus gadā, arī no sivēnmātes iegūto sivēnu skaits ir nedaudz palielinājies. Salīdzinot ar 2013. gadu, vidējie dzīvmasas pieauguma rādītāji jauncūkām ir nedaudz pazeminājušies, sasniedzot 830 g, un vērojams arī ļoti neliels liesās gaļas iznākuma samazinājums – līdz 61,4%. Jauncūkas 100 kg dzīvmasu sasniedz 166 dienu vecumā, kas ir augstāks rādītājs salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu (skat.2.5.tabulu).

2.5.tabula

Latvijā audzētās Landrases šķirnes cūku kvalitātes rādītāji 2012.-2014. gadā

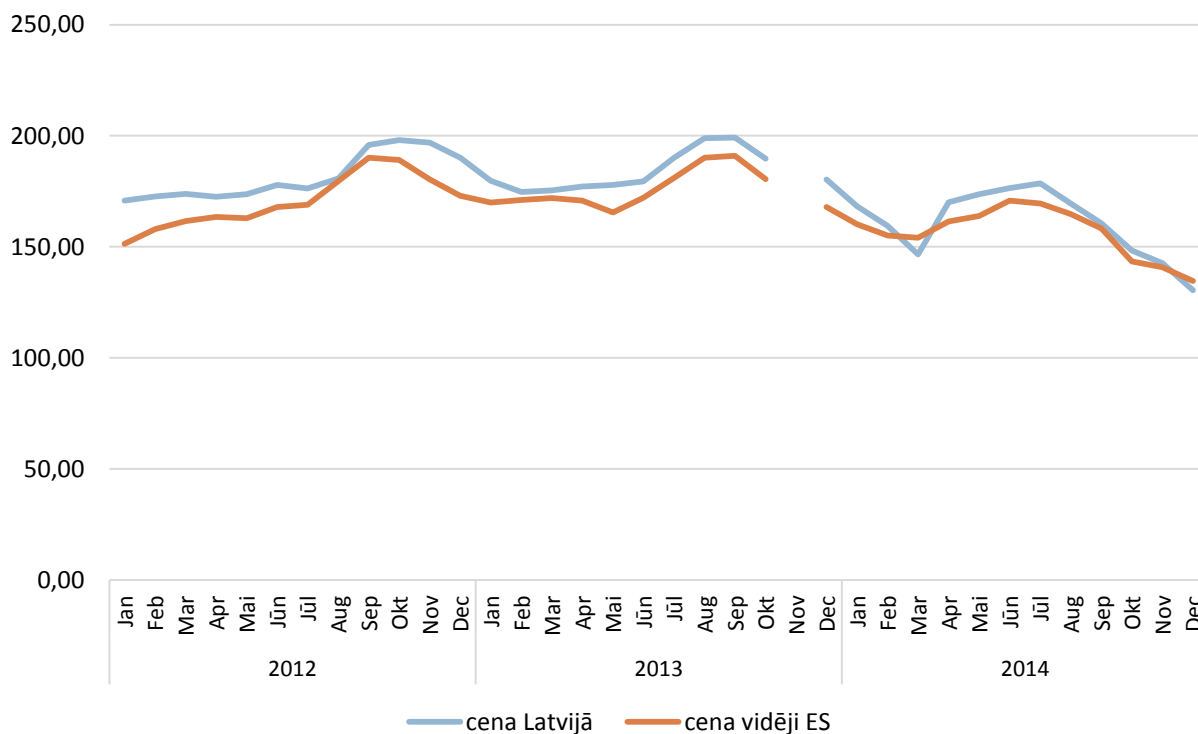
Rādītāji	2012.	2013.	2014.
Sivēnmāšu auglība, sivēnu skaits metienā	12,4	13,2	13,4
Gadā iegūto sivēnu skaits no sivēnmātes	26	25	26
Jauncūku vecums dienās, sasniedzot 100 kg	160	169	166
Jauncūku speķa biezums, mm	9,2	10	10
Jauncūku liesās gaļas iznākums,%	61,1	62	61,4
Jauncūku diennakts pieaugums (dzīvmasas pieaugums testa laikā), g	862	891	830

Avots: SIA „Cūku ciltsdarba centrs”

Izvērtējot ciltsdarbā paveikto, ir redzams, ka, veicot plānveida ciltsdarbu, kopumā gaļas kvalitāte ir uzlabota. Tas norāda, ka jāturpina darbs ciltsdarba jomā, veicot audzējamo dzīvnieku produktivitātes kontroli un dzīvnieku ciltsvērtības noteikšanu, un selekcijā gūtie sasniegumi jāievieš ražošanā.

Cenas

Cūkgaļas iepirkuma cenu tendence laikposmā no 2012. līdz 2014. gadam kopumā bijusi stabila, ar tendenci samazināties. Cūkgaļas cenas attīstībā vērojams cikliskums – izteiktākas svārstības ir 2012., 2013. un 2014. gada trešajā ceturksnī, kad cenās bija vērojami izteikti kāpumi, kam sekoja tikpat izteikts samazinājums. Iepirkuma cenas vidējais kritums pārskata periodā bijis gan ES, gan Latvijā – attiecīgi 11,1% un 23,6%. Arī cenas Latvijā lielākoties saglabājušās augstākas nekā vidēji ES, izņēmums ir 2014. gada marta un decembra mēneši, kad cena nokritās zemāk par ES vidējo cūkgaļas cenu.

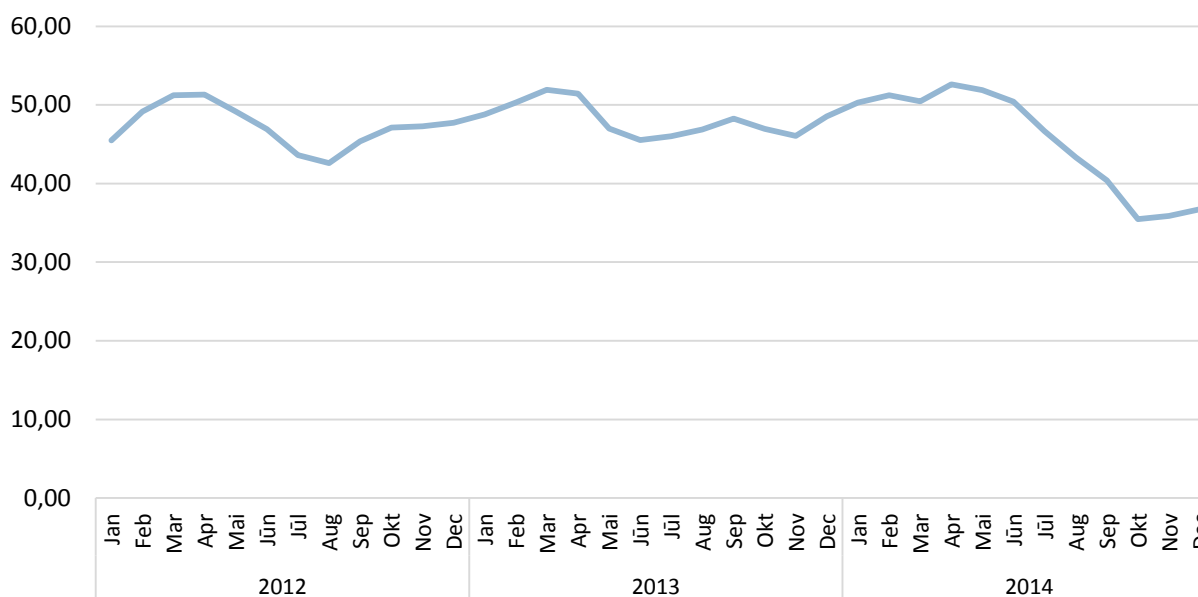

2.13.attēls. Cūkgaļas iepirkuma cenas Latvijā un ES 2012.-2014. gadā, EUR/100 kg (2013. gada novembrī Eiropas Komisija mainīja cūkgaļas klasificēšanas sistēmu)

Avots: Eiropas Komisija

Izteikti mainīgo cūkgaļas iepirkuma cenu tendenci 2014. gadā var zināmā mērā skaidrot ar Krievijas embargo ietekmi uz cūkgaļas sektoru un nepieciešamību nozarei pārorientēties uz jauniem tirgiem, kas savukārt izdarīja cenas korekcijas ES iekšējā tirgū.

Svārstīgas ir arī dzīvu sivēnu cenas ES, un pārskata periodā no 2012. gada līdz 2014. gadam lielākās izmaiņas bija vērojamas 2014. gada pēdējā pusgadā, kas ir saistīts ar Āfrikas cūku mēra (ĀCM) uzliesmojumu Latvijā, Lietuvā un Polijā.

2.14.attēls. Dzīvu sivēnu iepirkuma cenas ES 2012.-2014. gadā, EUR/100 kg

Avots: Eiropas Komisija

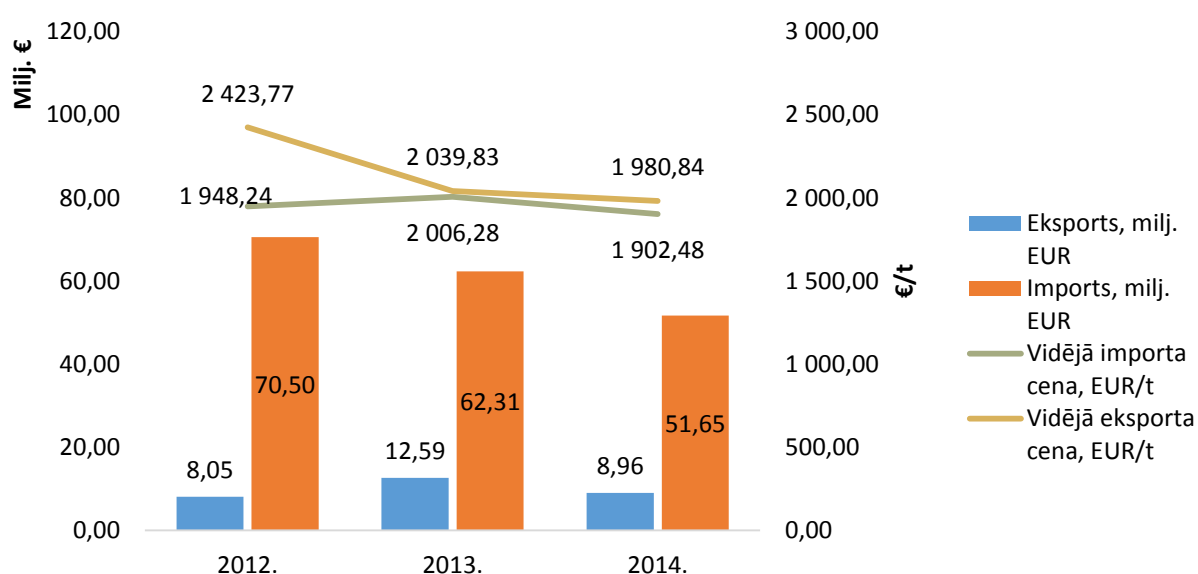
ĀCM faktors kopumā radīja negatīvu ietekmi – dzīvu sivēnu cenu tendence ES bijusi krītoša, laikā no 2012. gada janvāra līdz 2014. gada decembrim cenai samazinoties par 19,3%.

Latvijā sivēnu cenas netiek reģistrētas.

Ārējā tirdzniecība

Latvija ir cūkgaļas neto importētāja, eksportējot tikai nelielus gaļas daudzumus. Kaut arī pēdējos gados Latvijas cūkgaļas eksporta vērtība pakāpeniski pieaug, 2014. gadā bija vērojams kritums, salīdzinot ar 2013. gadu, eksporta vērtība kritās par 28,8%. Savukārt vidējā cūkgaļas eksporta cena pārskata perioda beigās nokritusies par 18,3%. Jāatzīmē, ka 2012. gadā eksporta cenas līmenis bijis augsts (2.15.attēls).

Pārskata periodā par 17,1% ir samazinājusies cūkgaļas importa vērtība, un šī tendence ir izteikta pēdējos trīs gados. Arī vidējā importa cena pārskata periodā ir samazinājusies par 2,4%.

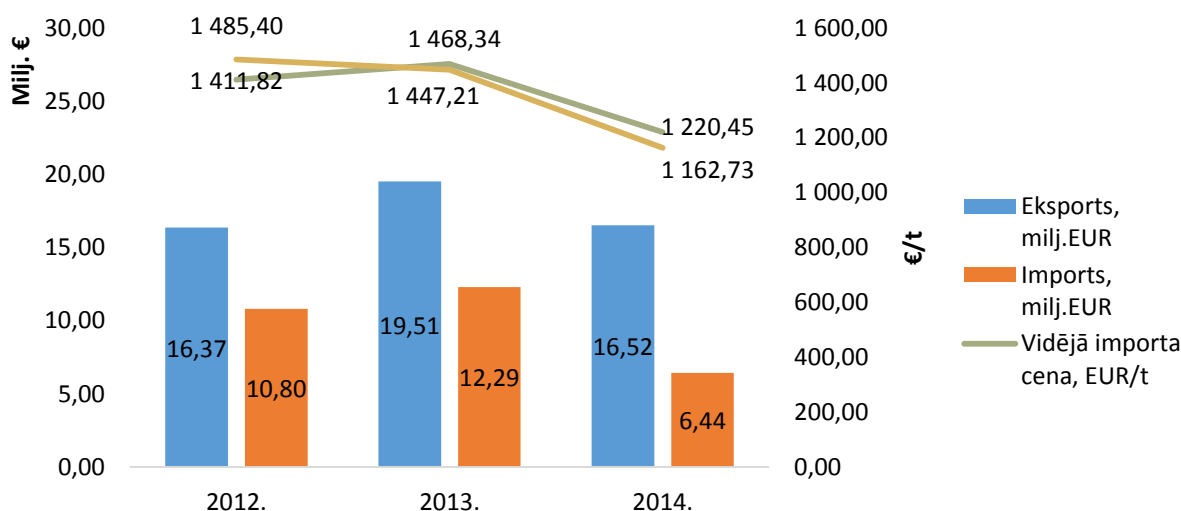
2.15.attēls. Svaigas, atdzesētas un saldētas cūkgaļas eksports un imports Latvijā 2012.-2014. gadā

Avots: ZM pēc Eurostat

Dzīvu cūku eksporta pieaugums, kas aizsākās iepriekšējos gados, turpinājās līdz 2011. gadam, Latvijai palielinot dzīvu cūku eksportu uz Krieviju.

Savukārt 2012. gadā dzīvu cūku eksporta rādītāji ievērojami samazinājās, jo kopš 2012. gada marta Krievija ir noteikusi dzīvu cūku importa aizliegumu no ES dalībvalstīm. Tā rezultātā Latvijas cūkaudzētājiem nācās pārorientēties uz citiem ārējiem tirgiem, un iepriekšējo gadu eksporta apmērus 2012. gadā sasniegt nav izdevies. Salīdzinot ar 2012. gadu, 2013. gadā atkal bijis vērojams dzīvu cūku eksporta vērtības pieaugums (+18,9%), bet 2014. gadā atkal bija vērojams kritums (-15,3% pret 2013. gadu) un eksporta vērtība atgriezās 2012. gada līmenī. Kopumā pārskata periodā dzīvu cūku eksporta vērtība ir palielinājusies tikai par nepilnu procentu (2.16.attēls).

Dzīvu cūku vidējā eksporta cena pārskata periodā kritās par 21,7%.

2.16.attēls. Dzīvu cūku eksports un imports 2012.-2014. gadā

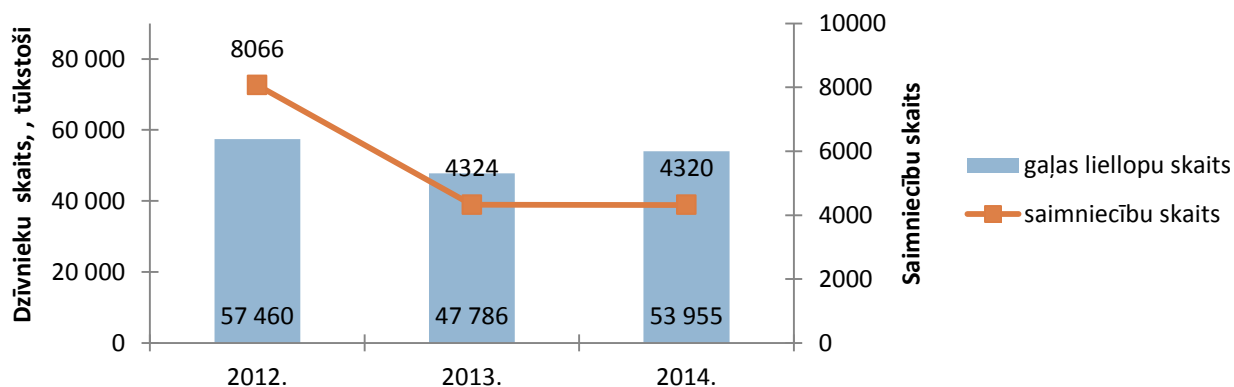
Avots: ZM pēc Eurostat

Arī dzīvu cūku importa vērtība pārskata periodā ir kritusies (-40,4%), kā arī ir kritusies to vidējā importa cena (-13,6%).

2.4.Liellopu gaļas ražošana

Latvijā gaļas liellopu nozarē galvenais mērķis ir augstvērtīgas un kvalitatīvas liellopu gaļas ražošana, patērētāju nodrošināšana ar Latvijā audzētu gaļas liellopu gaļu, kā arī konkurētspējas un eksporta iespēju palielināšana.

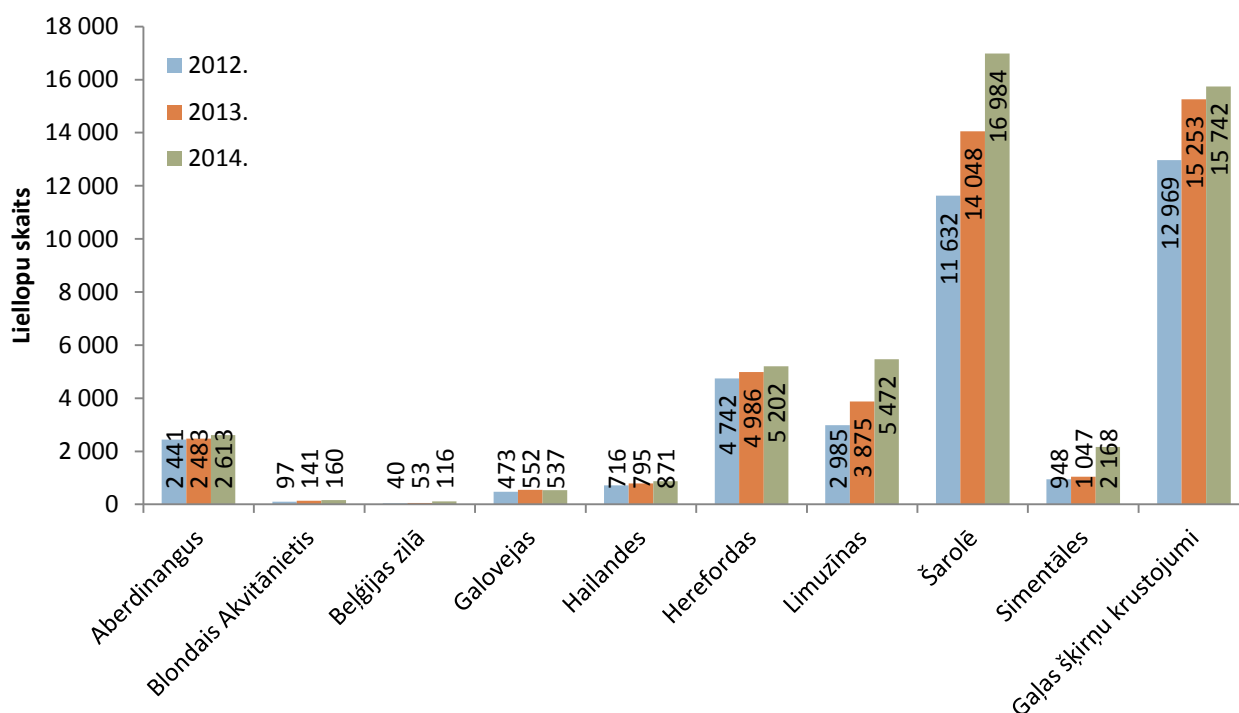
Saskaņā ar Lauksaimniecības datu centra datiem dzīvnieku reģistrā 2014. gadā bija reģistrētas 28 998 saimniecības ar 422 019 liellopiem, kas ir par 3,8% liellopu vairāk, kā 2013. gadā. No kopējā liellopu skaita 2014. gadā dzīvnieku reģistrā bija reģistrēti 53 955 gaļas liellopi (tīršķirnes un gaļas krustojumu liellopi), kas ir par 12,9% vairāk nekā iepriekšējā gadā (2.17.attēls).

2.17.attēls. Gaļas liellopu saimniecību un dzīvnieku skaits 2012.-2014.gadā

Avots: LDC

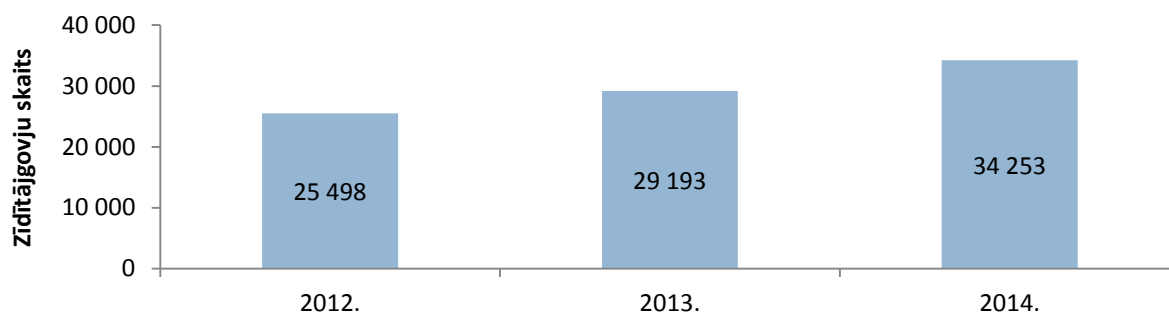
2.18.attēlā var redzēt, ka ar katru gadu palielinās gaļas šķirņu krustojumu un tādu specializēto gaļas šķirnes liellopu kā Šarolē, Limuzīnas, Herefordas un Aberdinangus skaits. No piena – gaļas šķirņu liellopiem Latvijā visvairāk tiek audzēti Simentāles šķirnes liellopi. Analizējot 2.18.attēla datus var secināt, ka 2014.gadā Šarolē šķirnes liellopu skaits palielinājies par 20,9%, bet Simentāles šķirnes liellopu skaits 2014.gadā ir dubultojies, salīdzinot ar 2013.gadu.

2.18.attēls. Gaļas liellopu skaita izmaiņas pa šķirņēm 2012.–2014.gadā

Avots: LDC

Zīdītājgovju skaits katru gadu palielinās. 2014. gadā salīdzinājumā ar 2013. gadu zīdītājgovju skaits ir pieaudzis par 17,3% (2.19.attēls).

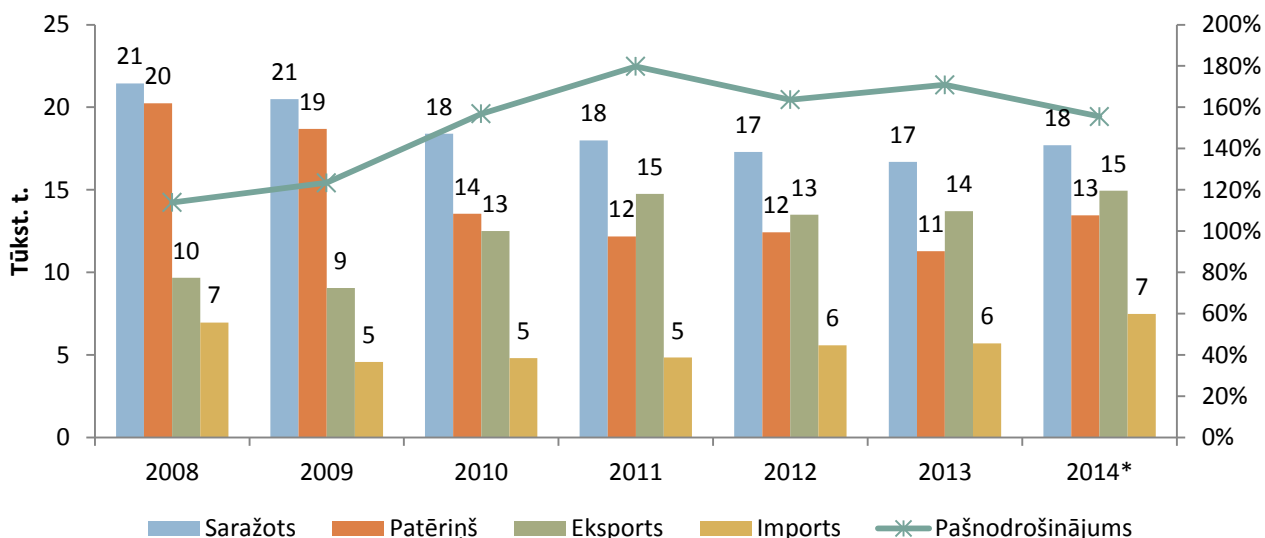

2.19.attēls. Zīdītājgovju skaits 2012.–2014. gadā

Avots: LDC

Iepriekš minētie dati liecina, ka Latvijā pakāpeniski palielinās saimniecībā turēto gaļas šķirnes liellopu un zīdītājgovju skaits. Gaļas liellopu skaita pieaugums liecina par liellopu gaļas ražošanas nozares attīstību.

Liellopu gaļas un tās produktu bilancē redzams, ka liellopu gaļas ražošana, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, palielinājusies par 6%, savukārt patēriņš pieaudzis ievērojami – par 19%. Vēl straujāk pieaudzis imports – par 31%, savukārt eksportam vērojams 9% pieaugums (2.20.attēls).

2.20.attēls. Liellopu gaļas un tās produktu ražošanas un patēriņa bilance 2008.- 2014. gadā

Avots: LAD

Ciltsdarbs

Gaļas šķirņu liellopu ciltsdarbu valstī 2014. gadā koordinēja šķirnes dzīvnieku audzētāju organizācija SIA „Latvijas gaļas liellopu audzētāju asociācija” (turpmāk – LGLA), Lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvā sabiedrība „ABC Projekts” (turpmāk - ABC Projekts) un SIA “Latvijas šķirnes dzīvnieku audzētāju savienība”.

LGLA 2014. gadā sadarbojās ar 41 šķirnes dzīvnieku audzēšanas saimniecību un trim šķirnes dzīvnieku audzēšanas kandidātsaimniecībām. LGLA speciālisti 2014. gadā sagatavoja un izsniedza 229 izcelsmes sertifikātus, sertificēja 460 vaisliniekus un ciltsgrāmatā ierakstīja 289 šķirnes dzīvniekus. 2014. gadā LGLA speciālisti atlasīja dažādu šķirņu gaļas liellopu vaislas dzīvniekus Vācijā, Polijā un Lietuvā. Kopā uz Latviju atvestas 36 Šarolē, Limuzīnas un Hailandes šķirnes teles, kā arī 5 Šarolē, Simentāles un Limuzīnas šķirnes vaislas bulļi.

LGLA pārstāvji 2014. gadā apmeklēja starptautisko gaļas šķirņu liellopu vaislinieku izsoli Vācijā, kurā tika nodibināti kontakti ar gaļas liellopu audzētājiem, kā arī noorganizēja pieredzes apmaiņas braucienus uz Lietuvas un Polijas gaļas liellopu audzēšanas saimniecībām.

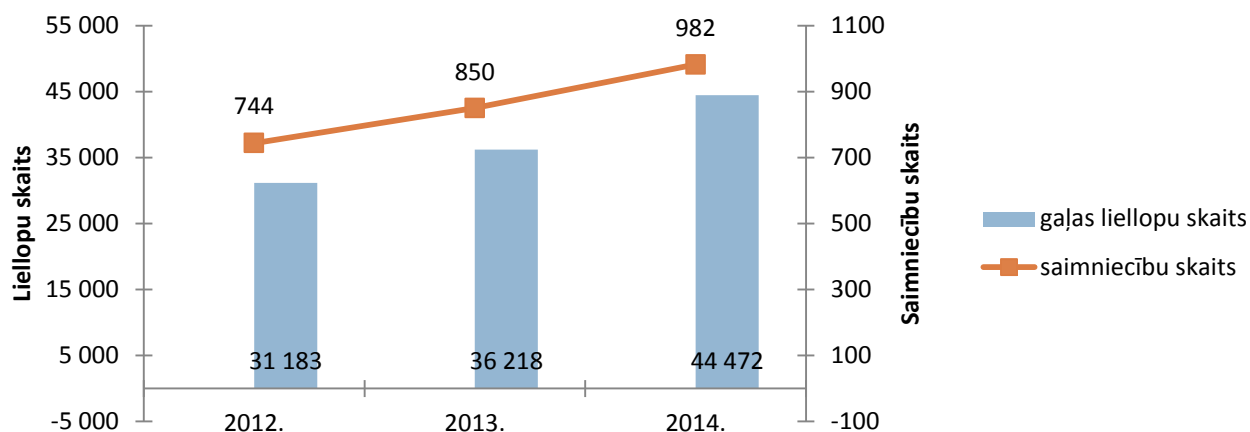
LGLA ir piedalījies Rāmavas izstāžu kompleksā rīkotajās izstādēs pavasarī un rudenī. Sadarbībā ar Valsts Lauku tīkla, Lauksaimniecības datu centra un Pārtikas un veterinārā dienesta speciālistiem noorganizēja trīs seminārus par aktualitātēm ciltsdarba jomā.

2014. gadā ABC Projekts sniedza ciltsdarba pakalpojumus 30 šķirnes dzīvnieku audzēšanas saimniecībām. ABC Projekts speciālisti 2014. gadā sagatavoja un izsniedza 267 izcelsmes sertifikātus, sertificēja 311 vaisliniekus, un ciltsgrāmatā ierakstīja 429 šķirnes dzīvniekus.

ABC Projekts noorganizēja ikgadējo ciltsvērtības noteikšanas un nozares popularizēšanas pasākumu liellopu audzētājiem „Govju dienas 2014”, kā arī noorganizēja seminārus par gaļas liellopu pārraudzību. Piedalījās Rāmavas izstāžu kompleksā rīkotajā izstādē, kur demonstrēja dzīvnieku pārvadāšanas automašīnu, kura sertificēta atbilstoši Eiropas Savienības prasībām. ABC Projekts pārstāvji noorganizēja pieredzes apmaiņas braucienus uz Igauniju, Šveici, Lietuvu un Vāciju.

2014. gadā gaļas liellopu audzētāji turpināja sadarbību ar Šveices partneriem pie projekta „Baltic Grassland-Beef”, kas ir kopprojekts ar Lietuvas un Igaunijas gaļas liellopu audzētāju organizācijām un Šveices uzņēmumu VIANCO.

2014. gadā ar gaļas liellopu pārraudzību nodarbojās 982 saimniecības (2.21.attēls), kas ir par 132 saimniecībām vairāk, kā 2013.gadā. Pārraudzībā esošās saimniecībās gaļas liellopu skaits 2014. gadā ir palielinājies par 22,8%, salīdzinot ar 2013. gadu.

2.21.attēls. Pārraudzībā esošo saimniecību un gaļas liellopu skaits pa gadiem

Avots: LDC

Analizējot 2.6.tabulā sniegtos pārraudzības datus, var secināt, ka 2014. gadā vislielākais dzimšanas svars no pārraudzībā esošajām gaļas liellopu šķirnēm ir Tiroles pelēkai un Šarolē šķirnes dzīvniekiem, attiecīgi 48,6 un 41,4 kg. Vislielākais atšķiršanas svars salīdzinājumā ar pārējām šķirnēm ir Šarolē šķirnes dzīvniekiem – 265,7 kg.

2.6.tabula

Svēršanas rezultāti gaļas liellopu pārraudzības ganāmpulkos pa gadiem

Šķirne	Dzimšanas svars, kg			Atšķiršanas vecums, dienas			Atšķiršanas svars, kg (korigētais)			Gada svars, kg (korigētais)		
	2012.	2013.	2014.	2012.	2013.	2014.	2012.	2013.	2014.	2012.	2013.	2014.
Aberdinangus	33,3	34,3	35,5	210	211	213	232,6	236,9	199	293,4	326,2	329,8
Beļģijas zilā	38,8	39,6	36,3	-	211	214	-	222,8	219,2	-	383,5	367,8
Blondais Akvitānietis	-	-	38,8	-	-	213			231,8	-	-	353,7
Aubrak	-	-	36,0	-	-	240			259,5	-	-	-
Galovejas	26,8	31,6	29,9	218	214	204	192,1	196,2	194,9	260,7	224,7	259,1
Hailandes	25,4	25,0	26,2	214	211	219	140,1	154,1	161,4	245,4	245,6	229,6
Herefordas	37,7	38,4	39,4	214	217	214	235,9	229,8	240,1	330,1	329,5	334,6
Limuzīnas	38,3	39,0	39,4	217	212	208	243,8	244,3	249,7	338,8	326,7	334,5
Saleras	40,0	39,2	35,8	-	244	232	-	198,0	199,2	-	-	-
Simentāles	38,3	37,9	36,4	214	216	215	255,2	145,3	252,9	323,1	342,6	351,6
Šarolē	40,7	40,9	41,4	213	210	214	264,6	265,1	265,7	358,7	354,3	366
Tiroles pelēkā	41,3	41,6	48,6	-	212	-	-	226,6	-	-	-	343,1
Gaļas šķirņu krustojumi	38,4	39,0	39,4	213	211	214	248,7	250,8	250,8	342,6	339,7	349,8
Krustojumi	37,6	37,8	38,7	209	209	210	248,6	250,4	260,0	343,9	337,4	344,6
Vidēji:	36,7	27,1	27,5	187,4	146	148	222,4	154,5	157,1	283,7	184,7	208,6

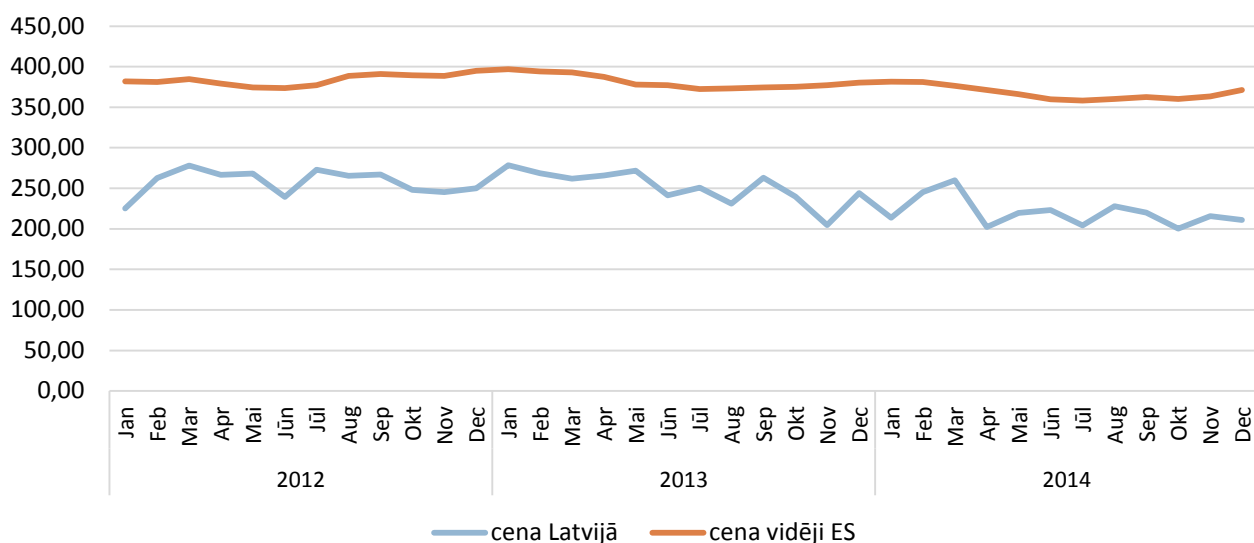
Avots: LDC

Kopumā var secināt, ka ciltsdarba pasākumi gaļas šķirņu liellopu ganāmpulkos ir bijuši veiksmīgi, jo turpina pieaugt dzīvnieku skaits pārraudzībā, kā arī pieaug pārraudzības ganāmpulku skaits.

Cenas

Liellopu gaļas iepirkuma cenas Latvijā parasti ir zemākas nekā ES, tas izskaidrojams ar specializācijas līmeni liellopu gaļas ražošanā, kas Latvijā ir ievērojami zemāks nekā ES kopumā. Taču cenu tendence Latvijā, līdzīgi kā ES, laikposmā no 2012. gada līdz 2014. gadam bija salīdzinoši

stabila, lai gan no 2013. gada lopbarības cenu lejupslīdes dēļ liellopu gaļas cenas pazeminās. Jāatzīmē, ka Latvijā cenu svārstības ir izteiktākas nekā vidēji ES.

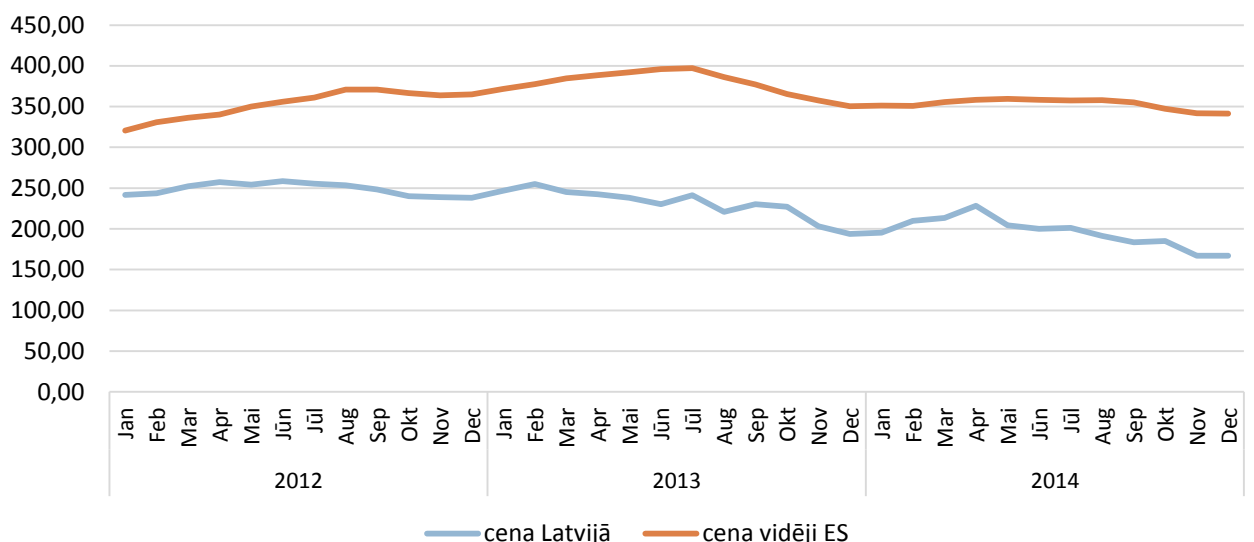

2.22.attēls. A kategorijas (bulļi) liemeņu iepirkuma cenas Latvijā un ES 2012.-2014. gadā, EUR/100 kg

Avots: Eiropas Komisija

Piemēram, A kategorijas jeb bulļu liemeņu cena Latvijā no 2012. gada janvāra līdz 2014. gada decembrim kritusies par 6,2%, bet ES – par 2,8%. Savukārt 2014. gadā no janvāra līdz decembrim bulļu liemeņu cena Latvijā kritās par 1,2%, savukārt ES šajā laikposmā – par 2,7%.

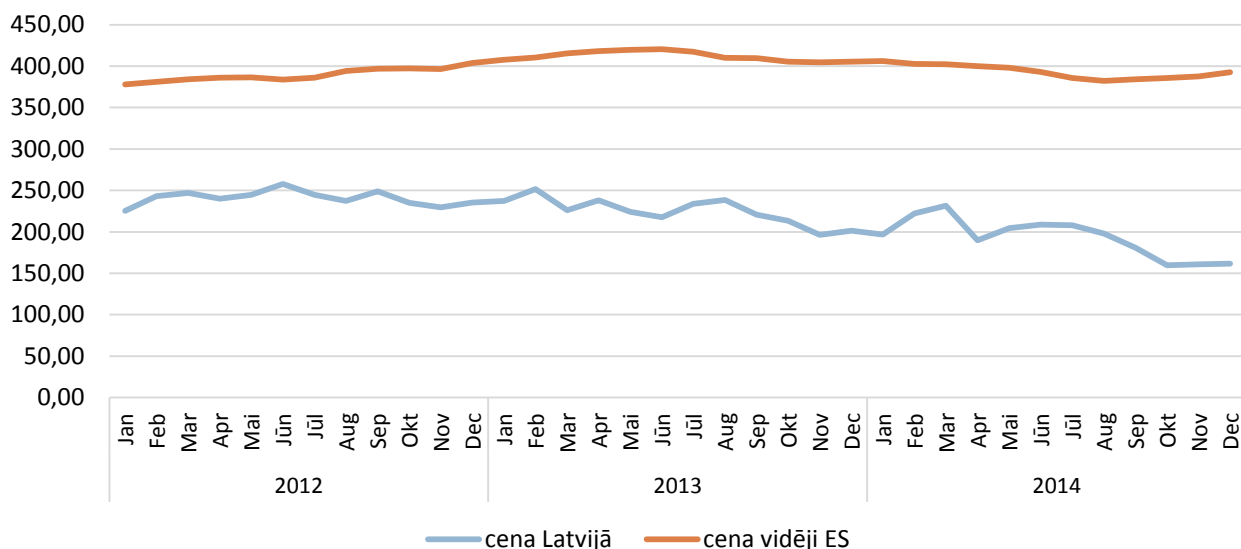
Savukārt D kategorijas jeb govju liemeņu cena Latvijā pārskata periodā kritusies par 30,9%, savukārt ES vidēji pieaugusi – par 6,5%. 2014. gadā no janvāra līdz decembrim govju liemeņu cena Latvijā pazeminājās par 14,5%, savukārt ES šajā laikposmā augusi – par 41,2%.

2.23.attēls. D kategorijas (govis) liemeņu iepirkuma cenas Latvijā un ES 2012.-2014. gadā, EUR/100 kg

Avots: Eiropas Komisija

E kategorijas jeb telišu liemeņu cena Latvijā pārskata periodā pazeminājusies par 28,2%, bet ES vidēji pieaugusi – par 3,9%. Savukārt 2014. gadā no janvāra līdz decembrim telišu liemeņu cena Latvijā pazeminājās par 17,9%, savukārt ES šajā laikposmā – par 3,4%.

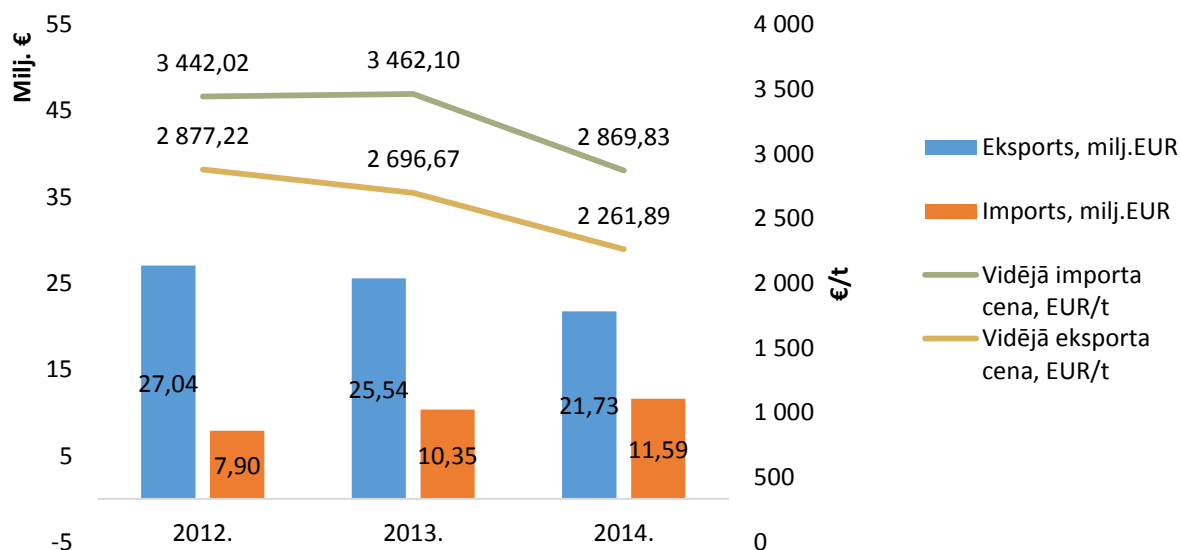

2.24.attēls. E kategorijas (telītes) liemeņu iepirkuma cenas Latvijā un ES 2012.-2014. gadā, EUR/100 kg

Avots: Eiropas Komisija

Ārējā tirdzniecība

Latvijas liellopu gaļas tirdzniecības bilance ir izteikti pozitīva, kaut arī 2013. gadā un 2014. gadā bijis vērojams eksporta plūsmas vērtības kritums. Turpretī importa vērtība turpināja pieaugt. 2014. gadā, attiecībā pret 2012. gadu, liellopu gaļas eksports samazinājās par 19,6%, taču imports turpināja pieaugt (importa vērtība palielinājās par 46,7%). Liellopu gaļas eksporta vērtība attiecībā pret 2013. gadu kritusies par 15%, taču importa vērtība pieaugusi par 12% (2.25.attēls).

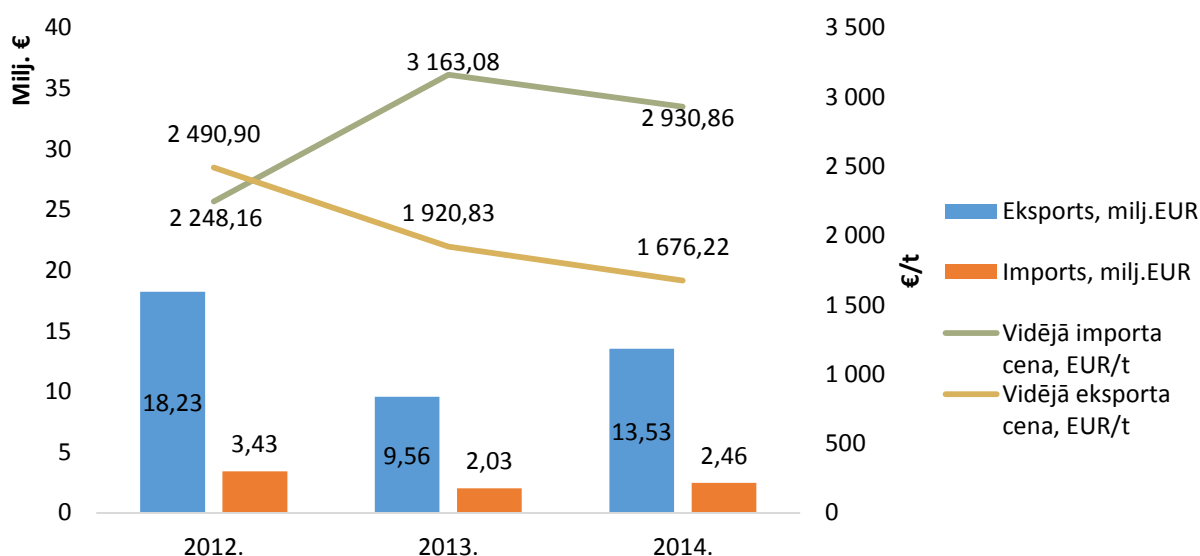
2.25.attēls. Svaigas, atdzesētas un saldētas liellopu gaļas eksports un imports Latvijā 2012.-2014. gadā

Avots: ZM pēc Eurostat

Tāpat pārskata periodā ir kritusies liellopu gaļas vidējā eksporta cena (par 21,4%), arī vidējā importa cena kritusies par 16,6%. Zemāko līmeni pārskata periodā gan importa cena, gan eksporta cena sasniedza 2014. gadā, kas daļēji skaidrojams ar Krievijas ieviesto embargo gaļai. Pārskata periodā liellopu gaļa tikusi importēta par augstāku cenu, nekā eksportēta.

Dzīvus lopus Latvija importē maz, to atspoguļo arī liellopu importa vērtība. Laika posmā no 2012. gada līdz 2014. gadam dzīvu liellopu importa vērtība ir kritusies par 28,2%, bet liellopu eksporta vērtība pārskata periodā samazinājusies par 25,7%. Eksporta vērtības pieaugums 2014. gadā

galvenokārt skaidrojams ar eksporta palielināšanos uz ES valstīm un atsācies eksports uz Turciju (2.26.attēls).

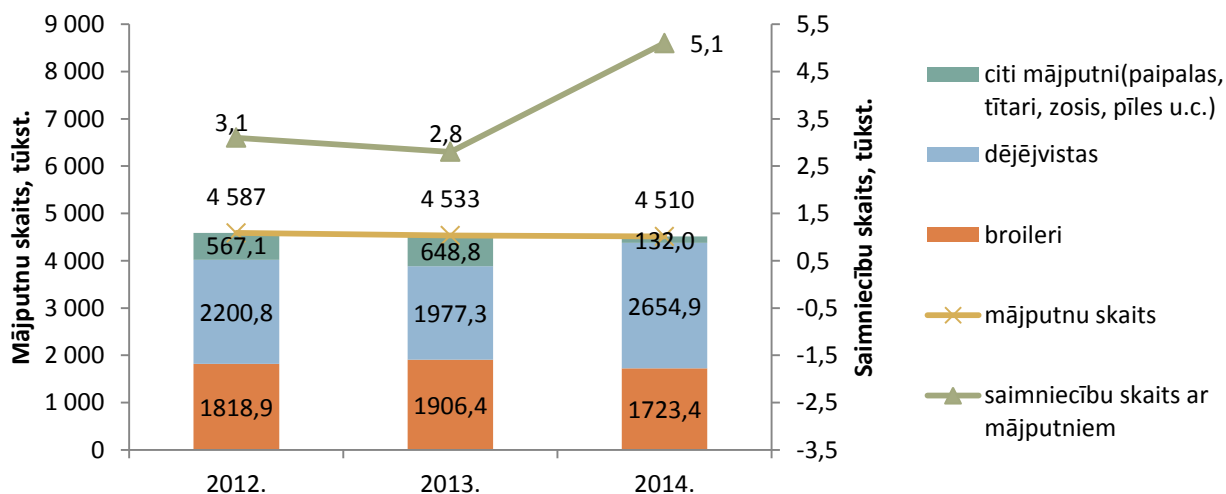
2.26.attēls. Dzīvu liellopu eksports un imports Latvijā 2012.-2014. gadā

Avots: ZM pēc Eurostat

Arī dzīvo lopu vidējā eksporta cena pārskata periodā ir samazinājusies par 32,7%, savukārt dzīvo lopu vidējā importa cena pieaugusi par 30,4%.

2.5.Olu un putnu gaļas ražošana

Putnkopība Latvijā šobrīd ir nostabilizējusies un ir viena no retajām nozarēm, kur ar salīdzinoši mazu sākuma kapitālu iespējams uzsākt savu mazo biznesu. Vēl joprojām pieprasījums pēc putnkopības produkcijas krietni pārsniedz piedāvājumu, it īpaši laukos, brīvos turēšanas apstākļos audzētai putnu gaļai un olām. Tas nozīmē, ka šī nozare ir gan perspektīva, gan rentabla. Turklāt putnkopība ir attīstāma gan kā papildnozare gandrīz jebkurā citā lauku saimniecībā, gan arī kā tūristus piesaistošs faktors. Latvijā 2014. gadā bija reģistrētas 5054 saimniecības ar mājputniem, kas ir par 82% vairāk, salīdzinot ar iepriekšējo gadu (2.27.attēls). Mājputni Latvijā tiek audzēti gan lielos putnu audzēšanas uzņēmumos ar intensīvu ražošanu, gan nelielās zemnieku saimniecībās, kuras darbojas gan pēc konvencionālās, gan arī pēc bioloģiskās lauksaimniecības saimniekošanas sistēmu noteikumiem.

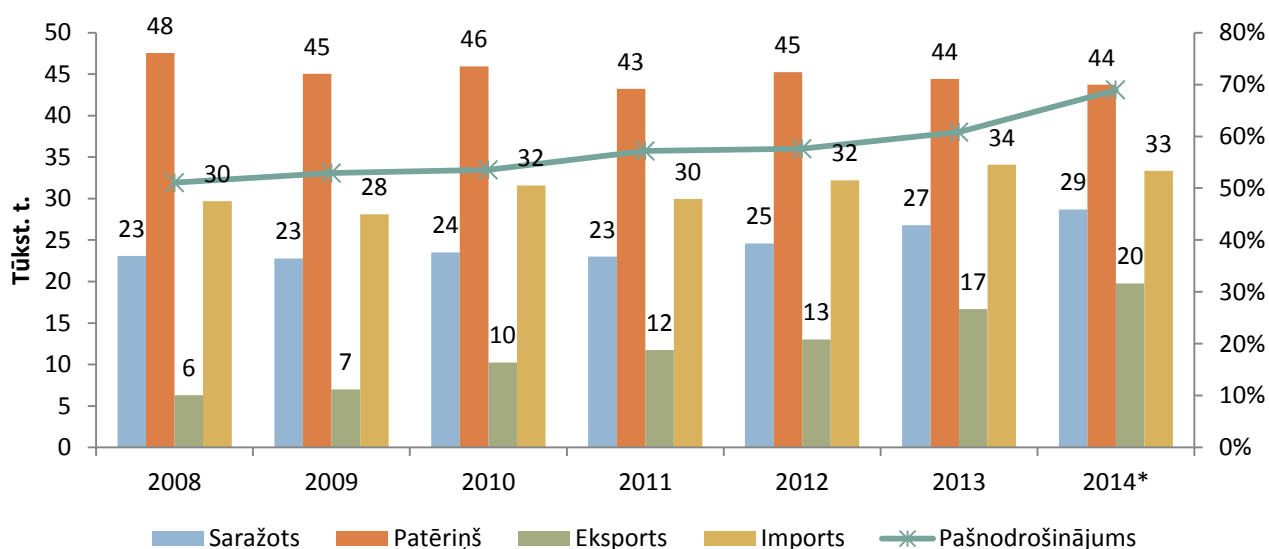
2.27.attēls. Saimniecību ar mājputniem un mājputnu skaits 2012.-2014. gadā

Avots: LDC

Kopējais reģistrēto māļputnu skaits 2014. gadā, salīdzinot ar 2013. gadu, samazinājās par 0,5% un bija 4 510 362 māļputni.

Kopējais reģistrēto māļputnu skaits 2014.gadā salīdzinot ar 2013.gadu samazinājās par 0,5% un bija 4510362 māļputni. Analizējot statistikas datus pa atsevišķām māļputnu sugām var secināt, ka 2014.gadā par 34,3 % palielinājās dējējvistu skaits, bet par 9,6% samazinājās broileru skaits. Pārējo māļputnu sugu skaits samazinājās par 80%. Dējējvistu skaita kāpums ir saistīts ar Latvijas lielāko olu un olu produktu ražotāju ieguldījumiem ražotņu modernizācijā un paplašināšanā.

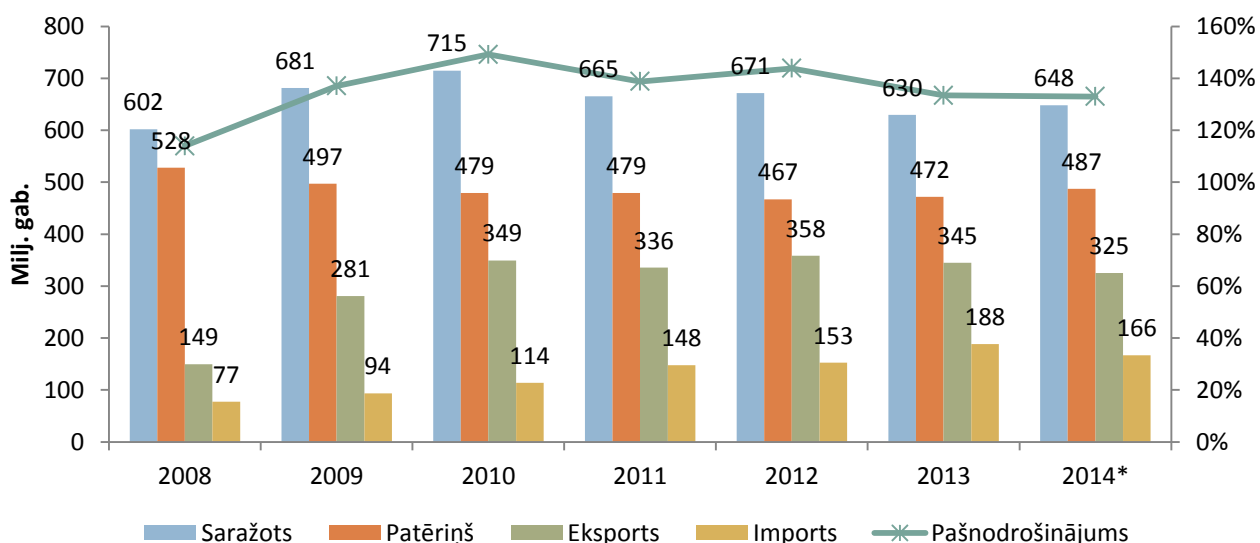
Māļputnu gaļas un gaļas produktu ražošanas bilancē redzams, ka ražošana salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu ir pieaugusi par 7%, bet patēriņš samazinājies par 2%. Ievērojami (+19%) pieaudzis eksports, savukārt imports samazinājies par 2% (2.28.attēls).

2.28.attēls. Māļputnu gaļas un gaļas produktu ražošanas un patēriņa bilance 2008.–2014. gadā

Avots: LAD

Olu un olu produktu bilance rāda, ka 2014. gadā salīdzinājumā ar 2013. gadu par 3% pieaugusi gan ražošana, gan patēriņš. Eksports samazinājies par 6%, savukārt importa kritums ir 12% (2.29.attēls).

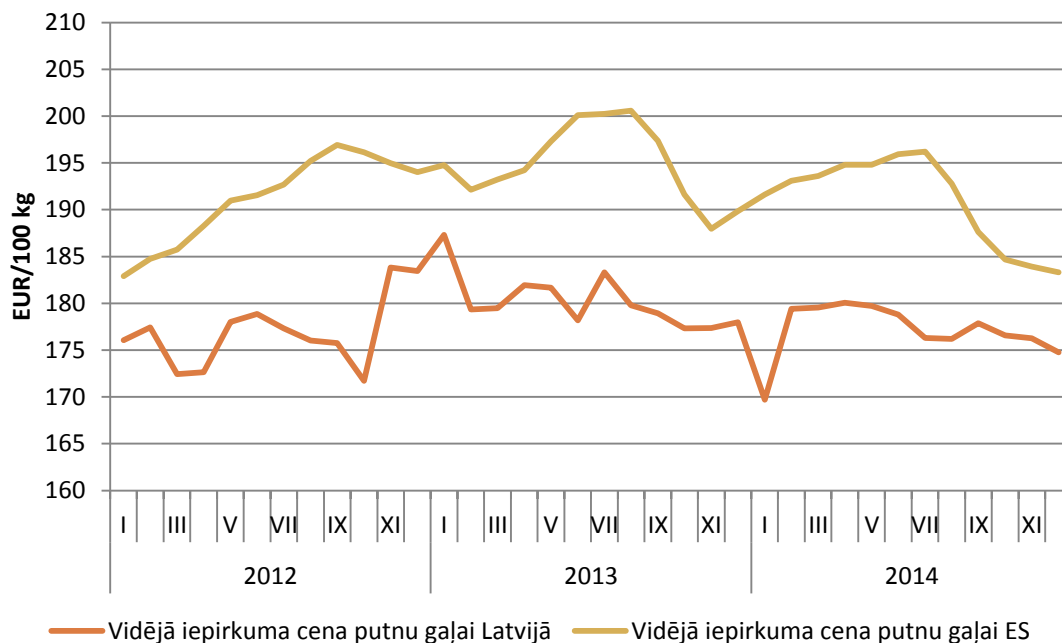

2.29.attēls. Olu un olu produktu ražošanas un patēriņa bilance 2008.- 2014. gadā

Avots: LAD

Putnu gaļas cenas

Putnu gaļas vidējās iepirkuma cenas pārskata periodā no 2012. gada līdz 2014. gadam gan Latvijā, gan Eiropas Savienībā mainījušās līdzīgi, kaut arī Latvijā cenas bijušas ļoti svārstīgas (2.30.attēls). Pārskata periodā putnu gaļas iepirkuma cena Latvijā samazinājusies par 0,7%, bet ES vidējā cena pieaugusi par 0,2%. Turklāt jāatzīmē, ka putnu gaļas iepirkuma cenas samazinājums Latvijā aizsākās 2013. gadā, un divu gadu laikā no 2013. gada janvāra līdz 2014. gada decembrim cena samazinājusies par 6,7%. Savukārt Krievijas noteiktais importa embargo no 2014. gada augusta šķietami nav ietekmējis putnu gaļas cenu attīstību Latvijā.

2.30.attēls. Putnu gaļas cenas Latvijā un ES 2012.-2014. gadā, EUR/100 kg

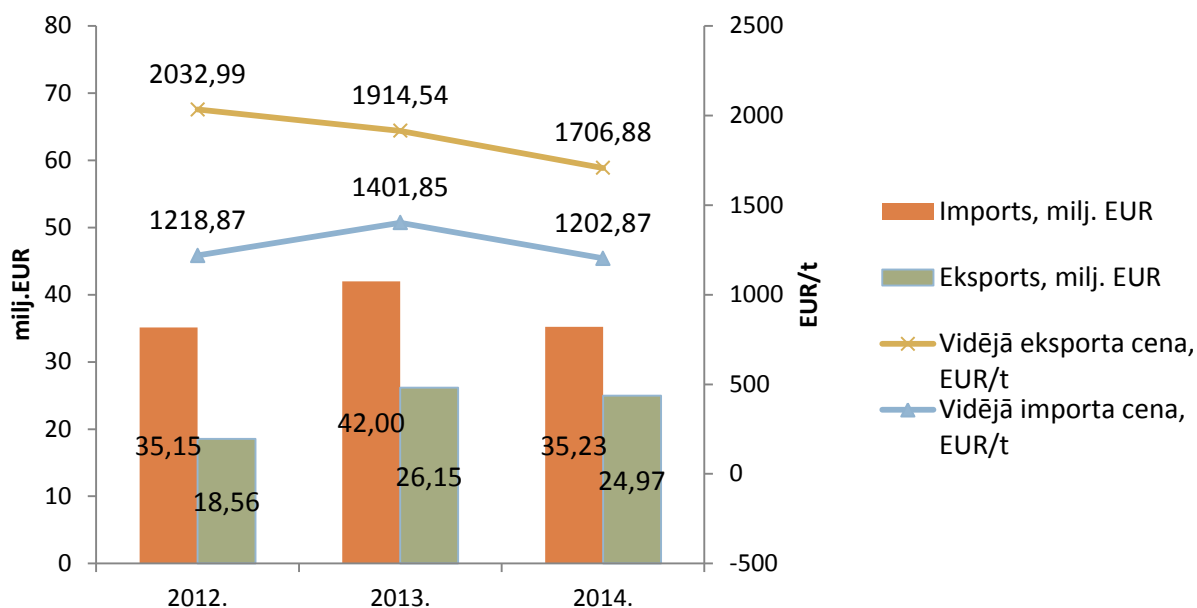
Avots: Eiropas Komisija

Putnu gaļas ārējā tirdzniecība

Latvijas ārējās tirdzniecības bilance svaigai, atdzesētai un saldētai putnu gaļai ir negatīva, un tas parādās arī pēdējo trīs gadu rādītājos (2.31.attēls). Tomēr pozitīvi vērtējams tas, ka pārskata periodā no 2012. gada līdz 2014. gadam tirdzniecības bilance ir nedaudz uzlabojusies – ja 2012. gadā importa pārsvars pār eksportu (eksports=100%) sasniedza 89%, tad 2014. gadā vairs tikai 41%.

Vērtējot importa un eksporta tendences pārskata periodā, jāsecina, ka augstākais līmenis bija sasniegts 2013. gadā, ar eksporta vērtību 26,15 milj. EUR un importa vērtību 42 milj. EUR. Savukārt 2014. gadā, iespējams, Krievijas embargo radītā tirgus pārsātinājuma ietekmē, tirdzniecības plūsmu apmēri atkal samazinājās, importa vērtībai noslīdot līdz 35,23 milj. EUR kas ir nedaudz vairāk, kā 2012. gada attiecīgais rādītājs, bet eksporta vērtībai samazinoties nedaudz - līdz 24,97 milj. EUR.

Kopumā vērtējot laiku no 2012. gada līdz 2014. gadam, putnu gaļas importa vērtība pieaugusi par 0,2%, bet eksporta vērtība - par 34,6%.

2.31.attēls. Svaigas, atdzesētas un saldētas putnu gaļas eksports un imports 2012.-2014. gadā

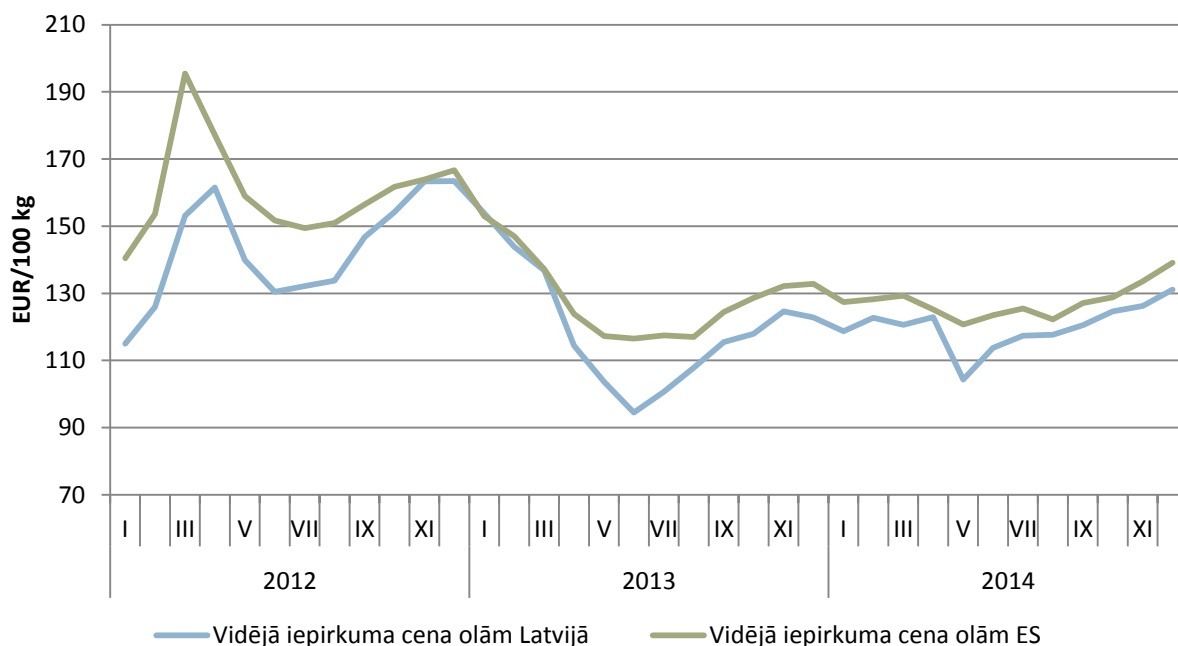
Avots: ZM pēc Eurostat

Vidējā importa cena pārskata periodā ir samazinājusies par 14%, savukārt vidējā eksporta cena ir samazinājusies par 11%.

Olu cenas

Olu cenu tendences pārskata periodā gan Latvijā, gan arī vidēji ES bijušas līdzīgas (2.32.attēls). Cenu kāpumu 2012. gadā var attiecināt uz izmaiņām dējējvistu labturības prasībās, kas stājās spēkā 2012. gada janvārī. Savukārt no 2013. gada olu cenu samazinājumu var saistīt gan ar nozares pielāgošanos jaunajām prasībām, gan arī ar lopbarības cenu samazinājumu. Cenu kāpums vērojams no 2014. gada maija.

Kopumā pārskata periodā olu cena Latvijā pieaugusi par 14% un ES cena samazinājusies par 0,9%.

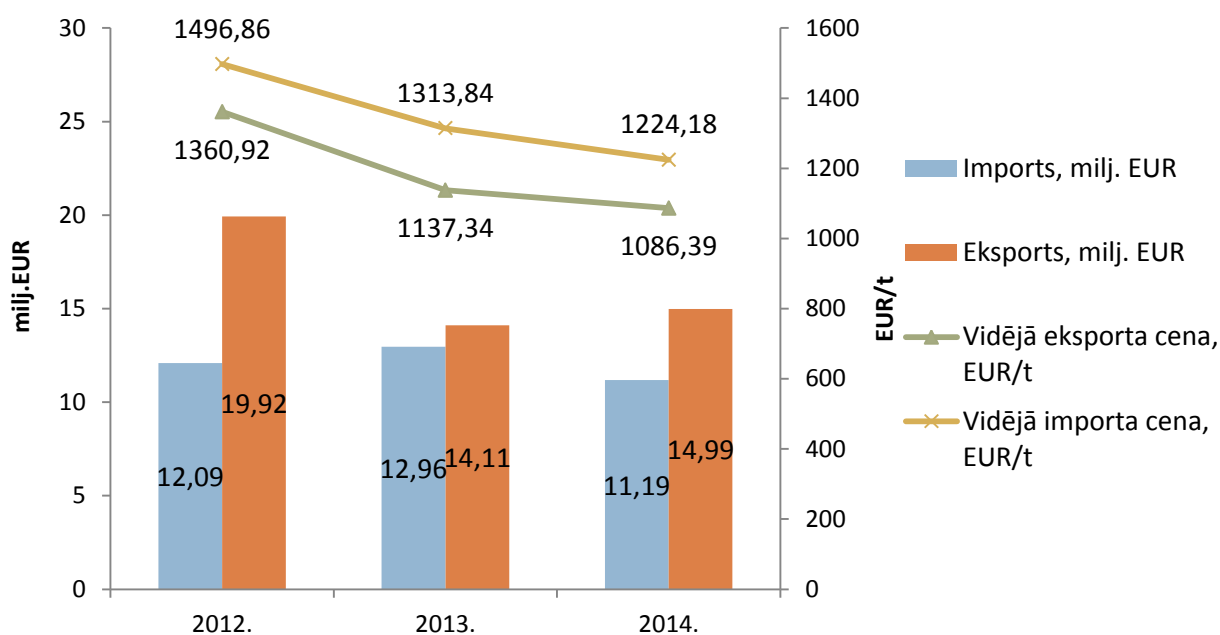
2.32.attēls. Olu cenas Latvijā un ES 2012.-2014. gadā, EUR/100 kg

Avots: Eiropas Komisija

Olu ārējā tirdzniecība

Latvijas ārējās tirdzniecības bilance olu sektorā ir pozitīva, kaut arī pārskata perioda sākumā 2012. gadā eksporta pārsvars pār importu bija lielāks, nekā nākamajos divos gados, turklāt diezgan ievērojami pēdējo 3 gadu laikā ir sarukusi olu eksporta vērtība (2.33.attēls). Vienlaikus jāatzīmē, ka 2012. gadā eksporta rādītājs bija neraksturīgi augsts, salīdzinot ar nozares eksporta rādītājiem vairāku iepriekšējo gadu griezumā.

Laikā no 2012. gada līdz 2013. gadam olu eksporta vērtība samazinājusies par 24,8%, bet importa vērtība – par 7,5%.

2.33.attēls. Olu eksports un imports 2012.-2014. gadā

Avots: ZM pēc Eurostat

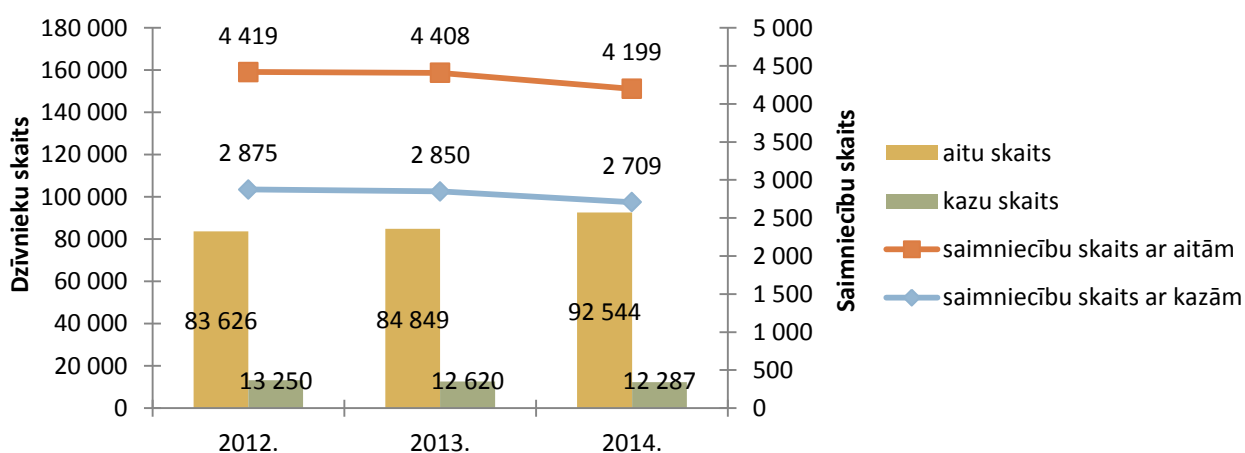
Pārskata periodā samazinājušās arī olu vidējā eksporta cena un vidējā importa cena - attiecīgi par 20,2% un 18,2%.

2.6. Aitkopības un kazkopības nozaru attīstība

Aitkopības nozare Latvijā attīstās, ko apliecina kopējā reģistrēto aitu skaita palielināšanās. Aitu skaita palielināšanos pozitīvi ietekmē pieaugošais pieprasījums pēc aitu gaļas gan vietējā, gan ārējā tirgū, kā arī dzīvu aitu eksports uz Eiropas Savienības valstīm.

2014. gadā bija reģistrētas 4199 saimniecības ar 92 544 aitām. Izvērtējot 2.34.attēlā atspoguļotos datus, var secināt, ka salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu saimniecību skaits ir samazinājies par 4,7%, bet aitu skaits tajās ir palielinājies par 9,1%.

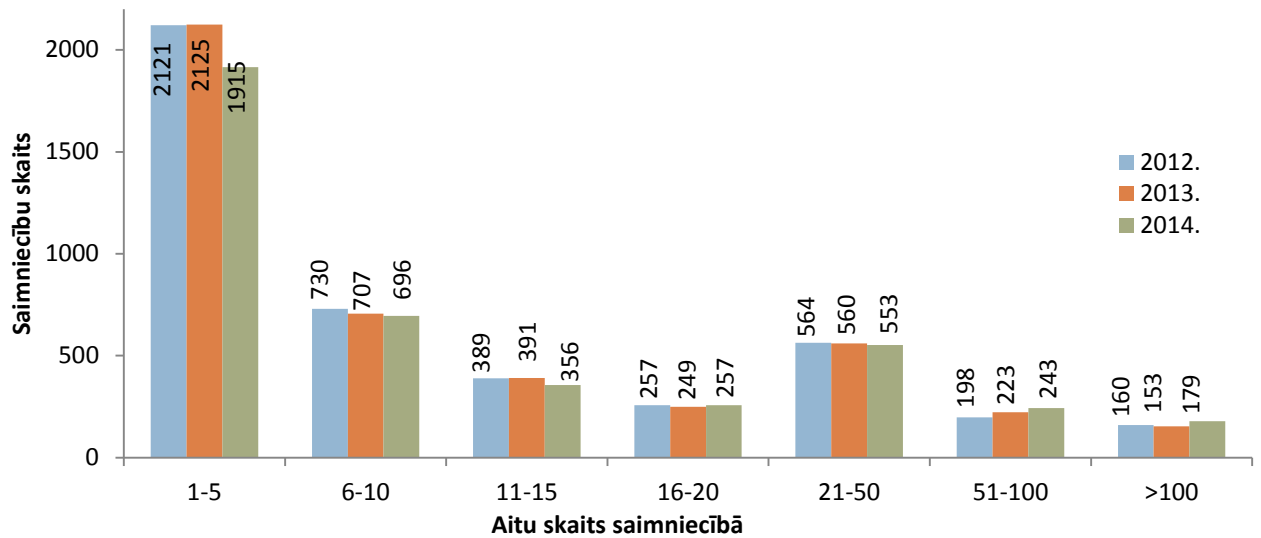
Kazkopības nozarē saimniecību un dzīvnieku skaits ir mazs, un pēdējos gados tas pat samazinās. 2014. gadā dzīvnieku reģistrā bija reģistrētas 12 287 kazas (2.34.attēls). Salīdzinot ar 2013. gadu, saimniecību skaits 2014. gadā samazinājies par 5%, bet kazu skaits – par 2,6%.

2.34.attēls. Aitu un kazu saimniecību un dzīvnieku skaits 2012.-2014. gadā

Avots: LDC

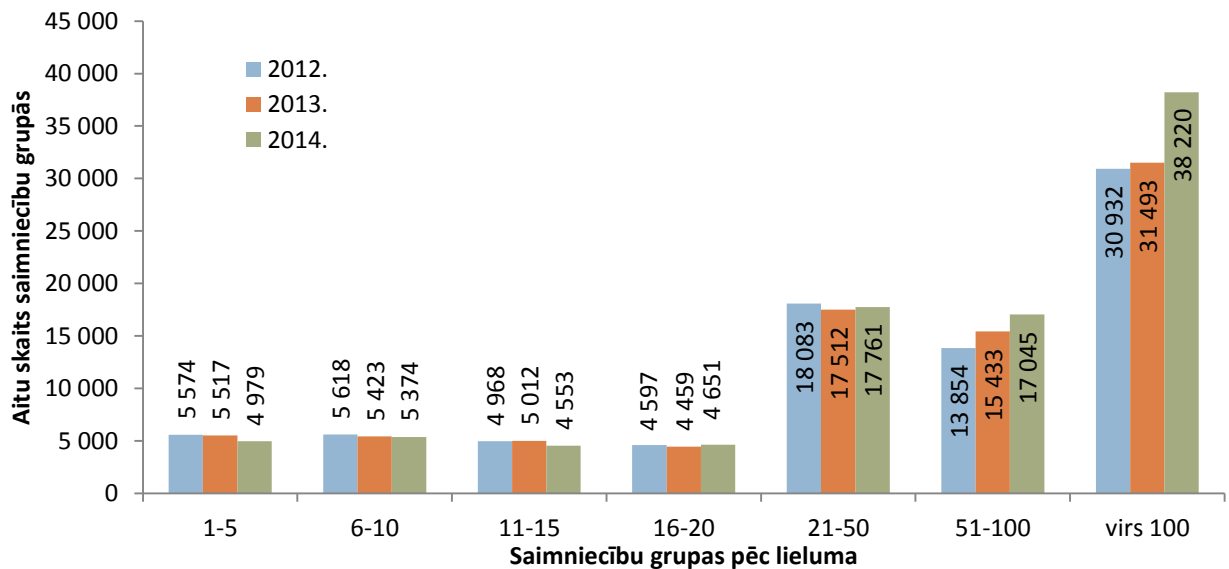
Analizējot 2.35.attēlā redzamo aitu saimniecību struktūru, var secināt, ka pēdējo gadu laikā pieaug lielo saimniecību skaits. Lielākais saimniecību skaita pieaugums – par 17,0%, bija vērojams saimniecībām ar 100 un vairāk aitām. Savukārt mazo saimniecību skaits samazinās, bet tās veido lielāko īpatsvaru no kopējā saimniecību skaita. 2014. gadā 62,2% no kopējā reģistrēto saimniecību skaita bija saimniecības ar 1 līdz 10 aitām.

2.35.attēls. Saimniecību skaita sadalījums pēc aitu skaita 2012.-2014. gadā

Avots: LDC

Analizējot 2.36.attēla datus par aitu kopskaita sadalījumu pēc to skaita saimniecībās, var secināt, ka 2014. gadā turpināja palielināties aitu skaits saimniecībās ar 100 un vairāk aitām, aitu skaits tajās palielinājies par 21,4%. Lielākais aitu skaits – 41,3% no kopējā aitu skaita 2014. gadā bija saimniecībās ar 100 un vairāk aitām. Minētie dati liecina, ka aitkopības nozarē turpina veidoties saimniecības ar lielu aitu skaitu.

2.36.attēls. Aitu sadalījums pēc to skaita saimniecībā 2012.-2014. gadā

Avots: LDC

Kazkopības nozarē visvairāk ir saimniecības ar 1-5 kazām – 83%, un šādās saimniecībās tiek turētas 40% kazas (2.7.tabula). Liela daļa ir saimniecības ar 6-10 kazām – 11%, un šādās saimniecībās ir 18% kazas.

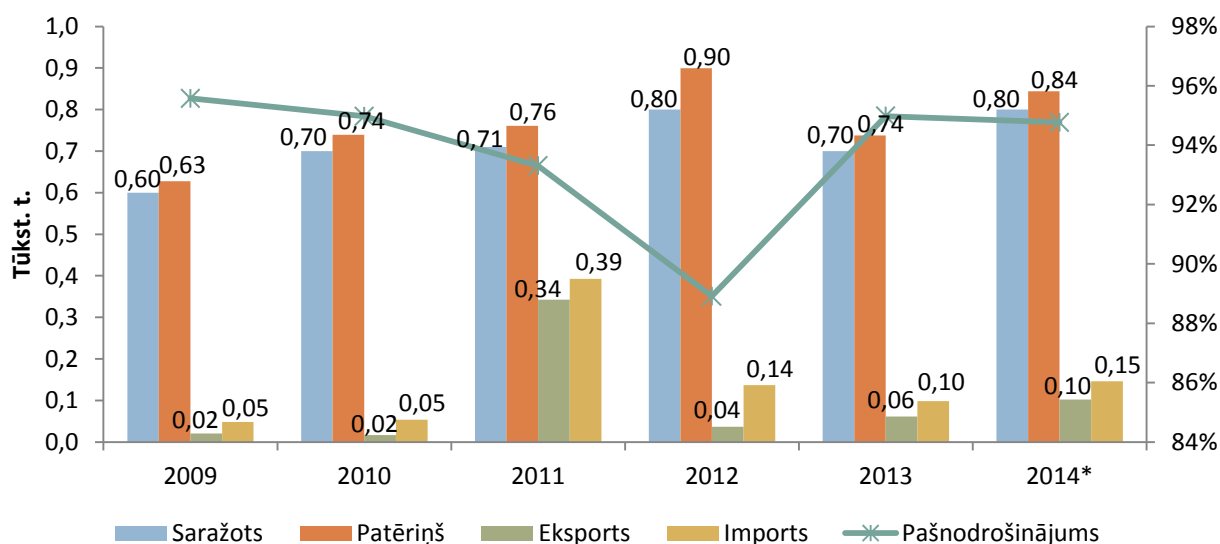
Lielu saimniecību skaits ir ļoti mazs. Saimniecības, kurās ir vairāk par 100 kazām, ir tikai 0,4% no kopējā saimniecību skaita, un kazu skaits šādās saimniecībās ir 15% no kopējā kazu skaita Latvijā. Analizējot datus trīs gadu periodā redzams, ka kazu sadalījums pa dažāda lieluma saimniecībām saglabājas stabils un tam nav būtiska mainība.

Saimniecību sadalījums pēc kazu skaita un kazu skaits attiecīgajās saimniecībās

Slaucamo kazu skaits saimniecībā	2012.				2013.				2014.			
	Saimniecības ar attiecīgo kazu skaitu		Kazu skaits		Saimniecības ar attiecīgo kazu skaitu		Kazu skaits		Saimniecības ar attiecīgo kazu skaitu		Kazu skaits	
	Skaits	%	Skaits	%	Skaits	%	Skaits	%	Skaits	%	Skaits	%
1-5	2377	82,7	5343	40,3	2381	83,5	5311	42,1	2239	82,7	4939	40,3
6-10	321	11,2	2358	17,8	299	10,5	2163	17,1	303	11,2	2232	18,2
11-15	80	2,8	1021	7,7	78	2,7	986	7,8	76	2,8	947	7,7
16-20	33	1,1	588	4,4	35	1,2	603	4,8	36	1,3	623	5,1
21-50	43	1,5	1285	9,7	38	1,3	1138	9,0	34	1,3	1023	8,3
51-100	11	0,4	800	6,0	9	0,3	668	5,3	10	0,4	672	5,5
> 100	10	0,3	1855	14,0	10	0,4	1751	13,9	11	0,4	1819	14,8
Kopā:	2 875	100	13 250	100	2 850	100	12 620	100	2 709	100	12 255	100

Avots: LDC

Aitu un kazu gaļas ražošanas un patēriņa bilancē redzams, ka gaļas ražošana 2014. gadā, salīdzinot ar 2013. gadu, pieaugusi par 14%, arī patēriņa pieaugums ir 14%. Ārējā tirdzniecībā eksports pieaudzis par 66%, bet imports par 48% (2.37.attēls).

2.37.attēls. Aitu un kazu gaļas un gaļas produktu ražošanas un patēriņa bilance 2009.–2014. gadā

Avots: LAD

Ciltsdarbs

Aitkopības nozarē ciltsdarbu koordinē biedrība „Latvijas Aitu audzētāju asociācija” (turpmāk – Biedrība). Aitkopības ciltsdarba mērķu sasniegšanai tiek īstenotas ciltsdarba programmas Latvijas tumšgalves, Vācijas Merino vietējās, Sufolkas un Dorperas aitū šķirnēm. 2014. gadā ciltsdarba speciālisti pilnveidoja ciltsdarba programmu Latvijas tumšgalves šķirnes aitām, tai skaitā arī ģenētisko resursu grupai, kā arī pilnveidoja ciltsdarba programmu Vācijas Merino vietējās šķirnes aitām. Sagatavoti ciltsdarba programmu projekti Oksforddaunas, Romanovas un Tekselas šķirnes aitū audzēšanai Latvijā.

2014. gadā Biedrība turpināja uzsāktu vaislas teķu pārbaudi pēc pēcnācēju kvalitātes kontrolizaudzēšanas/ kontrolnobarošanas stacijā (turpmāk šajā nodaļā – Stacija). Stacijā pēc pēcnācēju kvalitātes 2014. gadā novērtēti 20 Latvijas tumšgalves, divi Vācijas Merino vietējās un divi Tekselas teķi, kā arī pa vienam Sufolkas, Dorperas un Romanovas šķirnes teķim. Stacijā izaudzētie un vaislai derīgie teķi tiek piedāvāti iegādei izolēs. 2014. gadā tika izolēti 44 audzējamie teķi. 2014. gadā tika turpinātas ilgtermiņa aktivitātes aitkopības nozarē. Visām šķirnes saimniecībās audzētajām aitām, kuras bija vecākas par gadu, ir noteikts Skrepi slimības rezistences genotips

(kopumā analizēti 1999 asins paraugi). Analizēti 2063 aitu un teķu DNS paraugi (vaislas teķiem un to vecākiem).

Biedrība noorganizēja jau par tradīciju kļuvušās „Aitu dienas 2014”, kā arī piedalījās izstādē izstāžu kompleksā Rāmava. Veikta ciltsdarbā iesaistīto personu kvalifikācijas celšana, noorganizējot divus izglītojošus seminārus un praktiskās apmācības Vācijas aitu vērtēšanas speciālistu vadībā.

Biedrības speciālisti 2014. gadā sagatavoja un izsniedza 345 izcelsmes sertifikātus pārdošanai sagatavotām aitām un teķiem, novērtēja 158 vaislas teķus, no jauna sertificēja 154 pārbaudes teķus, kā arī ciltsgrāmatā ierakstīja 624 aitu mātes un 32 vaislas teķus. Ar šķirnes materiāla pavairošanu 2014. gadā nodarbojās 44 saimniecības, no kurām divas audzē Vācijas Merino vietējās šķirnes aitas, viena Sufolkas un Dorperas šķirnes aitas, bet pārējās – Latvijas tumšgalves šķirnes aitas.

2014. gadā ar aitu pārraudzību nodarbojās 120 saimniecības, kas ir par 26 saimniecībām vairāk, kā 2013. gadā (94 saimniecība). 2.8.tabulā var redzēt, ka pārraudzība tika veikta 9414 vaislas aitu mātēm un 223 vaislas teķiem. Pārraudzībā esošo aitu un teķu skaita dalījums pa šķirnēm liecina, ka Latvijā galvenokārt audzē Latvijas tumšgalves aitas (8105 aitas).

2.8.tabula

Šķirne	Dzīvnieku skaits		
	Aitas	Teķi	Kopā
Latvijas tumšgalve (LT)	7962	143	8105
Oksforddaunas (OX)	40	19	59
Igaunijas Tumšgalve (IT)	74	9	83
Vācijas Melngalve (VM)	3	0	3
Sufolkas (S)	80	10	90
Krustojumi (XX)	371	1	372
Vācijas Merino Vietējā (VMV)	394	12	406
Romanovas (R)	178	4	182
Igaunijas Baltgalve (IB)	234	5	239
Dorperas (DOR)	12	3	15
Hempšīras (HEM)	0	1	1
Tekselas (T)	66	16	82
Kopā:	9414	223	9637

Avots: LDC

Analizējot 2.9.tabulā aitu un teķu produktivitātes rādītājus, var redzēt, ka 2014. gadā saimniecībās, kas nodarbojas ar Latvijas tumšgalves un tai radniecisko šķirņu aitu audzēšanu, bija 8530 aitu mātes ar vidējo dzīvmasu 66,1 kg un vidējo vilnas nocirpumu 4,2 kg un tajās tiek izmantoti vaislas teķi ar vidējo dzīvmasu 104,2 kg un vidējo vilnas nocirpumu 5,7 kg. Saimniecībās, kas nodarbojas ar Vācijas Merino vietējās šķirnes aitu audzēšanu, bija 394 aitu mātes ar vidējo dzīvmasu 77,6 kg un vidējo vilnas nocirpumu 4,8 kg, un tajās tiek izmantoti teķi ar vidējo dzīvmasu 111,8 kg un vidējo vilnas nocirpumu 4,6 kg.

2.9.tabula

Rādītājs	LT, OX, S, XX, IT, VM		VMV		Kopā	
	Aitas	Teķi	Aitas	Teķi	Aitas	Teķi
Dzīvnieku skaits	8530	182	394	12	9414	223
Dzīvmasa, kg	66,1	104,2	77,6	111,8	66,1	102,7
Vilnas nocirpums, kg	4,2	5,7	4,8	4,6	6,5	5,7
Vilnas garums, cm	10,9	11,0	10,0	10,9	10,5	10,9

Avots: LDC

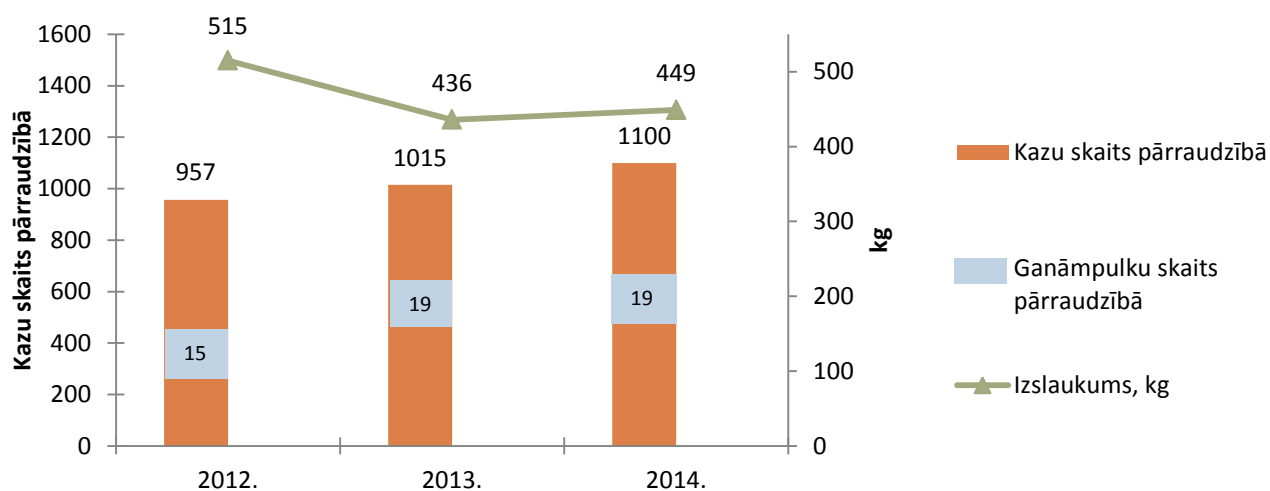
Pēc Lauksaimniecības datu centra datiem, pārraudzībā esošo aitu māšu vidējā auglība 2014. gadā bija 1,65 jēri metienā. Aitkopības nozarē mērķtiecīga ciltsdarba rezultātā ir izdevies palielināt aitu māšu auglību, jēru saglabāšanu un ātraudzību.

Ar kazu ciltsdarbu Latvijā nodarbojas Latvijas kazkopības biedrība. Tā 2014. gadā ciltsdarbu veica 8 šķirnes kazu audzēšanas saimniecībās. Latvijas kazkopības biedrība (turpmāk - kazkopības

biedrība) 2014. gadā sertificēja 24 vaisliniekus, izsniedza 93 izcelsmes sertifikātus, kā arī uzņēma ciltsgrāmatā 100 dzīvniekus. Lai popularizētu nozari, kazkopības biedrības saimniecības iesaistījušās biedrības “Lauku ceļotājs” un biedrības “Siera klubs” pasākumos. Sadarbībā ar Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centru un Lauku tīklu realizēts projekts par dzīvnieku ciltsvērtības un ģenētiskās kvalitātes noteikšanu.

Kazkopības biedrība 2014. gadā atlasīja un no Holandes ievada 13 vaislas Zānes šķirnes āžus un 6 kazas. Zānes šķirnes vaislas materiāls papildināts ar no Francijas ievesto Zānes šķirnes āžu spermā (kopumā no 10 āžiem). Tāpat no Vācijas ievesti 8 Būru šķirnes vaislas āži un 5 vaislas kazas.

Pārraudzībā esošo kazu saimniecību skaits pēdējos gados saglabājas stabils (19 saimniecības). pārraudzībā esošo kazu skaits 2014. gadā, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, ir palielinājies par 8%. 2014. gadā pārraudzībā bija tikai 1100 kazas, kas sastāda 9% no visām kazām (2.38.attēls). 2014. gadā vidējais izslaukums no vienas kazas, salīdzinot ar 2013. gadu, ir palielinājies par 3%, taču pārraudzībā esošo kazu izslaukumam pēdējo gadu laikā nav vērojama stabila tendence palielināties un izslaukuma dinamiku ietekmē arī nelielais pārraudzībā esošo dzīvnieku skaits.

2.38.attēls. Pārraudzībā esošo kazu, saimniecību skaita un izslaukuma dinamika 2012.-2014. gadā.

Avots: LDC

Kazu piena tauku saturs un olbaltumvielu saturs apkopots 2.10.tabulā. 2014. gadā ir palielinājies gan piena tauku saturs, gan arī olbaltumvielu saturs pienā.

2.10.tabula

Rādītājs	2012.	2013.	2014.
Tauku saturs,%	4,00	4,01	4,14
Olbaltumvielu saturs,%	3,20	3,17	3,21

Avots: LDC

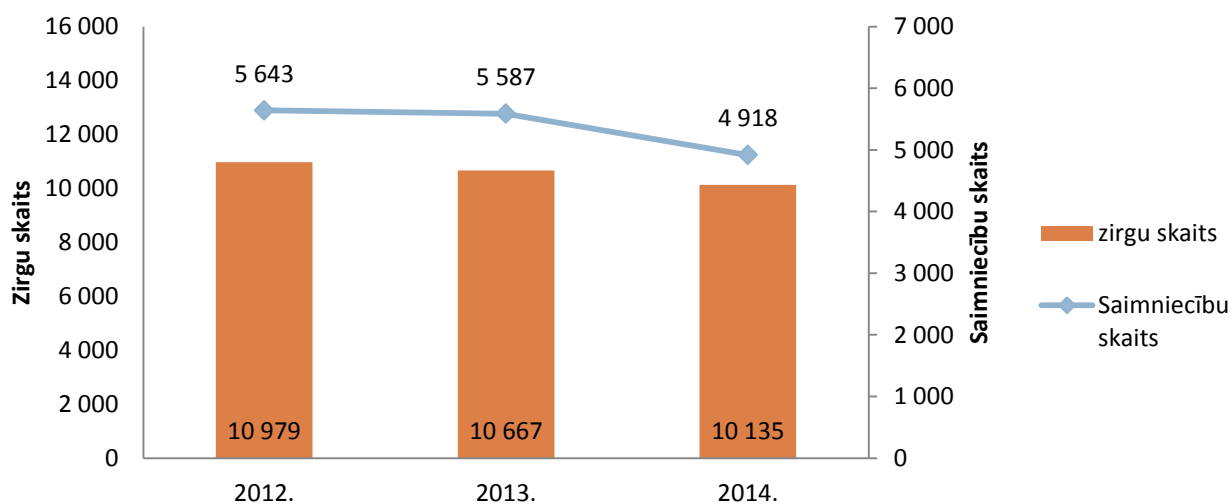
Kaut gan Latvijā ir pieprasījums pēc kazu gaļas, šķirnes gaļas kazu skaits 2014. gadā ir būtiski samazinājies. 2014. gadā dzīvnieku reģistrā reģistrētas 129 gaļas šķirnes kazas. Samazinājums ir skaidrojams ar nepietiekamu gaļas šķirnes vaislinieku skaitu Latvijā. Tādēļ vaislas dzīvnieku skaits 2014. gadā papildināts ar Būru šķirnes āžiem un kazām no Vācijas. Lai veiksmīgi varētu attīstīt kazu gaļas ražošanu, ir nepieciešams palielināt dzīvnieku skaitu un turpināt popularizēt Latvijā kazu gaļas produkciju.

2.7.Zirgkopība

Latvijā pārsvarā tiek audzēti sporta tipa un braucamā tipa zirgi, pēdējos gados samērā lielu popularitāti ir ieguvusi poniju audzēšana. Zirgus izmanto jātnieku sporta veidu disciplīnās – iejādē

un konkurā, kā arī tāda sporta disciplīnās kā pajūga vadīšana un rikšotāju sacensības. Popularitāti guvusi zirgu izmantošana sociālajai rehabilitācijai, izglītojošiem pasākumiem, tūrismam, atpūtai un robežsardzē. Latvijā tiek audzēti gan augstas klases sporta zirgi, gan zirgi jātnieku apmācībai sporta skolās un amatieriem.

Ik gadu zirgkopības nozarē vērojama gan zirgu saimniecību, gan zirgu skaita samazināšanās. Pēc LDC datiem, 2014. gadā bija reģistrētas 4918 saimniecības ar 10 135 zirgiem. Salīdzinot datus ar 2013. gadu, kopējais zirgu skaits ir samazinājies par 5%, bet saimniecību skaits samazinājies par 12% (skatīt 2.39.attēlu).

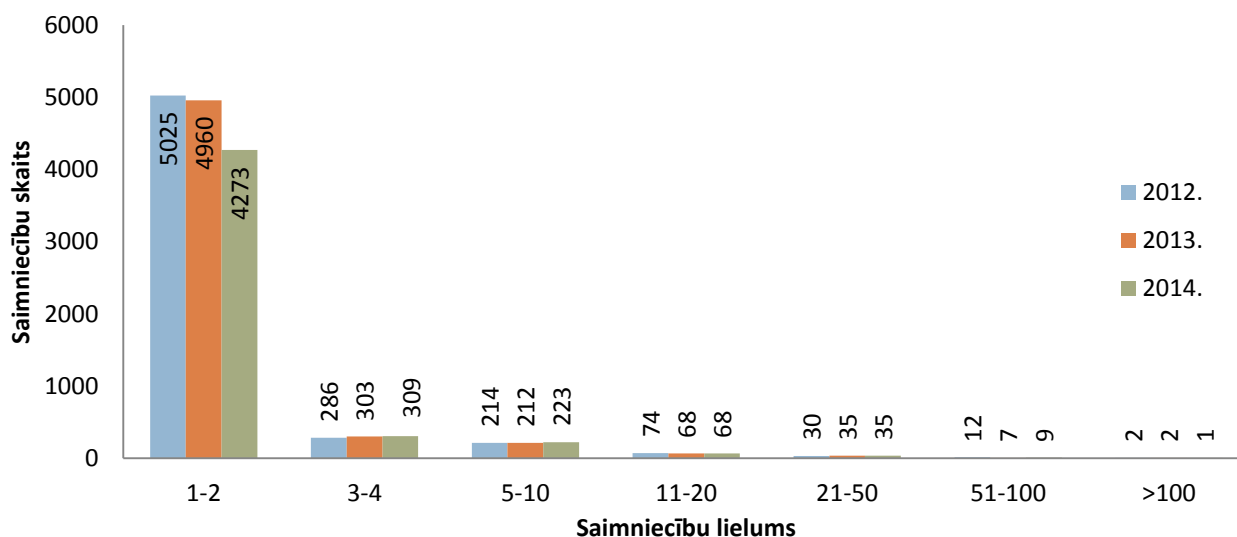

2.39.attēls. Zirgu un to saimniecību skaits 2012.-2014. gadā

Avots. LDC

Analizējot zirgu saimniecību struktūru 2014. gadā, tā būtiski nav mainījies (2.40.attēls). Savukārt izvērtējot izmaiņas pa saimniecību grupām, 2014. gadā vislielākais pieaugums – par 28%, ir saimniecību grupā no 51 līdz 100 zirgiem, vēl saimniecību skaita pieaugums ir vērojams saimniecību grupās no 3 līdz 4 un no 5 līdz 10 zirgiem, attiecīgi par 2% un 5%. Savukārt vislielākais samazinājums par 50% ir saimniecību grupā, kurā ir 100 un vairāk zirgu, bet saimniecību grupā no 1 līdz 2 zirgiem samazinājums ir par 14%. Tostarp nemainīgs saimniecību skaits ir palicis saimniecību grupās no 11 līdz 50 zirgiem.

Zirgu saimniecību struktūrā joprojām lielākā saimniecību daļa (84%) ir mazās saimniecības ar 1 līdz 2 zirgiem saimniecībā (skatīt 2.40.attēlu).

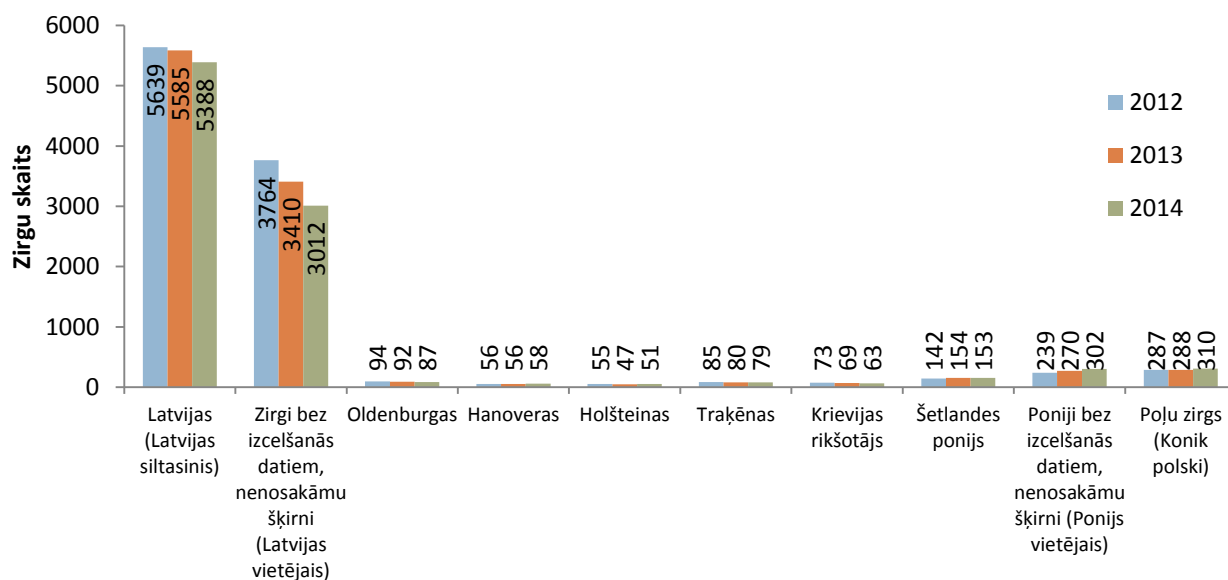
2.40.attēls. Saimniecību skaita sadalījums pēc zirgu skaita 2012.-2014. gadā

Avots: LDC

Ciltsdarbs

Zirgu ciltsdarbu Latvijā koordinē divas šķirnes dzīvnieku audzētāju organizācijas (turpmāk – organizācija) – Latvijas zirgaudzētāju biedrība un Latvijas šķirnes zirgu audzētāju asociācija. Organizācijas zirgu audzētājiem sniedz ar ciltsdarbu saistītus pakalpojumus, kārtā ciltsgrāmatu un organizē zirgu darbību vērtēšanu, apmācības zirgu audzēšanā, izstādes un sacensības.

Latvijā kopumā tiek audzētas 68 zirgu šķirnes, bet populārākās ir Latvijas siltasiņu šķirnes sporta un braucamā tipa zirgi, Oldenburgas, Hanoveras, Holšteinas, Poļu zirgs, poniji, Traķēnas, Krievijas rikšotāji un citas zirgu šķirnes. Salīdzinoši lielā skaitā tiek audzēti Latvijas vietējie zirgi bez izcelšanās datiem (skatīt 2.41.attēlu).

2.41.attēls. Zirgu skaits pa šķirnēm 2012.-2014. gadā

Avots: LDC

Latvijā zirgu audzētāji selekcijas darbam galvenokārt izmanto Latvijas šķirnes zirgus. Latvijas braucamā tipa zirgus saglabā kā ģenētisko resursu, bet sporta tipa zirgu attīsta atbilstoši starptautiskā sporta tirgus tendencēm.

Zirgu sporta īpašību uzlabošanai ciltsdarba programmas ietvaros tika importēti Hanoveras, Holšteinas, Vestfāles, Dānijas siltasiņu, Zviedrijas siltasiņu u.c. vaislinieki. Lai Latvijā audzētie sporta

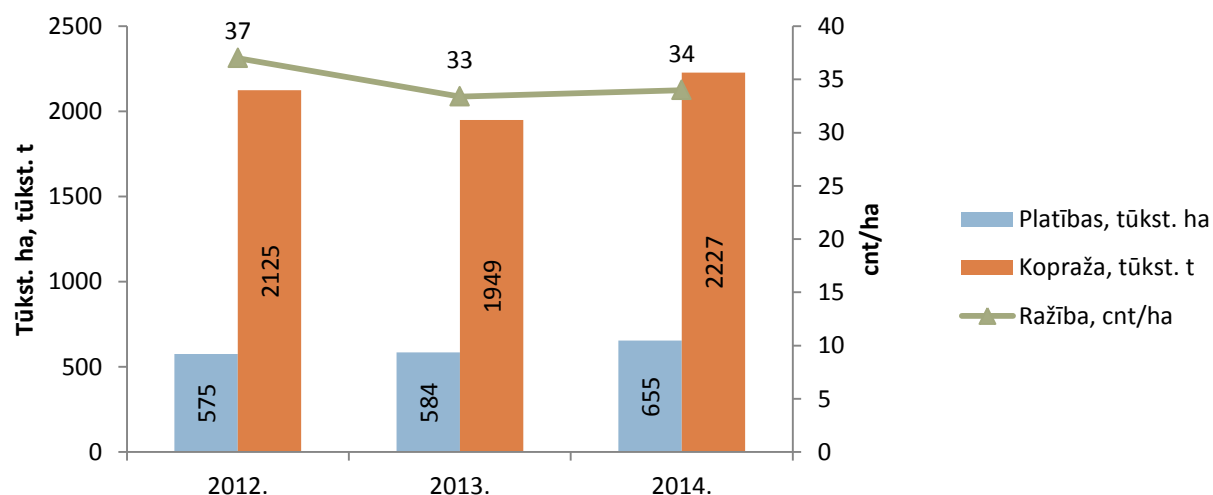
zirgi būtu konkurētspējīgi starptautiskajā tirgū, zirgu audzētājiem jāstrādā pie augstvērtīgu pēcnācēju iegūšanas. Ciltsdarba ietvaros jāveic augstvērtīgu ķēvju izlase, ķēvju lecināšanai jāizmanto augstvērtīgi vaislinieki, kā arī jāievieš jaunzirgu darba spēju papildu pārbaudes.

Organizācijām savstarpēji sadarbojoties, jāturpina darbs pie Latvijas zirgu šķirnes saglabāšanas un izkopšanas. Jāpopularizē zirgkopības nozare valstī un jāveicina jaunu speciālistu apmācība, kas spētu kvalitatīvi strādāt zirgkopības nozarē.

2.8. Graudu ražošana

2014. gads graudu ražotājiem ir bijis pēdējos piecos gados visveiksmīgākais, vērtējot pēc iegūtās kopražas, kad graudu kopražā pārsniedz 2 milj. tonnu. Ja 2012. gadā bija visaugstākā graudu raža, tad 2014. gadā tika apsētas vislielākās graudaugu sējumu platības. 2014. gadu raksturo tas, ka pirmo reizi vasarāji kopumā deva augstākas ražas nekā ziemāji, attiecīgi 34,9 cnt/ha - vasarāji un 32,1cnt/ha – ziemāji. Graudaugu audzētājiem, kuri galveno akcentu liek uz ziemāju labībām, ļoti nelabvēlīgi bija šo labību ziemošanas apstākļi. Ziemai raksturīgi laika apstākļi iesākās tikai janvāra otrajā dekādē, bet ar krasu temperatūras pazemināšanos, un turklāt gandrīz nebija sniega, kas ziemājus pasargātu no zemajām gaisa temperatūrām. Rezultātā ļoti lielas ziemāju platības izsala, Zemgales reģionā pat 80-100%. Nedaudz labāka situācija bija Kurzemē un Vidzemē, kur bija neliela sniega kārtiņa, kas daļēji palīdzēja ziemājiem pārziemot. Visvairāk cieta ziemas kviešu un tritikāles sējumu platības, ļoti minimāli cieta ziemas rudzi. Sējumu ziemcietību samazināja arī tas, ka līdz janvāra vidum praktiski nebija pārtraukta augu veģetācija un, iestājoties ziemai, augi bija patērējuši lielu daļu pieejamo barības vielu un salu sagaidīja zināmā mērā novārdzinātā stāvoklī. Izsalušās ziemāju platības tika pārsētas ar vasarāju graudaugu kultūrām, kuru īpatsvars graudaugu sējumu kopējā platībā sasniedza 67,9% (2013. gadā – 48,6%). 2014. gadā kopējā ziemāju raža bija zemāka arī tā apstākļa dēļ, ka zemnieki daudzos gadījumos izvēlējās atstāt sala izretinātos sējumus un nepārsēt tos, kas rezultātā ļāva nedaudz iekonomēt uz augsnes apstrādes un vasarāju sēklas rēķina, bet rezultātā iegūt zemākas graudaugu ražas. Jāņem vērā arī fakts, ka pavasarī radās ļoti liels vasarāju sēklas deficīts, kā arī tas, ka pieejamā vasarāju sēkla bija ļoti dārga.

Kopumā, ja neņem vērā ziemošanas periodā radītos zaudējumus, agroklimatiskie apstākļi bija piemēroti augstas kvalitātes graudu ražas iegūšanai. Nelabvēlīgi laika apstākļi iestājās augusta 1.dekādes beigās, kad pēc divu nedēļu garām lietavām ļoti pazeminājās graudu, īpaši kviešu kvalitāte. Graudi, kas tika novākti pirms lietavām, atbilda augstākās kvalitātes pārtikas prasībām, bet tie, kurus vāca pēc lietavām, bieži bija tikai lopbarības kvalitātes.

2.42.attēls Graudu platības, kopražas un ražība Latvijā (2012.-2014. gads)

Avots: CSP

Aplūkojot 2.42.attēlu, redzams, ka pēdējo trīs gadu laikā ir vērojama tendence pieaugt graudaugu platībām. Graudaugu sējumu platības jau kopš 2011. gada katru gadu pieaug, salīdzinoši liels platību pieaugums vērojams 2014. gadā, kas ir par 12,2% vairāk, kā 2013. gadā. Kā jau iepriekš tika minēts, tas pamatojams ar izsalušo ziemāju pārsēšanu un arī ar to, ka ar vasarāju labībām lielākoties tika pārsēti arī izsalušie ziemas rapša sējumi.

Ar graudaugu audzēšanu 2014. gadā kopā nodarbojās 23 253 saimniecības (2.11.tabula).

Pēdējie trīs gadi raksturojami kā labvēlīgi graudu audzēšanai. Salīdzinot ar iepriekšējiem diviem gadiem, nedaudz ir krities to saimniecību skaits kurās tika iegūta augstāka raža par 5,0 t/ha. Tā 2012. gadā tādās bija 884 saimniecības, 2013. gadā 468 saimniecības un 2014. gadā – 423 saimniecības (2.11.tabula). Kā rāda iepriekšējo gadu prakse, tad vidējās un lielajās specializētajās graudaugu audzēšanas saimniecībās iegūst arī augstākas ražas. Specializētās graudaugu saimniecības strādā intensīvi, izmantojot graudu ražošanā intensīvā tipa graudaugu šķirnes, tās atbilstoši mēslo un veic nepieciešamos augu aizsardzības pasākumus nezāļu, slimību un kaitēkļu apkarošanai.

Ja sīkāk analizējam graudaugu ražības pa saimniecībām pēc to skaita un apsētās graudaugu platības, tad 2014. gadā, salīdzinot ar 2013. gadu, ir nedaudz pieaugusi tā platības daļa, kurā vidējā graudu raža sasniedza vismaz 4,1 t/ha. Tā 2012. gadā ražība pārsniedza 4,1 t/ha 41% no graudaugu sējumu platības, bet 2013. gadā – 32,6% un 2014. gadā – 34,8%. Jāatzīmē, ka ievērojami ir samazinājies to saimniecību skaits, kurās tika iegūta vidējā graudaugu raža 2,0 t/ha un zemāka. 2014. gadā tādās bija 7142 salīdzinot ar 9007 saimniecībām 2013. gadā Tas ir apmēram par 1/5 mazāk nekā 2013. gadā, taču nedaudz atpaliek no 2012. gada, kad tādu saimniecību skaits bija 6994.

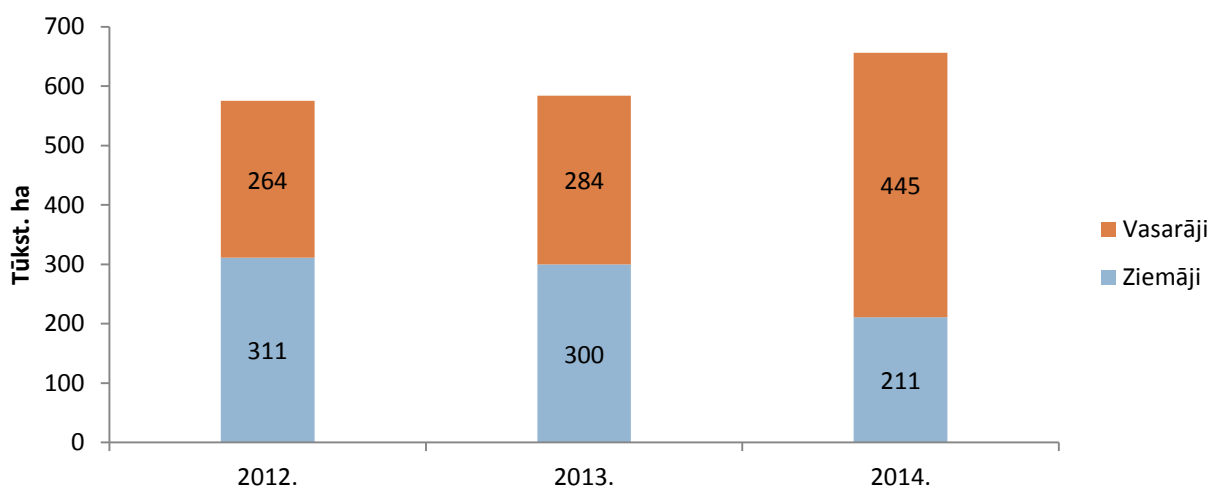
2.11.tabula

Saimniecību grupējums pēc graudaugu ražības 2014. gadā

Ražība no 1 ha, cnt	Saimniecības ar graudaugu sējumiem		Sējumu platība	
	Skaitis	%	ha	%
līdz 5,0	372	1,6	2 635	0,4
5,1 – 10,0	952	4,1	9 341	1,4
10,1 – 15,0	1983	8,5	27 481	4,2
15,1 – 20,0	3835	16,5	50 819	7,8
20,1 – 25,0	5680	24,4	70 845	10,8
25,1 – 30,0	4406	18,9	89 257	13,6
30,1 – 35,0	3415	14,7	97 751	14,9
35,1 – 40,0	1086	4,7	79 073	12,1
40,1 – 45,0	675	2,9	74 190	11,3
45,1 – 50,0	427	1,9	62 714	9,6
50,1 un vairāk	423	1,8	91 100	13,9
Kopā:	23 253	100,0	655 206	100,0

Avots: CSP

2014. gadā graudaugi aizņēma 655,2 tūkst. ha jeb 56,9% no sējumu kopplatības – tas ir apmēram par 6% vairāk nekā 2013. gadā. Ja vērtējam pēc graudaugu kopplatības, tad ir vērojams diezgan būtisks pieaugums – 12,2%, salīdzinot ar 2013. gadu. Par pieauguma iemesliem jau tika minēts iepriekš. Vērtējot 2.43.attēlu par ziemāju un vasarāju audzēto apjomu, 2014. gadā ir ievērojami samazinājušās ziemāju platības un pieaugušas vasarāju platības (+56,7%). Pēc CSP sniegtās informācijas, 2013. gada rudenī tika apsēti 328,7 tūkst. ha ziemāju labību, taču ziemošanas periodā pilnībā izsala 118,1 tūkst. ha jeb 36% no iesētajiem ziemājiem. Kā jau tika minēts, izsalušās ziemāju platības galvenokārt tika pārsētas ar vasarāju labībām.

2.43.attēls Ziemāju un vasarāju sējumu struktūra 2012.-2014. gadā Latvijā, tūkst. ha

Avots: CSP

Vērtējot graudaugu platību sējumu struktūru (2.12.tabula), parasti katru gadu lielākās platības jeb aptuveni 40 - 45% tiek apsēts ar ziemas kviešiem. Taču 2014. gada ziema ieviesa lielas korekcijas un 2014. gadā lielākās platības un arī ražas tika sasniegtas vasaras kviešiem. Vasaras kviešu sējumu platība kopējā graudaugu sējumu struktūrā pieauga par 16,2% sasniedzot 238,5 tūkst. ha kopējo platību. Arī vasaras mieži pirmo reizi kopš 2008. gada pārsniedz 100 tūkst. ha platību.

Tā 2014. gadā augstākās vidējās ražas bija vasaras kviešiem – 39,5 cnt/ ha un ziemas rudziem – 35,4 cnt/ha. Tā kā ļoti lielas ziemas kviešu platības tika pārsētas ar vasaras kviešiem, tad vasaras kvieši un arī vasaras mieži (ražība – 35,2 cnt/ha), salīdzinot ar pārējām vasarāju kultūraugu sugām, tika rūpīgāk mēslojami, apkopti un tika sēti salīdzinoši auglīgākās augsnēs nekā auzas. Iespējams, ja auzas saņemtu tādu pašu uzmanību kā vasaras kvieši, tad arī auzu ražas varētu konkurēt ar vasaras kviešu ražām.

Kopējā kviešu (ziemas + vasaras) sējplatība sējumu kopējā struktūrā ir nedaudz samazinājusies. Ja 2013. gadā gan ziemas, gan vasaras kvieši kopumā aizņēma gandrīz 2/3 (63,6%) no visas graudaugu sējumu platības, tad 2014. gadā – 61,4%. No agronomiskā viedokļa skatoties, tas ir pat labi, jo nedaudz ir notikusi graudaugu sugu dažādošana zemnieku pielietotajās augu maiņas shēmās. Kviešus sējot bezmaiņas sējumos, ar laiku samazinās to ražība, tie ievērojami vairāk inficējas ar slimībām un zemniekiem ievērojami pieaug izmaksas augstu un kvalitatīvu ražu ieguvei. Kā redzams 2.12.tabulā, tad nākamās plašāk audzētās graudaugu kultūras pēc kviešiem kā jau parasti ir vasaras mieži un auzas. Maznozīmīgas platības tiek apsētas ar ziemas miežiem (0,5%), griķiem (1,6%) un tritikāli (1,6%). Pēdējos gados, krītoties pieprasījumam pēc rudziem, samazinājušās rudzu sējplatības, tomēr paliekot 29,0 - 32,5 tūkst. ha robežās.

2.12.tabula

Apsētās graudu platības 2014. gada ražai Latvijā

Graudaugu suga	Apsētā platība, tūkst.ha	% no kopējās graudaugu platības	Salīdzinājumā ar 2013.gadu
Rudzi	32,3	4,9	-0,1
Ziemas kvieši	164,0	25,0	- 18,4
Ziemas mieži	3,5	0,5	0
Tritikāle	10,7	1,6	-0,8
Vasaras kvieši	238,5	36,4	+16,2
Vasaras mieži	116,4	17,8	+3,7
Auzas	66,8	10,2	-0,5
Vārpaugu mists	4,6	0,7	+0,5
Vārpaugu un pākšaugu mists	8,2	1,3	-0,3
Griķi	10,2	1,6	-0,2
Kopā:	655,2	100,0	

Avots: CSP

Aplūkojot datus reģionu griezumā (2.13.tabula), tad, kā ierasts, lielākais graudaugu audzēšanas reģions Latvijā ir Zemgales reģions, kur tiek audzēti 31,5% no visiem graudaugiem. Arī vidējā ražība Zemgales reģionā ir augstāka nekā pārējos reģionos, kā rezultātā Zemgales reģionā tiek saražots aptuveni 40% no visas graudu kopražas. Aiz Zemgales nākošais lielākais graudu ražotājs ir Kurzemes reģions, taču ražības ziņā to 2014. gadā ir pārspējis Pierīgas reģions.

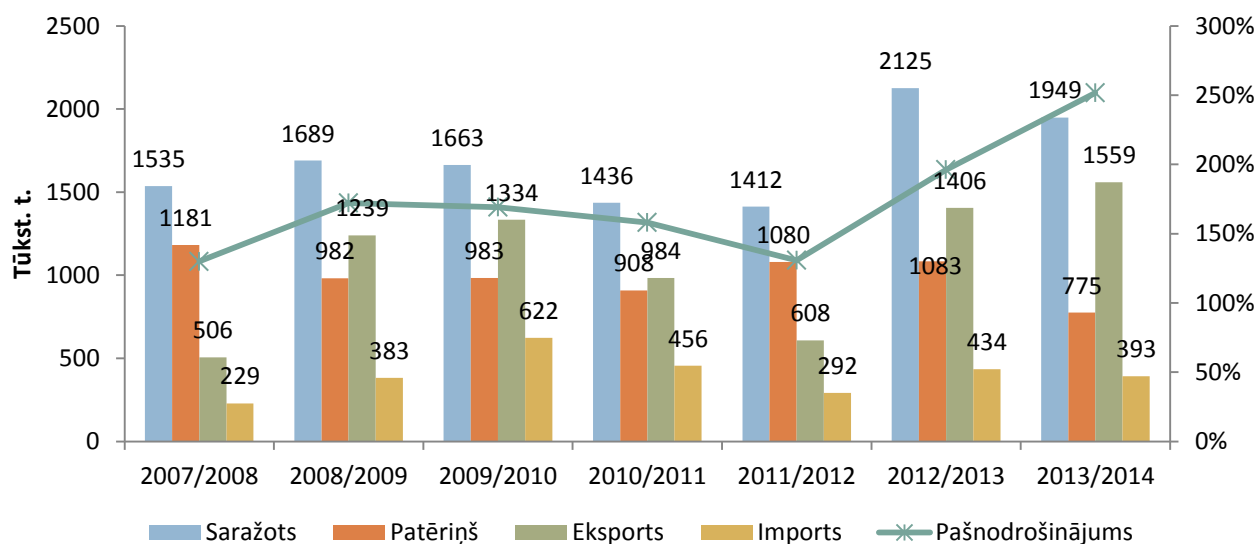
2.13.tabula

Graudaugu sējumu platības, kopražā un vidējā ražība reģionos 2014. gadā

Reģions	Sējumu platība		Kopražā		Ražība, t/ha
	tūkst.ha	%	tūkst.t	%	
Pierīgas reģions	73,5	11,2	250,3	10,8	3,41
Vidzemes reģions	108,3	16,5	332,9	12,8	3,07
Kurzemes reģions	149,6	22,8	496,8	23,8	3,32
Zemgales reģions	206,3	31,5	843,0	40,1	4,09
Latgales reģions	117,5	18,0	304,2	12,5	2,59
Kopā:	655,2	100,0	2227,2	100,0	-

Avots: CSP

2013./2014. ražas gada graudu un graudaugu bilancē (2.44.attēls) redzams, ka ražošanas apjomi ir samazinājušies par 8%, patēriņš samazinājies par 28%, bet importa samazinājums ir 9%. Rādītāji, kam vērojams pieaugums, ir eksports (+11%) un pašnodrošinājums (28%), pēdējam sasniedzot augsto 252% līmeni.

2.44.attēls. Graudu un graudaugu produktu ražošanas un patēriņa bilance 2008.–2014. gadā

Avots: LAD

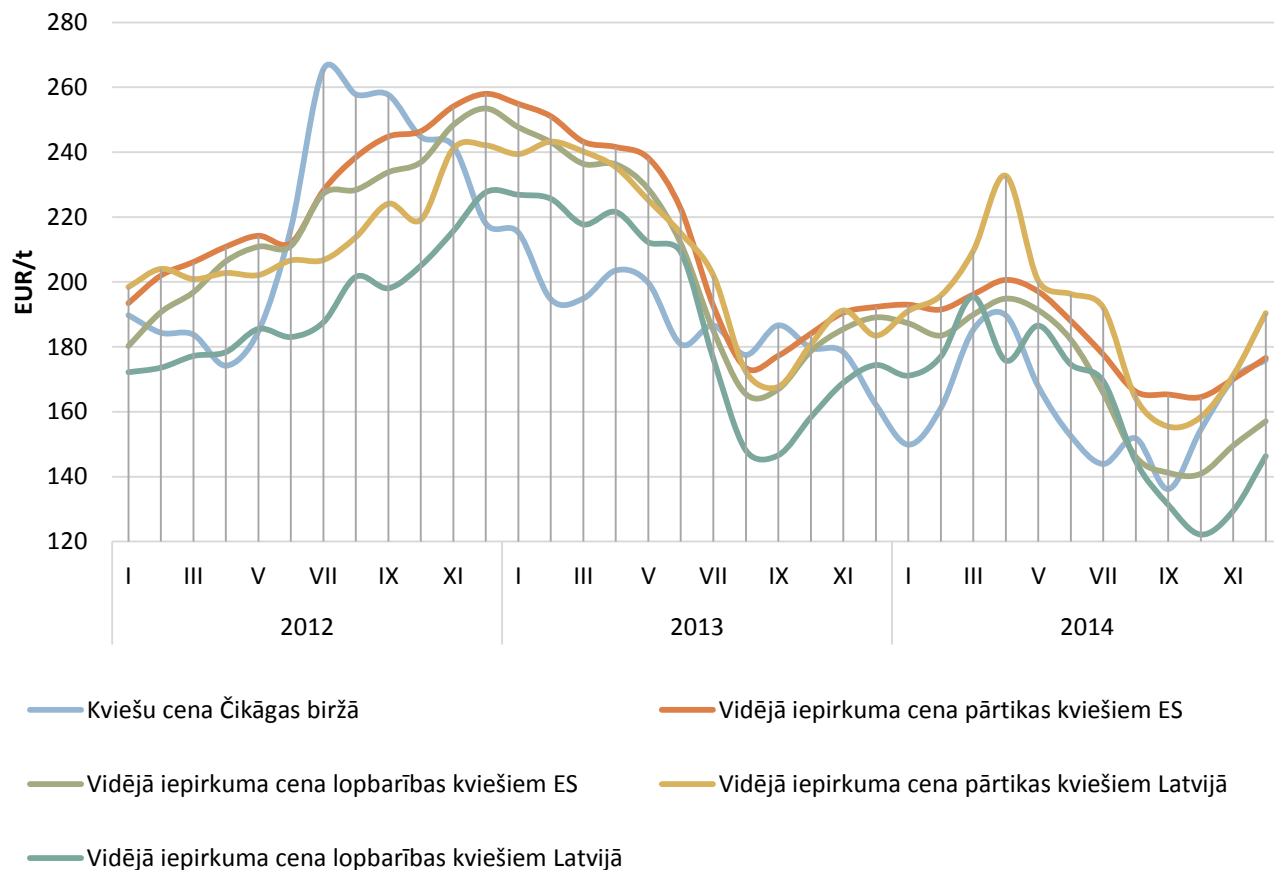
Cenas

Pārskata periodā no 2012. gada līdz 2014. gadam graudu cenas pasaulē un ES, tai skaitā Latvijā, bijušas izteikti svārstīgas. Tomēr pārskata periodā kopumā graudu cenas ir samazinājušās – pārtikas kviešiem, pārtikas rudziem un lopbarības miežiem cena 2014. gada decembrī vidēji bija par 30% zemāka nekā 2012. gada decembrī.

Vidējā iepirkuma cena pārtikas kviešiem Latvijā laikā no 2012. gada decembra līdz 2014. gada decembrim ir samazinājusies par 21% (2012. gada decembrī - 242,11 EUR/t un 2014. gada decembrī – 190,40 EUR/t). Vēl būtiskāks samazinājums bija vidējai iepirkuma cenai pārtikas kviešiem ES – 2014. gada decembrī tā bija par 32% zemāka nekā attiecīgajā mēnesī 2012. gadā (2012. gada decembrī – 257,98 EUR/t un 2014. gada decembrī – 176,61 EUR/t) (2.45.attēls).

Līdzīga vidējo iepirkuma cenu attīstība bija arī lopbarības kviešiem Latvijā un ES. Lopbarības kviešu cena Latvijā un ES 2014. gada decembrī bija par 36% un 38% zemāka nekā 2012. gada decembrī (2.45.attēls).

Cenu izmaiņu tendences atspoguļo norises pasaules preču biržās, piemēram, vidējās iepirkuma cenas kviešiem ES un Latvijā saglabā līdzīgu attīstības gaitu kā tas ir kviešu cenai Čikāgas biržā.

2.45.attēls. Kviešu iepirkuma cenas ES, Latvijā un Čikāgas biržā 2012.-2014. gadā

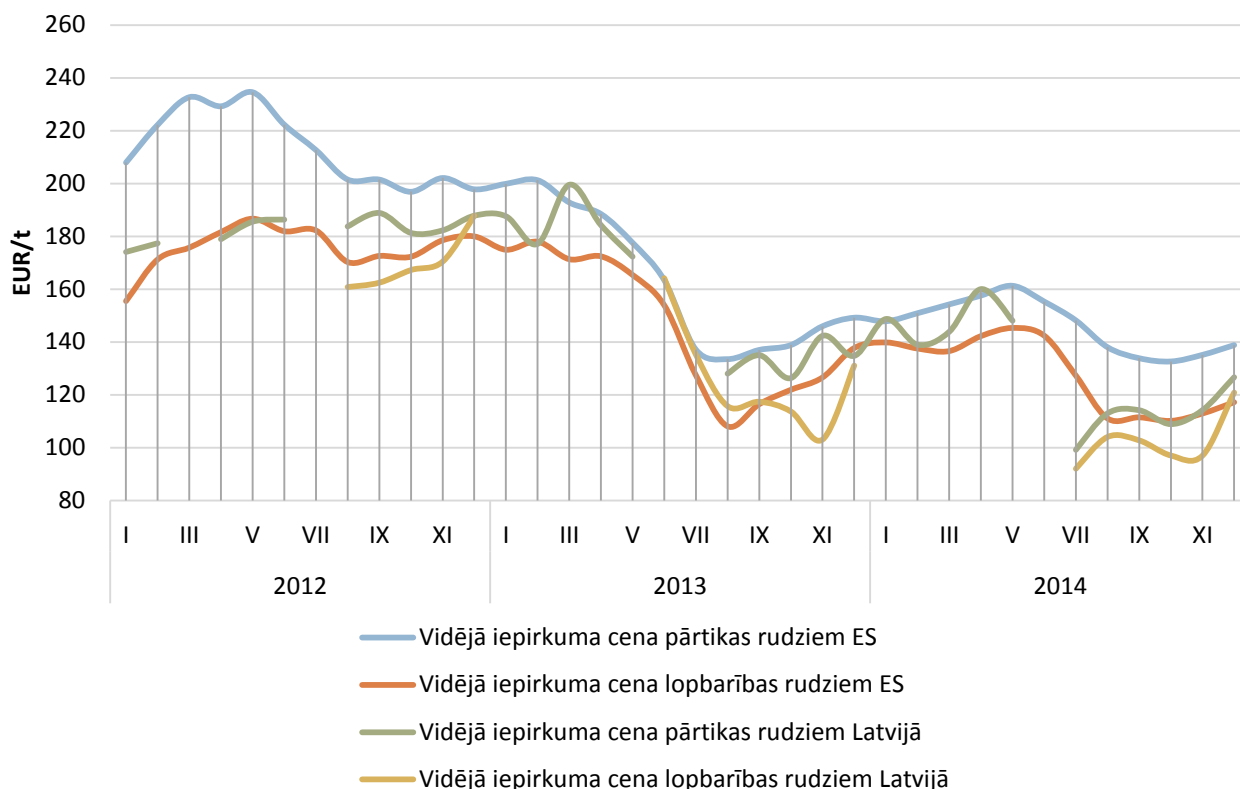
Avots: Eiropas Komisija, Čikāgas birža

Pārskata periodā no 2012. gada līdz 2014. gadam kviešu cenu līmenis ES kopumā bijis nedaudz augstāks nekā Latvijā. Vidēji pārtikas kviešu cena ES bija par 2% un lopbarības kviešu cena bija par 9% augstāka nekā šo graudu cenas Latvijā.

Vidējā iepirkuma cena pārtikas rudziem Latvijā laikā no 2012. gada decembra līdz 2014. gada decembrim ir samazinājusies par 33% (2012. gada decembrī – 187,79 EUR/t un 2014. gada decembrī – 126,64 EUR/t). Līdzīgs samazinājums bija arī vidējai iepirkuma cenai pārtikas rudziem ES – 2014. gada decembrī tā bija par 30% zemāka nekā attiecīgajā mēnesī 2012. gadā (2012. gada decembrī – 197,80 EUR/t un 2014. gada decembrī – 138,80 EUR/t) (2.46.attēls).

Līdzīga vidējo iepirkuma cenu attīstība bija arī lopbarības rudziem Latvijā un ES. 2014. gada decembrī lopbarības rudzu cena Latvijā un ES bija attiecīgi par 36% un 35% zemāka nekā 2012. gada decembrī (2.46.attēls).

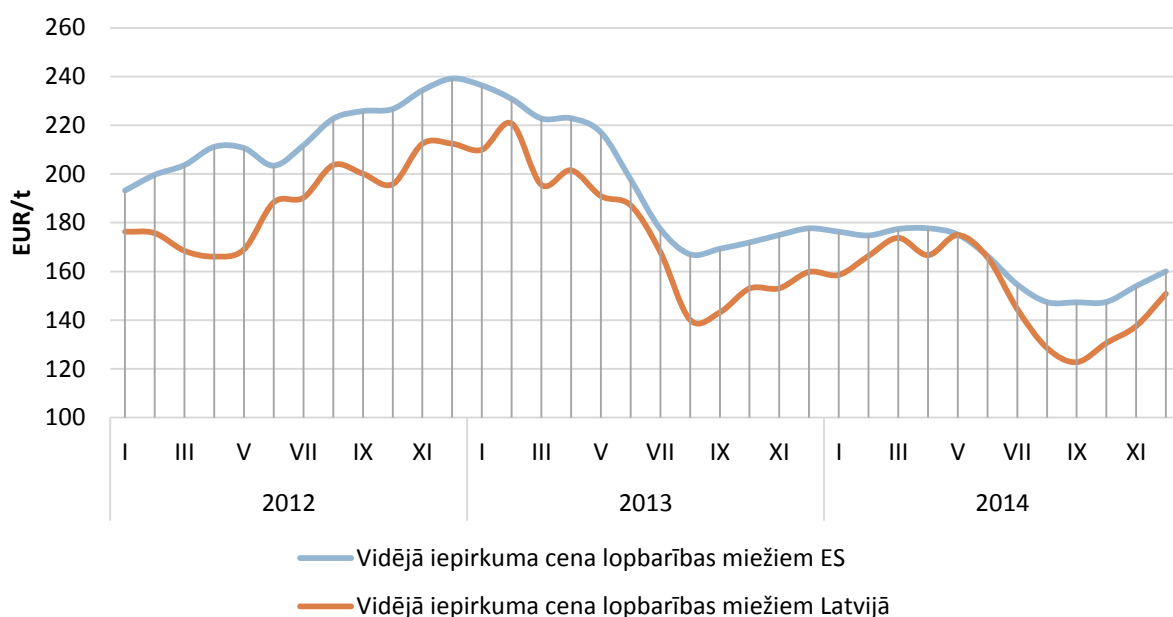
Vidējā iepirkuma cena rudziem ES kopumā bija augstāka nekā Latvijā. Pārtikas rudzu cena ES bija par 11% un lopbarības rudzu cena bija par 10% augstāka nekā šo graudu cenas Latvijā.

2.46.attēls. Pārtikas un lopbarības rudzu iepirkuma cenas Latvijā un ES 2012.-2014. gadā

Avots: Eiropas Komisija

Arī vidējā iepirkuma cena lopbarības miežiem ES un Latvijā laikā no 2012. gada decembra līdz 2014. gada decembrim ir samazinājusies, attiecīgi par 33% un 29% (2.47.attēls). Saglabājās arī tendence, ka vidējā iepirkuma cena šiem graudiem ES kopumā bija augstāka nekā Latvijā - lopbarības miežu cena ES bija par 10% augstāka nekā lopbarības miežu cena Latvijā.

2.47.attēls. Lopbarības miežu iepirkuma cenas ES un Latvijā 2012.-2014. gadā

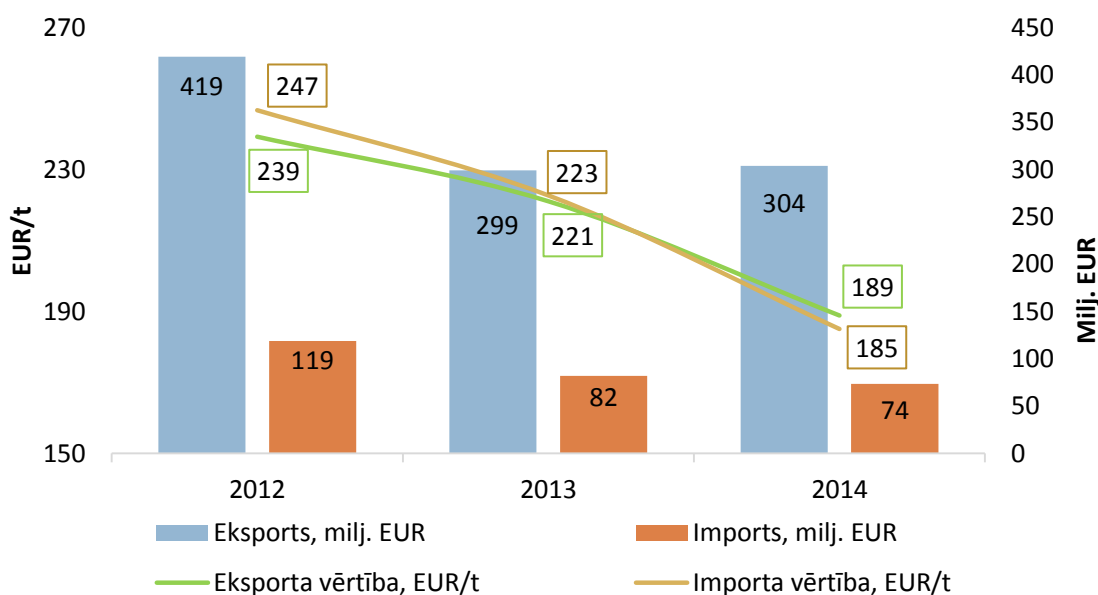
Avots: Eiropas Komisija

Ārējā tirdzniecība

2014. gadā, salīdzinot ar 2013. gadu, graudu kopējais eksports vērtības izteiksmē nedaudz palielinājās (par 5 milj. EUR jeb 1,7%), savukārt graudu imports turpināja samazināties (par 8 milj. EUR jeb 9,8%).

Pārskata periodā no 2012. gada līdz 2014. gadam gan graudu vidējā importa, gan graudu vidējā eksporta cena ir samazinājusies. 2014. gadā, salīdzinot ar 2012. gadu, vidējā importa cena graudiem piedzīvoja kritumu 25% apmērā, savukārt vidējā eksporta cena samazinājās par 21%. Pretēji 2012. un 2013. gadam, 2014. gadā graudu eksporta cena bija augstāka nekā graudu importa cena (par 2%) (2.48.attēls).

Nozīmīgākās graudu eksporta galamērķa valstis bija trešās valstis - 63% no kopējā graudu eksporta tika realizēti trešo valstu tirgos.

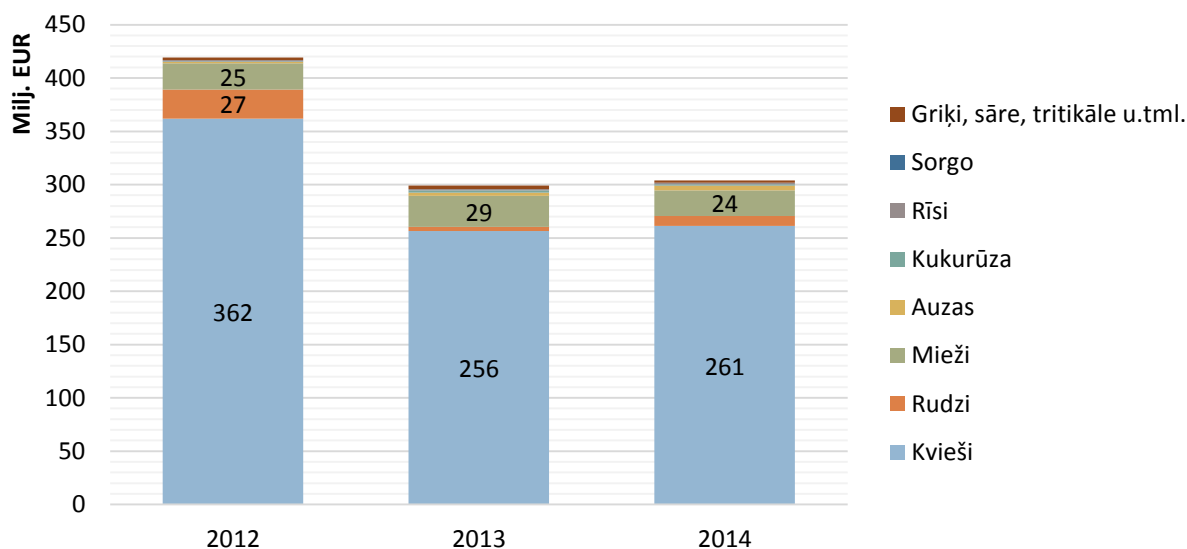

2.48.attēls. Graudaugu eksports un imports Latvijā 2012.-2014. gadā

Avots: ZM pēc Eurostat

Tradicionāli nozīmīgāko vietu Latvijas graudu importā un eksportā ieņem kvieši. 2014. gadā tie bija 62% no Latvijā kopumā importētajiem graudiem un 86% no eksportētajiem graudiem. Otra nozīmīgākā graudu kultūra ir mieži – 12% no Latvijā importēto graudu kopējās vērtības un 8% no eksportēto graudu kopējās vērtības 2014. gadā (2.49.attēls).

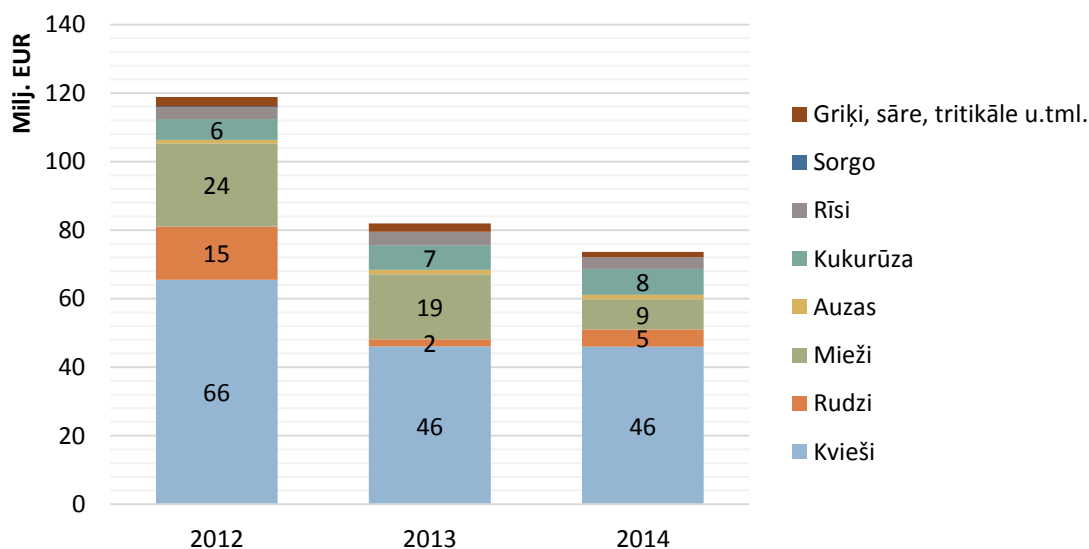
Salīdzinot 2014. gadu ar 2013. gadu, kviešu eksports vērtības izteiksmē ir pieaudzis par 2%, tomēr ir par 101 milj. EUR (28%) mazāks nekā tas bija 2012. gadā. Miežu eksports 2014. gadā samazinājās par 5 milj. EUR jeb 17%.

2.49.attēls. Graudu eksports Latvijā sadalījumā pa graudaugu kultūrām 2012.-2014. gadā

Avots: ZM pēc Eurostat

2014. gadā kviešu imports vērtības izteiksmē saglabājās 2013. gadā līmenī – 46 milj. EUR. Tomēr 2014. gadā ievērojami samazinājies miežu imports – salīdzinot ar 2013. gadu, vērtības izteiksmē importēts par 53% mazāk miežu (2.50.attēls).

2.50.attēls. Graudu imports Latvijā sadalījumā pa graudaugu kultūrām 2012.-2014. gadā

Avots: ZM pēc Eurostat

2.9. Augļu un dārzeņu ražošana

Augļkopība

Latvijas augļu koku un ogulāju kopējās platības 2014. gadā samazinājās par 6.3%, lai gan 2013. gadā salīdzinājumā ar 2012. gadu platības palielinājušās par 4% (2.14.tabula). 2014. gadā, salīdzinot ar 2013. gadu, ābeļu platības samazinājās par 7.9%, kā arī bumbieru platības samazinājās par 7.7% - šāda tendence novērojama pēdējos trīs gadus.

Ķiršu platības jau trešo gadu pieaug, 2014. gadā platības pieauga par 12% salīdzinājumā ar 2013. gadu. 2014. gadā skābie ķirši salīdzinājumā ar saldajiem ražoja labāk, jo ziedēja vēlāk (8 - 9. maijs), tādēļ pavasara salnas tos bojāja krietni mazāk.

Analizējot VSIA "Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs" meteoroloģiskos datus, redzams, ka 2014. gada laika apstākļi augļu dārzu kopējiem izvērtās par nopietnu pārbaudījumu, jo bija bezsniega ziema, pavasara salnu laikā nosala augļu koku un ogu krūmu ziedi, mitrais un vēsais vasaras sākums veicināja dažādu kaitēkļu un slimību savairošanos. Līdz ar to augļu koku un ogulāju kopražā un ražība samazinājās vidēji par 30% (2.51.attēls).

Augļu koku un ogulāju stādījumu platība 2012.-2014. gadā, ha

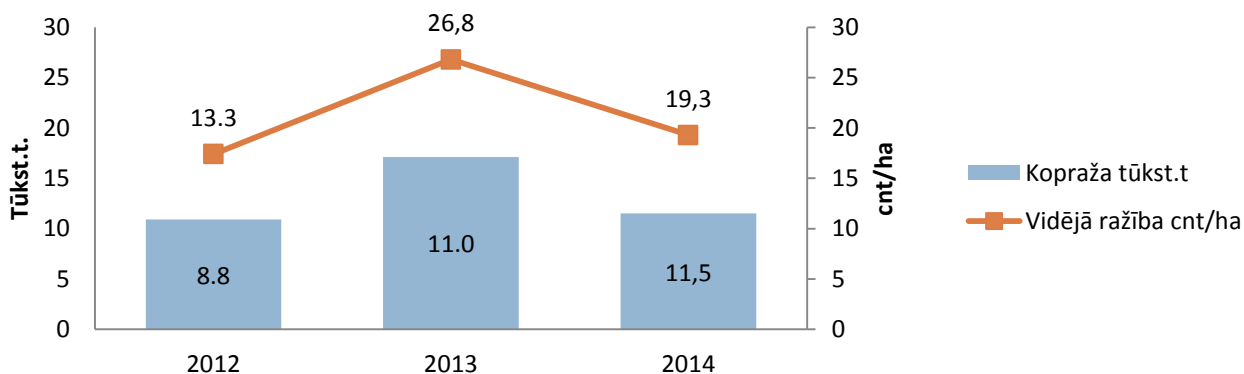
2.14.tabula

Augļu koki un ogulāji	2012.	2013.	2014.
Ābeles	4073	3944	3636
Bumbieres	281	273	252
Plūmes	182	217	175
Ķirši	150	164	184
Jānogas, upenes	794	861	635
Avenes	213	249	233
Ērkšķogas	8	11	47
Aronijas	22	36	82
Smiltsērķšķi	275	325	400
Krūmmellenes	178	220	239
Krūmčidonijas	115	102	116
Kopā:	6291	6402	5999

Avots: CSP

2014. gadā no ogulājiem vislielāko platību aizņēma upenes un jānogas, lai gan stādījumu platība 2014. gadā salīdzinājumā ar 2013. gadu samazinājās par 26,3%. Pēdējos trīs gadus pieaug ērkšķogu, aroniju, smiltsērķšķu, krūmmelleņu un krūmčidoniju platības. Ērkšķogu platības 2014. gadā salīdzinājumā ar 2013. gadu palielinājās par 42%.

Platības pieaugums ogulājiem ir saistīts ar pieaugošo pieprasījumu pēc to pārstrādes produktiem. Vietējie māražotāji cenšas vairāk pievērsties pārstrādei, kas dod papildu naudas ieņēmumus, bet lielie ražotāji un pārstrādes uzņēmumi palielina ražošanu. Līdz ar to pircējiem tiek piedāvāti dažādi pārstrādes produkti - biezsulas, džemi, sīrupi, želejkonfektes, nektāri un ievārijumi.

2.51.attēls. Latvijas augļu koku un ogulāju kopražā un ražība 2012.–2014. gadā

Avots: CSP

Apskatot 2.51.attēlu, redzams, ka 2014. gadā par 32,8% samazinājās augļkoku un ogu vidējā ražība, līdz ar to par 28% samazinājās arī kopražā. Kopražas ziņā joprojām stabilu līdera pozīciju ieņem āboli – 2013. gadā to kopražā bija 85,6% no visas augļu un ogu kopražas (2.15.tabula). 2014. gadā augļu koku un ogulāju ražību ietekmēja nelabvēlīgie laika apstākļi - augļkoku ziedēšanas laikā minimālā gaisa temperatūra dažviet Latvijā noslīdēja līdz -4,5 °C, tāpēc raža salīdzinājumā ar ziedu daudzumu bija neliela. 2014. gadā augļu koku un ogulāju ražība bija līdzīga 2012. gadam, kad arī ražību ietekmēja nelabvēlīgi laika apstākļi - līdz pat janvāra otrajai dekādei ieilga siltais rudens un tam sekoja krass temperatūras pazeminājums.

Mitrais un lietainais laiks kaitēja arī zemenēm, kam bija zema ogu kvalitāte un stādījumos izplatījās pelēkā puve. Zemeņu kopražs 2014. gadā samazinājās par 10,6% salīdzinājumā ar 2013. gadu.

2.15.tabula

Galveno augļu un ogu ražošana kopražs 2012.-2014. gadā, t

Augļi un ogas	2012.	2013.	2014.
Āboli	9449	14751	9623
Bumbieri	233	996	214
Plūmes	63	233	109
Ķirši	40	78	95
Jānogas, upenes	560	547	292
Zemenes	942	1011	904

Avots: CSP

Dārzenkopība

Latvijas dārzenų kopējā aizņemtā platība 2014. gadā, salīdzinot ar 2013. gadu, ir samazinājusies par 2.9%. Atklātā lauka platības samazinājās par 2.9%, bet segtās platības samazinājās par 1.4% (2.16.tabula).

Salīdzinot ar 2013. gadu, 2014. gadā samazinājušās šādu atklātā lauka dārzenų kultūru platības – tomāti (92,7%) – lai gan 2013. gadā tomātu platība palielinājās par 43,9% salīdzinājumā ar 2012. gadu, sīpoli lociņiem (69,9%), lauku gurķi (34,4%) – šāda tendence novērojama jau trīs gadus.

Ja 2013. gadā bija novērojama burkānu platības palielināšanās par 8%, salīdzinot ar 2012. gadu, tad 2014. gadā burkānu platības samazinājās par 4,8%, salīdzinot ar 2013. gadu.

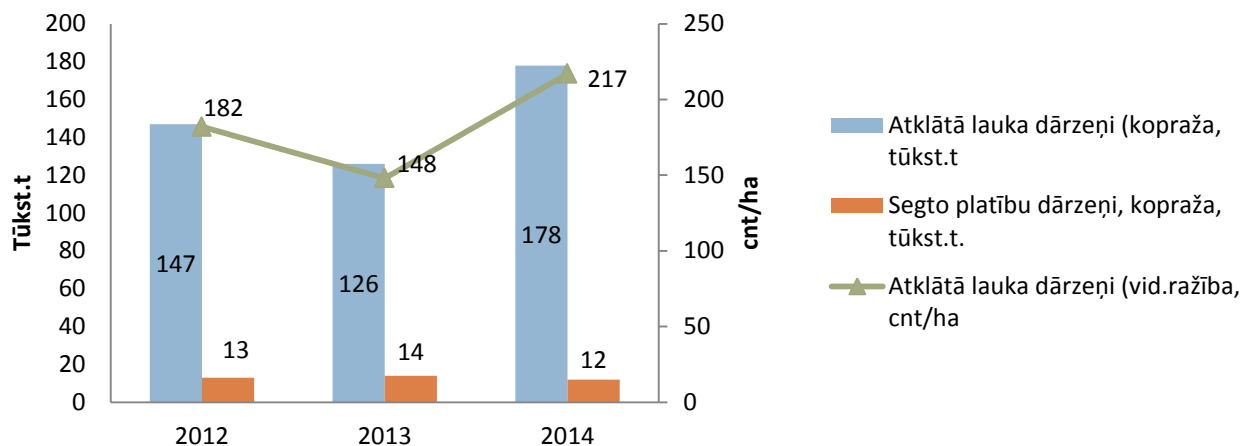
2.16.tabula

Atklāto un segto lauku platība 2012.-2014. gadā, ha

Rādītāji	2012.	2013.	2014.
Atklātā lauka platība, ha	8085	8474	8231
kāposti	2536	2240	2729
t.sk. ziedkāposti	340	150	301
puravi	119	46	77
salāti	9	22	44
sīpoli lociņiem	185	166	50
gurķi	241	166	109
tomāti	18	41	3
bietes	1191	1042	1244
burkāni	1421	1544	1471
sīpoli	1260	928	1158
ķiploki	74	177	139
mārrutki	24	16	14
kabači un ķirbji	208	357	354
pārējie dārzeni	405	316	490
Segtā platība, ha	77,3	65,6	64,7
t.sk. stikla siltumnīcu	36,7	35,4	33,6
t.sk. plēves siltumnīcu	40,5	30,2	31,1

Avots: CSP

Latvijas dārzeņu kopraža 2014. gadā, salīdzinot ar 2013. gadu, ir pieaugusi par 36% (2.52.attēls).

2.52.attēls. Atklāta lauka un segto platību dārzeņu kopraža un ražība 2012.–2014.gadā

Avots: CSP

Segto platību dārzeņu kopraža 2014. gadā salīdzinājumā ar 2013. gadu samazinājās par 14,3%.

Latvijā joprojām nozīmīgākā daļa no segto platību dārzeņu kopražas bija gurķi (59%), lai gan jau trešo gadu samazinās gurķu kopražas segtajās platībās. Pārējie dārzeņi un salāti segtajās platībās aizņēma tikai 3% no kopražas (2.17.tabula).

2.17.tabula

Segtās platības dārzeņu kopraža, tonnās

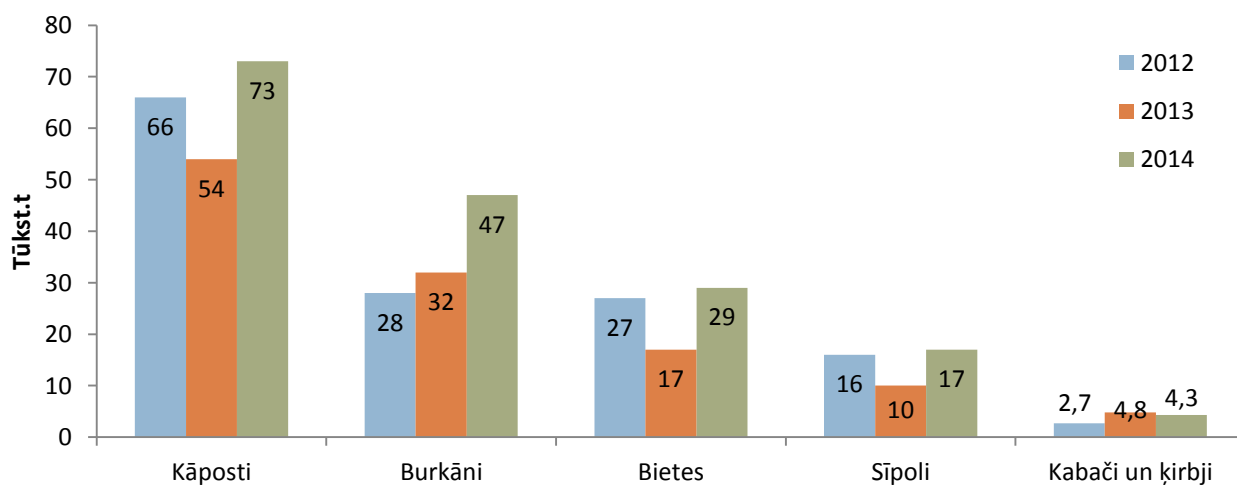
Dārzeņi	2012.	2013.	2014.
Tomāti	5657	6383	4908
Gurķi	8262	7960	7478
Salāti	132	144	128
Pārējie dārzeņi	143	135	100

Avots: CSP

2014. gada vasarā pietiekošais siltums un mitrums nāca par labu arī sakņu dārziem, visiem lauku dāržeņiem salīdzinājumā ar 2013. gadu pieauga ražības.

Vidējā ražība lauku dāržeņiem 2014. gadā, salīdzinot ar 2013. gadu, palielinājās par 46% un kopraža 2014. gadā salīdzinājumā ar 2013. gadu palielinājās par 41%. (2.53.attēls).

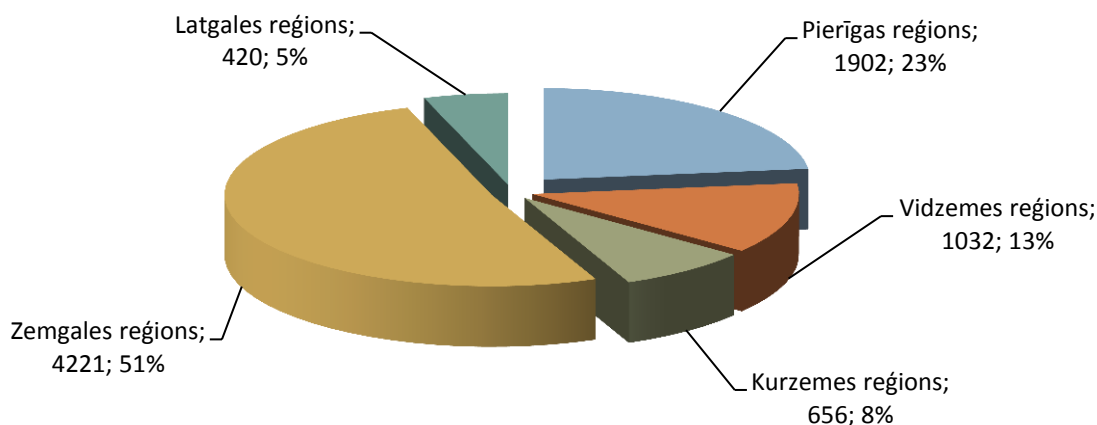
Lielākais kopražas īpatsvars atklātā lauku dārzeņu platībās bija kāpostiem (43%) un burkāniem (28%), arī bietēm (17%) un sīpoliem (10%).

2.53.attēls. Galveno atklāto platību dārzeņu kopraža 2012.–2014. gadā.

Avots: CSP

Apkopojot datus par atklātā lauka dārzeņu platībām pa reģioniem (2.54.attēls), redzams, ka dominē divi reģioni – Zemgales un Pierīgas reģions, jo saimniecību specializāciju nosaka noieta tirgus vietas atrašanās, pamatā pilsētu tuvumā. Šāda tendence novērojama arī iepriekšējos 3 gadus.

2.54.attēls. Atklātā lauka dārzeņu platības pa reģioniem 2014. gadā, ha

Avots: CSP

Dārzeņu audzēšanai ir piemērota visa Latvijas teritorija, bet saimniecību specializāciju nosaka noieta tirgus atrašanās vieta, galvenokārt pilsētu tuvumā. Dārzenkopība un augļkopība ir divas no efektīvākajām lauksaimniecības nozarēm Latvijā, ja rēķina pēc ienākumiem uz vienu lauksaimniecībā apstrādātās platības vienību.

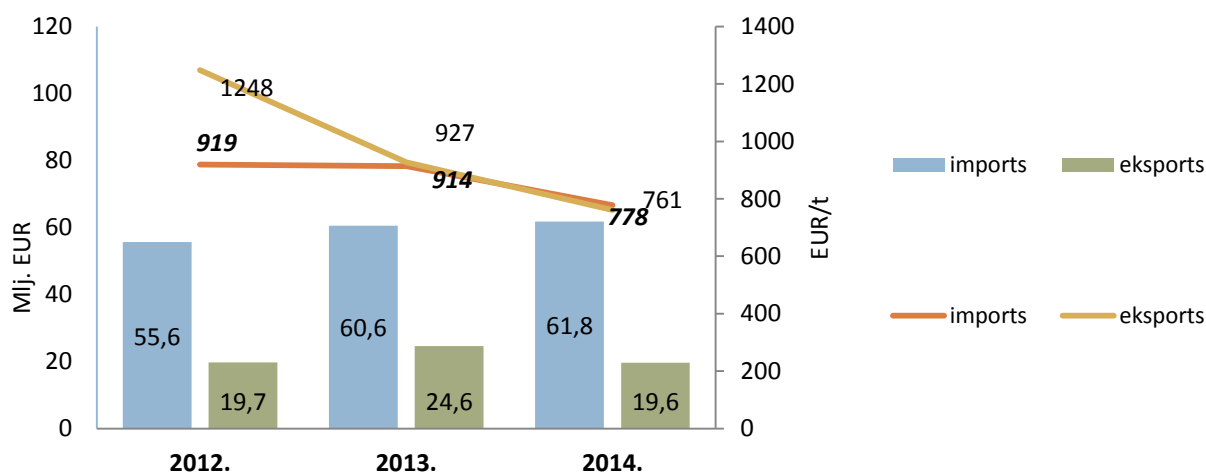
Ienākumiem augļkopības un dārzenkopības nozarē ir tendence samazināties, jo trūkst darbaspēka, palielinās resursu cena, kā arī produkcijas pašizmaksa, un tas atstāj ievērojamu ietekmi uz ražošanas apjomu un kultūraugu platību. Augļu un dārzeņu audzēšanā, it sevišķi to novākšanā, ir liels roku darba apjoms. Līdz ar to šīs nozares tieši ietekmē darbaspēka izmaksu palielināšanos. Lauksaimniekiem nepieciešams arvien vairāk domāt par darba efektivitātes paaugstināšanu, izmaksu samazināšanu un pārdomātu audzēšanas tehnoloģiju izmantošanu

Risinājums varētu būt audzētāju kooperācija, pārorientēšanās uz eksportu, bet to neļauj attiecīgo izmaksu palielināšanās uzglabāšanas dēļ. Problēma ir tā, ka lielākoties ar audzēšanu nodarbojas individuālas saimniecības, un tām nav ne labu pagrabu, ne saldētavu, kas nepieciešams eksportam. Pie pašreizējām elektrības cenām uzturēt saldētavas ir ļoti dārgi, līdz ar to daudzi audzētāji lielos apjomos neriskē ražot.

Ārējā tirdzniecība

2014. gadā svaigu dārzeņu importa kopējie apjomi (vērtības izteiksmē), salīdzinot ar 2013. gadu, ir pieauguši par 2%, savukārt salīdzinājumā ar 2012. gadu par 11,1% (2.55. attēls). Importa lielāko daļu (32,4% no kopējās importa vērtības) jau vairākus gadus pēc kārtas veido tomāti, gurķi 8%, savukārt dārza salāti aizņem 7,8%.

Valstu sarakstā, no kurām ir nozīmīgākais dārzeņu importa apjoms, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, ir jauns līderis – Spānija – 29,5% no kopējās importēto dārzeņu vērtības (2013. gadā 21,1%), kam seko Nīderlande – 25,7% (2013. gadā - 30,8%) un Lietuva – 20,9% (25,5%).

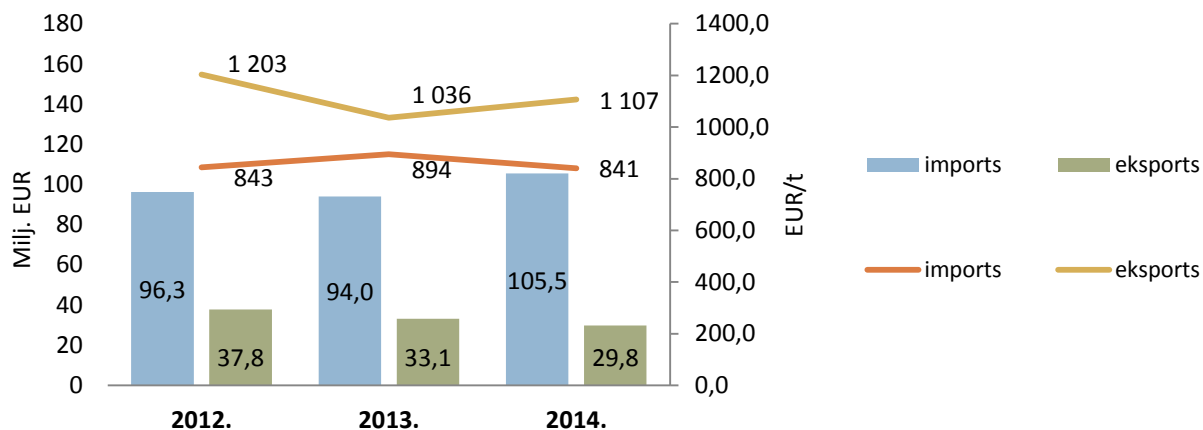
2.55.attēls. Svaigu dārzeņu imports un eksports Latvijā 2012.–2014. gadā

Avots: ZM pēc Eurostat

Svaigu dārzeņu eksporta vērtības struktūra pa gadiem svārstās. Ja 2012. gadā eksportēto dārzeņu vērtība bija 19,7 milj. EUR, tad 2013. gadā tā pieauga par 25%, sasniedzot 24,6 milj. Savukārt 2014. gada tā samazinājās līdz 19,6 milj. EUR (-20,3% salīdzinājumā ar 2013. gadu). Galvenie eksportēto dārzeņu galamērķi ir Igaunija (46,8% no kopējā dārzeņu eksporta 2014. gadā), Lietuva (24,7%) un Krievija (13,2%).

Populārākie eksportētie (t.sk. reeksportētie) dārzeņi 2014. gadā bija tomāti (31,8% no kopējās eksportēto dārzeņu vērtības), pākšu dārzeņi (12,2%) un sīpoli (2,8%).

2014. gadā svaigu augļu importa vidējā vērtība, salīdzinot ar 2013. gadu, palielinājās par 12,3%, sasniedzot 105,5 milj. EUR (2.56.attēls). Valstis, no kurām tiek saņemts nozīmīgākais augļu importa apjoms, ir Spānija – 23,3% no kopējās importēto augļu vērtības (2013. gadā 24%), Lietuva – 21,9% (2013. gadā 15%) un Nīderlande – 18,5% (2012. gadā 19%). Vairāk importētie augļi ir citrusaugļi (23,8%), persiki un nektarīni (16,3%), kā arī āboli un bumbieri (13,5%).

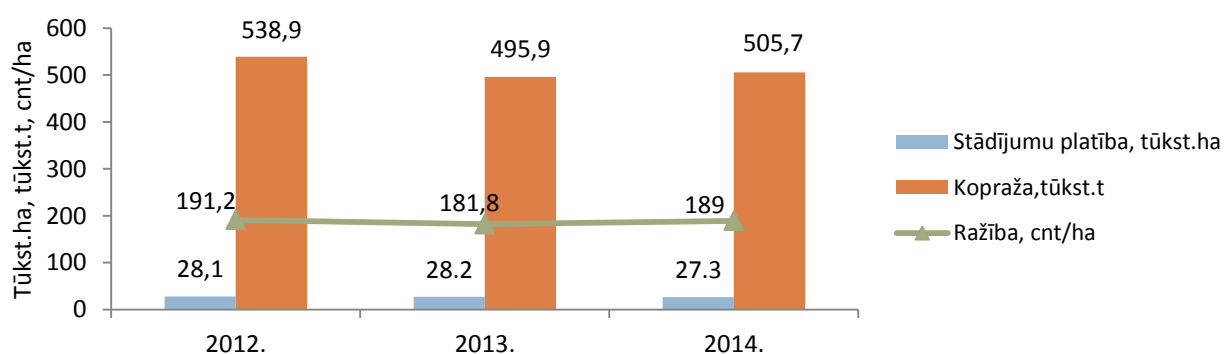
2.56.attēls. Svaigu augļu imports un eksports Latvijā 2012.–2014. gadā

Avots: ZM pēc Eurostat

Eksporta (tai skaitā reeksporta) vērtība 2014. gadā, salīdzinot ar 2013. gadu, samazinājās par 10%. Nozīmīgākie eksporta galamērķi bija tādas valstis kā Igaunija ar 55,2% no kopējās eksportēto augļu vērtības (2013. gadā 42%), Lietuva 27% (2013. gadā 26%) un Krievija 11,9% (2013. gadā 24%). Vairāk eksportētie augļi ir zemenes un citas ogas (21,5%), kā arī citrusaugļi (20,1%).

2.10. Kartupeļu ražošanas

Pēdējos 12 gadus kartupeļu stādījumu platībai ir tendence ik gadu samazināties. 2014. gadā tā bija 26 756 ha, par 2% mazāk nekā 2013. gadā un par 5% mazāk nekā 2012. gadā. Viens no iemesliem, kāpēc kartupeļu stādījumu platības ik gadu sarūk, ir tas, ka kartupeļi ir resursu ietilpīga kultūra, to audzēšanai nepieciešams liels degvielas un darbaspēka patēriņš. Viena hektāra kartupeļu izaudzēšanai un ražas novākšanai vidēji ir nepieciešami ap 200 litri dīzeļdegvielas, savukārt bez akcīzes dīzeļdegvielai ir pieejami tikai 100 litri. Kopējās platības sarūk arī tādēļ, ka mazie un vidējie kartupeļu audzētāji samazina platības, jo nav garantēta stabila produkcijas realizācija, un tie nespēj konkurēt tirgū ar maziem ražošanas apjomiem. Neskatoties uz to, ka kartupeļu platības samazinās, ražība un kopraža 2014. gadā ir attiecīgi palielinājusies par 4% un 2%, salīdzinot ar 2013. gadu (2.57.attēls).

2.57.attēls. Kartupeļu platības, kopraža un ražība Latvijā 2012.–2014. gadā

Avots: CSP

2014. gads kartupeļu audzēšanā raksturojams kā labas ražas gads. Jūlijā vairākos reģionos bija izteikts sausums un augusta beigās – septembra sākumā visā Latvijā bija pārmērīgs lietus, kas būtiski ietekmēja no pārmitriem laukiem novākto kartupeļu uzglabāšanas iespējas. Tāpat kā citus gadus, arī 2014. gadā bija vērojama kartupeļu lakstu puve, taču šī slimība kartupeļu audzētājiem būtiskus ražas zaudējumus neradīja.

Apkopojot 2.18.tabulā datus par kartupeļu stādījumu platībām pa reģioniem, redzams, ka platību ziņā 2014. gadā dominē divi reģioni – Zemgales reģions ar 8 765 ha un Pierīgas reģions ar 5 665 ha lielām platībām.

2.18.tabula

Kartupeļu platības un ražība reģionos 2012.-2014. gadā

Reģions	2012.		2013.		2014.	
	Stādījumu platība, ha	Ražība, cnt no ha	Stādījumu platība, ha	Ražība, cnt no ha	Stādījumu platība, ha	Ražība, cnt no ha
Pierīgas	5 521	204,9	4 711	216,0	5 665	216,5
Vidzemes	4 842	187,8	4 431	187,8	4 329	173,6
Kurzemes	4 063	190,4	4 066	178,4	3 659	172,7
Zemgales	7 867	195,3	7 120	187,6	8 765	203,6
Latgales	5 894	176,3	6 948	150,8	4 338	152,8

Avots: CSP

Visaugstākā un stabilākā kartupeļu ražība pēdējo trīs gadu laikā, vidēji 212 cnt/ha pēc CSP datiem, ir Pierīgas reģionā. Viszemākā kartupeļu ražība šajā pašā laika periodā bijusi Latgales reģionā - vidēji 160 cnt/ha. Divas trešdaļas no kartupeļu kopražas 2014. gadā tika izaudzētas Zemgales un Latgales reģionā.

Kartupeļu pārstrāde

Latvijā ir divi lieli kartupeļu pārstrādes uzņēmumi, no kuriem SIA „Aloja Starkelsen” ražo kartupeļu cieti, bet a/s “Latfood” – kartupeļu čipsus.

Uzņēmums SIA „Aloja Starkelsen” papildus parastajai cietei ražo arī bioloģisko cieti, un ir viens no trim lielākajiem bioloģiskās cietes ražotājiem Eiropas Savienībā apjoma ziņā. Kartupeļu cietes ražošanā izmanto kartupeļu šķirnes ar augstu cietes saturu. Uzņēmuma SIA „Aloja Starkelsen” cietē pārstrādātais kartupeļu daudzums ar katru gadu mainās, 2014. gadā tas bija par 3 600 tonnām jeb 28% lielāks nekā iepriekšējā gadu.

2.19.tabula

Kartupeļu cietes ražošana 2012.-2014. gadā

Tirdzniecības gads	2012.	2013.	2014.
Pārstrādātais kartupeļu daudzums, t	10302	9450	13 051
Kartupeļu cietes saražotais daudzums, t	2231	2151	2877
Vidējais cietes saturs kartupeļos,%	18,4	20,2	18,9

Avots: CSP; SIA „Aloja Starkelsen”

Palielinoties pārstrādātajam kartupeļu daudzumam, proporcionāli palielinājās arī saražotais cietes daudzums. Saražotais kartupeļu cietes apjoms 2014. gadā salīdzinājumā ar 2013. gadu ir palielinājies par 726 tonnām jeb 26%. Cietes saturs kartupeļos 2014. gadā salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu bija vidēji par 1,3% zemāks (2.19.tabula). Vidējais cietes saturs samazinājums izskaidrojams ar to, ka cietes pārstrādei tika nodoti čipsu ražošanai paredzēto kartupeļu pārpalikuma apjomi, kuru cietes saturs ir zemāks, nekā cietes pārstrādei paredzēto kartupeļu šķirnēm.

Pēc 2.20.tabulas datiem, Latvijā 2014. gadā ar cietes kartupeļu audzēšanu nodarbojās 64 audzētāji, kas ir par trim audzētāju mazāk nekā 2013. gadā. Cietes kartupeļu kopējā platība 2013. gadā bija 494 hektāri, tai skaitā aptuveni 224 hektāru bija bioloģiski audzētas kartupeļu platības, kas ir par 65 hektāriem vairāk nekā 2013. gadā. Vidējā cietes kartupeļu ražība 2014. gadā bija augsta – 26,4 tonnas no hektāra, par 6,4 tonnām augstāka nekā iepriekšējā gadā. Kartupeļu ražība ir atkarīga no daudziem faktoriem. Kā galvenos var minēt sēklas kvalitāti un agroklimatiskos apstākļus aktīvajā kartupeļu augšanas laikā. Kartupeļu ražu ietekmē arī slimību un kaitēkļu invāzija un mēslošanas līdzekļu pielietojums. Likumsakarīgi, ka bioloģiski audzētajiem kartupeļiem ir zemāka ražība salīdzinājumā ar kartupeļiem, kas audzēti ar integrētās audzēšanas metodi.

2.20.tabula

Cietes kartupeļu audzēšana Latvijā 2012.-2014. gadā

Rādītāji	2012.	2013.	2014.
Platība, ha	542	471	494
t.sk. bioloģiski	161	159	224
t.sk. integrēti	381	312	270
Vidējā ražība, t/ha	23,4	20	26,4
t.sk. bioloģiski	16	13,8	11,6
t.sk. integrēti	28,5	23,3	38,7
Audzētāju skaits	65	61	64
t.sk. bioloģiski	35	34	37
t.sk. integrēti	30	27	27

Avots: SIA „Aloja Starkelsen”

Akciju sabiedrība “Latfood” 2014. gadā pieņēma 14,4 tūkstošus tonnu speciāli „Ādažu čipsu” ražošanai audzētu kartupeļu, kas ir par 13,3% vairāk nekā 2013. gadā. Kartupeļu čipsu ražošanai tiek audzēti 524 ha lielā platībā. Pateicoties labai kartupeļu ražai, 2014. gadā tika iepirkts lielākais kartupeļu daudzums uzņēmuma vēsturē, un sekmīgai produkcijas realizācijai Latvijā un eksporta tirgos tika kāpināts uzņēmuma ražošanas apjoms.

**Kartupeļu audzētāju saimniecību skaits, kopējā platība un izaudzētais kartupeļu apjoms
čipsu ražošanai 2012. - 2014. gadā**

Rādītāji	2012.	2013.	2014.
Saimniecību skaits	16	16	20
Platība, ha	440	476	524
Pārstrādei pieņemtais kartupeļu daudzums (tonnas)	11300	12700	14400

Avots: SIA „Latfood”

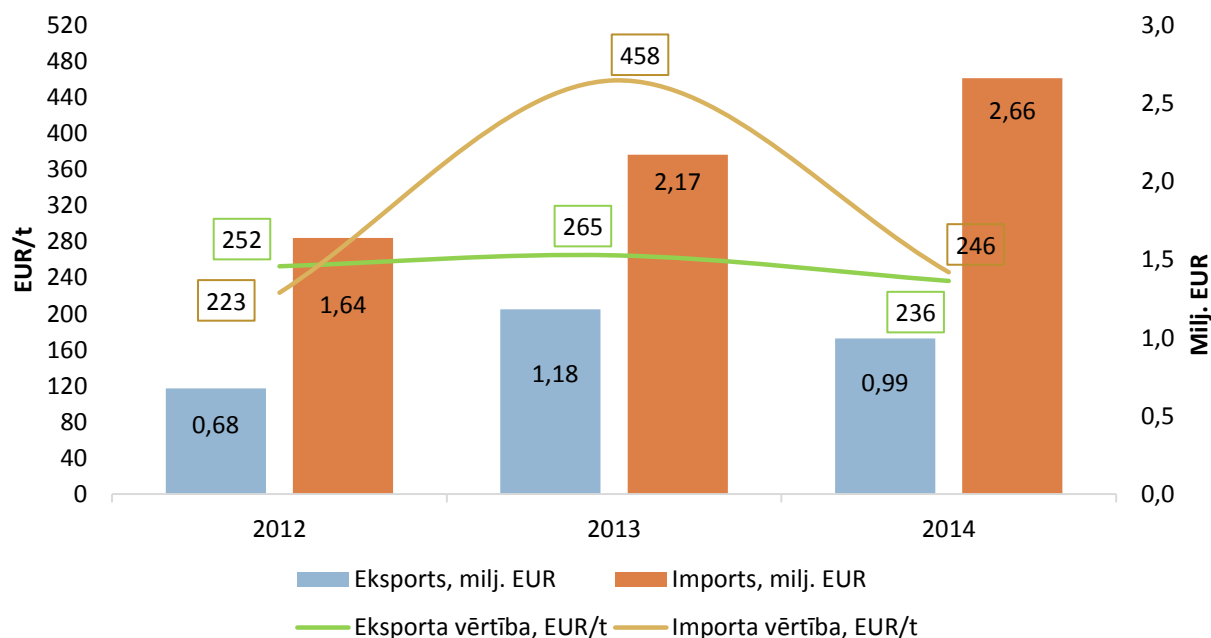
Uzņēmums “Latfood” 2014. gadā bija noslēdzis piegādes līgumus ar 20 saimniecībām. Par katru šķirni tiek slēgts atsevišķs piegādes līgums, jo audzētā šķirne ietekmē audzēšanas prasības un iepirkuma cenu. Kartupeļu šķirnes, kuras uzņēmums “Latfood” iepērk čipsu ražošanai, ir Lady Claire – 33%, Saturna – 16%, Marlen – 21%, Lady Rosetta – 3%, Bonus – 6%, Verdi – 12% un citas šķirnes – 9%. Kartupeļu kvalitāte salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadiem bija apmierinoša.

Ārējā tirdzniecība

Pārskata periodā no 2012. gada līdz 2014. gadam kartupeļu importam bija tendence ik gadu pieaugt. Kartupeļu imports 2014. gadā, salīdzinot ar 2013. gadu, ir palielinājies par 23%, sasniedzot 2,66 milj. EUR (2.58.attēls). Kartupeļus Latvijā 2014. gadā galvenokārt importēja no ES valstīm (99,9% no kopējās kartupeļu importa vērtības), no trešajām valstīm tika importēts niecīgs kartupeļu daudzums.

Kartupeļu eksports 2014. gadā piedzīvoja samazinājumu 0,19 milj. EUR apmērā jeb par 16% mazāk nekā 2013. gadā (2.58.attēls). Nozīmīgākās eksporta galamērķa valstis bija ES valstis - 78% no kopējā kartupeļu eksporta tika realizēti ES iekšējā tirgū.

2014. gadā, salīdzinot ar 2013. gadu, samazinājās kartupeļu importa un eksporta cena – attiecīgi par 46% un 11%.

2.58.attēls. Kartupeļu (izņemot sēklas kartupeļus) imports un eksports Latvijā 2012.–2014. gadā

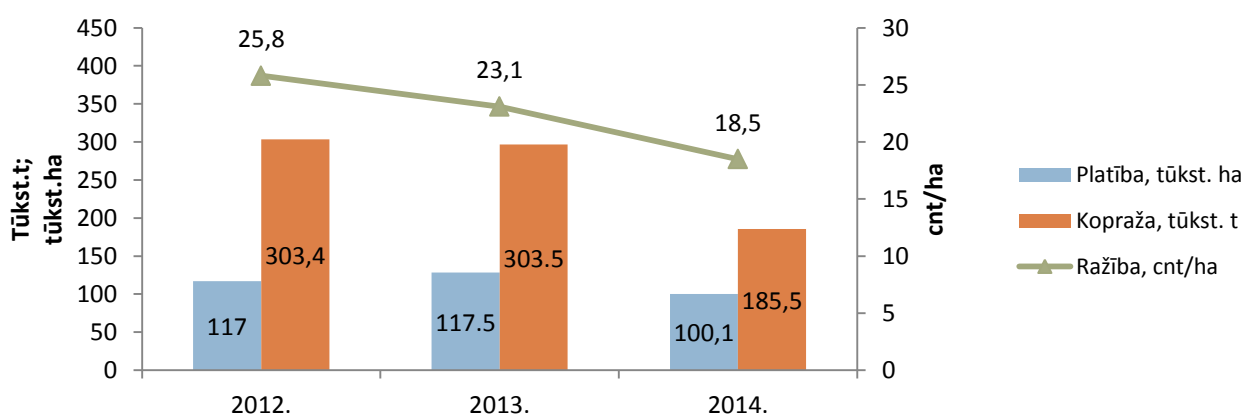
Avots: ZM pēc Eurostat

2.11. Eļļas augu un šķiedraugu ražošana

Rapsis

Ziemas rapša platības ir salīdzinoši mazākas nekā pērn. Salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu rapšu sējplatība 2014. gadā samazinājās par 22%. Savukārt vidējā ražība no hektāra samazinājās no 23.1 cnt 2013. gadā līdz 18.5 cnt 2014. gadā. Līdz ar to rapšu kopražā 2014. gadā samazinājās par 37%, salīdzinot ar iepriekšējo gadu. Kopražā ir samazinājusies, jo salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadiem ir kritusies ziemas rapša ražība, ja 2013. gadā tā bija 26.8 cnt/ha tad 2014. gadā tikai 19 cnt/ha. (2.59.attēls).

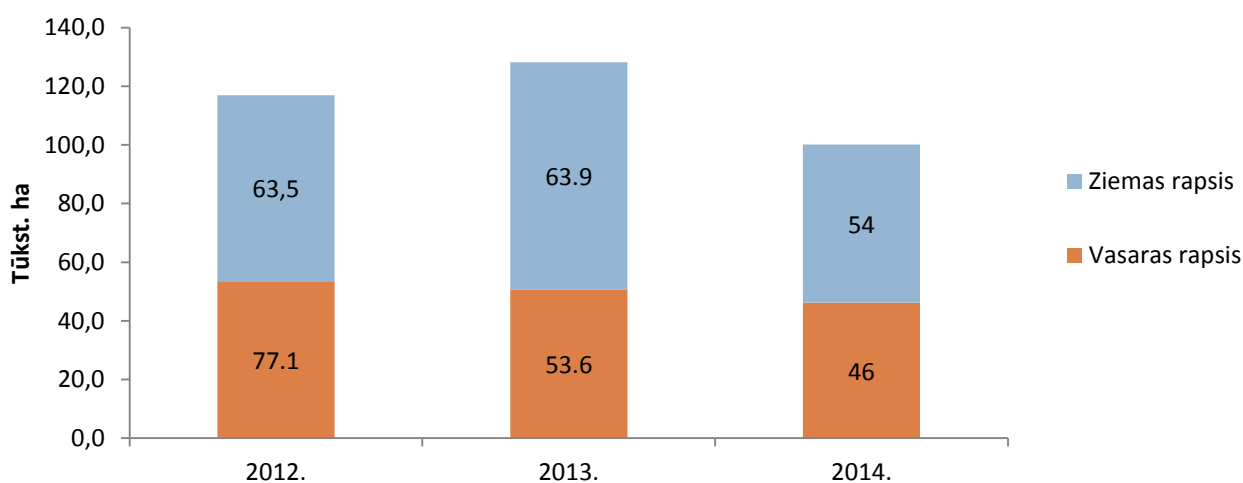
Ziemas rapša kopražu un ražību būtiski ietekmēja 2013./2014. gada ziemas kailsals, kura dēļ Zemgalē gāja bojā līdz 90% sējumu, tā ietekme bija vērojama arī Kurzemē un vietām Vidzemē. Izsalušo ziemas rapšu lauki pamatā tika pārsēti ar vasaras rapsi vai vasarāju labībām.

2.59.attēls. Rapšu sējumu platība, kopražā un ražība 2012.-2014. gadā

Avots: CSP

2.60.attēlā redzams, ka, neskatoties uz nelabvēlīgiem pārziemošanas apstākļiem, rapša sējumu struktūra nav mainījies par labu vasaras rapsim. Proporcioniāli samazinoties vasaras rapša sējumiem, ziemas rapša īpatsvars pret kopējo rapša platību samazinājies no 61% 2013. gadā uz 54% 2014. gadā.

2.60.attēls. Rapšu sējumu struktūra 2012.-2014. gadā

Avots: CSP

Kā jau iepriekš tika prognozēts, vasaras rapša platības samazinājās saistībā ar Eiropas Komisijas lēmumu aizliegt vairāku pesticīdu lietošanu un rapša sēklu kodināšanu ar neonikotinoīdiem.

Tā kā Latvijā un arī citur pasaulē ir liela interese par atjaunojamiem energoresursiem, kopējās rapša sējumu platības nākotnē varētu palielināties.

Šķiedras lini

Latvijā galvenie linkopības rajoni ir Latgale un Vidzemes austrumdaļa.

Neskatoties uz to, ka Eiropā šķiedras linu sējumu platības palielinās, Latvijā šķiedras linu platības ar katru gadu samazinās. Novāktās šķiedras linu platības samazinājās no 195 ha 2013. gadā līdz 38 ha 2014. gadā, kas ir 5 reizes mazāk nekā iepriekšējā gadā. (2.22.tabula). Tas ir izskaidrojams ar pēdējo gadu nelabvēlīgiem laika apstākļiem, kad daudzi šķiedras linu lauki cieta no veldres vai no sausuma. Ņemot vērā iepriekš minētos apstākļus, lauksaimnieki izvēlas audzēt kultūras, kuru audzēšanas tehnoloģijas ir salīdzinoši vienkāršākas, nav tik ļoti atkarīgas no meteoroloģiskajiem apstākļiem un spēj dot lielāku peļņu.

2.22.tabula

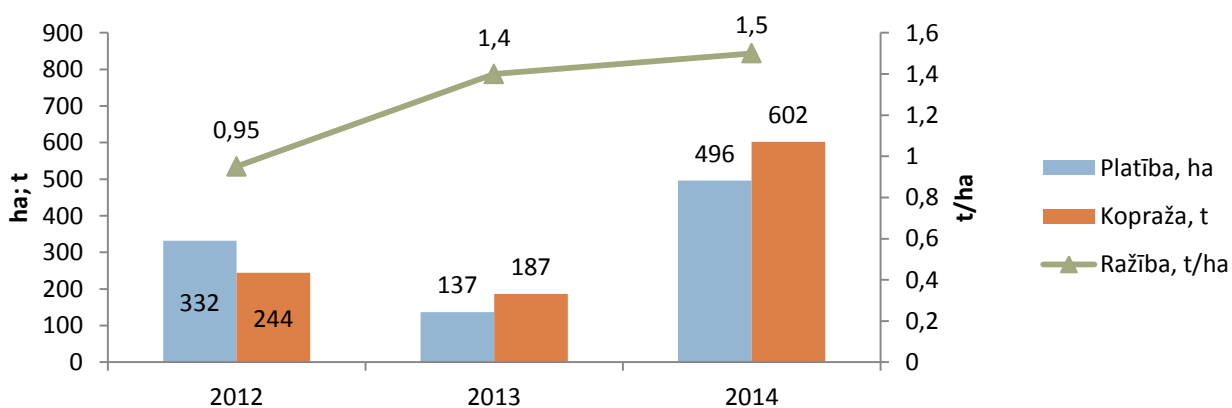
Šķiedras linu ražošanas rādītāji 2012.-2014. gadā			
Rādītāji	2012.	2013.	2014.
Novāktā platība (ha)	633	195	38
Šķiedras linu kopraža (tonnas)	1321	471	152
Šķiedras linu stiebrīņu ražība (cnt/ha)	36,7	26,8	40

Avots: CSP

Eļļas lini

Eļļas linu platības Latvijā nav lielas, tomēr, ņemot vērā industrijas attīstības tendences pasaulē, šis kultūraugs uzskatāms par perspektīvu nākotnē, jo ir vieglāk audzējams un tā raža nav tik ļoti atkarīga no agroklīmatiskajiem apstākļiem kā šķiedras liniem.

Kā redzams 2.59.attēlā, novāktās eļļas linu platības 2014. gadā ir palielinājušās. 2014. gadā tie bija 496 ha, kas salīdzinājumā ar 2013. gadu ir 3.5 reizes vairāk nekā 2013. gadā un 1.5 reizes vairāk nekā 2012. gadā. Platību palielinājums ir izskaidrojams ar to, ka ir atjaunoti linu eļļas pārstrādes apjomi.

2.61.attēls. Eļļas linu platība, kopraža un ražība 2012.-2014. gadā

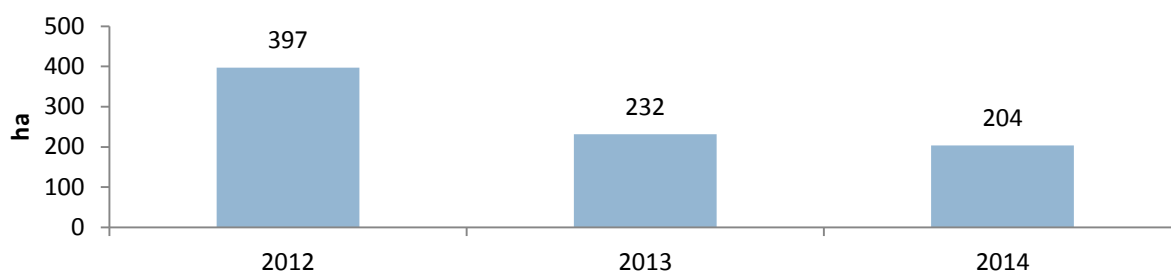
Avots: CSP

Atsevišķi Latvijas augkopības nozarē strādājošie uz tirgu orientētie uzņēmumi ir attīstījuši idejas par linu ražošanas attīstību Latvijā gan samērā tradicionālā produkta – šķiedras – ieguvei, gan specializējoties salīdzinoši jauna ražošanas virziena – lineļļas – ieguvei.

Kaņepes

Kaņepju audzēšanas nozare Latvijā ir salīdzinoši jauna, tās attīstība bija vērojama pēdējo gadu laikā, šobrīd tā ir apstājusies un ir vērojama tendence kaņepju platībām samazināties. Latvijā

kaņepju platība 2014. gadā bija 204 ha. Salīdzinot ar 2013. gadu, kaņepju platības ir samazinājušās par 28 ha (2.62.attēls). Tas skaidrojams ar kaņepju salmiņu pārstrādes rūpnīcas trūkumu.

2.62.attēls. Kaņepju platības Latvijā 2012.–2014. gadā

Avots: CSP

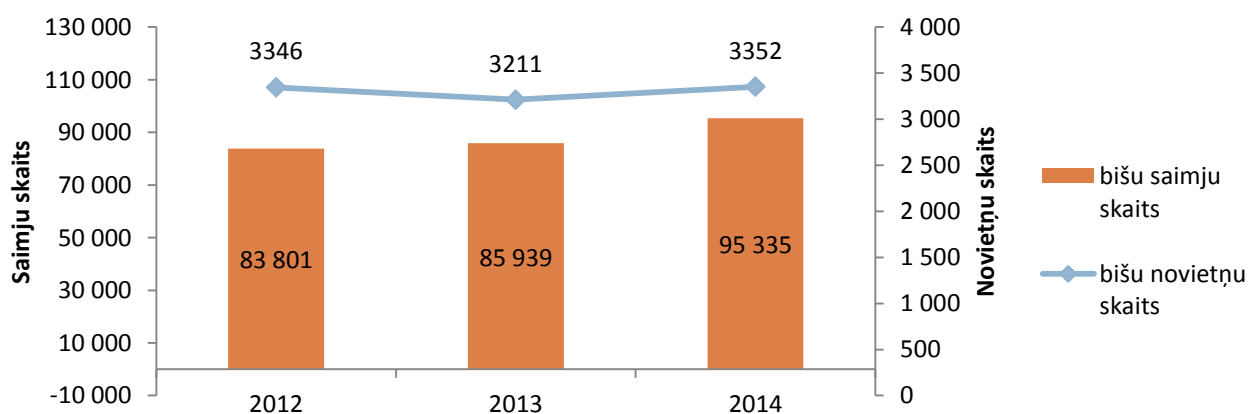
Sākoties jaunajam 2014.–2020. gada plānošanas periodam, Latvijā varētu plašāk attīstīties kaņepju audzēšana, jo ES pieaug pieprasījums pēc dabīgajām šķiedrām, kuras izmanto kā kompozītmateriālus, papīrrūpniecībā, pārtikā, mašīnbūvē un daudzās citās jomās. Kaņepju platību pieaugumu turpmākajos gados varētu veicināt arī ES atbalsts, kā arī pirmās kaņepju pirmapstrādes rūpnīcas izveide.

2.12. Biškopība

Biškopība Latvijā ir ļoti sena un tradīcijām bagāta nodarbošanās, kā arī viena no mūsdienu lauksaimnieciskās ražošanas nozarēm. Medus bite *Apis mellifera* ir viens no galvenajiem kukaiņiem, kas veic apputeksnēšanu, un šo bišu loma lauksaimniecības kultūraugu apputeksnēšanā bieži vien ir neaizvietoājama.

Latvijas ģeogrāfiskais stāvoklis ir augstvērtīga medus iegūšanai labvēlīgs. Mērenā klimata zonas jaukto koku meži, kas mijas ar plašiem siliem, dabiskajām un palieņu pļavām, krūmājiem, purviem un virsājiem, ir lieliska nektāraugu mājvieta. Nektāraugu daudzveidība un to kvalitāte ir galvenais ievāktā medus kvalitātes priekšnosacījums. Turklāt ziemeļu reģionos, arī Latvijā, nektāraugu īsajā ziedēšanas laikā nektārs izdalās koncentrētāks un ar bioloģiski aktīvām vielām bagātāks nekā dienvidu reģionos.

Pēc LDC sniegtās informācijas, 2014. gada 1. janvārī bija reģistrētas 3352 novietnes ar 95 335 bišu saimēm. Salīdzinot ar 2013. gadu, bišu saimju novietņu skaits pieauga par 4,4%, savukārt bišu saimju skaits tajās ir palielinājies par 11% (skatīt 2.63.attēlu).

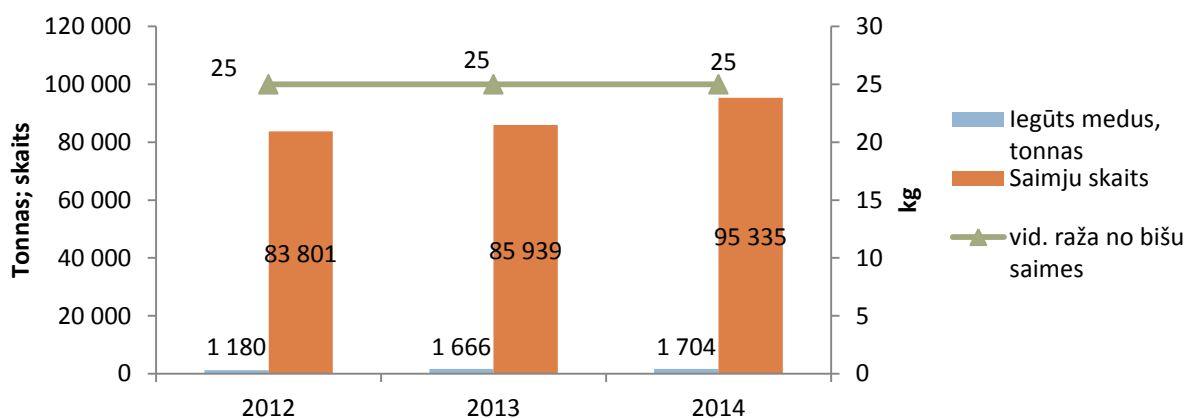

2.63.attēls. Novietņu un tajās turēto bišu saimju skaits

Avots: LDC

Dravošana notiek ekstensīvi un bišu saimes tiek turētas galvenokārt prieka pēc un lai radītu nelielus papildus ienākumus ģimenes budžetā. Daļa bišu saimju atrodas arī profesionālo biškopju dravās, kur medus, putekšņu, bišu māšu piena, vaska u.c., biškopības produkcijas ieguve orientēta uz produkcijas pārdošanu.

Analizējot 2.64.attēlā minētos datus, var secināt, ka ar katru gadu pieaug bišu saimju skaits un saražotā medus daudzums. Iegūtā medus daudzums 2014. gadā, salīdzinot ar 2013. gadu, ir palielinājies par 2,28%. Latvijas biškopji prot saražot kvalitatīvu produkciju, taču medus ražošanā saskatāmas papildus iespējas gan ražības celšanā, bites izvedot pie nektāraugiem, gan produkcijas veidu dažādošanā – attīstot monoflorā medus ražošanu.

2.64.attēls. Saražotā medus daudzums

Avots: LDC, CSP, LBB

Saimniecībās ražotais medus apjoms ir svārstīgs un grūti prognozējams. Lielāko daļu no savas saražotās produkcijas biškopji realizē tiešā pārdošanā, daļa produkcijas tiek pārdota vairumtirdzniecības uzņēmumiem nefasētā veidā, kā arī daļa saražotās produkcijas tiek realizēta tiešā pārdošanā mazumtirdzniecības uzņēmumiem (veikaliem) un pārtikas ražotājiem (konditorejām u.c.).

Specializēto medus veikalu īpatsvars medus izplatīšanā ir zems, līdz ar to ir svarīga nozares kooperācijas veicināšana. Iepērkot medu vai citu produkciju, nepieciešams veicināt savstarpējo kooperāciju, lai palielinātu nozares konkurētspēju, kā arī paplašināt biškopības produkcijas īpatsvaru tirdzniecības tīklos vietējā un ārzemju tirgū. Nepieciešams biškopjus izglītot par kooperācijas pozitīvajiem aspektiem un tās priekšrocībām, kā arī informēt un iepazīstināt ar citu nozaru kooperatīviem, veicinot savstarpēju sadarbību. Nākotnē, iespējams, varētu palielināties medus patēriņš ne tikai tirgos un veikalos, bet arī restorānos un kafējnīcās un citās sabiedriskās ēdināšanas vietās. Produkta cenu samazināšana pašreiz nav iespējama, līdz ar to patēriņa pieaugumu var nodrošināt ar patērētāju izglītošanu, jauna un piemērota iepakojuma veida un lieluma piedāvājumu, kā arī biškopības produktu izmantošanu citās nozarēs, piemēram, medicīnā, kosmētikā, konditorejā u.c..

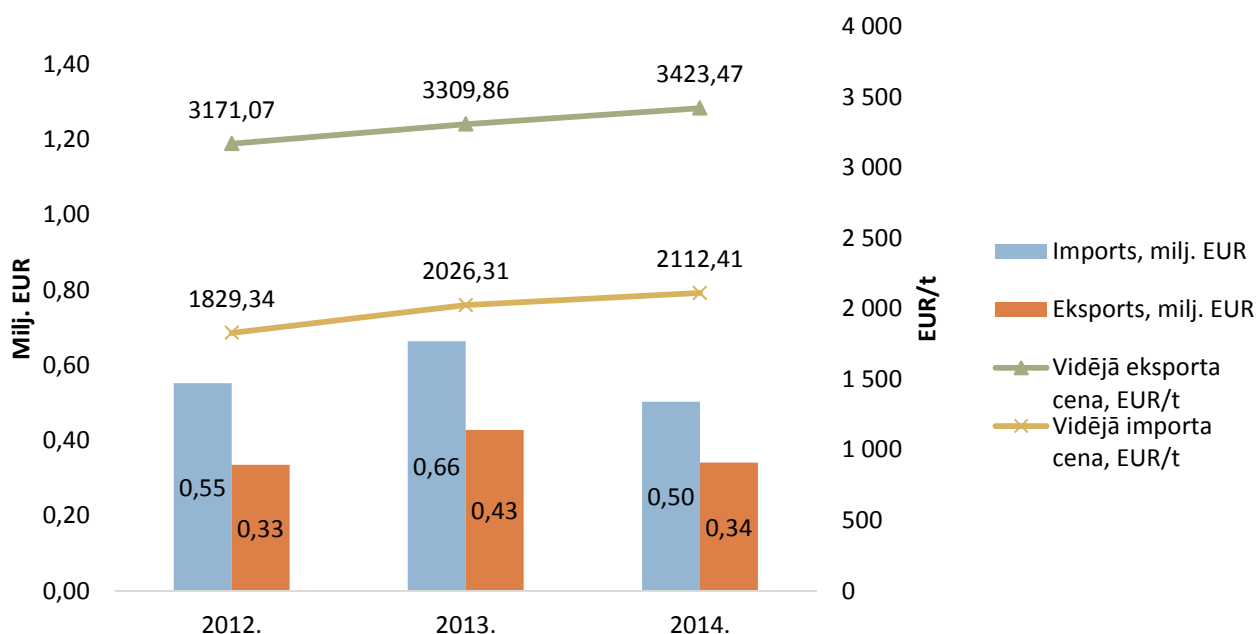
Biškopības nozares ciltsdarba mērķis ir nodrošināt ar augstākā, produktīvu un slimību izturīgu ģenētisko materiālu, kā arī attīstīt valstī bišu māšu instrumentālo apsēklošanu un bišu selekciju. Ciltsdarba ietvaros tiek arī saglabātas Latvijas vietējās medus bites, to populācijas materiāla izkopšana un selekcija.

Tādēļ Latvijas Biškopības biedrība ir izstrādājusi un īsteno medus bites ciltsdarba programmu, kuras ietvaros tiek uzlabota medus bites ģenētiskā materiāla kvalitāte un stabilitāte. Turklāt ilgtermiņā jāpanāk, ka Latvijas biškopības industrija ir neatkarīga no ārvalstu bišu māšu audzētājiem, jo pašreiz ciltsmātes ražojošo darvu bišu māšu audzētāju vajadzībām tiek centralizēti iepirkta un realizēta no Dānijas, Somijas, Lietuvas un citu valstu specializētajām māšu audzētājiem. Ņemot

vērā, ka Latvijā bišu selekcija ir tikai attīstības stadijā, medus bites ciltsdarbs var būt būtisks pavērsiens un instruments straujai bišu selekcijas attīstībai valstī.

Ārējā tirdzniecība

Laika posmā no 2012. gada līdz 2014. gadam Latvijai bijusi negatīva medus tirdzniecības bilance. Augstākie rādītāji gan importa, gan eksporta vērtībās sasniegti 2013. gadā (2.65.attēls).

2.65.attēls. Medus eksports un imports Latvijā 2012.-2014. gadā

Avots: ZM pēc Eurostat

Medus eksporta vērtība pārskata periodā kopumā ir pieaugusi par 1,9%, bet importa vērtība samazinājusies par 8,9%.

Konsekventa pieauguma tendence savukārt vērojama medus eksporta vidējai cenai, kas pārskata periodā palielinājusies par 8%, un medus importa vidējai cenai, kas pieaugusi par 15,5%.

2.13. Netradicionālās lauksaimniecības nozares

Lauksaimniecība tradicionāli saistās ar lopkopību un augkopību, taču Latvijas laukos arvien vairāk savas pozīcijas nostiprina netradicionālās lauksaimniecības nozares - uzņēmīgi cilvēki meklē iespējas, kā apsaimniekot savus īpašumus, lai ne tikai nodrošinātu darbavietu sev un, iespējams, vēl kādam, bet arī lai nopelnītu, dažādojot lauksaimniecisko ražošanu. Pašreiz kā netradicionālās lauksaimniecības nozares uzskaita truškopību, kažokzvēru audzēšanu, strauskopību, savvaļas dzīvnieku audzēšanu nožogotā teritorijā, vīngliemežu un slieku audzēšanu.

Viena no senākajām netradicionālajām lauksaimniecības nozarēm ir **kažokzvēru audzēšanas nozare**, kas Latvijā pastāv jau gandrīz 70 gadus. Pirmās specializētās zvērsaimniecības „Gauja” un „Jugla” tika dibinātas 1945. gadā. Mūsdienās Latvijas kažokzvēru audzētavās tiek ieviesta modernākā, nozarei specializētā tehnika ūdens, barības apgādē un pārstrādē. Zvēraudzētāji iegulda līdzekļus fermu modernizācijas un paplašināšanas darbos. Jaunākie tehnoloģiskie risinājumi ļauj sekmīgi konkurēt ar kvalitatīvāko kažokādu ražotājiem Skandināvijā, Rietumeiropā un Ziemeļamerikā, vienlaikus nodrošinot un pilnveidojot labturības standartus fermās. Zvēraudzētāju produkcija tiek realizēta Dānijas un Somijas izsoļu namos, kur kopumā nonāk vismaz 90% no Latvijā ražotām kažokādām, padarot šo nozari par vienu no Latvijas konkurētspējīgākajām nozarēm ārvalstu tirgos.

Latvijas kažokzvēru audzētājus pārstāv biedrība „Latvijas Zvēraudzētāju asociācija” (turpmāk – LZAA) ar 10 biedriem. Tās darbības galvenie pamatvirzieni ir tirgus izpēte, ciltsdarbs un pārraudzība, dzīvnieku labturības prasību ievērošanas uzraudzība un pilnveidošana, profesionālās izglītības un kvalifikācijas paaugstināšanas nodrošināšana, dažādu normatīvo dokumentu vai to projektu sagatavošana, kā arī asociācijas dalībnieku juridiskā un informatīvā apkalpošana, reklāmas, mārketinga un konsultatīvie pakalpojumi. LZAA ir Eiropas Zvērkopju asociācijas dalībniece, kas ļauj izmantot pārējo dalībvalstu kažokzvēru audzētāju pieredzi un nepieciešamības gadījumā tiek garantēta palīdzība praktisku un arī likumdošanas jautājumu risināšanā gan Latvijas, gan ES līmenī. Latvijas kažokzvēru audzētāji aktīvi seko nozares attīstībai un iesaistās tās pilnveidošanā. Fermu speciālisti regulāri pilnveido un pielieto praksē zināšanas un prasmes par jaunākajām prasībām un zinātniskajiem pētījumiem kažokzvēru fizioloģijā, labturībā, barošanā, aprūpē un ārstēšanā. LZAA biedri sadarbojas ar Eiropas un Krievijas zinātniskajiem institūtiem un akadēmijām, kuras specializējas veterinārmedicīnā, zootehnikā un kažokzvēru labturībā. LZAA kopīgi ar saimniecību vadošajiem speciālistiem turpina ciltsdarba programmas īstenošanas darbu. 2014. gadā tika novērtētas un atestētas 7 šķirnes kažokzvēru audzēšanas saimniecības, kurās audzē ūdeles un lapsas, un vienai saimniecībai piešķirts šķirnes kažokzvēru audzēšanas saimniecības kandidāta statuss. Saimniecībās turpinājās veco ūdeļu šķirņu nomaiņa pret tirgū vairāk pieprasītajām īsspalvainajām (velveta tipa) ūdelēm. Šim nolūkam tika ievesti vaislas dzīvnieki no Dānijas, Polijas un Lietuvas, tāpat tika palielināts jau iepriekš ievesto īsspalvaino ūdeļu ganāmpulks, kā rezultātā ir palielinājies dzīvnieku izmērs un uzlabojusies apmatojuma kvalitāte.

Saskaņā ar LZAA sniegto informāciju kažokzvēru audzēšanas nozarē strādā vairāk nekā 550 lauku rajonu iedzīvotāji. 2014. gadā tika saražotas 770 tūkst. kažokādu, bet nozares nodokļu iemaksas valsts budžetā bija 3,5 miljoni EUR.

Kažokzvēru audzēšanā lielākoties tiek izmantota tikai Latvijā ražota produkcija: 2014. gadā saimniecības izlietojušas 12 000 tonnas pārtikā neizmantojamo zivju atkritumu, 28 000 tonnu pārtikai nederīgo gaļas subproduktu, 7000 tonnu Latvijas zemnieku audzēto graudu, tādēļ nozare ir ievērojams atbalsts Latvijas lauksaimniecībai un tās produkcijas noietam. Ražošana ir ekoloģiski tīra un dabu nepiesārņojoša.

Analizējot 2.23.tabulas datus, var secināt, ka 2014. gadā ūdeļu māšu skaits palielinājās par 14,6% un izaudzēto kucēnu skaits ir palielinājies par 12,9%. Savukārt lapsu māšu skaits 2014. gadā samazinājies par 35,9%, bet lapsu kucēnu skaits pieaudzis par 7,4%. Polārlapsu māšu skaits iepriekšējā gadā ir samazinājies par 51,5%, bet izaudzēto polārlapsu kucēnu skaits samazinājies par 34,3%.

2.23.tabula

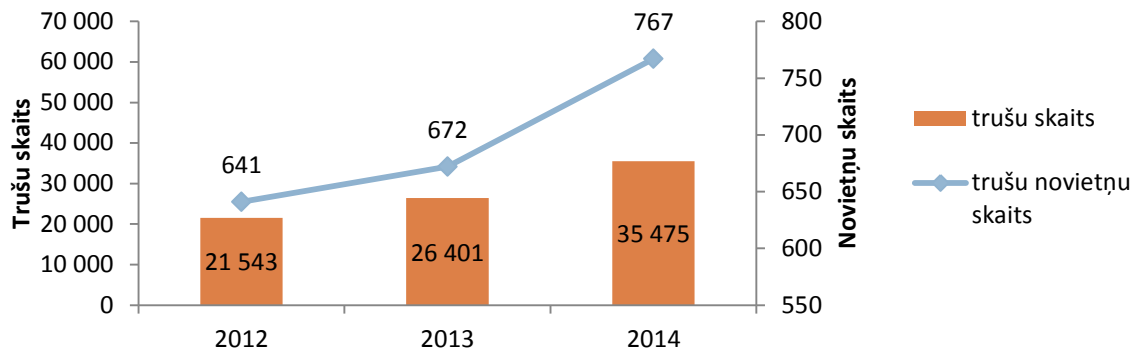
Kažokzvēru māšu un izaudzēto kucēnu skaits 2012.-2014. gadā

Kažokzvēri	2012.		2013.		2014.	
	Māšu skaits	Izaudzēto kucēnu skaits	Māšu skaits	Izaudzēto kucēnu skaits	Māšu skaits	Izaudzēto kucēnu skaits
Ūdeles	162 062	523 357	193 953	684 272	222 324	772 878
Polārlapsas	60	260	33	207	16	136
Lapsas	1610	9454	1550	6232	993	6691

Avots: LZAA

Netradicionālajā lauksaimniecībā **truškopības nozare** ir viena no stabilākajām un perspektīvākajām nozarēm ar izaugsmes un attīstības iespējām. Truškopības nozarē ir ātra aprīte, tajā iegūst augstvērtīgu gaļu un ādiņas, kā arī aktīvi darbojas un reklamējas tūrisma jomā. Latvijā tiek audzēti galvenokārt gaļas šķirnes truši, kā arī truši tiek audzēti kā dekoratīvie mājas mīļdzīvnieki. Nozares mērķis ir veicināt truškopības nozares izaugsmi augstvērtīgas produkcijas, galvenokārt gaļas, ieguvei un realizācijai, dodot ieguldījumu lauksaimniecības produktu ražošanā un tādejādi sekmējot Latvijas lauksaimniecības attīstību.

Analizējot 2.66.attēla datus, var secināt, ka trušu novietņu skaits 2014. gadā palielinājies par 14,1%, bet tajās audzēto trušu skaits palielinājies par 34,4%.

2.66.attēls. Novietņu un tajās audzēto trušu skaits 2012.-2014. gadā

Avots: LDC

Daudzas saimniecības trušu audzēšanu izvēlas kā papildnozari tradicionālajām lauksaimniecības nozarēm vai audzē trušus tikai pašpatēriņam. Lai nodrošinātu vietējo un ārējo tirgu ar kvalitatīvu trušu gaļu, ir nepieciešams palielināt komerciālo ganāmpulku skaitu. Truškopības attīstībā jāorientējas galvenokārt uz kvalitatīvas jauntrušu gaļas iegūvi ar pēc iespējas lielāku kautiznākumu un dzīvsvaru no 3-4 mēnešus veciem dzīvniekiem, kā arī uz vaislas materiāla ražošanu un perspektīvā arī uz jaunu, Latvijas apstākļiem piemērotu trušu šķirņu veidošanu.

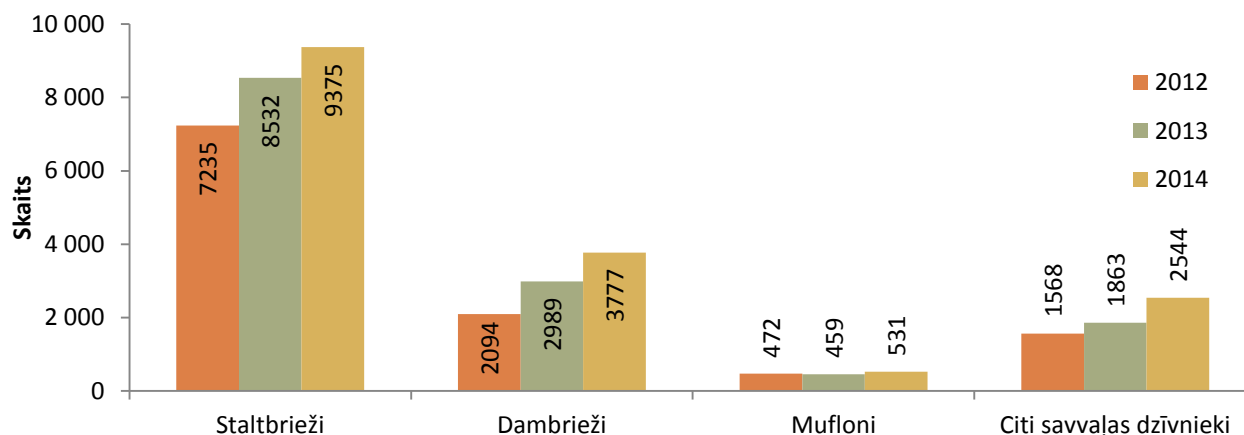
Truškopības nozarē ciltsdarba mērķis ir veicināt selekcijas darbu, saglabāt un pavairot pārraudzībā esošo trušu šķirņu genofondu, palielināt tīršķirnes dzīvnieku skaitu un uzlabot to kvalitāti, kā arī jaunu šķirnes trušu saimniecību izveidošana un esošo pilnveidošana. Truškopības nozarē darbojas divas nevalstiskās organizācijas, kuras pārstāv truškopju intereses – Latvijas Sīkdzīvnieku audzētāju biedrība „Trusis un citi” un Latvijas Šķirnes trušu audzētāju asociācija (turpmāk – LŠTAA).

Latvijā 2014. gadā sertificēto šķirnes trušu audzēšanas saimniecību skaits, kurās veic mērķtiecīgu selekcijas darbu atbilstoši ciltsdarba programmai truškopībā, palielinājās līdz vienpadsmit. No 2000. gada Latvija ir pārstāvēta Eiropas sīkdzīvnieku audzētāju asociācijā (turpmāk - EE) un ir tās balsttiesīgs biedrs. Latvijas trušu audzētāji ir atpazīstami Eiropā jau kopš 2006. gada ar savu dalību EE rīkotajās starptautiskajās izstādēs Nitrā, Leipcigā un citur. 2014. gadā Latvijas trušaudzētāji veiksmīgi startēja izstādē Čehijas pilsētā Lysa nad Labem, uz kuru tika aizvesti 20 truši no 5 saimniecībām un visi dzīvnieki saņēma ļoti augstu novērtējumu. Arī Latvijā katru gadu notiek gan pavasara, gan rudens izstādes Rāmavā, Dabas muzejā, Ķīpsalā, kā arī Latvijas novados. Kopumā saskaņā ar LDC datiem 2014. gadā Latvijā bija reģistrētas 767 trušu novietnes un trušu skaits tajās bija 52,6 tūkstoši.

Īstenojot ciltsdarba programmā noteiktos mērķus un uzdevumus, tiek veikta šķirnes trušu saimniecību atzīšana, kā arī tiek veikta trušu pārraudzība. Truškopju un nozaru speciālistu izglītošanai un kvalifikācijas paaugstināšanai tiek organizēti izglītojošie semināri, konferences un citi pasākumi par šķirnes trušu ciltsvērtības un ģenētiskās kvalitātes noteikšanu. Organizētajos pasākumos tiek pieaicināti arī ārzemju speciālisti. 2014. gadā veiksmīgi turpinājās darbs kopīgā projektā ar mazpulcēnu organizāciju - „Mazpulcēnu trušmīļu skola”. "Mazpulcēnu trušmīļu skola" ir praktisks projekts ar mērķi attīstīt bērnu interesi par darbu, mīlestību pret dabu, uzmanību pret apkārtējo vidi. Šis projekts sniedz ieskatu, kā nodarboties ar netradicionālās lauksaimniecības veidu - šķirnes trušu audzēšanu.

Savvaļas dzīvnieku audzēšana slēgtās platībās Latvijā kļuvusi par atzītu un vērā ņemamu nozari. Tā ir augstas rentabilitātes netradicionālās lauksaimniecības nozare, kura nodrošina savvaļas dzīvnieku gaļas un trofeju ražošanu, medību organizēšanu. Savvaļas dzīvnieku audzēšana sekmē mazvērtīgo zemju izmantošanu lauksaimniecībā, veicina tūrisma attīstību, nodarbinātības paaugstināšanu, piedāvā eksportam iegūto gaļu un ragus. Savvaļas dzīvnieku audzēšanu slēgtās platībās Latvijā vada un koordinē Savvaļas dzīvnieku audzētāju asociācija (turpmāk – SDAA). Asociācijas biedri nodarbojas

ar staltbriežu, dambriežu, muflonu, stirnu, sumbru, meža cūku un citu savvaļas dzīvnieku (vītņragu kazu, kalnu kazu, jaku utt.) audzēšanu. 2014. gadā Latvijā bija reģistrētas 145 novietnes ar savvaļas dzīvniekiem, kas ir par 12,4% vairāk, salīdzinot ar iepriekšējo gadu. Arī dzīvnieku skaits, salīdzinot ar 2013. gadu, palielinājās par 42,7%. Analizējot 2.67.attēlā sniegtos datus, var secināt, ka katru gadu ir vērojams dzīvnieku skaita pieaugums staltbriežu, dambriežu, kā arī citu savvaļas dzīvnieku grupās, kas liecina par savvaļas dzīvnieku audzēšanas nozares izaugsmi un attīstību.

2.67.attēls. Savvaļas dzīvnieku skaits pa sugām 2012.-2014. gadā

Avots: LDC

Lai briežkopību pārvērstu peļņu nesošā nozarē, izstrādātas staltbriežu un dambriežu ciltsdarba programmas, kuru mērķis ir izkopt dzīvniekus ar labu ātraudzību, lielu ragu masu un tīkamu to formu, pareizu eksterjeru. Latvijā briežkopības saimniecības ir orientētas galvenokārt uz briežu gaļas ražošanu, mīksto ragu ieguvu, dzīvnieku selekciju un komercmedību organizēšanu. Meža dzīvnieku gaļa, kas izceļas ar savu dabīgumu un specifiskajām garšas īpašībām, ir pieprasīta restorānos, tai ir arī labas eksporta iespējas.

Sadarbībā ar speciālistiem no Slovākijas tiek veikts arī zinātniskais darbs un z/s "Saulstari" notiek apmācības briežu mākslīgajā apsēklošanā, embriju transplantācijā, kā arī tiek strādāts pie projekta, kā pagarināt gaļas realizācijas termiņu.

2014. gada augustā norisinājās ikgadējais SDAA organizētais starptautiskais pasākums briežu buļļu ciltsvērtības noteikšanai un darbaspēju pārbaudei „Staltbriežu un dambriežu buļļu ciltsvērtības un ģenētiskās kvalitātes noteikšana”. Šāda veida pasākums dod iespēju noskaidrot vadošās briežaudzēšanas saimniecības Latvijā un kaimiņvalstīs, un tā galvenais mērķis ir dzīvnieku ciltsvērtības noteikšana, kas dod iespēju demonstrēt Latvijas saimniecību sasniegumus vietējā un starptautiskā līmenī staltbriežu un dambriežu ciltsdarbā. Ar pasākumu tiek popularizētas Latvijas saimniecības, kurās veic ciltsdarbu, un Latvijā selekcionēti staltbrieži un dambrieži, kā arī veicināts Latvijā selekcionētu vaislas briežu eksports.

Ar **strausu** audzēšanu Latvijā sāka nodarboties 2003. gadā. Neskatoties uz to, ka strausi ir eksotiski putni, tie labi pielāgojas Latvijas apstākļiem, un Latvijā ir visi priekšnoteikumi konkurētspējīgas strausu produkcijas ražošanai. Lai popularizētu strauskopību, izstrādātu lauksaimnieku mācību programmas, īstenotu Eiropas investīciju programmas nozares attīstībai Latvijā, 2003. gadā bija nodibināta biedrība "Latvijas strauss". Šīs nozares galvenais mērķis ir iegūt gaļu, ādu, olas un vaislas cāļus. 2008. gadā, sākoties ekonomiskajai krīzei Latvijā, saimniecību daudzums, kurās audzē strausus, strauji saruka, taču pēdējos gados to skaits ir nostabilizējies un 2014. gadā saglabājies iepriekšējā gada līmenī.

Saskaņā ar LDC datiem 2014. gadā Latvijā bija reģistrētas 18 saimniecības, kurās tiek audzēti strausi, un tas ir par trim vairāk, salīdzinot ar iepriekšējo gadu. Strausu skaits tajās bija 281, kas ir par 21,1% mazāk, salīdzinot ar iepriekšējo gadu. Gandrīz visas strausu audzētāju saimniecības ir

iesaistījušās lauku tūrismā un eksotiskie putni vairāk domāti viesu priekam un izklaidei. Taču, attīstoties gastronomiskajam tūrismam, arvien vairāk tiek ražotas arī strausu olas, gaļa, tās izstrādājumi. Par strauskopību kā pamatnozari var runāt tikai vienā saimniecībā, kurā strausu skaits ir lielāks par 50 putniem un kur tiek ražota strausu gaļa un tās izstrādājumi, strausu olas, cāļi, āda, dekoratīvas spalvas, kosmētika gan vietējā tirgus vajadzībām, gan eksportam. Neraugoties uz šo putnu gaļas pieprasījumu Latvijas un Eiropas tirgū, kā arī vietējo lauksaimnieku interesi par strauskopību, strausu audzēšana Latvijā neattīstās straujos tempos. Lai šī nozare Latvijā kļūtu stabila un perspektīva, būtu nepieciešams valsts atbalsts un ilgstoša un spēcīga kooperācija, kas spētu nodrošināt produkciju lielos apjomos ar iespējami mazākiem ieguldījumiem. Ienākšanai nozarē ir nepieciešamas lielas investīcijas strausu mītņu un inkubatoru ierīkošanai un ganāmpulku izveidei. Tā kā Latvijā netiek veikts strausu ciltsdarbs, vaislas materiāls jāiepērk ārvalstīs. Arī obligāti nepieciešamos vitamīnu preparātus, speciālo barību var nopirkt tikai ārzemēs, kas paaugstina ražošanas izmaksas.

Mērķtiecīga **vīngliemežu audzēšana** Latvijā tika uzsākta jau 90-to gadu vidū, taču nozares attīstība noritēja samērā lēni. Dārgās biznesa uzsākšanas izmaksas, laiks, kas nepieciešams vīngliemežu izaudzēšanai, un uzpircēju piedāvātā zemā cena nesekmēja izaugsmi. Lai gan pēc Pārtikas un veterinārā dienesta datiem šobrīd Latvijā ir reģistrētas 230 gliemežu audzētavas, aktīvi darbojas tikai dažas. Latvijā tiek audzētas divas ēdamo gliemežu sugas - parka jeb īstie vīngliemeži (*Helix pomatia*) un lielie (ātraudzīgie) dārza gliemeži (*Helix aspersa*). Piemērotāki audzēšanai Latvijā ir tieši parka vīngliemeži, kuri labi pielāgojušies mūsu dabas apstākļiem. No vīngliemežu gaļas tiek ražotas dažādas delikateses, kuras tiek piedāvātas vietējā tirgū un eksportētas uz ārvalstīm. Turklāt gliemeži veiksmīgi tiek izmantoti skaistumkopšanas jomā un tūrisma attīstības veicināšanai.

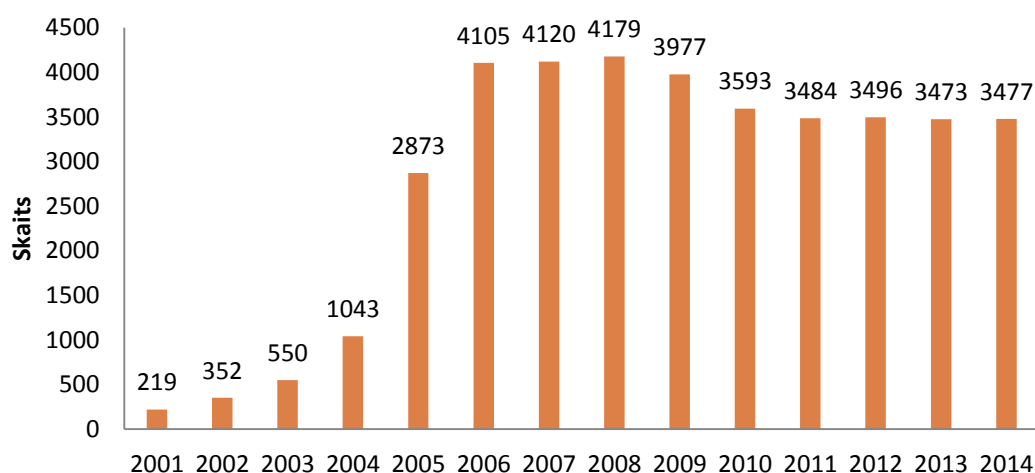
Interese par **slieku audzēšanu** kā biznesu Latvijā radās krīzes laikā 2010. un 2011. gadā. Latvijā sliekkopjus pārstāv 3 sabiedriskās organizācijas – biedrības „Latvijas Slieku audzētāju asociācija” un „Latvijas Biohumusa Ražotāju Asociācija”, kā arī sabiedriskā organizācija „Latvijas Sliekkopības biedrība”. Pārtikas un veterinārajā dienestā ir reģistrētas 36 slieku audzētavas. Sliekkopība kļūst aizvien populārāka, jo tas ir viens no papildus ienākumu avotiem lauku saimniecībām. Pieprasījums pēc slieku saražotā biohumusa - organiskā mēslojuma, kuru var izmantot zemes auglības uzlabošanai kā bioloģiskās, tā arī piemājas saimniecībās, pieaug gan Latvijā, gan citās valstīs. Lai biohumusu varētu eksportēt uz ārvalstīm, Latvijas sliekkopjiem ir jānodrošina pastāvīga produkcijas kvalitāte un stabili apjomi. Tāpat sliekas izmantojamas makšķerēšanā, jaunputnu un sivēnu piebarošanā (kā dzīvnieku barības piedeva), kā arī pārstrādei proteīnā. Slieku audzēšanas procesā tiek pārstrādāti organiskie atkritumi, (kūtsmēsli, augu un citas pārtikas atliekas), kas veicina vides sakārtošanu. Pēdējā laikā ir kļuvusi aktuāla slieku un biohumusa ražošana atbilstoši bioloģiskās lauksaimniecības prasībām, jo bioloģiskajā lauksaimniecībā ir nepieciešams izmantot augsnes mēslošanas līdzekļus un barību (sliekas ir lielisks olbaltumvielu avots putniem), kas ražota atbilstoši bioloģiskās lauksaimniecības prasībām.

Latvijā tiek audzētas:

- Sarkanās Kalifornijas sliekas (*Eisenia fetida*). Pateicoties savām īpašībām, šīs sliekas tiek plaši izmantotas, lai pārstrādātu organiskos atkritumus, substrātus, un iegūtu biohumusu, kas ir vērtīgs bioloģiskais mēslojums augu kultūrām un veicina atjaunojamo zemes augšņu auglību.
- Dendrobena sliekas (*Eisenia veneta*) – pateicoties savam izmēram un dzīvīgumam, kļūva populāra starp Eiropas un citu valstu makšķerniekiem, kā arī tiek audzēta proteīna ieguvei, kas tiek izmantots kā dzīvnieku barības piedeva.

2.14. Bioloģiskā lauksaimniecība

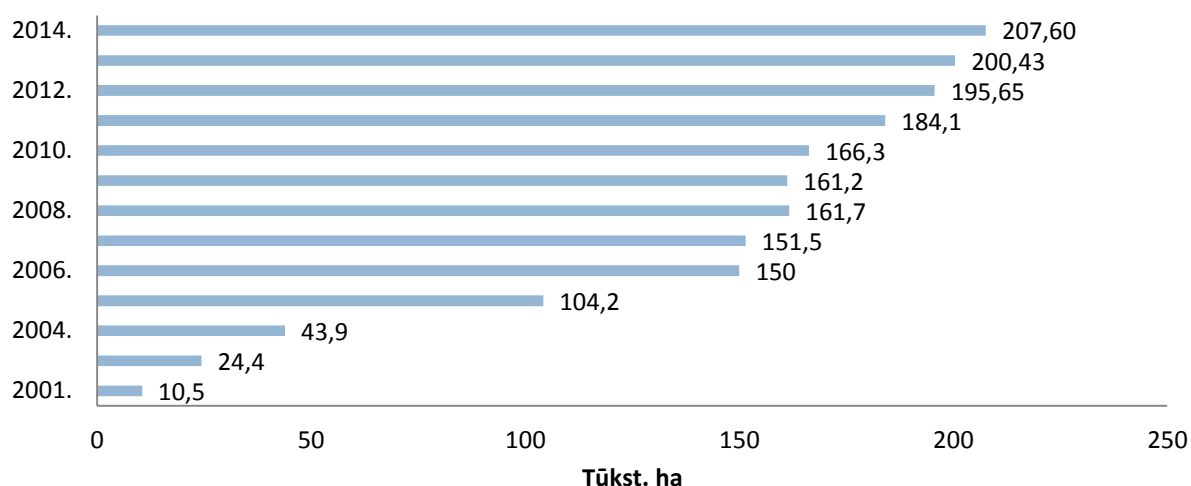
Eiropas Savienībā (ES) pieprasījums pēc bioloģiski audzētas un ražotas pārtikas nepārtraukti aug, un bioloģiskās lauksaimniecības sektors un tirgus attīstās. Tāpēc pēdējā desmitgadē ir strauji pieaudzis bioloģisko produktu ražotāju skaits un palielinājušās bioloģiskās lauksaimniecības platības. Arī Latvijā bioloģiskās lauksaimniecības nozare turpina attīstīties un tajā iesaistās arvien jauni uzņēmumi. Saimniecību skaits, kas nodarbojas ar bioloģisko lauksaimniecību, 2014. gada beigās sasniedza 3477, kas ir nedaudz palielinājies, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, bet kopumā pēdējo piecu gadu laikā bioloģiski sertificēto saimniecību skaits ir stabils (2.68.attēls).

2.68.attēls. Bioloģiski sertificētu saimniecību skaits

Avots: ZM

Latvijā 2014. gadā bija sertificēti 3475 Lauksaimniecības produktu ražotāji un 2 akvakultūras dzīvnieku audzētāji, 63 pārstrādes uzņēmumi, 6 importētāji, 1 eksportētājs, kā arī 60 citi uzņēmēji. Kopā 2014. gadā bija 3607 sertificēti bioloģiskās lauksaimniecības operatori.

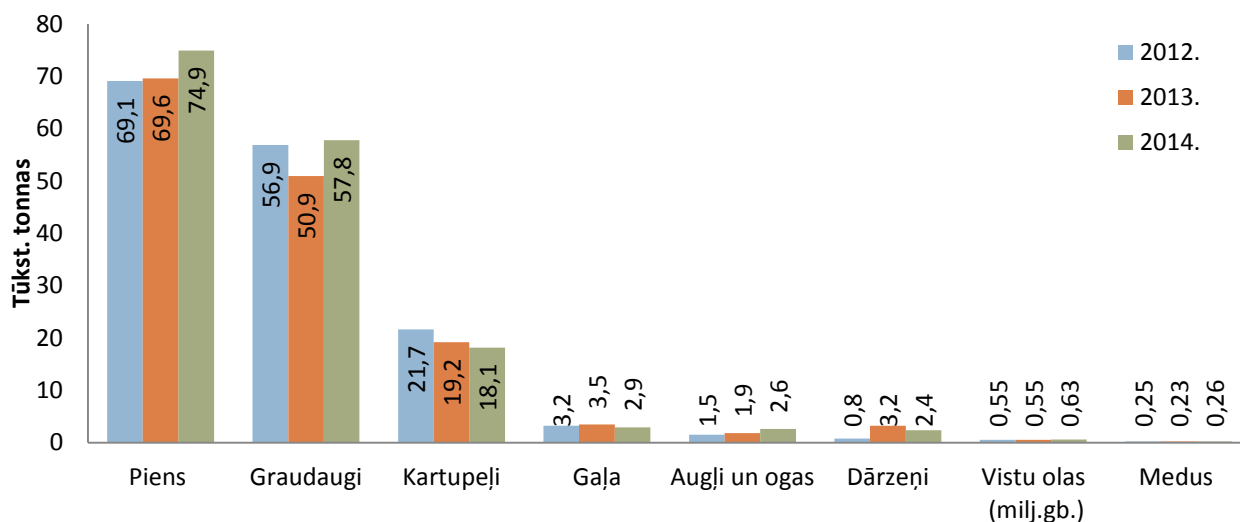
2.69.attēls. Bioloģiski sertificētās lauksaimniecībā izmantojamās zemes platības, tūkst. ha

Avots: ZM

ES katru gadu 500 000 hektāru lauksaimniecības zemju tiek sertificētas kā bioloģiskās lauksaimniecības platības. Pēdējos gados arī Latvijā bioloģisko saimniecību LIZ platībām ir stabila tendence nedaudz palielināties (2.69.attēls). 2014. gadā sertificētās LIZ platības aizņēma 207 598 ha jeb aptuveni 11% no kopējās LIZ platības valstī. No tiem 179 082 ha bija sertificēti kā bioloģiskās

lauksaimniecības platības, vairāk nekā 10 266 ha bija pārejas periodā un 14 095 ha uzsākts pārejas periods. Pēdējā gada laikā bioloģiski sertificētās platības ir palielinājušās par 3,6%.

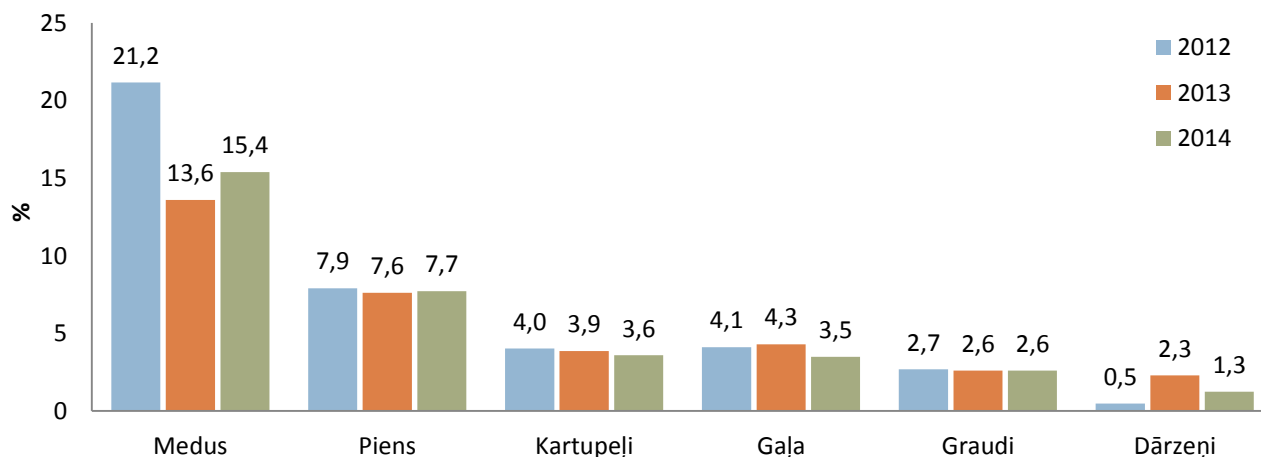
Vislielākās bioloģiski sertificētās un pārejas perioda LIZ platības (bez ilggadīgajiem zālājiem, pļāvām un ganībām) 2014. gadā, līdzīgi kā iepriekšējos gados, aizņēma graudaugi – 31 tūkst. ha, t.i., 4,7% no graudaugu kopējās platības valstī. Bioloģisko graudu kopievākums bija 57,8 tūkst. t, kas ir 2,6% no kopējā graudu kopievākuma. 2014. gadā, salīdzinot ar iepriekšējiem gadiem, ir nedaudz palielinājies saražotais bioloģisko graudaugu apjoms, tomēr bioloģiskajās saimniecībās saražotais kartupeļu, dārzeņu un gaļas apjoms ir nedaudz samazinājies, salīdzinot ar iepriekšējo gadu. Saražotais vistu olu skaits pēdējo divu gadu laikā ir nemainīgs – 0,6 milj. gabali (2.70.attēls)

2.70.attēls. Saražotās bioloģiski sertificētās lauksaimniecības produkcijas apjomi, tūkst.t

Avots: ZM

Bioloģiskai lauksaimniecībai ir raksturīga daudznozaru ražošana. Saimniecībās dominējošā lopkopības nozare ir piensaimniecība, līdzīgi kā iepriekšējā gadā. 2014. gadā tika saražots ap 74,9 tūkst. t piena, no kurām 74,8 tūkst. t bija govju piens, bet 0,1 tūkst. t kazas piens. 2014. gadā saražotais gaļas apjoms sasniedza 2,9 tūkst. t gaļas un turpina pieaugt liellopu un aitas gaļas īpatsvars, liellopu gaļa ir 84% un aitas gaļa – 5% no bioloģiski saražotās gaļas apjoma.

2.71.attēls. Saražotās bioloģiskās produkcijas īpatsvars kopējā saražotajā lauksaimniecības produkcijā Latvijā,%

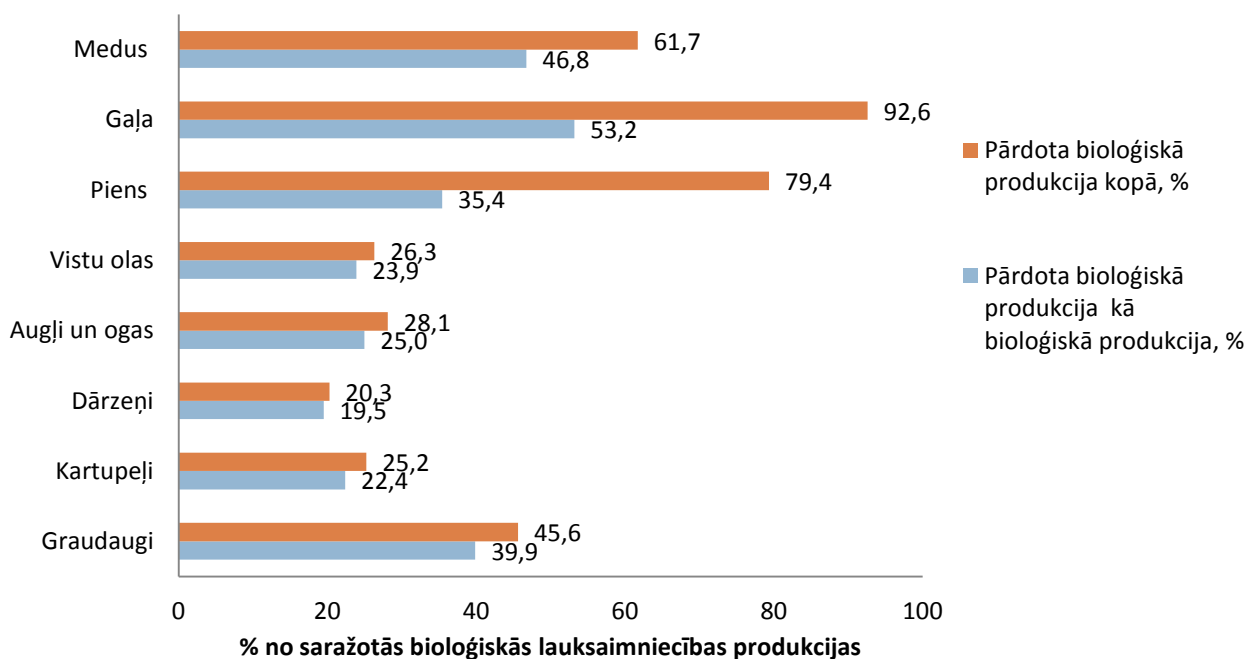
Avots: ZM

Kopumā 2014. gadā bioloģisko produktu īpatsvars kopējā saražotajā lauksaimniecības produkcijā nepārsniedza 5% robežu, izņemot medu (15,4%) un piena ražošanu, kur tas bija 7,7% (2.71.attēls).

ES ir otrs lielākais spēlētājs pasaules bioloģisko produktu tirgū, aizņemot 41% no pasaules bioloģisko produktu tirgus. Latvijā arvien vairāk bioloģiski saražotās produkcijas nonāk tirgū. Pamatojoties uz to, ka pieaug pārstrādes uzņēmumu skaits, 2014. gadā vairāk tika realizēti bioloģiskās saimniecībās saražotie produkti – 93% gaļa, 79% piens, 28% augļi un ogas un 62% medus.

No realizētā produktu apjoma, līdzīgi kā 2013. gadā, arvien lielāka daļa no produkcijas tiek realizēta kā bioloģiska.

Visvairāk kā bioloģiskā produkcija tiek pārdoti bioloģiski saražotie kartupeļi, augļi un ogas, graudaugi, dārzeņi, un vistu olas.

2.72.attēls. Pārdotās bioloģiskās produkcijas īpatsvars no saražotās bioloģiskās lauksaimniecības produkcijas,%
Avots: ZM

Lai veicinātu bioloģiskās lauksaimniecības produktu nokļūšanu tirgū, 2014. gadā turpinājās atbalsts no valsts subsīdijām primārās produkcijas, apstrādātās un pārstrādātās produkcijas ražotājiem, kuri piedalījās bioloģiskās lauksaimniecības shēmā, nodrošinot produkcijas realizāciju mazumtirdzniecībā.

2014. gadā graudu malšanas produktu un cietes ražošanā produkcijas apjoms ir palielinājies gandrīz 2 reizes, salīdzinot ar iepriekšējo gadu. Bet maizes un mīklas izstrādājumu ražošanas apjoms ir samazinājies gandrīz uz pusi, sasniedzot 42,7 t. Nedaudz ir palielinājies uzņēmumu skaits augļu, ogu, dārzeņu un kartupeļu pārstrādē un citu pārtikas produktu ražošanā (2.24.tabula).

2.24.tabula

Bioloģiskās lauksaimniecības produktu pārstrāde 2012.-2014. gadā

Rādītāji	Uzņēmumu skaits			Produkcijas apjoms, t		
	2012.	2013.	2014.	2012.	2013.	2014.
Gaļas un gaļas produktu ražošana	13	14	17	238,7	414,9	490
Augļu, ogu, dārzeņu un kartupeļu pārstrāde	27	31	47	218,0	278,5	354
Augu eļļas un dzīvnieku izcelsmes tauku ražošana	2	3	2	3,0	5,3	5,2
Piena un piena produktu ražošana	15	17	22	998,0	2037,5	2236,3
Graudu malšanas produktu un cietes ražošana	5	7	6	640,7	709,7	1203,8
Maizes, mīklas izstrādājumu ražošana	8	9	8	125,8	96,5	42,7
Citu pārtikas produktu ražošana	39	44	51	145,3	26,0	25,5

Avots: ZM

Bioloģiskās lauksaimniecības nozare attīstās, tajā iesaistās arvien jauni uzņēmumi, kas attīsta jaunas ražošanas tehnoloģijas. Tādēļ 2014. gada 24. martā Eiropas Komisija nāca klajā ar priekšlikumu regulai par bioloģisko ražošanu un bioloģisko produktu marķēšanu. Priekšlikuma mērķis ir uzlabot tiesību normas bioloģiskajā ražošanas jomā, lai:

- novērstu šķēršļus bioloģiskās ražošanas ilgtspējīgai attīstībai Eiropas Savienībā;
- garantētu lauksaimnieku un uzņēmēju godīgu konkurenci un nodrošinātu efektīvāku iekšējā tirgus darbību;
- saglabātu un veicinātu patērētāju uzticēšanos bioloģiskajiem produktiem.

Priekšlikums regulai par bioloģisko ražošanu un bioloģisko produktu marķēšanu ir arī viena no Latvijas prezidentūras prioritātēm lauksaimniecības jomā.

2014. gada 23. oktobrī Latvijas Bioloģiskās lauksaimniecības asociācija (LBLA) atklāja bioloģiskās lauksaimniecības kampaņu "BioLoģiski! Tīra pārtika cilvēkam un videi", kuras mērķis ir, lai Latvijas iedzīvotāji skaidri zinātu, kas ir bioloģiska pārtika un to pazītu, un iegādājoties pārtiku, izdarīt savu izvēli. Kampaņa tiek īstenota ar Eiropas Savienības un Zemkopības ministrijas finansiālu atbalstu, kā arī Latvijas Bioloģiskās lauksaimniecības asociācijas līdzfinansējumu.

2.15. Sēklas un pavairojamais materiāls

Laukaugu šķirnes ir svarīgs lauksaimniecības ražošanas līdzeklis. Mūsdienu lauksaimniecībā šķirne ir faktors, kuram kopā ar agrotehniku ir noteicoša, bet daudzos gadījumos izšķiroša nozīme augstas un stabilas ražas iegūšanai. Ražošanas apstākļos dažādu faktoru ietekmē šķirnes īpašības var pasliktināties, gan to mehāniski piesārņojot, gan apputeksnējoties ar citām šķirnēm, skaldoties, inficējoties ar dažādām slimībām, līdz ar to ir nepieciešama regulāra šķirņu atjaunošana. Tikai izsējot augstas kvalitātes sēklas, šķirne var pilnībā izpaust savas ražošanas iespējas.

Latvijā var audzēt Latvijas augu šķirņu katalogā vai Eiropas Savienības lauksaimniecības kultūraugu vai dārzeņu kopējos katalogos iekļautās šķirnes. Latvijas lauksaimniekiem ir brīva izvēle, vai audzēt Latvijas selekcionāru selekcionētās šķirnes vai citu valstu selekcionāru selekcionētās šķirnes, kuras iekļautas iepriekš minētajos katalogos. Pieredze rāda, ka drošāk ir audzēt Latvijā pārbaudītas un it īpaši Latvijā selekcionētās ziemāju šķirnes.

Latvijas agrometeoroloģiskie apstākļi ir pierādījuši Latvijā selekcionēto šķirņu priekšrocības. Daudzgadīgo zālaugu sējumos Latvijas šķirņu īpatsvars līdz šim pa gadiem ir bijis diezgan stabils, pēdējos gados tam ir neliela tendence samazināties. Savukārt ar katru gadu sēklaudzēšanas sējumos pieaug Latvijā selekcionēto rudzu un ziemas kviešu šķirņu īpatsvars. 2014. gadā, salīdzinot ar 2013. gadu, sēklaudzēšanas sējumos ir palielinājies Latvijas šķirņu īpatsvars ziemas kviešiem un rudziem, kā arī vasaras miežiem un zirņiem.

2.25.tabula

Latvijas šķirņu īpatsvars (%) sēklaudzēšanas sējumos (pēc VAAD datiem)

Kultūraugs	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
Ziemas kvieši	3,2	10,2	20,5	12,4	25,6
Vasaras kvieši	7,8	12,9	9,0	19,4	13,1
Rudzi	13,8	13,7	28,7	41,0	73,0
Vasaras mieži	35,4	38,0	28,9	33,4	50,2
Auzas	68,3	58,5	63,0	51,5	50,9
Zirņi	74,1	58,8	39,6	39,2	49,0
Kartupeļi	8,2	14,2	11,7	12,5	9,41
Daudzgadīgie zālaugi	98,1	98,2	94,2	87,4	83,4

Avots: ZM pēc VAAD datiem

Sertificētu sēklu izmantošana ir nepieciešama, lai nodrošinātu augstas kvalitātes, konkurētspējīgu produkciju.

Latvijā kopumā sertificētu sēklu ražošanas un izmantošanas apjomi, salīdzinot ar citām Eiropas Savienības dalībvalstīm, ir zemi. Tie ir krasi atšķirīgi pa sugām. Joprojām ir ļoti zemi kartupeļu sertificētas sēklas ražošanas un izmantošanas apjomi, ar sertificētu sēklu tiek apstādīti tikai ap 4% no kopējās platības. Lielas platības tiek apstādītas ar nesertificētiem sēklas kartupeļiem, kas ir par pamatu slimību izplatībai. Kartupeļu sēklaudzēšana ir īpaši darbietilpīga un prasa lielus finanšu līdzekļus, jo kartupeļu bumbuļi ir īpaši uzņēmīgi pret dažādām slimībām, kaitēkļiem un vīrusiem. Īpaši svarīgi ir apkarot kartupeļu gaišo gredzenpuvi, kas ir diezgan plaši izplatījusies un kuras nekontrolēta izplatība var radīt risku kartupeļu audzēšanas pilnīgai apturēšanai slimības skartajās saimniecībās, un, lai to ierobežotu, Ministru Kabineta 2007. gada 29. maija noteikumi Nr. 365 „Kartupeļu gaišās gredzenpuves apkarošanas un izplatības ierobežošanas kārtība” paredz katru gadu saimniecībā vismaz 10% kartupeļu stādījumu apstādīt ar sertificētām sēklām.

Ar sertificētām labības sēklām apsētu platību īpatsvars valstī ir tikai ap 14%. Tas rada draudus agresīvu nezāļu, slimību un citu organismu masveida izplatībai valstī. Laukos strauji izplatās vējauzas, ir nepieciešama to regulāra apkarošana, kas ir grūta un prasa papildus finanšu līdzekļus.

Labāki rādītāji ir sertificētas zālāju sēklas ražošanā un izmantošanā. Valstī ar sertificētām zālāju sēklām tiek apsēti ap 28% no kopējās zālāju platības. Zālāju sertificētas sēklas ražošana ir saglabājusies un attīstījusies pateicoties nepārtrauktajam Eiropas Savienības atbalstam sēklu ražošanai.

Lai sekmētu sertificētu sēklu ražošanu, no valsts atbalsta programmas „Atbalsts kvalitatīvas sēklas sagatavošanai un izmantošanai” tika finansēti sēklu sertifikācijas izdevumi sēklaudzētājiem.

Savukārt kartupeļu un zālāju sēklaudzētāji saņēma Eiropas Savienības īpašo atbalstu par kvalitatīvas sēklas ražošanu, par sēklu, kas ievākta 2013. gadā un sertificēta līdz 2014. gada 30. aprīlim. Kartupeļu sēklaudzētāji šo atbalstu saņēma 120 000 eiro apmērā un zālāju sēklaudzētāji 260 000 eiro apmērā.

Eiropas Komisija 2013. gada 6. maijā izstrādāja un iesniedza Eiropas Padomei un Parlamentam regulas projektu par augu reproduktīvo materiālu, kas pilnveido un aizstāj līdzšinējās 12 direktīvas par sēklu, pavairojamā materiāla un meža reproduktīvā materiāla ražošanu un tirdzniecību. Regulas projekta mērķis - pilnveidot likumdošanu sēklu un pavairojamā materiāla tirdzniecības jomā, ņemot vērā tehnisko progresu augu selekcijā, strauju starptautiskā tirgus attīstību un nepieciešamību nostiprināt augu bioloģisko daudzveidību, mazināt administratīvo slogu gan kompetentām iestādēm, gan operatoriem.

2014. gada 11. martā Eiropas Parlaments nobalsoja pret Komisijas iesniegto regulas projekta priekšlikumu, pamatojot to ar nepietiekamu elastību dalībvalstīm, pārlietu lielo Komisijas lomu likumdošanas izstrādē, nepietiekamu tiesisko normu vienkāršošanu, un citiem, kopumā 1461 priekšlikumiem regulas projekta pilnveidošanai.

Eiropas Komisija 2014. gada decembrī pieņēma lēmumu atsaukt esošo regulas priekšlikumu un izstrādāt jaunu regulas priekšlikumu, sākot ar jaunu ietekmes izvērtējumu. Jaunā projekta izstrāde varētu aizņemt vairākus gadus.

Eiropas Komisija 2014. gadā pieņēma īstenošanas direktīvas attiecībā uz minimālajiem nosacījumiem un Savienības klasēm pirmsbāzes, bāzes un sertificētas kategorijas sēklas kartupeļiem, ar mērķi izveidot vienotu sēklas kartupeļu kategorizācijas sistēmu ES, noteikt stingrākas prasības atsevišķiem sēklas kartupeļu stādījumu kvalitātes rādītājiem (ar melnkāju slimie augi, šķirnei netipiskie augi), kā arī noteikt papildus kvalitātes rādītājus sēklas kartupeļu partiju novērtēšanai (melns kraupis, irdenais kraupis). Minētās prasības ir jāievieš nacionālajā likumdošanā un tās jāsāk piemērot no 2016. gada 1. janvāra.

Tāpat Eiropas Komisija 2014. gadā pieņēma īstenošanas direktīvas attiecībā uz augļu koku un ogulāju pavairojamā materiāla apriti, nosakot nosacījumus piegādātāju un šķirņu sarakstu izveidei,

prasības par etiķetēm, noslēgšanu, saiņošanu, kā arī prasības augļu koku un ogulāju pavairojamā materiāla sertificēšanai un standartmateriāla pārbaudei. Minētās prasības ir jāievieš nacionālajā likumdošanā un tās jāsāk piemērot no 2017. gada 1. janvāra.

2.16. Lauksaimniecības augu un dzīvnieku ģenētisko resursu saglabāšana

Augu ģenētisko resursu saglabāšana

Gadsimtu gaitā Latvijas zemnieki ir izaudzējuši vairākas vietējiem apstākļiem labi piemērotas kultūraugu šķirnes. Šādam ģenētiskajam materiālam ir liela nozīme, jo to īpašības var izrādīties ļoti būtiskas nākotnē, veidojot jaunas saimnieciski nozīmīgas šķirnes. Tāpēc vietējās izcelsmes paraugu saglabāšanai jāpievērš vislielākā uzmanība.

Plaši audzējot jaunas, augstražīgas un intensīvām tehnoloģijām piemērotas kultūraugu šķirnes, kā arī attīstoties gēnu inženierijai, netiek saglabātas tradicionāli audzētās vietējās šķirnes. Šāda materiāla nozīme novērtēta samērā nesen. Līdz mūsu dienām saglabājušās tikai dažas šķirnes, kas iegūtas no vietējā materiāla.

2014. gadā augu ģenētisko resursu saglabāšana tika finansēta no valsts atbalsta lauksaimniecībai (subsīdijām). Augu gēnu bankas, centrālās datubāzes un molekulārās pasportizācijas laboratorijas darbības nodrošināšanai bija 39 129 eiro un kultūraugu genofonda saglabāšanai – 62 430 eiro.

Augu ģenētisko resursu saglabāšanu Latvijā nodrošina Valsts Stendes graudaugu selekcijas institūts, Valsts Priekuļu laukaugu selekcijas institūts, Latvijas valsts augļkopības institūts, LLU, LLU aģentūra „Zemkopības zinātniskais institūts”, Pūres dārzkopības pētījumu centrs, z/s „Vīnkoki”, Latgales lauksaimniecības zinātnes centrs, Nacionālais Botāniskais dārzs un Latvijas Valsts mežzinātnes institūts „Silava”. Jāatzīst, ka ierobežoto finansiālo resursu dēļ visu iepriekšminēto institūciju ģenētisko resursu kolekcijās esošo augu sugu genotipu paraugi tiek tikai saglabāti, bet nekāds raksturojums, novērtējums un potenciālo izmantošanas iespēju izvērtējums netiek veikts.

Latvijas Valsts mežzinātnes institūta „Silava” telpās ir izveidota kultūraugu gēnu banka, kurā tiek saglabāti aptuveni 2000 Latvijas izcelsmes augu ģenētisko resursu paraugu no 72 augu sugām. Gēnu bankas sēkļu paraugi interesentiem tiek izsniegti saskaņā ar Standarta materiālu pārsūtīšanas līgumu (SMTA), kuru pieņēma Starptautiskā līguma par pārtikas un lauksaimniecības augu ģenētiskajiem resursiem (PGRFA) Vadošā iestāde savā pirmajā sesijā 2006. gada jūnijā.

2014. gadā spēkā stājās Eiropas Parlamenta un Padomes regula (ES) Nr.511/2014 par no Nagojas Protokola par piekļuvi ģenētiskajiem resursiem un to ieguvumu taisnīgu un godīgu sadali, kas gūti no šo resursu izmantošanas, izrietošiem atbilstības pasākumiem lietotājiem Savienībā. Par minētās regulas ieviešanu Latvijā atbildīgā ir Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija.

2015. gada janvāra mēnesī notiks FAO pārtikas un lauksaimniecības ģenētisko resursu Komisijas (turpmāk – CGRFA) 15.pastāvīgā sesija un oktobrī notiks FAO Starptautiskā līguma par augu ģenētiskajiem resursiem pārtikai un lauksaimniecībai Vadības padomes sestā sesija.

Ar detalizētāku informāciju par Latvijas augu ģenētiskajiem resursiem var iepazīties tīmekļa vietnē: <http://www.genres.lv>.

Lauksaimniecības dzīvnieku ģenētisko resursu saglabāšana

Lauksaimniecības dzīvnieku ģenētisko resursu šķirņu saglabāšana un izkopšana Latvijā notiek saskaņā ar šķirnes lauksaimniecības dzīvnieku audzētāju organizāciju (turpmāk – organizācija) izstrādātajām ciltsdarba programmām. Organizācijas veic lauksaimniecības dzīvnieku apsekošanu saimniecībās un izsniedz ģenētisko resursu dzīvniekiem atzinumus par atbilstību ciltsdarba programmās noteiktajiem kritērijiem. Par organizācijas atzītajiem ģenētisko resursu dzīvniekiem

dzīvnieku īpašnieks var saņemt valsts atbalstu, kuru piešķir ne vairāk kā 550 vienas šķirnes dzīvniekiem gadā.

Lauksaimniecības dzīvnieku īpašniekiem piešķirtais atbalsta apjoms ģenētisko resursu dzīvnieku audzēšanu nemotivē pietiekami, līdz ar to lielākajā daļā šķirņu šo dzīvnieku skaits nepalielinās. (2.26.tabula). Īpaši aktuāla ir Latvijas baltās cūkas saglabāšana. Saimniecības, kas audzē Latvijas baltās cūkas, atrodas teritorijā, kurā ir dzīvnieku pārvietošanas ierobežojumi saistībā ar Āfrikas cūku mēra uzliesmojumu. Tādēļ minētajām saimniecībām sašaurinās klientu loks un ir sarežģītāk gūt ienākumus. Papildus grūtības šķirnes saglabāšanā rada tuvradniecība, jo ir palikuši tikai vienas līnijas (Rolanda līnijas) kuļļi.

Lielākais Latvijas brūnās šķirnes govju ganāmpulks ir LLU Mācību pētījumu saimniecībā "Vecauce", kur 2014. gadā atradās 33 ģenētisko resursu saglabāšanas programmai atbilstošas govīs un teles. Latvijas brūnās šķirnes govju saglabāšanā problēma ir jaunu vaislinieku izaudzēšana, jo tās ir samērā lielas izmaksas un ir jāievēro visas dzīvnieku veselības prasības.

Arī Latvijas zilās govīs saglabāšanā ir problēmas ar vaislinieku izaudzēšanu, tomēr 2014. gadā, sadarbojoties ar Ciltsdarba un mākslīgās apsēklošanas stacijām, aprītē nonākuši divi jauni vaislas buļļi. Biedrība "Šķirnes saglabāšanas apvienība "Zilā govīs"" organizējusi trīs seminārus visos Latvijas reģionos.

Biedrība "Šķirnes saglabāšanas apvienība "Zilā govīs"" apsekojusi daļu Latvijas zilās govīs šķirnes ganāmpulku visā Latvijā. Tajos esošie Latvijas zilās šķirnes dzīvnieki fotodokumentēti un katalogizēti un izvērtētas potenciālās buļļu mātes. Izdota un interesentiem izplatīta brošūra par Latvijas zilās šķirnes saglabāšanu: "Latvijas zilās atlase".

Veiksmīgi norit Latvijas tumšgalves šķirnes aitu saglabāšanas programma. Dzīvnieku audzētāji ir novērtējuši šķirnes pozitīvās īpašības, un dzīvnieku skaits palielinās. Latvijas tumšgalves šķirnes dzīvnieku skaits, kas pēc izcelsmes atbilst ģenētisko resursu saglabāšanas programmas kritērijiem, pārsniedz 550 dzīvniekus. Tāpēc biedrība "Latvijas Aitu audzētāju asociācija", kas īsteno Latvijas tumšgalves šķirnes aitu saglabāšanas programmu, ir paaugstinājusi prasības Latvijas tumšgalves aitu iekļaušanai ģenētisko resursu saglabāšanas programmā. Tādējādi iespējama ne tikai šķirnes saglabāšana, bet arī uzlabošana.

Latvijas vietējo kazu skaits, kas ir iesaistītas ģenētisko resursu saglabāšanas programmā, 2014. gadā ir neliels, jo liela daļa audzētāju nevēlas uzņemt pienākumus, kas saistīti ar šķirnes saglabāšanu.

Attiecībā uz Latvijas šķirnes braucamā tipa zirgu saglabāšanu biedrība "Latvijas Šķirnes zirgu audzētāju asociācija" 2014. gadā īstenojusi Latvijas šķirnes braucamā tipa zirgu populācijas analīzes projektu. Projekta ietvaros apsektas zirgu audzēšanas saimniecības, izvērtēti un fotodokumentēti zirgi, noorganizēti 4 pasākumi šķirnes labāko zirgu demonstrēšanai un popularizēšanai, noorganizēta noslēguma konference, kā arī izdots informatīvs izdevums par projekta rezultātiem "Latvijas šķirnes braucamā tipa zirgu populācija".

2.26.tabula

Dzīvnieku skaits, kas pieteikti valsts atbalsta saņemšanai

Gads	Latvijas brūnā govīs	Latvijas zilā govīs	Latvijas baltā cūka	Latvijas tumšgalves aita	Latvijas šķirnes zirgs	Latvijas vietējā kaza
2012.	134	349	53	550	267	84
2013.	145	354	53	549	238	44
2014.	148	345	38	535	227	42

Avots: LAD

Dzīvnieku ģenētisko resursu saglabāšanas jomā turpina darboties LLU Agrobiotehnoloģijas institūta Molekulārās ģenētikas pētījumu laboratorija, kurā saglabāti iepriekšējos gados uzkrātie lauksaimniecības dzīvnieku šķirņu ģenētisko resursu DNS paraugi (kopā vairāk nekā 1000 DNS paraugi).

Latvijas brūnās un Latvijas zilās šķirnes bulļu sperma tiek uzglabāta trijās Ciltslietu un mākslīgās apsēklošanas stacijās: Latgales ciltslietu un mākslīgās apsēklošanas stacijā, Siguldas ciltslietu un mākslīgās apsēklošanas stacijā un Kurzemes ciltslietu un mākslīgās apsēklošanas stacijā. Kopā uzglabāta sperma no 38 Latvijas brūnās šķirnes bulļiem un no 7 Latvijas zilās šķirnes bulļiem.

Attiecībā uz Latvijas vietējo bišu populācijas saglabāšanu, uzturētas 60 vietējo bišu populācijas saimes.

2.17. Traktortehnika

Valsts tehniskās uzraudzības aģentūras informatīvajā sistēmā uz 2014. gada 31. decembri bija reģistrēti 89 452 traktori, 43 542 piekabes un 7 266 kombaini. Vairāk nekā 1/7 daļa no visiem reģistrētajiem traktoriem ir ražoti Rietumu valstīs. Pārējie traktori ir ražoti Austrumu valstīs vai ir kolhoza laika mantojums.

Katru gadu lauksaimnieki cenšas atjaunot traktortehnikas parku ar jauniem traktoriem. Jaunu traktoru reģistrāciju skaits katru gadu būtiski atšķiras no iepriekšējo gadu reģistrācijas skaita. Šī tendence ir atkarīga no ES struktūrfonda pieejamības. Visvairāk jaunie traktori tika reģistrēti 2012. gadā, kad tika reģistrēti 1036 jauni traktori, savukārt 2014. gadā reģistrēti vairs tikai 332 traktori, kas ir 3 reizes mazāk salīdzinājumā ar 2012. gadu un 2 reizes mazāk salīdzinājumā ar 2013. gadu. Pārējo traktoru un kombainu kategoriju reģistrācija pa gadiem būtiski neatšķīrās. Ik gadu vidēji tiek pierēģistrēti 120 jauni kombaini, kā arī pirmo reizi tika reģistrēti ap 780 lietoti traktori un 200 lietoti kombaini. Vislielāko traktoru un kombainu reģistrāciju skaitu veido to pārreģistrācija jeb īpašnieku maiņa, kad vidēji gadā tiek pārreģistrēti ap 4780 traktoriem un 460 kombainiem (2.27.tabula).

2.27.tabula

Traktoru un kombainu reģistrācija 2012. – 2014.gadā

Rādītāji	2012.	2013.	2014.
Jauna traktora pirmreizējā reģistrācija	1036	647	332
Jauna kombaina pirmreizējā reģistrācija	126	107	123
Lietotu traktoru pirmreizējā reģistrācija	765	846	723
Lietotu kombainu pirmreizējā reģistrācija	205	229	176
Traktoru pārreģistrācija	4865	4879	4593
Kombainu pārreģistrācija	436	470	466

Avots: VTUA

No jaunajiem traktoriem visvairāk reģistrētā marka ir Belarus traktori (2.28.tabula). 2012. gadā tika pierēģistrēti 274 traktori, savukārt 2014. gadā vien 92 šīs markas traktori. Tiklīdz lauksaimniekiem nav pieejams ES līdzfinansējums jauna traktora iegādē, tā iegāde tiek atlikta uz laiku, kad šāds līdzfinansējums atkal tiks piešķirts, vai arī lauksaimnieki iegādājas lētākas klases traktoros.

2.28.tabula

Jauna traktora pirmreizējā reģistrācija 2012.-2014.

Marka	2012.	2013.	2014.
BELARUS	274	138	92
JOHN DEERE	178	107	39
VALTRA	118	62	37
MASSEY FERGUSON	84	74	17
NEW HOLLAND	60	42	16

Avots: VTUA

Līderis jaunu kombainu reģistrācijas skaita ziņā ir Claas kombaini. Vidēji katru gadu tiek reģistrēti 60 šīs markas kombaini. Otrajā vietā reģistrācijas ziņā ir New Holland kombaini ar vidēji 30 vienībām gadā un trešo vietu ieņem John Deere markas kombaini ar vidēji 17 vienībām gadā (2.29.tabula).

Jauna kombaina reģistrācija 2012.-2014.

Marka	2012.	2013.	2014.
CLAAS	60	51	68
NEW HOLLAND	37	23	32
JOHN DEERE	16	22	13
VECTOR	9	2	2
CASE IH	1	9	8

Avots: VTUA

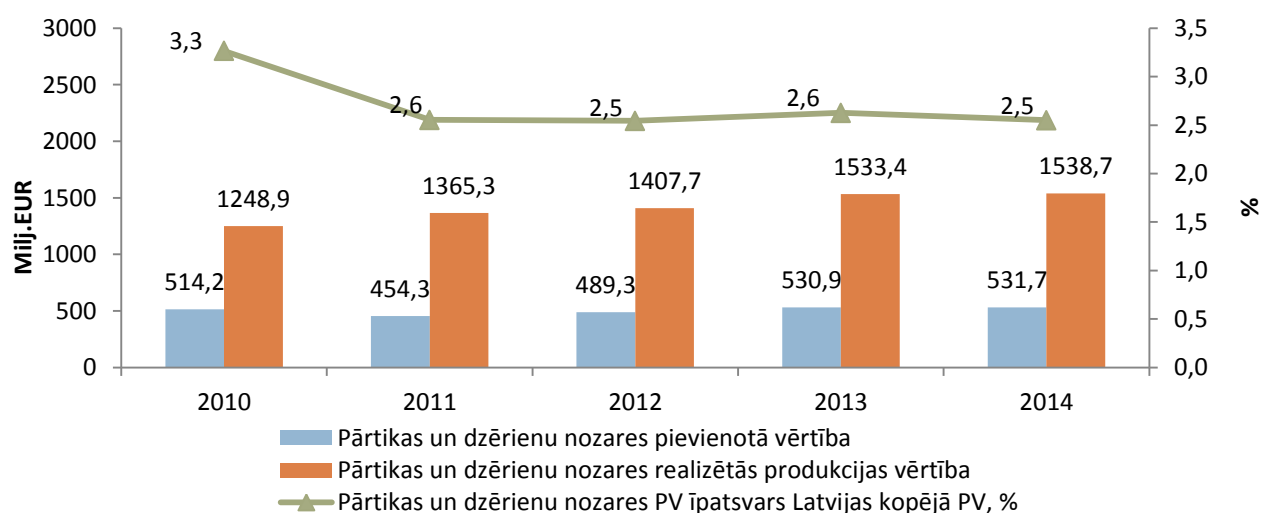
Prognozējams, ka nākamajā gadā jauno traktoru un kombainu reģistrāciju skaits palielināsies, jo būs pieejami dažādi ES struktūrfondi, ar kuru līdzfinansējumu būs iespējams iegādāties jaunas tehnikas vienības. Savukārt mazās lauku saimniecībās varēs iegādāties arī lietotu traktortehniku, bet tikai ar nosacījumu, ka tā sākotnēji kā jauna vai lietota nav iegādāta ar Eiropas lauksaimniecības fonda lauku attīstībai atbalstu.

3. Pārtikas nozares attīstība

3.1. Pārtikas ražošanas nozares raksturojums

Pārtikas rūpniecība ir lielākā Latvijas apstrādes rūpniecības nozare un veido aptuveni piekto daļu no apstrādes rūpniecības pievienotās vērtības. 2014. gadā nozares pievienotā vērtība bija 531,7 miljoni EUR, par 0,2% vairāk nekā 2013. gadā.

2014. gadā salīdzinājumā ar 2010. gadu nozares pievienotā vērtība palielinājusies par 3,4%, bet par 17% salīdzinājumā ar 2011. gadu, kad tā bija pēdējo piecu gadu zemākajā līmenī. 2014. gadā nozares pievienotās vērtības īpatsvars bija 2,5% no kopējās pievienotās vērtības (3.1.attēls).

3.1.attēls. Pārtikas un dzērienu nozares pievienotās vērtības, tās īpatsvara Latvijas pievienotajā vērtībā un realizētās produkcijas vērtības (NACE 2.red.) dinamika³

Avots: CSP

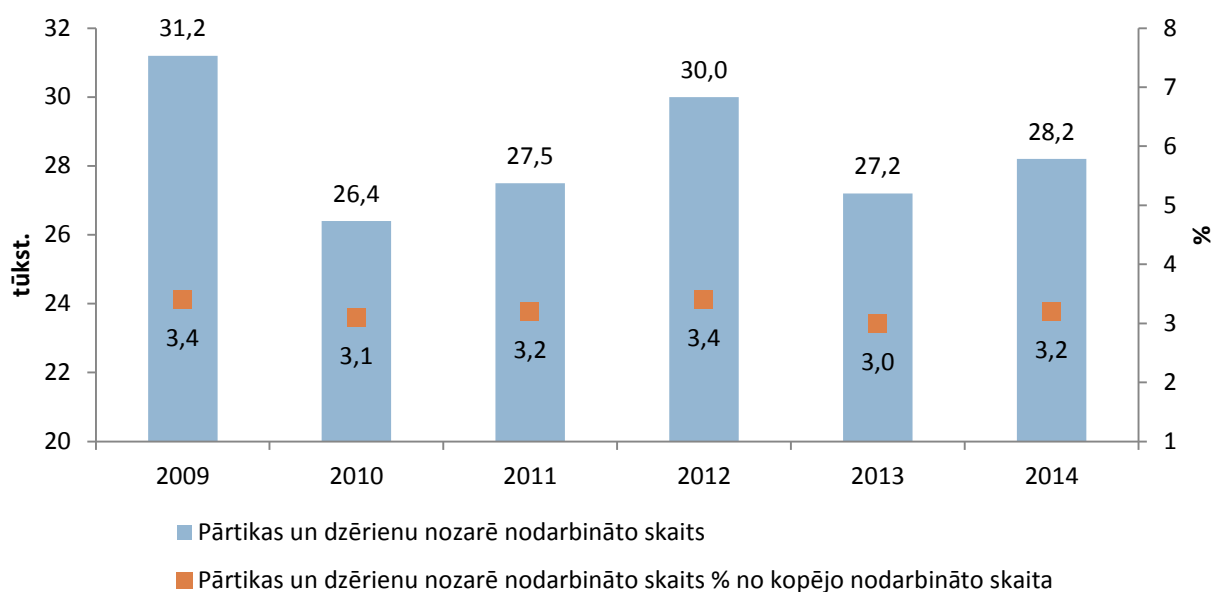
Neskatoties uz ekonomisko situāciju un iedzīvotāju salīdzinoši zemo pirktspēju, pārtikas rūpniecība saglabā savas pozīcijas, jo iedzīvotāju patēriņā preču grozā pārtika objektīvi ieņem vienu no pirmajām vietām. 2009. gadā nozare piedzīvoja otru straujāko apgrozījuma kritumu ES, pārtikas produktu un dzērienu ražošanas apjomu samazinājums bija 19,3%, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, bet no 2010. gada ir vērojams apgrozījuma pieaugums, 2012. gadā pieaugot par 3% salīdzinājumā ar 2011. gadu, bet 2013. gadā jau pat par 9% salīdzinājumā ar 2012. gadu.

Savukārt 2014. gadā apgrozījums stabilizējies, palielinoties par 0,3% salīdzinājumā ar 2013. gadu, rezultātā atgūstot realizācijas līmeni, kāds bijis 2008. gadā. Vislielākais kritums 2014. gadā, salīdzinot ar 2013. gadu, bijis dzērienu ražošanas nozarē – par 9,5%, konditorejas un miltu izstrādājumu ražošanā par 3,9% un zivju produktu pārstrādē par 2,7%. Pārējās nozarēs vērojams pieaugums, tai skaitā vislielākais augļu un dārzeņu pārstrādē – par 7,3%, kā arī piena produktu ražošanā, par 5,1% (3.1. tabula).

Nodarbināto skaits pārtikas un dzērienu ražošanas nozarē, sākot ar 2011. gadu palielinājās, sasniedzot 30 tūkst. 2012. gadā, taču 2013. gads sekoja ar nodarbināto skaita kritumu, sasniedzot arī zemāko īpatsvara rādītāju pēdējos gados - 3% no kopējā nodarbināto skaita Latvijā. 2014. gadā

³ Pievienotās vērtības rādītāji nav salīdzināmi ar iepriekšējo Lauksaimniecības gada ziņojumu, jo CSP ir mainīta aprēķina metodika.

atkal vērojams pārtikas un dzērienu nozarē nodarbināto skaita palielinājums, kas pret iepriekšējo gadu ir 3,7% un sasniedz 3,2% no kopējā nodarbināto skaita Latvijā. (3.2.attēls).

3.2.attēls. Pārtikas un dzērienu nozarē nodarbināto skaita un īpatsvara kopējā nodarbināto skaitā dinamika (NACE 2.red.; 2008.-2011. gads – pārrēķins pēc 2011. gada tautas skaitīšanas datiem)

Avots: CSP

3.1.tabula

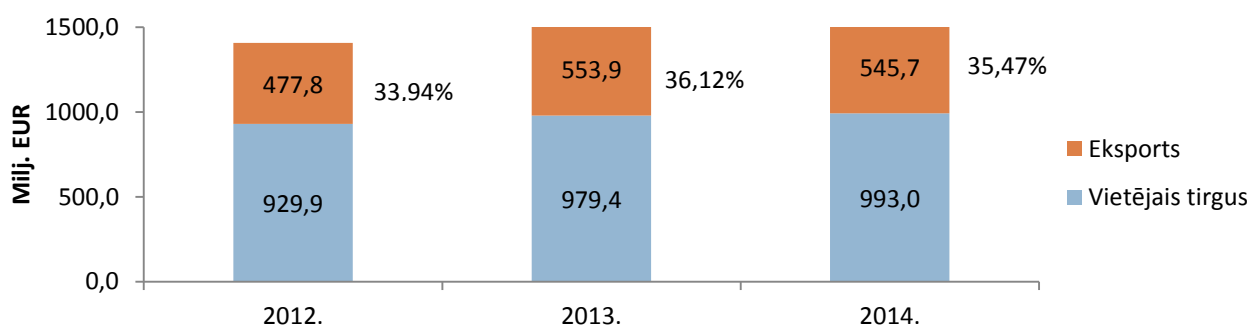
Pārtikas produkcijas realizācija 2012.–2014. gadā, milj. EUR

Nozares	2012.				2013.				2014.			
	Rūpniecības produkcijas realizācija	tai skaitā			Rūpniecības produkcijas realizācija	tai skaitā			Rūpniecības produkcijas realizācija	tai skaitā		
		vietējais tirgus	eksports	eksports% no realizētās		vietējais tirgus	eksports	eksports% no realizētās		vietējais tirgus	eksports	eksports% no realizētās
Pārtikas produktu un dzērienu ražošana	1407,7	929,9	477,8	34%	1533,4	979,4	554,0	36%	1538,7	993,0	545,7	35%
Gaļas un gaļas produktu ražošana	293,9	234,0	59,9	20%	300,1	236,2	64,0	21%	304,4	245,3	59,1	19%
Zivju un zivju produktu pārstrāde un konservēšana	153,9	43,7	110,2	72%	182,7	45,1	137,5	75%	177,8	45,3	132,5	75%
Augļu un dārzeņu pārstrāde un konservēšana	49,5	24,0	25,5	51%	57,6	27,0	30,6	53%	61,8	28,5	33,3	54%
Piena produktu ražošana	291,2	203,6	87,6	30%	335,4	231,8	103,5	31%	352,4	249,2	103,2	29%
Graudu malšanas produktu, cietes produktu, ražošana	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Konditorejas un miltu izstrādājumu ražošana	154,1	131,9	22,2	14%	160,3	136,0	24,3	15%	154,0	131,2	22,8	15%
Citu pārtikas produktu ražošana	112,7	75,8	36,9	33%	119,1	78,9	40,2	34%	122,6	81,1	41,5	34%
Dzērienu ražošana	199,6	128,9	70,7	35%	207,1	130,1	76,9	37%	187,5	118,2	69,3	37%

*Konfidenciāli dati vai dati nav pieejami (Dati apkopoti par NACE 2. red. ekonomiski aktīvajiem uzņēmumiem, kuru rūpnieciskā ražošanā nodarbināti 20 un vairāk cilvēku vai iepriekšējā gada rūpniecības apgrozījums bijis 427 tūkst. EUR vai vairāk)

Avots: CSP

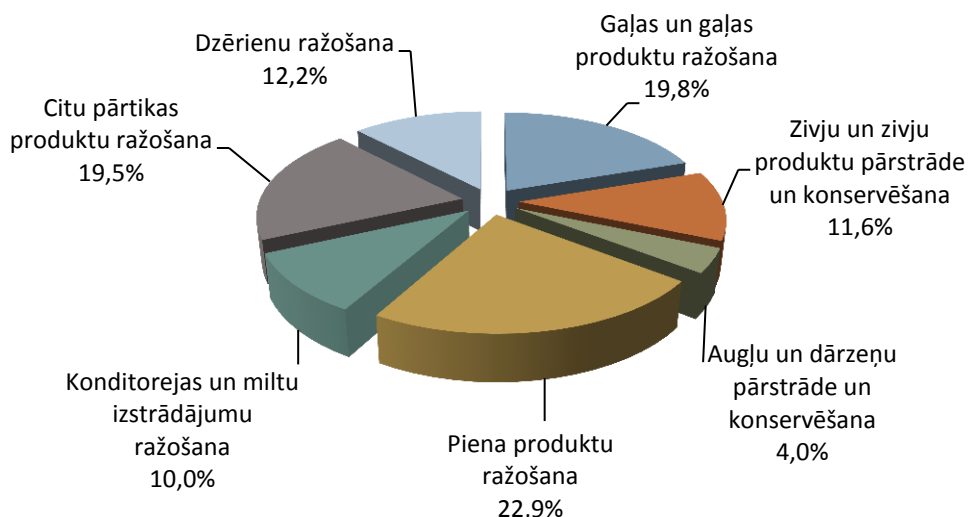
Pārtikas rūpniecība tradicionāli ir vērsta uz iekšējo tirgu, jo apmēram 70% no pārtikas un dzērienu nozarē saražotā tiek patērēts vietējā tirgū (3.3.attēls). Kopumā vērojama tendence samazināties vietējā tirgus īpatsvaram, savukārt eksporta īpatsvaram kopējā pārtikas un dzērienu realizācijā palielināties. Taču 2014. gadā šī tendence nav turpinājusies, pārtikas produktu un dzērienu eksporta īpatsvaram samazinoties par 0,7 procentpunktiem salīdzinājumā ar 2013. gadu. Eksporta īpatsvara kritums bija vērojams visās lielākajās pārtikas un dzērienu ražošanas jomās, izņemot augļu un dārzeņu pārstrādi. Vislielākais eksporta samazinājums bija gaļas produktu pārstrādē un piena produktu pārstrādē, attiecīgi par 1,9 un 1,6 procentpunktiem. Vislielākais eksporta īpatsvars pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozarē 2014. gadā, līdzīgi kā iepriekšējos gados, bija zivju pārstrādes produktiem un konserviem (75%), augļu un dārzeņu pārstrādes produktiem (54%) un dzērieniem (37%).

3.3.attēls. Pārtikas un dzērienu rūpniecības realizētās produkcijas vērtības dinamika (NACE 2.red.)

Avots: CSP

Pārtikas produktu un dzērienu realizācijas vērtības struktūra pēdējos gados nav būtiski mainījies. 2014. gadā vislielākais īpatsvars bija piena produktu realizācijai – 22,9%, gaļas un gaļas produktu realizācijai – 19,8%, un dzērieniem – 12,2% (3.4.attēls).

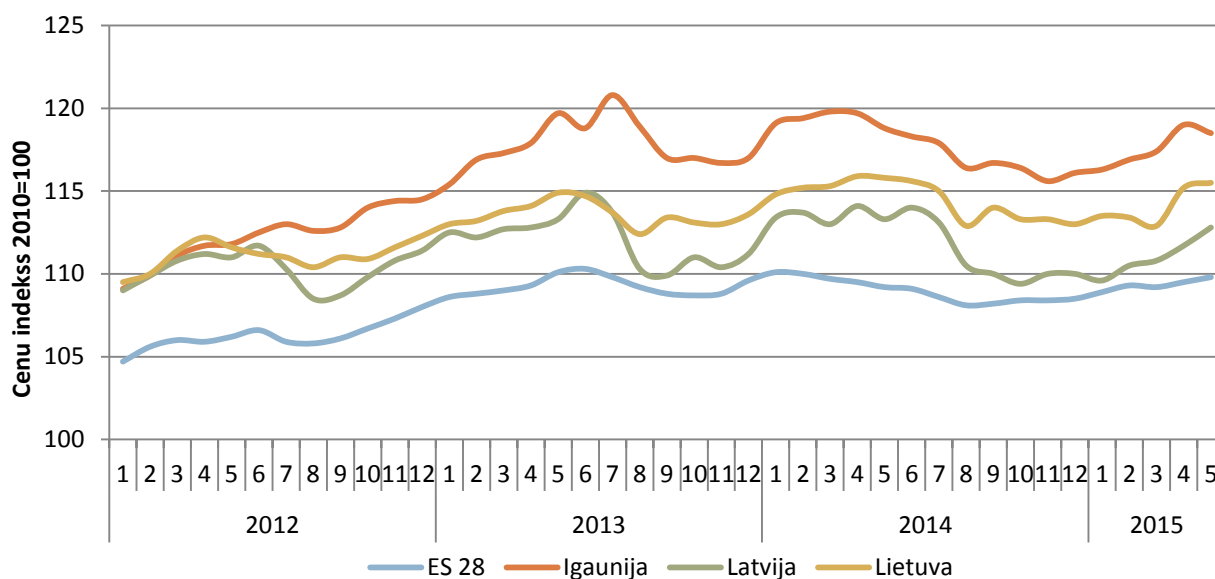

3.4.attēls. Pārtikas produktu un dzērienu realizācijas vērtības struktūra 2014. gadā,%

Avots: CSP

Pēc pārtikas produktu cenu krituma 2009. gada otrajā pusē, sākot ar 2010. gadu, visā Eiropas Savienībā bija vērojams pārtikas cenu pieaugums, kas turpinājās līdz 2013. gada jūnijam. 2013. gada otrajā pusgadā vērojams vispirms cenu samazinājums, pēc tam augšupeja, rezultātā 2014. gada janvārī atgriežoties tuvu augstajam 2013. gada jūnija līmenim. Turpmākos mēnešus sekoja cenu lejupslīde, zemāko līmeni sasniedzot 2014. gada augustā, taču nenokrītot zem 2012. gada decembra

cenu līmeņa. Pēc tam atsācies cenu kāpums, kas turpinājies arī 2015. gadā (3.5.attēls). Kopumā lielas svārstības ES pārtikas nozares cenu līmenī nav novērojamas.

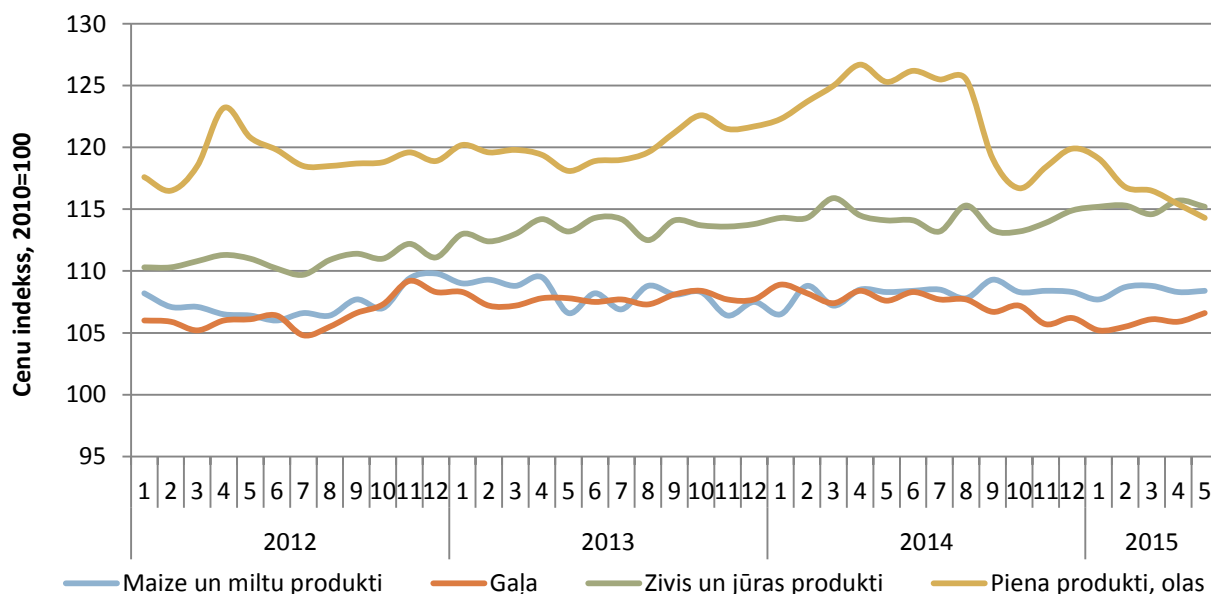
3.5.attēls. Pārtikas produktu patēriņa cenu indeksi ES-28 un Baltijas valstīs 2012.-2014. gadā (2010=100)

Avots: Eurostat

Latvijā pārtikas produktu cenu tendenču virziens līdz 2014. gada sākumam bijis līdzīgs ES vidējam, taču ar straujākiem kāpumiem un kritumiem. Savukārt 2014. gada pirmajā pusgadā, kamēr ES cenas bija ar stabilu lejupejošu tendenci, Latvijā cenu līmenis svārstījās, savukārt straujais kritiens, kurš aizsākās jūlijā, un tam sekojošā cenu stabilizēšanās turpinājās vēl tad, kad ES jau bija atsācies cenu kāpums, rezultātā 2015. gada janvārī relatīvais pieaugums pret 2010. gadu Latvijā bija vairs tikai nedaudz virs ES vidējā. Tomēr kopš 2015. gada janvāra atsācies stabils cenu pieaugums arī Latvijā. Lietuvā un Igaunijā 2014. gada pirmajā pusgadā cenas arī bijušas augstākas, kā 2014. gada otrajā pusgadā, tomēr Lietuvā šis otrā pusgada kritums bijis mazāk izteikts kā kaimiņvalstīs, taču arī pieaugums 2015. gadā Lietuvā atsācies vēlāk.

Cenu līmeņa pieaugums, salīdzinot ar 2010. gada vidējo līmeni, 2015. gada janvārī visaugstākais bija Igaunijā (16%), Lietuvā tas bija 14%, Latvijā 10%, kamēr vidējais ES pārtikas cenu pieaugums bijis 9%.

Aplūkojot pārtikas cenu indeksus Latvijā, redzam, ka piena ražošanas un piena pārstrādes nozare 2014. gadā piedzīvojusi vislielāko pārtikas cenu pieaugumu, gada pirmajos mēnešos, taču arī visstraujāko kritumu 2014. gada otrajā pusgadā, viszemāko līmeni sasniedzot oktobrī. Novembrī situācija uzlabojās un līdz gada beigām bija vērojams cenu līmeņa pieaugums, taču 2015. gadā cenu līmenis atkal turpinājies samazināties. Gaļas nozarē cenas izmaiņas 2014. gada laikā bijušas salīdzinoši nelielas, tomēr kopumā cenas nedaudz nokritušās. Pārējās pārtikas ražošanas nozarēs situāciju var saukt par stabilu, jo vērā ņemamas cenu līmeņa svārstības nenotiek (3.6.attēls).

3.6.attēls. Atsevišķu pārtikas produktu grupu patēriņa cenu indeksi Latvijā 2012.-2014. gadā (2010=100)

Avots: Eurostat

3.2.tabula

Pārtikas uzņēmumu koncentrācija pēc saražotās produkcijas realizācijas vērtības 2014. gadā (provizoriski)

Uzņēmumu grupējums	Grupa NACE 2.red.	Saražotās produkcijas realizācijas vērtība (milj.EUR)	Produkcijas apjoma īpatsvars,%
Gaļas pārstrādes uzņēmumi kopā		293,7	
4 lielākie uzņēmumi	10.1	117,7	40,1
10 lielākie uzņēmumi		200,8	68,4
Zivju pārstrādes uzņēmumi kopā		168,2	
4 lielākie uzņēmumi	10.2	45,2	26,9
10 lielākie uzņēmumi		99,2	59,0
Augļu un dārzeņu pārstrādes un konservēšanas uzņēmumi kopā		57,8	
4 lielākie uzņēmumi	10.3	42,9	74,1
10 lielākie uzņēmumi		50,5	87,3
Piena pārstrādes uzņēmumi kopā		344,5	
4 lielākie uzņēmumi	10.5	181,0	52,5
10 lielākie uzņēmumi		292,8	85,0
Dzīvnieku barības ražošanas uzņēmumi kopā		74,6	
4 lielākie uzņēmumi	10.9	46,0	61,7
10 lielākie uzņēmumi		74,4	99,7
Dzērienu ražošanas uzņēmumi kopā		182,0	
4 lielākie uzņēmumi	11.0	73,4	40,3
10 lielākie uzņēmumi		151,3	83,1

* Konfidenciāli dati: datus nepublicē, ja produktu ražo mazāk par 4 uzņēmumiem; ja viena uzņēmuma īpatsvars ir 80%; ja divu uzņēmumu īpatsvars ir 90% attiecīgā produkta ražošanas apjomā. Šajos gadījumos uzņēmumu skaits var būt neierobežots.

Avots: CSP

Laika posmā no 2006. līdz 2012. gadam kopumā bija vērojama tendence uzņēmumiem koncentrēties. Tomēr 2013. gadā šī tendence bija apstājusies, novērojot vien nelielu koncentrēšanās līmeņa palielinājumu gaļas un zivju pārstrādes sektoros. 2014. gadā virknē sektoru koncentrēšanās tendence atsākusies.

Koncentrācijas pieaugums 2014. gadā salīdzinājumā ar 2013. gadu gan 4, gan 10 uzņēmumu grupās novērojams zivju, gaļas un dzīvnieku barības sektoros. Zivju pārstrādes sektorā 4 lielāko uzņēmumu saražotās produkcijas daļa palielinājusies par 6,8 procenta punktiem un 10 lielāko uzņēmumu daļa palielinājusies par 7,1 procenta punktiem, savukārt gaļas sektorā 4 lielāko uzņēmumu saražotās produkcijas daļa palielinājusies par 3,7 procenta punktiem un 10 lielāko uzņēmumu daļa ir palielinājusies par 9,1 procenta punktiem salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu.

Koncentrācijas pieaugums 10 uzņēmumu grupā ar vienlaicīgu koncentrācijas samazinājumu 4 uzņēmumu grupā 2014. gadā salīdzinājumā ar 2013. gadu bijis dzērienu ražošanā un piena produktu pārstrādē. Dzērienu ražošanā 10 lielāko uzņēmumu daļa palielinājusies par 9,7 procenta punktiem un 4 lielāko uzņēmumu saražotās produkcijas daļa samazinājusies par 4 procenta punktiem, savukārt piena pārstrādes sektorā 10 lielāko uzņēmumu daļa ir palielinājusies tikai par 0,7 procenta punktiem, kamēr 4 lielāko uzņēmumu saražotās produkcijas daļa samazinājusies par 1,7 procenta punktiem salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu.

Visbeidzot augļu un dārzeņu sektorā 2014. gadā salīdzinājumā ar 2013. gadu novērojama koncentrācijas samazināšanās 10 uzņēmumu grupā par 1,9 procenta punktiem, tomēr 4 uzņēmumu grupai izdevies palielināt koncentrāciju par 17,2 procenta punktiem salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu.

Uzņēmumu koncentrācija ļauj paaugstināt ražošanas efektivitāti, kā arī investēt ražošanas procesa modernizācijā un vides jautājumu risināšanā, paaugstinot šo uzņēmumu konkurētspēju.

Līdz pat 2008. gadam Latvijā bija vērojams straujš investīciju apjoma pieaugums pārtikas un dzērienu ražošanas sektorā, bet krīzes ietekmē 2009. gadā tas samazinājās par 59,0% (no 113,6 miljoniem līdz 46,6 miljoniem EUR) un 2010. gadā vēl par 5,3% (līdz 44,1 miljoniem EUR). Turklāt kopējais investīciju kritums pārtikas un dzērienu nozarē šajā laika posmā (-61,2%) bija straujāks nekā lauksaimniecībā (-58,6%) un tautsaimniecībā kopā (-52,7%). Tomēr 2011. gadā nozare bija attapusies no lejupslīdes un nefinanšu investīciju apjoms pieauga par 92% salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu, un 2012. gadā vēl par 13% salīdzinājumā ar 2011. gadu.

Dati par 2013. gada 1 ceturkšņa nefinanšu investīcijām pārtikas un dzērienu ražošanas sektorā nav pieejami (ir konfidenciāli). 2013. gada pēdējos 3 ceturkšņos salīdzinājumā ar 2012. gada pēdējiem 3 ceturkšņiem nefinanšu investīcijas samazinājušās par 38,8%, bet 2014. gada pēdējos 3 ceturkšņos salīdzinājumā ar 2013. gada pēdējiem 3 ceturkšņiem pieaugušas par 2,3%.

Salīdzinājumā ar 2012. gadu nefinanšu investīcijas pārtikas un dzērienu nozarē 2014. gadā samazinājušās par 37,4%, kamēr tautsaimniecībā kopumā šajā laika posmā samazinājums bijis 10,4%, bet lauksaimniecībā 30,7%.

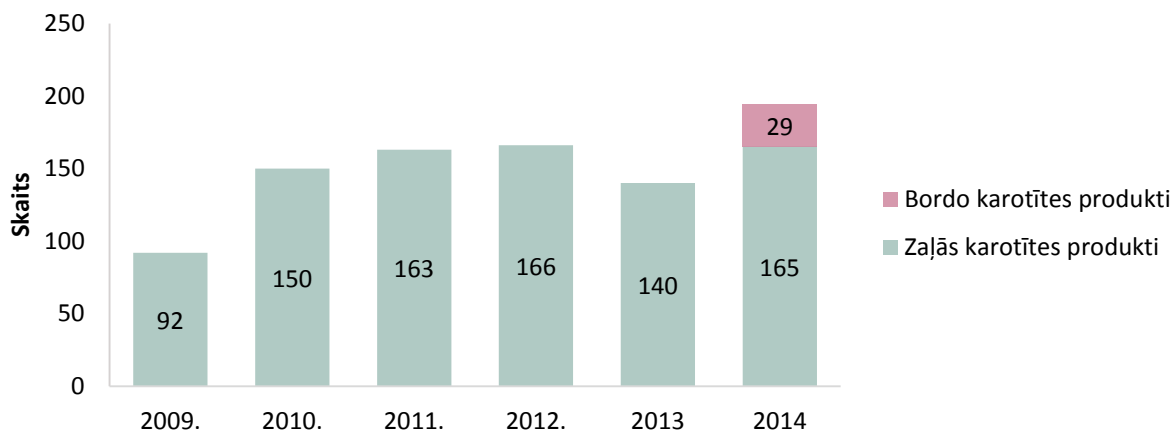
3.2. Pārtikas kvalitātes shēmas

Pamatojoties uz Valdības rīcības plāna un Nacionālā attīstības plāna 2014.–2020. gadam prioritāšu pasākumiem, kas paredz kvalitatīvas vietējās izcelsmes pārtikas pieejamības veicināšanu vietējā tirgū un pārtikas kvalitātes shēmu produktu ražotāju atbalstīšanu, kā arī vietējo preču un pakalpojumu iepirkuma īpatsvara palielināšanu publiskajos iepirkumos, liela nozīme tiek piešķirta pārtikas kvalitātes shēmu tālākai attīstībai.

Nemot vērā būtisku faktoru, ka Latvijas klimatiskie apstākļi nosaka izejvielu piegādātāju sezonālo raksturu un ražotājiem visa gada garumā nav pieejamas visu veidu izejvielas, piemēram, kakao, 2014. gadā tika paplašināta Nacionālā pārtikas kvalitātes shēma. Tādējādi dota iespēja ražotājiem ražot un patērētājiem saņemt paaugstinātas kvalitātes produktus, kas pārsniedz vispārīgo komerciālo preču standartu un vismaz 75% no produkta ražošanā izmantotajām izejvielām ir iegūtas vienā valstī – Latvijā, ko patērētāji var viegli pazīt pēc tautā sauktās norādes – "Zaļā karotīte", un paaugstinātas kvalitātes produktus, kas pārsniedz vispārīgo komerciālu preču standartu un kuru

pilns ražošanas cikls notiek Latvijā – šos produktus patērētāji var atpazīt ar bordo krāsas norādi “Kvalitatīvs produkts”, kur apakšmalā kā uzraksts izvietota produkta ražošanas valsts vai reģiona norāde Latvija, kas apliecina, ka pilns produkta ražošanas cikls notiek attiecīgajā valstī.

Nacionālās pārtikas kvalitātes shēmas (turpmāk – NPKS) produkti 2014. gada beigās aptver plašu labi atpazīstamu pārtikas produktu klāstu, to skaits sasniedz 194, tostarp 165 produkti marķēti ar norādi Zaļā karotīte un 29 produkti – ar Bordo karotīti (skat.3.7.attēlu).

3.7.attēls. Nacionālajā pārtikas kvalitātes shēmā sertificēto produktu skaits 2009.-2014. gadā

Avots: ZM

2014. gadā NPKS ietvaros ir realizētas 10 922 t piena un piena produktu, 38 087 gab. olu, 34 t medus, 236 t augļi un ogas, 4142 t dārzeņi un kartupeļi, 1 401 t maizes un miltu izstrādājumi.

Lai veicinātu kvalitatīvu vietējo pārtikas produktu ražošanu, pirmapstrādi, apstrādi un pārstrādi, nodrošinot produktu nonākšanu mazumtirdzniecībā, 2014. gadā tika piešķirts valsts atbalsts 352 nacionālās pārtikas kvalitātes shēmas dalībniekiem kopsummā 114 795 EUR.

Lai veicinātu Nacionālās pārtikas kvalitātes shēmas attīstību, Latvijas Pārtikas uzņēmumu federācija īsteno shēmas popularizēšanas pasākumus medijos – televīzijā, presē un sociālajos tīklos, piemēram, Twitter kontam ir reģistrēti 988 sekotāji.

2014.gadā 6. novembrī stājās spēkā MK noteikumi “Noteikumi par vides kritēriju piemērošanu un piedāvājuma izvēles kritēriju noteikšanu pārtikas produktu piegādes un ēdināšanas pakalpojumu iepirkumiem”, kas nosaka, ka pārtikas produktu piegādes un ēdināšanas pakalpojumu iepirkumu veicējiem ir jādod prioritāte Nacionālās pārtikas kvalitātes shēmas un bioloģiskās lauksaimniecības produktiem.

Latvijā veiksmīgi darbojas arī bioloģiskās lauksaimniecības shēma. Lai veicinātu bioloģisko produktu nonākšanu mazumtirdzniecībā, 2014. gadā tika paredzēta valsts subsīdiu programma “Atbalsts bioloģiskās lauksaimniecības shēmai”, kuru izmantoja 1057 shēmas dalībnieki, kopsummā 423 506 EUR.

Turpinās darbs pie Latvijas produktu nosaukumu ierakstīšanas Eiropas Savienības aizsargātos reģistros.

2014. gadā tika nosūtīts biedrības “Siera klubs” sagatavotais pieteikums Eiropas Komisijai par **Jāņu siera** reģistrāciju ES Garantēto tradicionālo īpatnību reģistrā. Jāņu siera pagatavošanas veids, receptūra, izskats, krāsa un garša nosaka tā tradicionālo raksturu, kas ir nemainīgi saglabāties daudzu gadu desmitu, pat simtu laikā.

2014. gadā uzņēmēji ir saražojuši 1,32 t sklandraušus un 27,03 t salinātu rudzu rupjmaizi – produktus, kas ir iekļauti Garantēto tradicionālo īpatnību reģistrā. Turpinās reģistrācijas pieteikumu saskaņošana ar Eiropas Komisiju, lai **Latvijas lielos pelēkos zirņus** ierakstītu Aizsargātu cilmes vietu nosaukumu reģistrā un **Carnikavas nēģus** iekļautu Aizsargātu ģeogrāfiskās izcelsmes norāžu reģistrā.

4. Zivsaimniecība

Zvejniecība

2014. gadā **Baltijas jūrā un Rīgas jūras līcī** kopā tika nozvejotas 59 894 tonnas zivju (brētliņas, reņģes, mencas, plekstes u.c.), kas ir par 1106,9 tonnām mazāk, kā 2013. gadā (skat.4.1.tab.). Nozvejas samazinājumu Baltijas jūrā un Rīgas jūras līcī pamatā veidoja brētliņu, salaku un mencu nozvejas samazinājums par 4,0 tūkst. t, savukārt reņģu nozveja palielinājās par 1,8 tūkst. t. Nozīmīgi, ka piešķirtās nozvejas kvotas reņģēm un brētliņām tika izmantotas vidēji 97,8% apjomā, kas ir vērtējams kā ļoti labs rādītājs. Savukārt mencu kvota tika apgūta par 30,7%, bet pieejamā lašu nozvejas kvota par 13,4%.

Baltijas jūrā un Rīgas jūras līcī aiz piekrastes joslas uz 2014. gada 31. decembri ar zveju nodarbojās 64 kuģi, bet piekrastes joslā – 627 zvejas laivas.

4.1.tabula

Zivju sugas	Baltijas jūra un Rīgas jūras līcis aiz piekrastes joslas	Jūras piekraste
Menca	1911,1	126,4
Lasis	0,4	3,3
Plekste	1 682,6	185,9
Salaka	1490,3	24,6
Reņģe	19 381,1	3 933,6
Brētliņa	30 760,8	2,6
Pārējās	90,56	303,5
Kopā:	55 314,2	4 579,8

Avots: ZM

Ar **tāljūras zveju** 2014. gadā nodarbojās 9 kuģi, kas kopā nozvejoja 59400 tonnas zivju un sniega krabju (skat.4.2.tab.), kas ir par 4 641,8 tonnām vairāk, kā 2013. gadā, jeb 50% no kopējā Latvijas nozvejas apjoma jūras ūdeņos 2014. gadā - 119 294 tonnām.

Tāljūras zveja pamatā notika Centrālaustumu Atlantijas zvejas rajona (CECAF) Maurītānijas ekskluzīvās ekonomiskās zonas (EEZ) un Marokas EEZ ūdeņos, izmantojot zvejas licences, kas tika izsniegtas saskaņā ar Eiropas Savienības noslēgto zvejniecības nolīgumu ar Maurītāniju un Maroku. Salīdzinoši nelielu daļu no šīs nozvejas veidoja zveja NEAFC zvejas rajonos (1 839,6 tonnas), kur Latvija zvejoja sniega krabjus un sarkanasarus. Vienojoties ar citām ES dalībvalstīm, Latvijai piešķirtās nelielās nozvejas kvotas melnai matastei (*Aphanopus carbo*) un strupdeguna garastei (*Coryphaenoides rupestris*) tika samainītas pret sarkanasarū zvejas iespējām, par kuru zveju Latvijas zvejniekiem ir daudz lielāka interese.

4.2.tabula

Zvejas rajoni	Nozvejas apjoms, t	Galvenās zivju sugas
NEAFC	1 839,6	sarkanāsari, sniega krabji
Maurītānijas EZ	47 052,2	stavridas, sardinellas, sardīnes, heks, skumbrijas
CECAF bez Maurītānijas	10 508,2	skumbrijas, sardinellas, anšovi, stavridas

Avots: ZM dati

Iekšējos ūdeņos 2014. gadā tika nozvejotas 273 tonnas zivju (nēģi, plauži, līdakas, līņi, zandarti u.c.), kas ir par 40 tonnām mazāk nekā 2013. gadā. Visvairāk tika nozvejots ezeros - 193 tonnas, bet vismazāk ūdenskrātuvēs (1,8 tonnas). Nozvejoto zivju pirmās pārdošanas vērtības apmērs bija 695,5 tūkst. EUR.

Akvakultūra

2014. gada beigās Pārtikas un veterinārajā dienestā bija reģistrētas 348 akvakultūras dzīvnieku audzētavas un zivju dīķi. Piecas no tām ir valsts zivju audzētavas, kuru galvenais darbības virziens ir dabisko ūdenstilpju zivju resursu atražošana un papildināšana, pārējās ir privātās zivju audzētavas, zivju dīķi makšķerēšanai, kā arī dekoratīvo ūdensdzīvnieku audzētavas. 2014. gadā PVD bija atzīti 153 akvakultūras uzņēmumi, kuriem bija tiesības nodarboties ar zivju audzēšanu patēriņam pārtikā un zivju mazuļu audzēšanu resursu atražošanai. Akvakultūras uzņēmumu izvietojuma tīkls nav tieši saistīts ar saldūdens resursu pieejamību, bet atspoguļo tradīcijas un zemes īpašnieku sociāli ekonomiskās intereses.

2014. gadā pēc Centrālās statistikas pārvaldes provizoriskajiem datiem uz 02.04.2015., no 153 PVD atzītajiem akvakultūras uzņēmumiem ekonomiski aktīvi bija 68 (kopējais nodarbināto skaits – 391 cilvēks), kuros akvakultūras produkcijas ražošanai tika izmantots 721 dīķis ar kopējo platību 5211,0 ha, 1276 baseini ar tilpumu 18256 m³ un 28 recirkulācijas sistēmas ar 5133 m³ tilpumu.

Kopumā laika periodā no 2007. līdz 2014. gadam akvakultūrā izmantojamām platībām vērojama pieauguma tendence (skat. 4.3.tabulu), ko ir sekmējušas arī Eiropas Zivsaimniecības fonda atbalsta iespējas akvakultūras uzņēmumu attīstībai.

4.3.tabula

Akvakultūrā izmantojamie ūdeņi un platības

Gads	Dīķu skaits	Dīķu platība, ha	Baseinu skaits	Baseinu tilpums, m ³	Recirkulācijas sistēmu skaits	Recirkulācijas sistēmu tilpums, m ³	Ekonomiski aktīvo uzņēmumu skaits
2007.	311	3196	1080	12041	4	325	41
2008.	605	4350	1227	16723	5	395	44
2009.	749	5018	1196	17122	10	712	46
2010.	801	5122,5	1240	17448	10	712	48
2011.	728	5707,3	1270	17051	13	1184	55
2012.	756	5607,5	1303	17727	25	2786	66
2013.	728	5380,3	1277	17143	22	3879	67
2014.	721	5211,0	1276	18256	28	5133	68

Avots: CSP dati

2014. gadā akvakultūras sektora tirgus produkcijas apjoms bija 686 tonnas (salīdzinoši 2013. gadā - 644 tonnas). Galvenās audzētās zivju sugas bija karpas, foreles, sudrabkarūsa, līdaka, sams, store u.c. (skat.4.4.tabulu). Storu audzēšanas apjoms 2014. gadā pieaudzis vairāk nekā 1,5 reizes, salīdzinot ar 2013. gadu. Līdz ar to store 2014. gadā bija otra audzētākā zivju suga Latvijā.

4.4.tabula

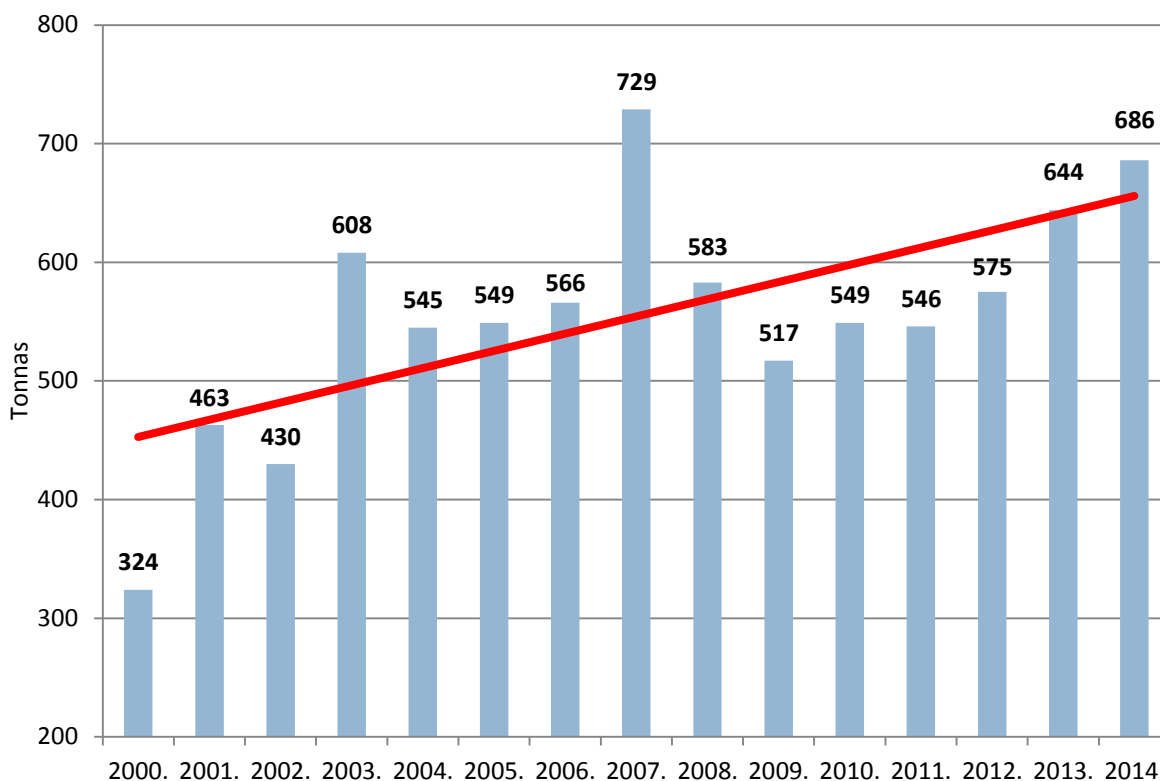
Akvakultūras produkcijas apjoms 2014. gadā

Produkcija	Tonnas	% no kopējā akvakultūras produkcijas apjoma
Karpa un karūsa	521,9	76,05%
Līnis	10,6	1,55%
Forele (t.sk. varavīksnes forele)	38,1	5,55%
Līdaka	13,4	1,95%
Store	54,1	7,88%
Pārējās zivju sugas	48,1	7,01%
Vēži	0,1	0,01%
Kopā:	686,3	100%

Avots: CSP

Akvakultūras kopējās produkcijas apjoms 2014. gadā, salīdzinot ar 2013. gadu, pieauga par 42 tonnām. Laika periodā no 2000. gada līdz 2014. gadam kopējās akvakultūras produkcijas gada vidējais apjoms svārstījās ap 549 tonnām. Maksimālais produkcijas apjoms tika saražots 2007. gadā – 729 tonnas, bet minimālais 2000. gadā – 324 tonnas. Lai arī akvakultūras produkcijas apjomi gadu

no gada svārstās, tomēr kopumā laika periodā no 2000. līdz 2014. gadam ir vērojama kopējās akvakultūras produkcijas pieauguma tendence (skat. 4.1.attēlu).

4.1.attēls. Akvakultūras produkcijas apjoms 2000.-2014. gadā, tonnās

Avots: CSP

Latvijas akvakultūras produkcijas kopējā tirgus vērtība 2014. gadā bija 1849,2 tūkst. EUR, 2013. gadā tie bija 1129,4 tūkst. lati.

Zivju produkcijas un sagatavoto un konservēto zivju tirdzniecība

Eksports

Vērtējot 2014. gada rezultātus, zivsaimniecības nozares ieguldījums kopējā Latvijas eksporta apjomā naudas izteiksmē salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu ir samazinājies. Zivsaimniecības īpatsvars Latvijas kopējā eksporta apjomā 2014. gadā veidoja 1,8%. Zivju produkcijas, ieskaitot zivju konservus, eksporta apjoms sasniedza 182,47 milj. EUR. Zivju produkciju un zivju konservus 2014. gadā eksportēja uz 62 valstīm, un gada laikā valstu skaits, uz kurām Latvija eksportēja zivju produkciju un zivju konservus, palielinājās.

2014. gadā Latvijas uzņēmēji **zivju produkciju (bez konserviem)** eksportēja uz 38 valstīm. 2014. gadā salīdzinājumā ar 2013. gadu zivju produkcijas eksporta apjoms tonnās palielinājās par 13,5% un veidoja 74,3 tūkst. t. Kritums zivju produkcijas eksporta apjomā naudas izteiksmē sasniedza 28,7%, un zivju produkcijas (bez konserviem) eksports veidoja 96,4 milj. EUR.

Nozīmīgu zivju produkcijas eksporta daļu tradicionāli ieņēma ES valstis. Savukārt NVS valstis stabili ieņēma otro vietu. 2014. gadā būtiski palielinājās zivju produkcijas eksports uz pārējām trešajām valstīm (izņemot NVS), it īpaši uz Mauritāniju un Maroku. Vienlaikus palielinājās šo valstu īpatsvars Latvijas kopējā zivju produkcijas eksporta apjomā. Latvijas zivju produkcijas eksporta apjomi uz šīm valstīm ir pilnībā atkarīgi no tā, vai ES ir noslēgusi līgumus ar Mauritāniju un Maroku par iespēju ES valstu kuģiem zvejot zivis Centrālaustriem Atlantijā Mauritānijas un Marokas

ekskluzīvo ekonomisko zonu ūdeņos. 2014. gadā salīdzinājumā ar 2013. gadu Latvijas zvejnieki palielināja zivju nozveju šo valstu ūdeņos par 9%, kā rezultātā pieauga zivju eksporta apjomi uz šīm valstīm. Kopumā trešo valstu (izņemot NVS) īpatsvars 2014. gadā veidoja 38% no Latvijas kopējā zivju produkcijas eksporta.

2014. gadā salīdzinājumā ar 2013. gadu zivju produkcijas (bez konserviem) eksports samazinājās gan uz ES valstīm, gan uz NVS valstīm, attiecīgi par 24% un par 16%. Vienlaikus būtiski samazinājās šo valstu grupu īpatsvars un attiecīgi veidoja 42,5% un 19,5% no Latvijas kopējā zivju produkcijas eksporta apjoma.

ES valstu vidū līderpozīcijas ieņēma piecas valstis – Lietuva, Igaunija, Dānija, Polija un Čehija. 2014. gadā salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu samazinājās zivju produkcijas eksports uz lielāko daļu ES valstu, uz kurām Latvija eksportēja zivju produkciju, izņemums bija Lietuva, Rumānija, Ungārija, Portugāle, Īrija un Nīderlande. 2014. gadā Latvija sāka eksportēt zivju produkciju uz Slovākiju, taču Slovākijas īpatsvars sasniedza tikai 1% no Latvijas kopējā zivju produkcijas eksporta apjoma. Tomēr zivju produkcijas eksporta pieaugums uz iepriekš minētajām valstīm nevarēja kompensēt zivju produkcijas apjoma kritumu uz tādām valstīm, kā Igaunija, Dānija, Čehija, Kipra, Zviedrija un Polija.

Starp trešajām valstīm Latvija zivju produkciju galvenokārt eksportēja uz NVS valstīm (Baltkrieviju, Ukrainu, un Krieviju) un šo valstu īpatsvars kopējā zivju produkcijas eksporta apjomā saglabājās pietiekoši liels un bija attiecīgi 8,2%, 5,9% un 2,1%. 2014. gadā šīm valstīm ar 2% īpatsvaru Latvijas kopējā zivju produkcijas eksporta apjomā pievienojās Kazahstāna, jo zivju produkcijas eksports uz Kazahstānu salīdzinājumā ar iepriekšējā gada attiecīgo periodu palielinājās 3,5 reizes un sasniedza 1,5 tūkst. t. Līderpozīcijā starp NVS valstīm Latvijas kopējā zivju produkcijas eksporta apjomā pēc vairāku gadu pārtraukuma ierindojās Baltkrievija, un salīdzinājumā ar 2013. gadu zivju produkcijas eksporta apjoms uz Baltkrieviju palielinājās par 7%. Turklāt sakarā ar Krievijas embargo un ārkārtējo situāciju Ukrainā būtiski samazinājās zivju produkcijas (bez konserviem) eksports uz minētajām valstīm, attiecīgi par 71,1% un par 18%. Tradicionāli uz NVS valstīm eksportēja saldētas brētliņas un reņģes.

Kā liecina statistikas dati, 2014. gadā salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu **sagatavoto un konservēto zivju eksporta** apjoms samazinājās gan tonnās, gan naudas izteiksmē, attiecīgi par 2,9% un 2,2%. Pērn sagatavoto un konservēto zivju eksporta apjoms veidoja 62,3 tūkst. t un naudas izteiksmē tas sasniedza 86,0 milj. EUR. Latvija eksportēja sagatavotās un konservētās zivis uz 53 valstīm, un 2014. gadā salīdzinājumā ar 2013. gadu palielinājās valstu skaits, uz kurām zivju apstrādes uzņēmumi eksportēja Latvijā ražotos zivju konservus. Latvija sāka eksportēt zivju konservus uz Indiju, Ķīnu, Taivānu un Turciju, bet tajā pašā laikā pārtrauca eksportēt zivju konservus uz tādām valstīm kā Bahreina, Islande un Slovēnija. Šo valstu īpatsvars Latvijas kopējā sagatavoto un konservēto zivju eksportā gan nebija liels, un šīs pārmaiņas eksporta struktūrā būtiski neietekmēja Latvijas kopējo sagatavoto un konservēto zivju eksporta apjomu.

NVS valstu tirgus turpināja būt viens no svarīgākajiem sagatavoto un konservēto zivju eksportā, bet 2014. gadā salīdzinājumā ar 2013. gadu Latvijas zivju konservu ražotājiem objektīvu ierobežojošu iemeslu dēļ neizdevās noturēt savas pozīcijas šajā reģionā, un zivju konservu eksporta apjoms uz NVS valstīm samazinājās gan tonnās, gan naudas izteiksmē, attiecīgi par 3,5% un par 6,2%. Vienlaikus gada laikā nedaudz samazinājās šo valstu īpatsvars Latvijas kopējā zivju konservu eksporta apjomā, un 2014. gadā tas bija 77,6%. Ņemot vērā smago situāciju Ukrainā un valūtas kursa izmaiņas NVS valstīs 2014. gadā, vislielākais kritums sagatavoto un konservēto zivju eksportam tonnās no NVS valstīm bija Ukrainā, Kazahstānā, Moldovā un Baltkrievijā. Pircēju maksātspēja samazinājās arī Krievijā, bet samazinājums sagatavoto un konservēto zivju eksporta apjoma tonnās nebija liels – 1,2%.

Negatīvas tendences bija saskatāmas sagatavoto un konservēto zivju eksportā uz Vidusāzijas valstīm. 2014. gadā salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu sagatavoto un konservēto zivju eksports

naudas izteiksmē uz šīm valstīm samazinājās par 20%, kaut gan tonnās zivju konservu eksports saglabājās 2013. gada līmenī. Gandrīz visās Vidusāzijas valstīs Latvijā ražoto zivju konservu noieta apjomi samazinājās, tomēr zivju konservu eksporta apjoma pieaugums Uzbekistānas tirgū gandrīz kompensēja šos zaudējumus.

Uz citām trešajām valstīm (neieskaitot NVS valstis) 2014. gadā salīdzinājumā ar 2013. gadu sagatavoto un konservēto zivju eksporta apjoms tonnās samazinājās par 11,6%. Naudas izteiksmē samazinājums nebija būtisks, jo šo valstu tirgos Latvijas zivju konservu eksportētājiem izdevās saglabāt Latvijā ražoto zivju konservu realizācijas cenas iepriekšēja gada līmenī. No šīm valstīm būtiski samazinājās sagatavoto un konservēto zivju eksports uz Mongoliju, Izraēlu un ASV. Savukārt palielinājās sagatavoto un konservēto zivju eksporta apjomi uz tādām valstīm kā Apvienotie Arābu Emirāti, Austrālija, Japāna, Maķedonija un Serbija, kaut eksporta apjoma pieaugums tonnās uz šīm valstīm nebija liels.

Otrajā vietā starp valstu grupām, kuras dominē Latvijas kopējā sagatavoto un konservēto zivju eksporta apjomā, pēc NVS valstīm ierindojās ES valstis. Ņemot vērā kopējo lejupslidošo tendenci sagatavoto un konservēto zivju eksporta apjomā, jāatzīmē, ka 2014. gadā salīdzinājumā ar 2013. gadu sagatavoto un konservēto zivju eksporta apjoms uz ES valstīm tomēr palielinājās gan tonnās, gan naudas izteiksmē, attiecīgi par 2% un 5,5%. Turklāt pozitīvi jāvērtē tas, ka tajā pašā laikā par 28,3% tonnās un par 20,6% naudas izteiksmē palielinājās sagatavoto un konservēto zivju eksports uz ES rietumdaļas valstīm. Vienlaikus palielinājās šo valstu īpatsvars Latvijas kopējā sagatavoto un konservēto zivju eksporta apjomā. Starp ES rietumdaļas valstīm galvenie Latvijas zivju konservu saņēmēji ir no Zviedrijas, Vācijas un Dānijas.

2014. gadā salīdzinājumā ar 2013. gadu būtiski samazinājās sagatavoto un konservēto zivju eksports uz ES austrumdaļas valstīm gan tonnās, gan naudas izteiksmē, attiecīgi par 12% un par 7%, un vienlaikus samazinājās šo valstu īpatsvars Latvijas kopējā sagatavoto un konservēto zivju eksporta apjomā. Sagatavoto un konservēto zivju eksports samazinājās gandrīz uz visām ES austrumdaļas valstīm, izņemot Bulgāriju, Kipru, Ungāriju un Rumāniju. Taču zivju konservu eksporta apjoma pieaugums tonnās uz šīm valstīm nebija tik būtisks, lai ietekmētu Latvijas kopējo zivju konservu eksporta apjomu, un nekompensēja sagatavoto un konservēto zivju eksporta apjoma kritumu uz tādām valstīm kā Igaunija, Lietuva, Polija, Čehija un Slovākija.

Imports

2014. gadā salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu **zivju produkcijas** imports palielinājās par 6% un sasniedza 64,1 tūkst. t. Savukārt importētās zivju produkcijas apjoms naudas izteiksmē samazinājās par 8,5% un veidoja 130 milj. EUR. 2014. gadā līdera pozīcijas starp zivju izejvielu piegādātājvalstīm saglabāja Lietuva, Polija, Igaunija, Zviedrija, Norvēģija un Maroka. 2014. gada laikā Igaunija, Lietuva un Polija pastiprināja savas pozīcijas Latvijas tirgū un zivju produkcijas imports no šīm valstīm palielinājās. Visbūtiskāk zivju produkcijas importa apjoms tonnās palielinājās no Igaunijas un Lietuvas. Neskatoties uz to, ka zivju produkcijas imports tonnās no Igaunijas un Polijas palielinājās, zivju produkcijas importa apjoms naudas izteiksmē no šīm valstīm samazinājās. Savukārt kritums zivju produkcijas importa apjomā gan tonnās, gan naudas izteiksmē bija no Zviedrijas un no Marokas. Zivju produkcijas eksporta apjoms tonnās no Norvēģijas saglabājās 2013. gada līmenī, bet naudas izteiksmē pat palielinājās. 2014. gadā salīdzinājumā ar 2013. gadu būtiski palielinājās zivju produkcijas imports no Spānijas un Lielbritānijas, un šīs valstis šogad pirmo reizi ierindojās starp izejvielu piegādātājvalstu līderiem Latvijā. Tātad varam secināt, ka iepriekšminētās astoņas valstis 2014. gadā veidoja 85,5% no Latvijas kopējā zivju produkcijas importa apjoma, un šo valstu īpatsvars Latvijas kopējā zivju produkcijas importā salīdzinājumā ar 2013. gadu palielinājās par 4,2 procentu punktiem.

2014. gadā, tāpat kā iepriekšējā gadā, turpināja pieaugt zivju produkcijas imports no ES valstīm. 2014. gadā ES valstu īpatsvars veidoja jau 77,9% no Latvijas kopējā zivju produkcijas importa apjoma un salīdzinājumā ar 2013. gada attiecīgo periodu šo valstu īpatsvars palielinājās par 3 procentu punktiem. Tas galvenokārt bija saistīts ar to, ka šogad būtiski palielinājās zivju produkcijas imports no Portugāles, Lielbritānijas un Spānijas.

Neskatoties uz kopējā zivju produkcijas importa apjoma pieaugumu, no dažām valstīm zivju produkcijas imports samazinājās. Gandrīz tika pārtraukts zivju produkcijas imports no Vācijas, par pusi samazinājās zivju produkcijas importa apjoms tonnās no Īrijas, Itālijas un Somijas un par vienu ceturto daļu no Dānijas. Kritās zivju produkcijas imports no Beļģijas, Nīderlandes un Francijas, bet zivju produkcijas importa apjomi nebija tik būtiski, lai jūtami ietekmētu kopējo zivju produkcijas importa apjomu.

2014. gadā zivju produkcijas imports no trešajām valstīm samazinājās par 6,5%. Galvenokārt to ietekmēja zivju produkcijas importa apjoma kritums no Marokas, Taivānas un Vjetnamas. Gada laikā samazinājās zivju produkcijas imports no Ukrainas, Peru, Kanādas un Argentīnas, kaut apjomu ziņā samazinājumi nebija būtiski. Vienlaikus palielinājās zivju produkcijas importa apjoms uz ASV, Kazahstānu un Ķīnu, bet importa apjomi nebija tik lieli, lai atsvērtu zivju produkcijas importa apjoma kritumu no citām trešajām valstīm.

2014. gadā salīdzinājumā ar 2013. gadu **sagatavoto un konservēto zivju un jūras produktu** importa apjoms tonnās palielinājās par 7,9% un sasniedza 7,2 tūkst. t. No tiem 99,2% bija sagatavotie un konservētie zivju produkti un tikai 0,8% konservētie moluski un vēžveidīgie. Sagatavoto un konservēto zivju un jūras produktu importa apjoms naudas izteiksmē pieauga par 3,2% un veidoja 23,2 milj. EUR. Latvija sagatavoto un konservēto produkciju no zivīm, moluskiem un vēžveidīgajiem galvenokārt importēja no ES valstīm. Kā liecina CSP dati, 2014. gadā salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu sagatavoto un konservēto zivju un jūras produktu imports tonnās no ES valstīm palielinājās par 5,9%, bet sagatavoto un konservēto zivju un jūras produktu imports no šīm valstīm naudas izteiksmē saglabājās 2013. gada līmenī. Vienlaikus par 1,5 procentu punktiem samazinājās ES valstu īpatsvars un 2014. gadā tas veidoja 80,6% no Latvijas kopējā sagatavoto un konservēto zivju importa apjoma.

Neskatoties uz to, ka sagatavoto un konservēto zivju importa apjoms tonnās no ES pieauga, sagatavoto un konservēto zivju un jūras produktu imports no Austrijas, Čehijas un Somijas samazinājās. Gada laikā būtiski, gan tonnās, gan naudas izteiksmē, samazinājās sagatavoto un konservēto zivju un jūras produktu imports no Igaunijas un Spānijas. Turklāt Latvija pārtrauca importēt no zivīm un jūras produktiem sagatavoto un konservēto produkciju no Īrijas. Vienlaikus pieauga zivju konservu imports no tādām valstīm, kā Beļģija, Dānija, Francija, Itālija, Lietuva, Nīderlande, Polija, Slovākija, Vācija un Zviedrija.

2014. gadā salīdzinājumā ar 2013. gadu sagatavoto un konservēto zivju un jūras produktu importa apjoma pieaugumu Latvija sasniedza ne tikai uz ES valstu rēķina, jo gada laikā pieauga arī sagatavoto un konservēto zivju un jūras produktu imports no trešajām valstīm. No šīm valstīm sagatavoto un konservēto zivju un jūras produktu imports palielinājās gan tonnās, gan naudas izteiksmē, attiecīgi par 16,9% un par 14,8%. Vienlaikus par 1,6 procentu punktiem palielinājās trešo valstu īpatsvars Latvijas kopējā zivju konservu importa apjomā, un 2014. gadā tas bija 18,9%. Latvija importēja zivju konservus no Islandes, Kanādas, Taizemes, Vjetnamas, ASV, Ķīnas, Seišelu salām un Norvēģijas, bet no pēdējām trim valstīm zivju konservu importa apjomi samazinājās. Sagatavoto un konservēto zivju, molusku un vēžveidīgo produkciju Latvija importēja no 30 valstīm.

Ārējās tirdzniecības bilance zivju produkcijai un sagatavotām un konservētām zivīm ir saglabājusies pozitīva – 29,2 milj. EUR, bet salīdzinājumā ar 2013. gadu ir samazinājusies gandrīz par pusi. Tas galvenokārt bija saistīts ar zivju produkcijas eksporta apjomu naudas izteiksmē būtisku

samazināšanos 2014. gadā, kas ļoti negatīvi ietekmēja Latvijas zivju produkcijas, ieskaitot zivju konservus, ārējās tirdzniecības bilanci.

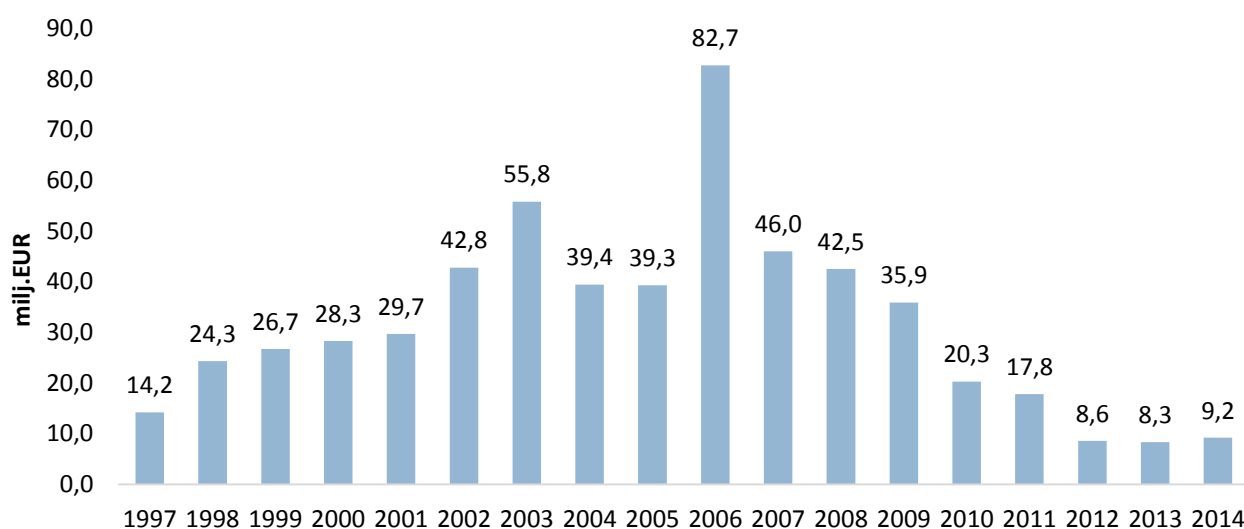
5. Nacionālais atbalsts lauksaimniecībai un lauku attīstībai

5.1. Nacionālās subsīdijas

Valsts atbalstam lauksaimniecībā pilnībā jāatbilst Kopienas pamatnostādņem attiecībā uz valsts atbalstu lauksaimniecības nozarē.

Lai veicinātu lauksaimniecības un lauku attīstību, kā arī lai paaugstinātu lauku teritoriju iedzīvotāju dzīves līmeni, papildus Eiropas Savienības atbalstam valsts sniedz atbalstu nacionālo subsīdiju veidā. Atbalstu piešķir saskaņā ar Komisijas 2014. gada 25. jūnija Regulu (ES) Nr.702/2014, ar kuru konkrētas atbalsta kategorijas lauksaimniecības un mežsaimniecības nozarē un lauku apvidos atzīst par saderīgām ar iekšējo tirgu, piemērojot Līguma par Eiropas Savienības darbību 107. un 108. pantu.

2014. gadā kopējais subsīdijās izmaksātais finansējums bija 9,2 milj. EUR (5.1.attēls).

5.1.attēls. Kopējais subsīdiju apmērs 1997.–2014. gadā, milj. EUR

Avots: LAD

Noteikumi par valsts atbalstu lauksaimniecībai izstrādāti, pamatojoties uz Lauksaimniecības un lauku attīstības likuma 5. panta 3.¹ un ceturto daļu. Valsts atbalsta pasākumi noteikti, pamatojoties uz „Latvijas lauku attīstības valsts stratēģijas plānu 2007.–2013. gadam” – attīstības plānošanas dokumentu, kas nosaka lauksaimniecības attīstības mērķus un attīstības virzienus, kā arī to sasniegšanas veidu.

Atbilstoši stratēģijai, turpmāk izmantojot lauksaimniecības un lauku attīstības subsīdijas, ir finansējamas sekojošas prioritātes:

- labas lauksaimniecības pieredzes izplatīšana lauksaimniekiem un nozares speciālistiem;
- pielietojamā lauksaimniecības zinātne;
- Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centra pakalpojumi lauksaimniekiem un lauku teritorijas uzņēmējiem;
- lauksaimniecības un mežsaimniecības speciālistu sagatavošana;

- lauksaimniecības biedrību un nodibinājumu attīstība.

Valsts atbalsta (subsīdiju) lauksaimniekiem ietvaros saskaņā ar Ministru Kabineta 2013. gada 17. decembra noteikumiem Nr.1524 „Noteikumi par valsts atbalstu lauksaimniecībai” īstenoti astoņi atbalsta pasākumi (5.1.tabula).

5.1.tabula

Valsts atbalsta finansējuma izlietojums 2014. gadā

Atbalsta pasākums	Subsīdiju saņēmēju skaits	Izmaksātā summa, EUR	% no kopējā finansējuma
Atbalsts lopkopības attīstībai		3 416 172,56	44,32
Atbalsts augkopības attīstībai	10	406 464,93	5,27
Atbalsts pētījumiem, starptautiskai un savstarpējai sadarbībai	34	1 066 892,77	13,84
Atbalsts tirgus veicināšanai		614 680,20	7,97
Atbalsts lauksaimniecības nozaru riska samazināšanai	1 830	1 368 161,89	17,75
Atbalsts kooperācijas attīstībai	28	118 073,07	1,53
Iepriekšējā gadā uzsāktu pasākumu izpildes finansējums	692	717 321,37	9,32
Kopā:		7 707 766,79	100

Avots: LAD

Pēc sadalījuma struktūras vislielākais finansējums novirzīts pasākumiem, kas saistīti ar lopkopības attīstību, pētījumiem, starptautiskai un savstarpējai sadarbībai, kā arī lauksaimniecības nozaru riska samazināšanas veicināšanai lauksaimniecībā, šiem atbalsta pasākumiem izmaksātais ir 75,91% no kopējā izmaksātā finansējuma.

5.2. Aizdevumi un garantijas lauku uzņēmējiem

Aizdevumi apgrozāmo līdzekļu iegādei lauksaimniecības produkcijas ražošanai

Saskaņā ar ALTUM sniegto informāciju, atbilstoši Ministru kabineta 2010. gada 27. aprīļa noteikumiem Nr.403 „Kārtība, kādā piešķir valsts atbalstu apgrozāmo līdzekļu iegādei lauksaimniecības produkcijas ražošanai”, 2014. gadā ir piešķirts **171** aizdevums par kopējo summu **8 188 100,00** EUR (skatīt 5.2.tabulu).

5.2.tabula

Apgrozāmo līdzekļu iegādei piešķirtie aizdevumi

Gads	Gada posms	EUR	Skaits, gab.	Vidēji, EUR
2010	8 mēneši	10 584 078,48	200	52 920,39
2011		13 368 666,76	301	44 414,18
2012		10 405 560,59	253	41 128,70
2013		9 055 541,08	193	46 919,90
2014		8 188 100,00	171	47 883,63
	Kopā	51 601 946,91	1 118	

Avots: akciju sabiedrība „Attīstības finanšu institūcija „ALTUM””

Minētos aizdevumus visaktīvāk izmanto mazie un mikrouzņēmumi. Atbalsta pasākumu nodrošināšanai 2011. gadā tika palielināta aizdevumiem paredzētā kredītlīnija. Aizdevumu skaita samazinājums izskaidrojams ar ALTUM restrukturizāciju, jo klienti, kuriem nebija nepieciešami attīstības bankas pakalpojumi, pārgāja uz komercbankām.

Programma ir nozīmīgs tirgus instruments, kas sniedz atbalstu lauksaimniekiem un darbojas tirgū kā drošības elements. Realizējot programmu ne tikai palielinās resursu pieejamība, bet arī tiek nodrošināta stabilitāte sektorā, jo lauksaimnieki var rēķināties ar stabilu naudas plūsmu un publiski pieejamiem atbalsta nosacījumiem ilgu laiku uz priekšu.

Programmas mērķauditorija lielākā daļā gadījumu ir uzņēmumi, kuri nevar citās bankās saņemt aizdevumu nodrošinājuma prasību vai paaugstināta riska dēļ. Saskaņā ar lauksaimniecības sektora speciālistu aplēsēm programmas ietvaros gada laikā vidēji atbalsts tiek sniegts 5% no aktīvajām

tirgus orientētajām lauku saimniecībām. Paredzams, ka nākotnē saglabāsies tādas pašas pieprasījuma tendences. Nelabvēlīgu klimatisko apstākļu, negatīvu ārējo tirgu tendenču, trešo valstu tirdzniecības ierobežojumu vai citu ārējo apstākļu ietekmē programmas resursu pieejamība ir vitāli nepieciešama lauksaimniecības sektora dzīvotspējas nodrošināšanai, un pieprasījums pēc tās var būtiski pieaugt.

Aizdevumi lauksaimniecībā izmantojamās zemes iegādei lauksaimniecības produkcijas ražošanai

Pēc akciju sabiedrības „Attīstības finanšu institūcija „ALTUM”” (turpmāk – ALTUM) sniegtās informācijas, saskaņā ar Ministru kabineta noteikumiem Nr.381 „Valsts atbalsta piešķiršanas kārtība lauksaimniecībā izmantojamās zemes iegādei lauksaimniecības produkcijas ražošanai” 2014. gadā ir izskatīti dokumenti un pieņemti lēmumi par 268 aizdevumu piešķiršanu par kopējo summu 13 843 169,47 EUR (skatīt 5.3.tabulu).

Pieprasītākās aizdevuma summas ir līdz 35 000 EUR. Pārsvarā zemnieki vēlas iegādāties savā īpašumā līdz šim nomāto zemi. Aizdevumu termiņi ir robežās no 1,5 līdz 20 gadiem, vidējais aizdevumu termiņš – 16,2 gadi. Pamatā aizdevumiem piesakās nelielas saimniecības – atbilstoši mazo un vidējo uzņēmumu definīcijai tās ir mikro saimniecības, kurās strādā 1-3 darbinieki, kas ir ģimenes locekļi.

5.3.tabula

Gads	Gada posms	EUR	Skaits, gab.	Vidēji, EUR
2012	6 mēneši	3 216 249,48	59	54 513
2013		8 936 008,76	191	46 785
2014		13 843 169,47	268	51 654
	Kopā	25 995 427,71	518	

Avots: akciju sabiedrība „Attīstības finanšu institūcija „ALTUM””

Kredītu garantijas lauku uzņēmējiem

Valsts akciju sabiedrība „Lauku attīstības fonds” 2014. gadā turpināja garantēt banku izsniegtos īstermiņa un ilgtermiņa kredītus lauku uzņēmējiem, lauksaimniecības produkcijas ražotājiem un pārstrādātājiem. Valsts akciju sabiedrība „Lauku attīstības fonds” 2014. gadā ir izsniegusi 63 kredītu garantijas, tajā skaitā valsts akciju sabiedrībai „Latvijas Hipotēku un zemes banka” – 22 kredītiem, akciju sabiedrībai „SEB banka” – 25 kredītiem, akciju sabiedrībai „Swedbank” – 2 kredītiem, akciju sabiedrībai „Citadele banka” – 9 kredītiem, akciju sabiedrībai „DNB banka” – 3 kredītiem un „Nordea Bank Finland Plc” Latvijas filiālei – 2 kredītiem, kopsummā par EUR 6,39 miljoniem.

Salīdzinot ar 2013. gadu, piešķirto garantiju skaits samazinājies par 57,4% un izsniegto garantiju summa samazinājusies par EUR 9,46 miljoniem, t.i., par 59,7%.

Izmantojot valsts akciju sabiedrības „Lauku attīstības fonds” garantijas, uzņēmēji 2014. gadā varēja saņemt kredītus kopsummā par EUR 16,09 miljoniem.

Kopš 1997. gada, kad valsts akciju sabiedrība „Lauku attīstības fonds” uzsāka kredītu garantēšanu, piešķirtas 3427 kredītu garantijas kopsummā par 187,30 milj. EUR (5.4.tabula).

5.4.tabula

Rādītāji	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	Kopā no 1997. līdz 2012.
Izsniegto garantiju skaits	142	141	207	164	148	63	3427
Garantētā summa (tūkst. EUR)	15 504	14 989	23 164	23 371	15 855	6 393	187 297
Kredīta apjoms, kas saņemts ar Fonda garantijām (tūkst. EUR)	37 409	31 602	63 887	63 651	39 328	16 093	512 358

Avots: Lauku attīstības fonds

2014. gada 31. decembrī bija spēkā 524 valsts akciju sabiedrības „Lauku attīstības fonds” piešķirtās kredītu garantijas par kopējo summu 25 795 145 EUR.

5.3. Nodokļi

Saskaņā ar Valsts ieņēmumu dienesta rīcībā esošo informāciju Latvijā 2015. gada 1. janvārī Nodokļu maksātāju reģistrā reģistrēto nodokļu maksātāju skaits, kuru pamatdarbības veids atbilst NACE 2.red 01. grupas „Augkopība un lopkopība, medniecība un saistītas palīgdarbības” kodiem, izņemot 0170, bija 38 563 personas. No šiem nodokļu maksātājiem 21 620 bija reģistrētas kā zemnieku saimniecības, 2 065 kā sabiedrības ar ierobežotu atbildību (SIA), kas nodarbojas ar lauksaimniecisko ražošanu, un 14 003 fiziskās personas – saimnieciskās darbības veicēji.

2014. gadā 481 nodokļu maksātājiem, kas nodarbojās ar lauksaimniecības produkcijas ražošanu, bija mikrouzņēmumu nodokļa maksātāja statuss, no tiem 49 zemnieku saimniecībām, 250 SIA, 36 individuālajiem komersantiem, 7 individuālajiem uzņēmumiem un 139 fiziskajām personām – saimnieciskās darbības veicējiem.

5.5.tabula

Valsts budžeta ieņēmumi no lauksaimnieciskās produkcijas ražotājiem (fiziskām un juridiskām personām) sadalījumā pa nozarēm 2014. gadā*, tūkst. EUR

Nozares	Iedzīvotāju ienākuma nodoklis	Uzņēmumu ienākuma nodoklis	Sociālās apdrošināšanas iemaksas	Pievienotās vērtības nodoklis	Akcīzes nodoklis	Dabas resursu nodoklis	Muitas nodoklis
Viengadīgo kultūru audzēšana	4 596,41	543,53	7943,06	2520,44	107,62	59,31	18,01
Daudzgadīgo kultūru audzēšana	193,92	60,96	430,11	272,98	6,83	2,41	0,80
Augu pavairošana	39,21	2,73	93,03	186,57	0,00	0,52	0,00
Lopkopība	4 193,37	605,16	7968,81	37,29	1,20	117,70	7,68
Jauktā lauksaimniecība (augkopība un lopkopība)	4425,13	165,28	8805,48	2707,47	10,62	126,98	1,51
Lauksaimniecības papilddarbības un palīgdarbības pēc ražas novākšanas	532,77	116,09	924,8	719,94	1,31	15,52	0,04
Kopā:	13 980,81	1493,74	26165,28	6444,69	127,59	322,43	28,03

* informācija, kas bija pieejama uz 2015. gada 7. jūniju

Avots: VID

5.6.tabula

Valsts budžeta ieņēmumi no zemnieku saimniecībām, iedzīvotāju ienākuma nodokļa maksātājiem 2012.–2014. gadā, tūkst. EUR

Nodokļi	2012.	2013.	2014.*
Iedzīvotāju ienākuma nodoklis	1 545,74	1 847,04	755,78
Sociālās apdrošināšanas iemaksas	1 890,68	2 012,26	1 864,48
Pievienotās vērtības nodoklis	-1 878,03	-576,24	-208,43
Akcīzes nodoklis	4,73	6,80	6,55
Dabas resursu nodoklis	52,23	42,79	41,62
Muitas nodoklis	0,23	4,18	1,85
Kopā:	1 615,58	3 336,83	2 461,85

* informācija, kas bija pieejama uz 2015. gada 7. jūniju

Avots: VID

5.7.tabula

Valsts budžeta ieņēmumi no zemnieku saimniecībām, uzņēmumu ienākuma nodokļa maksātājiem 2012.–2014. gadā, tūkst. EUR

Nodokļi	2012.	2013.	2014.*
Iedzīvotāju ienākuma nodoklis	1 952,68	2 546,71	216,31
Uzņēmumu ienākuma nodoklis	487,10	1 630,11	57,62
Sociālās apdrošināšanas iemaksas	4 330,36	5 272,20	422,52

Pievienotās vērtības nodoklis	1 350,25	3 748,27	177,72
Akcīzes nodoklis	11,98	4,80	0,00
Dabas resursu nodoklis	69,07	66,76	4,55
Muitas nodoklis	4,45	14,62	0,03
Kopā:	8 205,89	13 283,47	878,75

* informācija, kas bija pieejama uz 2015. gada 7. jūniju

Avots: VID

5.8.tabula

**Valsts budžeta ieņēmumi no juridiskām personām (izņemot zemnieku saimniecības)
2012.–2014. gadā, tūkst. EUR**

Nodokļi	2012.	2013.	2014.*
Iedzīvotāju ienākuma nodoklis	8 342,66	9 582,49	10 151,57
Uzņēmumu ienākuma nodoklis	903,70	3 365,67	847,19
Sociālās apdrošināšanas iemaksas	15 520,55	18 993,94	18 526,32
Pievienotās vērtības nodoklis	-2 466,02	2 431,65	3 129,03
Akcīzes nodoklis	477,14	489,67	108,91
Dabas resursu nodoklis	116,69	176,91	198,04
Muitas nodoklis	74,98	37,92	10,30
Kopā:	22 969,70	35 078,25	32 971,36

* informācija, kas bija pieejama uz 2015. gada 7. jūniju

Avots: VID

Nodokļu maksātāju reģistrā 2015. gada 1. janvārī bija reģistrēti 1 876 pārtikas pārstrādes uzņēmumi, tajā skaitā 1 708 pārtikas produktu ražošanas uzņēmumi un 168 dzērienu ražošanas uzņēmumi. Uzņēmumi atlasīti pēc saimnieciskās darbības klasifikācijas NACE 2.red. 10. grupas "Pārtikas produktu ražošana" un 11. grupas "Dzērienu ražošana" kodiem.

5.9.tabula

Valsts budžeta ieņēmumi no Pārtikas produkcijas un dzērienu ražošanas uzņēmumiem 2014. gadā*, tūkst. EUR

Nozares	Iedzīvotāju ienākuma nodoklis	Uzņēmumu ienākuma nodoklis	Sociālās apdrošināšanas iemaksas	Pievienotās vērtības nodoklis	Akcīzes nodoklis	Dabas resursu nodoklis	Muitas nodoklis
Pārtikas produktu ražošana	15938,82	3771,49	31247,76	827,90	668,10	341,47	1259,67
Gaļas un gaļas produktu ražošana pārstrāde un konservēšana	2026,67	733,07	4452,03	4072,11	0,18	36,49	19,49
Zivju, vēžveidīgo un mīkstmiešu pārstrāde un konservēšana	3342,01	575,58	6841,00	-9205,22	-0,22	78,09	82,31
Augļu un dārzeņu pārstrāde un konservēšana	1245,56	289,15	2022,05	2597,90	21,69	14,63	170,68
Augu un dzīvnieku eļļu un tauku ražošana	203,40	12,45	375,59	- 2447,99	0,00	20,39	875,75
Piena produktu ražošana	3415,21	766,43	6438,04	- 5273,39	12,15	101,49	15,57
Graudu un malšanas produktu, cietes un cietes produktu ražošana	737,12	- 30,74	1320,49	395,79	0,21	8,96	35,76
Konditorijas un miltu izstrādājumu ražošana	3100,43	296,19	6500,55	6981,51	4,70	41,74	0,96
Citu pārtikas produktu ražošana	1552,69	714,19	2705,78	2345,92	629,39	33,97	31,89
Dzīvnieku barības ražošana	315,73	415,17	592,23	1361,27	0,00	5,71	27,26
Dzērienu ražošana	3115,69	1128,38	5483,81	21066,59	47634,83	132,94	831,54
Kopā:	19054,51	4899,87	36731,57	21894,49	48302,93	474,41	2091,21

* informācija, kas bija pieejama uz 2015. gada 7. jūniju

Avots: VID

Lauksaimniecības produktu ražotājiem saskaņā ar Pievienotās vērtības nodokļa likuma 135. punktu izmaksāto pievienotās vērtības nodokļa 14% kompensāciju kopsumma 2014. gadā bija 8 168 tūkst. EUR.

Lauksaimniecības produktu ražotājiem 2013./2014.saimnieciskajā gadā piešķirtais akcīzes nodokļa atbrīvojums dīzeļdegvielai bija 34,10 milj. EUR, ko izmantoja 17 640 lauksaimnieciskās produkcijas ražotāji.

Saskaņā ar likuma "Par uzņēmumu ienākuma nodokli" 18. pantu uzņēmumu ienākuma nodokļa atlaide nodokļa maksātājiem, kas veic lauksaimniecisko darbību, ir noteikta 14,23 EUR par katru lauksaimniecībā izmantojamās zemes hektāru.

Pēc Valsts ieņēmumu dienesta sniegtās informācijas 2014. gadā (informācija, kas bija pieejama uz 2015. gada 7. jūniju) uzņēmumu ienākuma nodokļa atlaide par lauksaimniecībā izmantojamās zemes hektāriem bija 1 338 tūkst. EUR, un tika piešķirta 580 nodokļu maksātājiem. Salīdzinoši 2013. gadā uzņēmumu ienākuma nodokļa atlaide par lauksaimniecībā izmantojamās zemes hektāriem bija 2 248 tūkst. EUR un tika piešķirta 695 nodokļa maksātājiem.

Saskaņā ar likuma „Par uzņēmumu ienākuma nodokli” 6. panta 4. daļas 2. punktu, nosakot apliekamo ienākumu, nodokļa maksātāja peļņu samazina par summām, kas saņemtas kā valsts atbalsts lauksaimniecībai vai Eiropas Savienības atbalsts lauksaimniecībai un lauku attīstībai. Pēc Valsts ieņēmumu dienesta sniegtās informācijas 2014. gadā (informācija, kas bija pieejama uz 2015. gada 7. jūniju), izmantojot šo nodokļu atvieglojumu, peļņa tika samazināta 2655 nodokļa maksātājiem, kuriem ar uzņēmumu ienākuma nodokli neapliekamā ienākuma – summas, kas saņemta kā valsts atbalsts lauksaimniecībai un Eiropas Savienības atbalsts lauksaimniecībai un lauku attīstībai, apmērs bija 107 298 tūkst. EUR. Salīdzinoši 2013. gadā 2362 nodokļa maksātāji peļņu samazināja par kopējo neapliekamā ienākuma (atbalsta) apmēru 95 202 tūkst. EUR.

Saskaņā ar CSDD sniegto informāciju 2014. gadā 2777 lauksaimniecības produkcijas ražotāji par 3245 kravas automobiļiem, 208 piekabēm un 403 puspiekabēm ir saņēmuši (saskaņā ar Transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa un uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa likuma 7. panta ceturto daļu) transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa atvieglojumu 267 tūkst. EUR apmērā. Kopumā 2014. gadā lauksaimniecības produkcijas ražotāji samaksāja transportlīdzekļu ekspluatācijas nodokli 199 tūkst. EUR apmērā.

Saskaņā ar CSDD sniegto informāciju 2014. gadā 2037 lauksaimniecības produkcijas ražotāji saņēma atbrīvojumu no uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa maksāšanas (saskaņā ar Transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa un uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa likuma 14. panta pirmās daļas 6. punktu) 26 398 tūkst. EUR apmērā. Savukārt 1124 lauksaimniecības produkcijas ražotāji 2014. gadā samaksāja uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokli 741 tūkst. EUR apmērā.

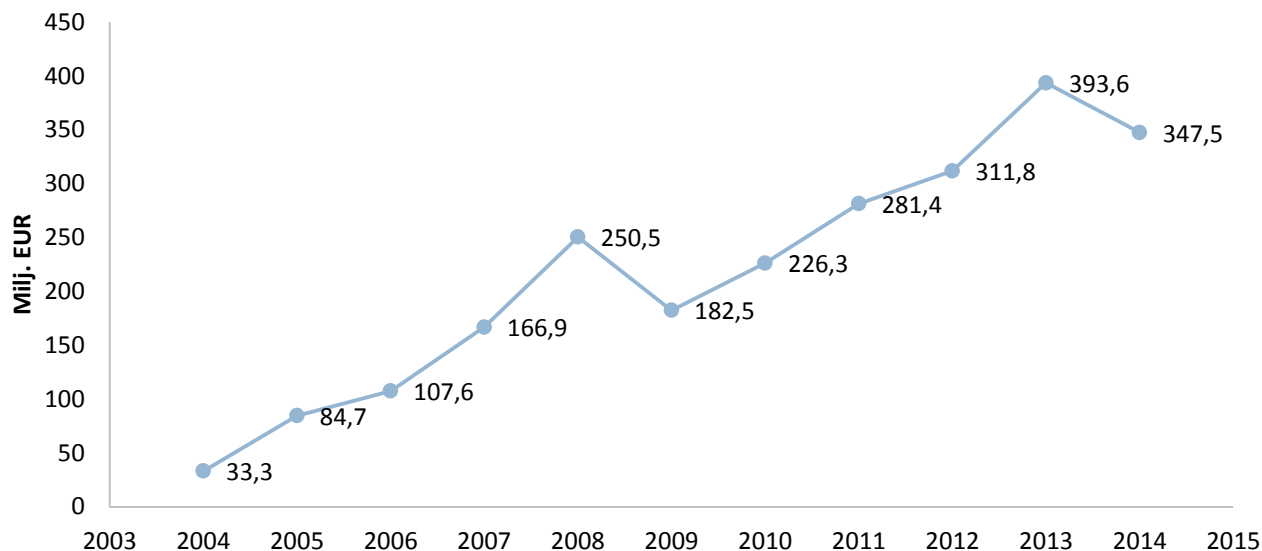
2014. gadā 48 lauksaimniecības produktu ražošanas un pārstrādes uzņēmumi bija izvēlējušies piemērot Pievienotās vērtības nodokļa likuma 137. pantā noteikto īpašo nodokļa maksāšanas un priekšnodokļa atskaitīšanas kārtību.

5.4. Kooperatīvu un nevalstisko organizāciju atbalsts

Kooperācijas veicināšana

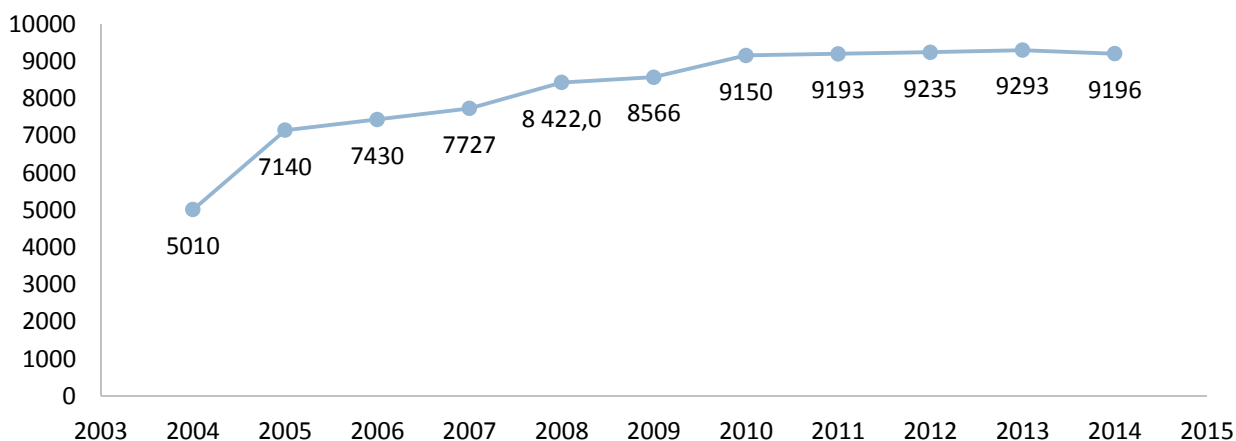
Lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvo sabiedrību galvenais uzdevums ir veicināt un meklēt jaunu noieta tirgu biedru saražotās lauksaimniecības produkcijas realizācijai, rūpēties par biedru konkurētspējas un labklājības palielināšanu. Pēdējos gados lauksaimnieki aktīvi iesaistās lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvo sabiedrību darbībā. Labvēlīgas valsts atbalsta politikas dēļ no 2000. gada Latvijā sāka veidoties konkurētspējīgas pakalpojumu kooperatīvās sabiedrības.

Pēdējo gadu laikā vērojama kooperatīvo sabiedrību attīstība. Taču 2014. gads lauksaimniecības nozarei bija smags, tās apgrozījumu un attīstības tendences ietekmēja Krievijas Federācijas noteiktais pārtikas embargo, kas visskarbāk skāra piena nozari (5.2.attēls). 2014. gadā lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvās sabiedrības apvienoja 9196 biedrus ar apgrozījumu 347,474 miljoni EUR.

5.2.attēls. Lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvo sabiedrību apgrozījums no 2004.-2014. gadam

Avots: Latvijas Lauksaimniecības kooperatīvu asociācija

5.3.attēls. Lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvo sabiedrību biedru skaits no 2004.-2014. gadam

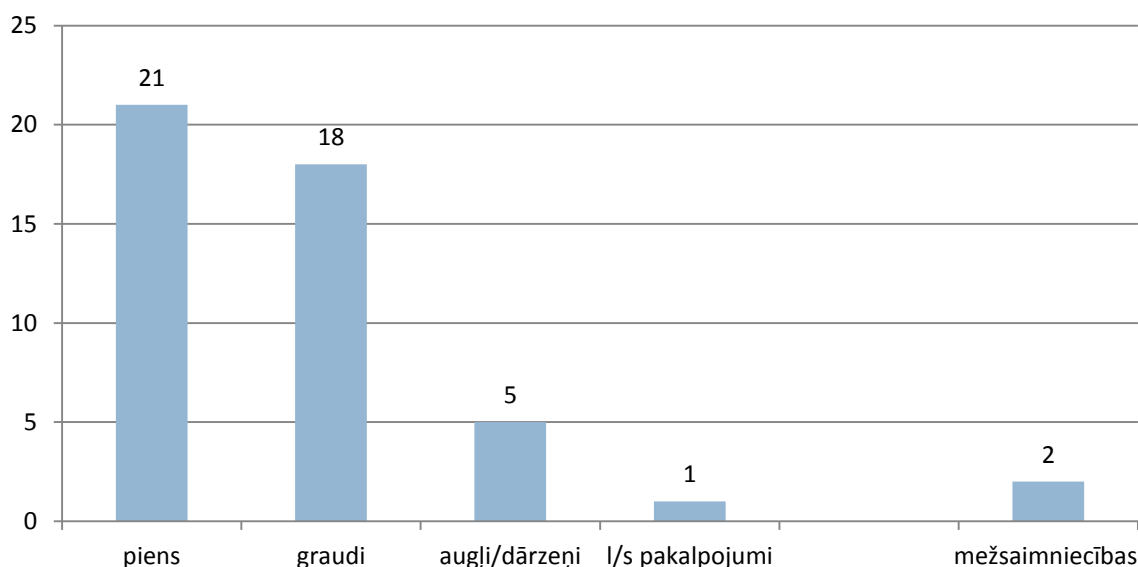
Avots: Latvijas Lauksaimniecības kooperatīvu asociācija

Ar 2013. gada 1.janvāri Kooperatīvo sabiedrību likums paredz dibināt un atzīt arī mežsaimniecības pakalpojumu kooperatīvās sabiedrības. Likuma izpratnē mežsaimniecības pakalpojumu kooperatīvā sabiedrība ir meža īpašnieku kooperatīvā sabiedrība, kura sniedz mežsaimniecības un mežsaimnieciskās produkcijas realizācijas pakalpojumus, bet nenodarbojas ar mežsaimnieciskās produkcijas ražošanu. 2013. gadā izveidojās pirmās mežsaimniecības pakalpojumu kooperatīvās sabiedrības, kuras apvienoja 89 biedrus ar neto apgrozījumu 502 385 EUR.

Pamatojoties uz Valsts pārvaldes likumā noteikto kārtību, Zemkopības ministrija atzīšanas veikšanu deleģē biedrībai "Latvijas Lauksaimniecības kooperatīvu asociācija".

Atbilstoši Ministru kabineta 2014. gada 30.septembra noteikumiem Nr.593 „Noteikumi par lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvo sabiedrību un mežsaimniecības pakalpojumu kooperatīvo sabiedrību atbilstības izvērtēšanu” 2015. gada atbilstības izvērtēšanā tika atzītas 45 lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvās sabiedrības un 2 mežsaimniecības pakalpojumu kooperatīvās sabiedrības. Biedrība „Latvijas Lauksaimniecības kooperatīvu asociācija” par 2014. gada saimniecisko gadu atbilstības statusu nepiešķīra 5 lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvajām sabiedrībām un 1 mežsaimniecības pakalpojumu kooperatīvajai sabiedrībai, no kurām 3 kooperatīvās sabiedrības ir iesniegušas pārsūdzību Zemkopības ministrijā. Kopā 2014. gadā atbilstības statusu ieguva 47 kooperatīvās sabiedrības.

2015. gada atbilstības izvērtēšanā atbilstības statuss ir piešķirts lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvajām sabiedrībām - piena, graudu, augļu un dārzeņu nozarēs, kā arī vienam tehnikas pakalpojumu kooperatīvam (5.4.attēls).

5.4.attēls. Lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvo sabiedrību skaits sadalījumā pa nozarēm atbilstoši 2015. gada atbilstības izvērtēšanas datiem par 2014. gada saimniecisko gadu

Avots: Latvijas Lauksaimniecības kooperatīvu asociācija

2014. gadā tika izsludināta viena iesniegumu pieņemšanas kāрта no 18.12.2014.-20.01.2015. uz atbalstu Lauku attīstības programmas 2007.–2013. gada pasākuma “Ražotāju grupas” ietvaros. 2014. gadā pretendenti iesniedza 2 projektus, no tiem 1 projekts 80 000 euro apmērā tika apstiprināts un 1 projekts noraidīts, jo pretendents neatbilda atbalsta saņemšanas nosacījumiem. 2014. gadā atbalstu saņēma 8 atbilstīgās lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvās sabiedrības 352 964 EUR apmērā.

Atbalsts nevalstiskajam sektoram

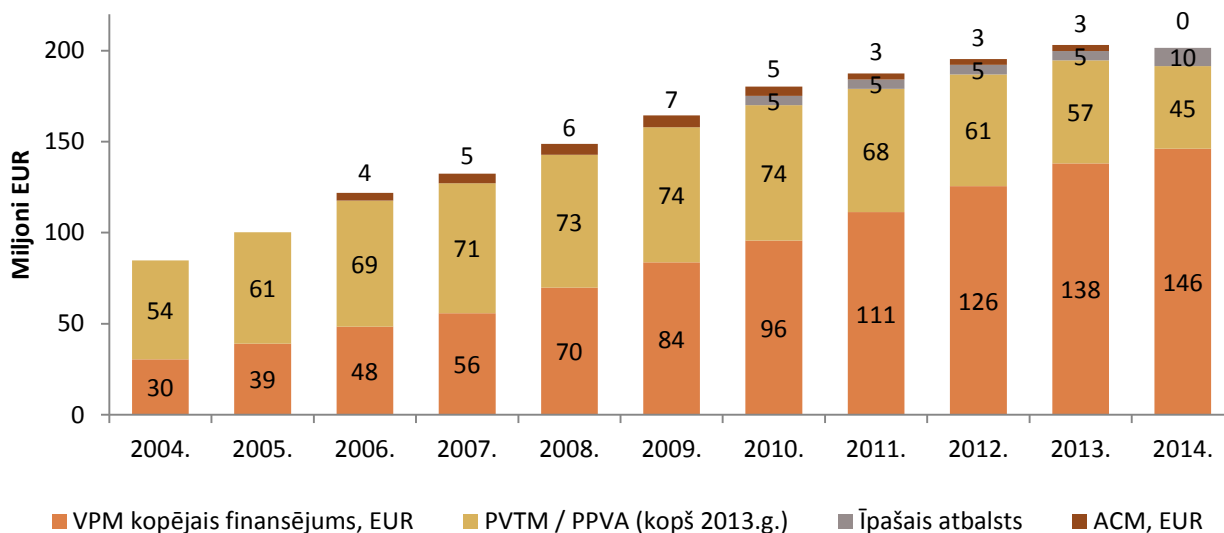
Pamatojoties uz Ministru Kabineta 2013. gada 17. decembra noteikumiem Nr.1524 „Noteikumi par valsts atbalstu lauksaimniecībai”, 2014. gadā atbalsta pasākuma „Atbalsts lauku un lauksaimnieku biedrību un nodibinājumu savstarpējās sadarbības veicināšanai un dalībai starptautiskajās organizācijās” ietvaros lauku un lauksaimnieku biedrības un nodibinājumi saņēma 422 992,62 EUR, lai nodrošinātu informācijas apripi starp valsts pārvaldes iestādēm un Eiropas Savienības institūcijām.

6.ES pasākumi lauksaimniecībai un lauku attīstībai

6.1.Tiešie maksājumi

Saskaņā ar Padomes 2009. gada 19. janvāra Regulu (EK) Nr.73/2009, ar ko paredz kopējus noteikumus tiešā atbalsta shēmām saskaņā ar kopējo lauksaimniecības politiku un izveido dažas atbalsta shēmas lauksaimniekiem, kā arī groza Regulas (EK) Nr.1290/2005, (EK) Nr.247/2006, (EK) Nr.378/2007 un atceļ Regulu (EK) Nr. 1782/2003, jaunajām dalībvalstīm bija iespēja līdz 2013. gada beigām piemērot vienkāršotu pārejas shēmu pirms vienotā maksājuma ieviešanas, tādēļ 10 jaunajās dalībvalstīs, tostarp Latvijā, vēl 2013. gadā tika īstenota vienotā platības maksājuma shēma (turpmāk - VPM). VPM shēma paredz, ka lauksaimnieki saņem vienādu maksājumu par lauksaimniecībā izmantoto zemes hektāru, kas atbilst noteiktiem nosacījumiem. Kaut arī, saskaņā ar minēto regulu, VPM pasākumiem bija jābeidzas 2013. gada 31. decembrī, tika nolemts, ka dalībvalstīs, kuras piemēro VPM shēmu, to drīkst turpināt piemērot, bet ne ilgāk kā līdz 2020. gada beigām.

Papildus, jaunajām dalībvalstīm, kuras piemēro VPM, ir iespēja veikt piemaksas papildu valsts tiešo maksājumu (turpmāk - PVTM) jeb kopš 2013. gada tā saucamā pārejas posma valsts atbalsta (turpmāk - PPVA) veidā no valsts budžeta. Līdz 2010. gadam PVTM atbalsta kopējās summas ik gadu palielinājās, kā redzams 6.1.attēlā, taču, ņemot vērā ES tiešo maksājumu finansējuma pieaugumu, attiecīgi veiktās piemaksas (PVTM un PPVA veidā) no valsts budžeta samazinās.

6.1.attēls. Tiešo maksājumu finansējuma līmenis no 2004. līdz 2014. gadam, milj. EUR

Avots: ZM

Latvijā ES tiešie maksājumi un PPVA 2014. gadā tika īstenoti saskaņā ar sekojošiem normatīviem aktiem:

- Ministru kabineta 2013. gada 12. marta noteikumi Nr.139 "Kārtība, kādā tiek piešķirts valsts un Eiropas Savienības atbalsts lauksaimniecībai tiešā atbalsta shēmu ietvaros" (turpmāk – MK noteikumi Nr.139).
- Ministru kabineta 2009. gada 17. jūnija noteikumi Nr.573 "Kārtība, kādā administrē Eiropas Lauksaimniecības garantiju fondu, Eiropas Lauksaimniecības fondu lauku attīstībai un Eiropas

Zivsaimniecības fondu, kā arī valsts un Eiropas Savienības atbalstu lauksaimniecībai, lauku un zivsaimniecības attīstībai”.

- Padomes 2009. gada 19. janvāra Regula (EK) Nr.73/2009, ar ko paredz kopējus noteikumus tiešā atbalsta shēmām saskaņā ar kopējo lauksaimniecības politiku un izveido dažas atbalsta shēmas lauksaimniekiem, kā arī groza Regulas (EK) Nr.1290/2005, (EK) Nr.247/2006, (EK) Nr.378/2007 un atceļ Regulu (EK) Nr. 1782/2003.
- Komisijas 2009. gada 29. oktobra Regula (EK) Nr. 1120/2009, ar ko nosaka sīki izstrādātus noteikumus par to, kā īstenot vienotā maksājuma shēmu, kura paredzēta III sadaļā Padomes Regulā (EK) Nr. 73/2009, ar ko paredz kopējus noteikumus tiešā atbalsta shēmām saskaņā ar kopējo lauksaimniecības politiku un izveido dažas atbalsta shēmas lauksaimniekiem.
- Komisijas 2009. gada 29. oktobra Regula (EK) Nr. 1121/2009, ar ko nosaka sīki izstrādātus noteikumus Padomes Regulas (EK) Nr. 73/2009 IV un V sadaļā paredzēto noteikumu piemērošanai atbalsta shēmām lauksaimniekiem.
- Komisijas 2009. gada 30. novembra Regula (EK) Nr. 1122/2009, ar ko paredz sīki izstrādātus noteikumus, lai īstenotu Padomes Regulu (EK) Nr. 73/2009 attiecībā uz savstarpēju atbilstību, modulāciju un integrēto administrēšanas un kontroles sistēmu saskaņā ar minētajā regulā paredzētajām tiešā atbalsta shēmām lauksaimniekiem, kā arī lai īstenotu Padomes Regulu (EK) Nr. 1234/2007 attiecībā uz savstarpēju atbilstību saskaņā ar vīna nozarē paredzēto atbalsta shēmu.

ES tiešo maksājumu shēmas

2014. gadā Latvijā tika īstenotas šādas ES tiešo maksājumu atbalsta shēmas:

- vienotais platību maksājums;
- īpašais atbalsts par pienu;
- īpašais atbalsts cietes kartupeļu kvalitātes uzlabošanai;
- īpašais atbalsts lopbarības augu sēklas un sēklas kartupeļu kvalitātes uzlabošanai
- īpašais atbalsts par liellopiem.

Vienotais platības maksājums

Vienoto platības maksājumu varēja saņemt par lauksaimniecībā izmantojamo zemi (turpmāk – LIZ), kura atbilda sekojošiem kritērijiem:

- ✓ tajā nebija krūmu vai invazīvo latvāņu ģints augu sugas;
- ✓ tajā uz 1 ha nav vairāk par 50 atsevišķi augošiem kokiem, kā arī nav koku vai krūmu puduru, kas aizņem vairāk nekā 0,01 ha;
- ✓ tajā nav vilkvāļītes vai tā nav mitrzeme, kura laikā no 15. maija līdz 15. septembrim ir klāta ar ūdeni ilgāk nekā 4 nedēļas pēc kārtas un kura nav piemērota kultūraugu audzēšanai, lopbarības ieguvei, zāles pļaušanai un lopu ganišanai;
- ✓ tā bija lauksaimnieka īpašumā vai valdījumā (lietošanā) kārtējā gada 15.jūnijā;
- ✓ tā atbilda laba lauksaimniecības un vides stāvokļa nosacījumiem (turpmāk – LLVN).

Lauksaimnieks varēja saņemt VPM, ja apsaimniekoja un pieteica atbalstam vismaz 1 hektāru LIZ, turklāt katra lauka (vienlaidus zemes gabals, kurā viens lauksaimnieks audzē vienu kultūru) platībai bija jābūt vismaz 0,3 hektāriem.

VPM varēja saņemt arī par LIZ, kurā stāda un audzē šādas viena vecuma īscirtmeta atvasāju sugas – apsi (*Populus spp.*), kārklu (*Salix spp.*) vai baltalksni (*Alnus incana*) ar piecu gadu maksimālo cirtes aprites laiku, un kurā saskaņā ar meliorācijas kadastra datiem uz 2011. gada 1. janvāri nav reģistrētas meliorācijas sistēmas. Lai pieteiktos VPM par šīm platībām, lauksaimniekam kopā ar Platībmaksājumu iesniegumu Lauku atbalsta dienesta reģionālajā lauksaimniecības pārvaldē jāiesniedz īscirtmeta atvasāju sugu stādu izcelsmes apliecinājuma kopija.

Sākot ar 2011. gadu, VPM varēja saņemt arī par kaņepju platībām, ja:

- ✓ kaņepju audzēšanā izmanto sertificētas kaņepju sēklas;
- ✓ piedalās kaņepju tetrahidrokanabinola (THC) monitoringā;
- ✓ audzē kaņepju šķirnes, kurās THC saturs nepārsniedz 0,2%.

2013. gadā Latvijai piešķirtais apstiprinātais VPM finansējums bija 138 milj. EUR, bet 2014. gadā VPM finanšu aploksne bija 146 milj. EUR. Salīdzinot ar 2013. gadu, VPM finanšu aploksne pieaugusi par 7%.

2014. gadā VPM deklarētās un Lauku atbalsta dienestā par maksājumam atbilstošām apstiprinātās platības pārsniedza references platību (1,47 milj. ha), kas noteikta, Latvijai iestājoties ES. VPM faktiski izmaksātā atbalsta likme bija 99 EUR par hektāru, kura salīdzinājumā ar 2013. gadu palielinājusies par 15%.

6.1.tabula

VPM izlietojums 2013. un 2014. gadā

Gads	Likme, EUR/ha	Apmaksātā VPM platība, ha	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2013.	86.16	1 598 839	61 883	138 041 000	134 903 368
2014.	99.06	1 629 491	60 520	146 121 000	142 730 112

Avots: LAD

Īpašais atbalsts par pienu

Lai nodrošinātu pāreju un pakāpenisku pielāgošanos jauniem tirgus nosacījumiem un darbībai piena nozarē pēc piena ražošanas kvotu atcelšanas, no 2010. gada lauksaimniekiem ir pieejams **Īpašais atbalsts par pienu**.

Īpašajam atbalstam par pienu paredzētā ikgadējā atbalsta aploksne 2014. gadā bija 6,976 milj. EUR.

Īpašo atbalstu par pienu 2014. gadā varēja saņemt piena ražotājs par iepriekšējā kvotas gadā (laikposmā no 2013. gada 1. aprīlim līdz 2014. gada 31. martam) pieejamās kvotas ietvaros realizētajām piena tonnām, ja:

- 1) laika posmā no 2013. gada 1. aprīļa līdz 2014. gada 31. martam tam pieejamā piena kvota bijusi 30 vai vairāk tonnu un tas bija realizējis vismaz 30 tonnas piena;
- 2) tas līdz 2014. gada 15. maijam iesniedza LAD reģionālajā lauksaimniecības pārvaldē Platību maksājumu iesniegumu.

6.2.tabula

Īpašā atbalsta par pienu izlietojums 2013. un 2014. gadā

Rādītāji	Gads	Likme, EUR/t	Apmaksātās tonnas	Saņēmēju skaits	Izmaksātā summa, EUR
Piešķirtās kvotas, kas ir vismaz 30 t, ietvaros realizētas 30 – 79 t piena	2013.	7,96	99 407	2 068	774 540
	2014.	12	98 672	2 012	1 119 023
Piešķirtās kvotas, kas ir vismaz 80 t, ietvaros realizētas vismaz 80 t piena	2013.	7,16	534 823	1 536	3 736 198
	2014.	10.80	564 896	1 549	5 762 614

Avots: LAD

Īpašā atbalsta likmēm tika piemēroti samazinājuma koeficienti.

Īpašais atbalsts cietes kartupeļu kvalitātes uzlabošanai

Lai nodrošinātu atbalstu cietes kartupeļu kvalitātes uzlabošanai, lauksaimniekiem, kuri piedalās Nacionālajā pārtikas kvalitātes shēmā (NPKS) un izpilda prasības attiecībā uz cietes kartupeļu ražošanu saskaņā ar integrētajām audzēšanas metodēm, kopš 2012. gada ir pieejams jauns atbalsta veids – īpašais atbalsts cietes kartupeļu kvalitātes uzlabošanai.

Īpašajam atbalstam cietes kartupeļu kvalitātes uzlabošanai paredzētā ikgadējā atbalsta aploksne 2014. gadā bija 200 tūkst. EUR.

Īpašo atbalstu cietes kartupeļu kvalitātes uzlabošanai varēja saņemt cietes kartupeļu audzētājs:

- ✓ par kartupeļu cietes tonnu, kas iegūta no kartupeļu cietes ražotājam piegādātajiem kartupeļiem, kuri tika audzēti un to kvalitāte atbilda NPKS prasībām, nodrošinot vismaz 15% lielu cietes saturu kartupeļos;
- ✓ ja tika noslēgts kartupeļu audzēšanas līgums ar cietes ražotāju par noteikta kartupeļu daudzuma piegādi;
- ✓ ja līdz 2014. gada 15. jūlijam LAD reģionālajā lauksaimniecības pārvaldē tika iesniegts iesniegums īpašajam atbalstam cietes kartupeļu kvalitātes uzlabošanai.

6.3.tabula

Īpašā atbalsta cietes kartupeļu kvalitātes uzlabošanai izlietojums 2013. un 2014. gadā

Gads	Likme, EUR/t	Apmaksātās vienības, tonnas	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2013.	79	1 499	22	200 000	119 138
2014.	81.50	2 259	23	200 000	181 561

Avots: LAD

Īpašais atbalsts lopbarības augu sēklu un sēklas kartupeļu kvalitātes uzlabošanai

Lai sniegtu atbalstu lopbarības augu sēklu un sēklas kartupeļu kvalitātes uzlabošanai un veicinātu sertificētu lopbarības augu sēklu un sēklas kartupeļu ražošanu un tirdzniecību, kopš 2012. gada ir pieejams jauns atbalsta veids - īpašais atbalsts lopbarības augu sēklu un sēklas kartupeļu kvalitātes uzlabošanai.

Īpašajam atbalstam lopbarības augu sēklu un sēklas kartupeļu kvalitātes uzlabošanai paredzētā atbalsta aploksne 2013. gadā bija 300 tūkst. EUR, savukārt 2014. gadā - 382 tūkst. EUR.

Īpašo atbalstu lopbarības augu sēklu un sēklas kartupeļu kvalitātes uzlabošanai varēja saņemt par pirmsbāzes, bāzes un sertificēto sēklu daudzumu, kas tika ievāktas Latvijas teritorijā 2014. gada laikā un sertificētas līdz 2015. gada 30. aprīlim, un ja lauksaimnieks izpildīja sertifikācijas nosacījumus un sēklu tirdzniecības noteikumus attiecībā uz lopbarības augu sēklām un attiecībā uz sēklas kartupeļiem.

Atbalsta likmes apjoms dažādām sēklu sugām bija atšķirīgs, tas parādīts 6.4.tabulā.

6.4.tabula

Sēklas kartupeļu un lopbarības augu sēklu sugas un to maksājuma likmes, EUR/tonna

Nr. p.k.	Kultūraugu sugas	Atbalsta likme, EUR/tonna
1.	Lopbarības augi	
1.1.	Pļavas timotiņš (<i>Phleum pratense L.</i>)	279
1.2.	Pļavas auzene (<i>Festuca pratensis Huds.</i>)	281
1.3.	Hibrīdā airene (<i>Lolium x boucheanum Kunth</i>)	205
1.4.	Daudzziedu viengadīgā airene (<i>Lolium multiflorum Lam.</i>)	124
1.5.	Sarkanā auzene (<i>Festuca rubra L.</i>)	279
1.6.	Ganību airene (<i>Lolium perenne L.</i>)	211
1.7.	Niedru auzene (<i>Festuca arundinacea Scherb.</i>)	213
1.8.	Pļavas skarene (<i>Poa pratensis L.</i>)	630
1.9.	Kamolzāle (<i>Dactylis glomerata L.</i>)	302
1.10.	Sarkanais āboliņš (<i>Trifolium pratense L.</i>)	694
1.11.	Baltais āboliņš (<i>Trifolium repens L.</i>)	1298
1.12.	Austrumu galega (<i>Galega orientalis Lam.</i>)	630
1.13.	Lucerna (<i>Medicago spp.</i>)	742
1.14.	Bastarda āboliņš (<i>Trifolium hybridum L.</i>)	1298
1.15.	Sējas zirņi (<i>Pisum sativum L.</i>)	46
1.16.	Vīķi (<i>Vicia spp.</i>)	113
1.17.	Lauka pupas (<i>Vicia faba L.</i>)	35
2.	Sēklas kartupeļi (<i>Solanum tuberosum L.</i>)	

2.1.	Kartupeļi – PB un B kategorija	76
2.2.	Kartupeļi – C kategorija	34

6.5.tabula

Īpašā atbalsta lopbarības augu sēklu un sēklas kartupeļu kvalitātes uzlabošanai izlietojums 2013.-2014. gadā

Gads	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2013.	54	300 000	291 771
2014.	64	300 000	296 668

Avots: LAD

Īpašais atbalsts par liellopiem

Lai saglabātu liellopu gaļas ražošanu un stimulētu liellopu nobarošanu un gaļas ieguvu Latvijā, šajā gadā tika ieviests īpašais atbalsts par liellopiem. Šim atbalstam paredzētā atbalsta aploksne 2014. gadā bija 2,599 milj. EUR.

Īpašo atbalstu par liellopiem 2014. gadā varēja saņemt:

- ✓ par teli – sīviešu kārtas liellopu, kas vēl nav atnesies, pieder gaļas šķirnei vai iegūts krustojumā ar gaļas šķirnes dzīvnieku, par bulli – nekastrētu vīriešu kārtas liellopu, un par vērsi – kastrētu vīriešu kārtas liellopu;
- ✓ ja tie atbalsta saņēmēja ganāmpulkā bija atradušies vismaz 6 mēnešus laikposmā no dzimšanas līdz 2014. gada 31. decembrim
- ✓ ja tie 2014. gadā sasnieguši 16 mēnešu vecumu

6.6.tabula

Īpašā atbalsta par liellopiem izlietojums 2014. gadā

Rādītājs	Gads	Likme, EUR/t	Apmaksātās vienības	Saņēmēju skaits	Izmaksātā summa, EUR
Piešķirtās kvotas, kas ir vismaz 30 t, ietvaros realizētas 30 – 79 t piena	2014.	121.94	20 938	4 341	2 498 675,83

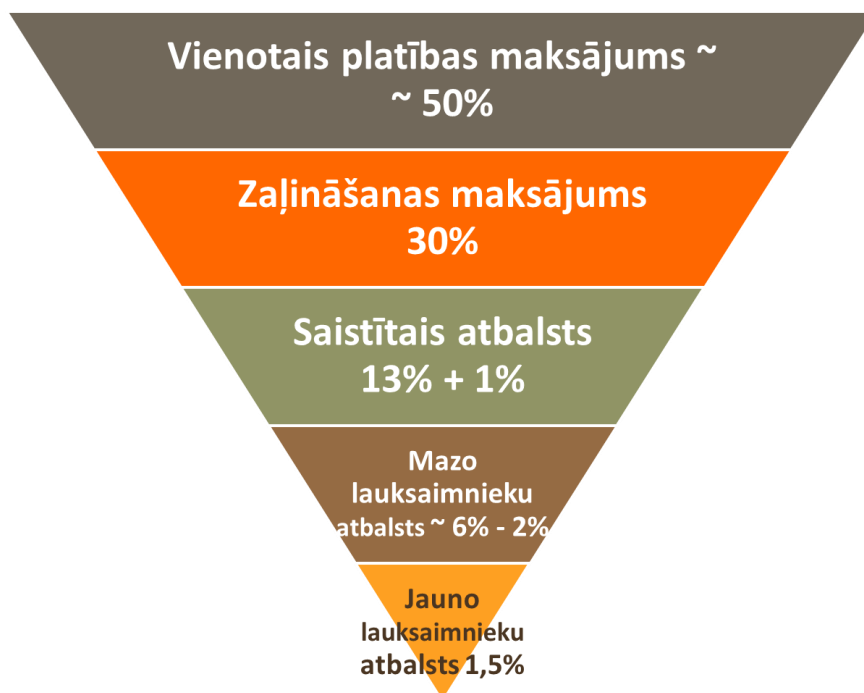
Avots: LAD

Izmaiņas ES tiešo maksājumu shēmās 2015. gadā

2013. gadā tika panākta vienošanās par kopējās lauksaimniecības politikas un tajā skaitā tiešo maksājumu reformu periodam no 2014. līdz 2020. gadam. Tā kā reformētā tiešo maksājumu sistēma ietver vairākus jaunus maksājumus, tādus kā zaļināšanas maksājumu, mazo lauksaimnieku atbalsta shēmu, gados jaunu lauksaimnieku atbalsta maksājumu un ar ražošanu saistītu atbalstu, tad bija nepieciešams sagatavošanās laiks un jaunā sistēmā ir īstenota ar 2015. gadu. Līdz ar to Latvijā no 2015. gada tiešie maksājumu tiek īstenoti sekojoši:

- tiek turpināta VPM shēmas īstenošana līdz 2020. gadam, kas ir vienkāršota shēma un paredz vienādu atbalstu par lauksaimniecības zemes hektāru ikvienam lauksaimniekam, kas to uztur kultūraugu audzēšanai un ganīšanai piemērotā stāvoklī;
- gandrīz trešā daļa no tiešo maksājumu finansējuma tiek izmantota zaļināšanas maksājumam. Zaļināšanas maksājums paredzēts par trīs videi un klimatam labvēlīgu lauksaimniecības prakšu īstenošanu. Zaļināšanas maksājumu automātiski saņems lielākā daļa lauksaimnieku, ap 88% no kopējā tiešo maksājumu saņēmēju skaita ir tādi, uz kuriem neattieksies ne dažādošanas prasība, ne ekoloģiskā nozīmes platību izveides prasība. Daļai lauksaimnieku jaunā kārtība prasīs ieviest izmaiņas saimniekošanā, lai tā būtu videi draudzīgāka.
- lai saglabātu ražošanu, tiks ieviests brīvprātīgais saistītais atbalsts par slaucamām govīm, liellopiem, aitu un kazu mātēm, proteīnaugiem, cietes kartupeļiem, sertificētiem sēklas kartupeļiem, sertificētu stiebrzāļu un lopbarības augu sēklu, sertificētu labības sēklu, augļiem un dārzeņiem, miežiem un vasaras rapsi;

- lai atvieglotu maksājuma saņemšanu un samazinātu kontroles un maksājumu samazinājumu riskus, īpaša atbalsta shēma tiek ieviesta mazajiem lauksaimniekiem;
- lai veicinātu gados jaunu lauksaimnieku iesaisti lauksaimniecībā, ir paredzēts maksājums gados jaunajiem lauksaimniekiem.

6.2.attēls. Tiešo maksājumu struktūra un finansējuma sadalījums, sākot ar 2015. gadu
Avots: ZM

Pārejas posma valsts atbalsts

Latvijā 2014. gadā tika īstenoti deviņi PPVA atbalsta veidi, tai skaitā divi PPVA atbalsta veidi bija saistīti ar ražošanu, kas nozīmē, ka atbalsts tika piešķirts par pārskata gadā ražošanā izmantotām, ražotām vai realizētām lauksaimniecības produktu vienībām. Savukārt septiņi no PPVA atbalsta veidiem bija no ražošanas atdalīti atbalsta veidi.

2014. gadā Latvijā tika īstenoti šādi PPVA atbalsta veidi:

- 1) ar ražošanu saistīti PPVA atbalsta veidi:
 - par zīdītājgovīm;
 - par aitu mātēm;
- 2) no ražošanas atdalītie papildu valsts tiešie maksājumi:
 - par laukaugu platībām;
 - par platībām;
 - par kartupeļu cieti;
 - par liellopiem;
 - par nokautiem vai eksportētiem liellopiem;
 - par pienu;
 - īpašos gadījumos jaunajiem lauksaimniekiem.

6.7.tabula

PPVA piešķirtais un izmantotais finansējums 2013.-2014. gadā

PPVA /atdalītie PPVA	Gads	Atbalsta likme, EUR/vien.	Piešķirtais finansējums, milj.EUR	Izmantotais finansējums, milj.EUR	Izmantotā atbalsta īpatsvars,%	Apmaksāto iesniegumu skaits	Apmaksāto vienību skaits
Atdalītais PPVA par laukaugiem	2013.	28	17,47	16,86	97	21 708	597 714 ha
	2014.	23	13,97	13,41	96	20 861	589 153 ha

Atdalītais PPVA par nokautiem vai eksportētiem liellopiem	2013.	64	3,98	3,94	99	13 279	62 109 dzīvn.
	2014.	51	3.18	3.15	99	12 914	61 491 dzīvn.
PPVA par zīdītājgovīm	2013.	101	3,51	3,50	100	2 776	34 534 dzīvn.
	2014.	71	2.81	2.8	100	2 859	39 527 dzīvn.
PPVA par aitu mātēm	2013.	9	0,258	0,257	100	646	28 854 dzīvn.
	2014.	6	0.206	0.205	100	690	32 195 dzīvn.
Atdalītais PPVA par kartupeļu cieti	2013.	181	0,383	0,379	99	55	2 093 tonnas
	2014.	145	0.306	0.304	99	55	2 093 tonnas
Atdalītais PPVA par platībām	2013.	19	9,98	9,55	96	22 256	509 975 ha
	2014.	15	7.99	7.59	95	21 349	502 146 ha
Atdalītais PPVA par liellopiem	2013.	51	5,97	5,91	99	18 776	116 617 dzīvn.
	2014.	41	4.77	4.72	99	18 239	115 546 dzīvn.
Atdalītais PPVA par pienu	2013.	25	15,09	13,96	93	15 729	566 515 t
	2014.	20	12.07	11.04	91	15 140	559 689 t
Atdalītais PPVA īpašos gadījumos jauniekiem	2013.	29	-	0,106	-	54	5 563 ha
	2014.	19	-	0.077	-	52	4 317 ha
Kopā:	2013.	-	57	54	96%	-	-
	2014.	-	45	43	96%	-	-

Avots: LAD

2014. gadā vislielākais izmantotais finansējums no piešķirtā finanšu apjoma ir PPVA par aitu mātēm un PPVA par zīdītājgovīm 100% apmērā. Savukārt visvairāk saņemto iesniegumu bija atdalītajam PPVA par platībām – 21 349 un atdalītajam PPVA par laukaugiem – 20 861 iesniegumi.

PPVA par zīdītājgovīm

PPVA par zīdītājgovīm 2014. gadā lauksaimnieks saņēma par:

- 1) gaļas šķirnes zīdītājgovi vai zīdītājgovi, kas iegūta krustojumā ar gaļas šķirnes dzīvnieku;
- 2) Latvijas brūnajām, Latvijas zilajām, Šveices, Norvēģu sarkanajām, Tiroles pelēkajām u.c. šķirnes zīdītājgovīm, kas nav minētas Eiropas Komisijas Regulas Nr.1121/2009 4.pielikumā un kuras neslauc, bet izmanto teļu zīdīšanai;
- 3) par telīti no astoņu mēnešu vecuma, kas nav atnesusies.

Lauksaimnieks maksājumu 2014. gadā saņēma, ja ievēroja šādus nosacījumus:

- 1) dzīvniekiem bija jābūt savlaicīgi reģistrētiem LDC, un lauksaimniekam bija regulāri jāsniedz informācija par visām izmaiņām ganāmpulkā saskaņā ar Latvijas Republikas normatīvajos aktos par dzīvnieku, ganāmpulku un novietņu reģistrēšanas noteikto kārtību;
- 2) pirms iesnieguma iesniegšanas deklarēja govīs un telītes valsts LDC kā zīdītāgovīs vai potenciālās zīdītāgovīs (deklarējot telītes);
- 3) lauksaimnieks no 2014. gada 15. maija līdz 15. novembrim iesniedza LAD RLP iesniegumu;
- 4) Iesniegumā norādītais zīdītājgovju skaits nebija mazāks par 60% no kopējā maksājumam pieteikto dzīvnieku skaita attiecīgajā gadā, un maksājumam pieteikto telīšu skaits nepārsniedza 40% no kopējā maksājumam pieteikto dzīvnieku skaita;
- 5) lauksaimniekam 2014. gada atbalsta pieteikumā minētais dzīvnieku skaits un to proporcija bija jāslāpā ganāmpulkā vismaz sešus mēnešus pēc iesnieguma iesniegšanas dienas.

Maksimālais finanšu apmērs papildu valsts tiešajam maksājumam par zīdītājgovīm 2014. gadā un maksimālā atbalsta likme norādīta 6.7.tabulā.

PPVA par aitu mātēm

Maksājumu 2014. gadā saņēma lauksaimnieks, kura ganāmpulkā 2014. gada 1. jūlijā bija ne mazāk par desmit aitu mātēm, kuras saskaņā ar LDC datiem bija vienu reizi atnesušās vai vecākas par gadu.

Lauksaimnieks saņēma atbalstu, ja dzīvnieki bija savlaicīgi reģistrēti LDC un lauksaimnieks regulāri bija sniedzis informāciju par visām izmaiņām ganāmpulkā saskaņā ar Latvijas Republikas normatīvajos aktos par dzīvnieku, ganāmpulku un novietņu reģistrēšanu noteikto kārtību. Turklāt

lauksaimniekam atbalsta iesniegumā minētās aitu mātes bija jāsauglabā ganāmpulkā vismaz līdz 2014. gada 23. oktobrim (100 dienas pēc iesnieguma iesniegšanas beigu termiņa – 15. jūlija).

Maksimālais finanšu apmērs PPVA par aitu mātēm 2014. gadā un maksimālā atbalsta likme norādīta 6.7.tabulā.

Atdalītais PPVA par kartupeļu cieti.

Atdalīto PPVA par kartupeļu cietes tonnu 2014. gadā varēja saņemt cietes kartupeļu audzētāji, kuri:

- 1) 2011. gadā ir bijuši PPVA par kartupeļu cieti saņēmēji;
- 2) atbilst VPM saņemšanas nosacījumiem;
- 3) līdz 2014. gada 15. maijam LAD RLP iesniedza *Platību maksājumu iesniegumu*.

Atdalītā PPVA likme 2014. gadam un kopējais lauksaimniekiem pieejamais finanšu apjoms norādīts 6.7.tabulā.

Atdalītais PPVA par laukaugu platībām

Atdalītais PPVA par platībām pieejams lauksaimniekiem, kuri:

- 1) atbilst VPM saņemšanas nosacījumiem;
- 2) līdz 2014. gada 15. maijam LAD RLP iesniedza Platību maksājumu iesniegumu.
- 3) 2009. gadā ir bijuši PPVA par laukaugu platībām saņēmēji.

Atdalītais PPVA par laukaugu platībām lauksaimniekiem bija pieejams par references platību jeb tās daļu, kura attiecīgajā gadā ir saglabāta atbilstoša VPM saņemšanas nosacījumiem.

References platība ir hektāru skaits, kas 2009. gadā apstiprināts kā atbilstošs PPVA par laukaugu platībām.

Kopējais finanšu apjoms un likme atdalītajam PPVA par laukaugu platībām norādīta 6.7.tabulā.

Atdalītais PPVA par platībām

Atdalīto PPVA par platībām par 2014. gadu varēja saņemt lauksaimnieki, kuri

- 1) atbilst VPM saņemšanas nosacījumiem;
- 2) 2006. gadā bija papildu valsts tiešā maksājuma par laukaugu platībām vai papildu valsts tiešā maksājuma par kartupeļu cieti saņēmēji.
- 3) līdz 2014. gada 15. maijam LAD RLP iesniedza Platību maksājumu iesniegumu

Atdalīto PPVA par platībām lauksaimnieki varēja saņemt par references platību jeb tās daļu, kura 2014. gadā bija saglabāta atbilstoša VPM saņemšanas nosacījumiem. Par references platību tika uzskatīts hektāru skaits, kas 2006. gadā bija apstiprināts kā atbilstošs PPVA par laukaugu platībām, un hektāru skaits, kas 2006. gadā bija noteikts kartupeļu audzēšanas līgumā ar cietes ražotāju.

Kopējais finanšu apjoms un likme atdalītajam PPVA par platībām 2014. gadā norādīta 6.7.tabulā.

Atdalītais PPVA par pienu

Atdalīto PPVA par pienu 2014. gadā saņēma lauksaimnieki, kuri:

- 1) ievēroja VPM saņemšanas nosacījumus;
- 2) līdz 2014. gada 15. maijam iesniedza LAD RLP *Platību maksājumu iesniegumu*.

2014. gadā atdalīto PPVA par pienu saņēma lauksaimnieki par 2006./2007. kvotas gadā kvotas ietvaros realizēto pienu, kā arī jaunie piena ražotāji par 2006./2007. kvotas gadā darījumu rezultātā iegūtās kvotas ietvaros realizēto pienu un par piešķirtajām piena tonnām no restrukturizācijas rezerves.

Kopējais finanšu apjoms un likme atdalītajam PPVA par pienu 2014. gadā norādīta 6.7.tabulā.

Atdalītais PPVA par liellopiem

Atdalītais PPVA par liellopiem Latvijā tika ieviests no 2011. gada, un šī shēma aizstāja atdalīto PPVA par nokautiem vai eksportētiem liellopiem ar mērķi stimulēt lopu turēšanu Latvijā, jo, izvērtējot situāciju gaļas nozarē, tika secināts, ka laika posmā no 2005. līdz 2009. gadam aptuveni 30% no teļiem vecumā līdz 12 mēnešiem tiek izvesti no Latvijas.

Atdalīto PPVA par liellopiem var saņemt par reģistrētām un 2010. gada 31. decembrī ganāmpulkā esošām vismaz 8 mēnešus vecām telēm, bulļiem un vēršiem, kas atradās ganāmpulkā 6 mēnešus (no 2010. gada 1. jūlija līdz 2010. gada 31. decembrim).

Kopējais finanšu apjoms atdalītajam PPVA par liellopiem 2014. gadā un atbalsta likme norādīta 6.7.tabulā.

Atdalītais PPVA par nokautiem vai eksportētiem liellopiem

Atdalītais PPVA par nokautiem vai eksportētiem liellopiem Latvijā tika ieviests 2013. gadā, un šī shēma aizstāja PPVA par nokautiem vai eksportētiem liellopiem.

Atdalīto PPVA par nokautiem vai eksportētiem liellopiem 2014. gadā saņēma lauksaimnieki, kuri:

- 1) 2011. gadā ir bijuši PVTM par nokautiem vai eksportētiem liellopiem saņēmēji;
- 2) līdz 2014. gada 15. maijam iesniedza LAD RLP *Platību maksājumu iesniegumu*.

Kopējais finanšu apjoms un atbalsta likme atdalītajam PPVA par nokautiem vai eksportētiem liellopiem 2014. gadā norādīta 6.7.tabulā.

Atdalītais PPVA īpašos gadījumos jaunajiem lauksaimniekiem

2014. gadā šis maksājums bija pieejams lauksaimniekiem, kuri laika posmā no 2006. gada 15. maija līdz 2008. gada 1. martam bija reģistrējušies Komercreģistrā un veica lauksaimniecisko darbību.

Lai saņemtu minēto atbalstu, lauksaimniekiem līdz 2014. gada 15. maijam bija jāpiesakās VPM, iesniedzot LAD RLP *Platību maksājumu iesniegumu*.

Atdalīto PPVA īpašos gadījumos jaunajiem lauksaimniekiem lauksaimnieki varēja saņemt par references platību jeb tās daļu, kura 2014. gadā bija saglabāta atbilstoša VPM saņemšanas nosacījumiem.

Tā kā šim maksājumam nav fiksēta kopējā finanšu aploksne, tas tika finansēts no kopējās pieejamās PPVA neizmantotās summas, t.i. no neizmantotajām finanšu aploksnēm 2014. gadā.

Kopējais finanšu apjoms 2014. gadā un atbalsta likme atdalītajam PPVA īpašos gadījumos jaunajiem lauksaimniekiem norādīta 6.7.tabulā.

6.2.Savstarpējā atbilstība

Savstarpējā atbilstība nodrošina saikni starp atbalsta maksājumu saņemšanu un atbilstību normatīvajos aktos noteiktiem nosacījumiem. Savstarpējās atbilstības mērķis ir veicināt lauksaimnieku motivāciju ievērot šo prasību izpildi sabiedrības interesēs, pretī saņemot tiešos maksājumus. Pēc būtības – savstarpējā atbilstība ir dažādu normu kopums, kas lauksaimniekam jāievēro, lai saņemtu atbalsta maksājumus.

Savstarpējā atbilstība **ietver**:

- ✓ laba lauksaimniecības un vides stāvokļa nosacījumus (spēkā no 2004. gada);
- ✓ pastāvīgo pļavu un ganību saglabāšanas nosacījumu (spēkā no 2005. gada);
- ✓ obligātās prasības pārvaldībai attiecībā uz:
 - vides aizsardzību (spēkā no 2009. gada),
 - dzīvnieku identifikāciju un reģistrāciju (spēkā no 2009. gada),

- pārtikas un barības nekaitīgumu (spēkā no 2011. gada),
- dzīvnieku, augu un sabiedrības veselību (spēkā no 2011. gada),
- dzīvnieku labturību (spēkā no 2013. gada).

Savstarpējā atbilstība attiecas uz šādiem atbalsta maksājumiem:

- tiešajiem maksājumiem – VPM, īpašo atbalstu par pienu, par liellopiem, īpašo atbalstu cietes kartupeļu kvalitātes uzlabošanai, īpašo atbalstu lopbarības augu sēklu un sēklas kartupeļu kvalitātes uzlabošanai;
- LAP 2.ass “Vides un lauku ainavas uzlabošana” maksājumiem: MLA, agrovīdes maksājumiem, “Natura 2000” maksājumiem un maksājumiem, kas saistīti ar Direktīvu 2000/60/EK un “Natura 2000” maksājumiem mežiem.

Savstarpējās atbilstības prasību izpildi kontrolē šādas kompetentās kontroles iestādes:

- LAD kontrolē LLVN ievērošanu un obligāto prasību pārvaldībai izpildi vides jomā;
- PVD kontrolē obligāto prasību pārvaldībai izpildi par dzīvnieku identifikāciju un reģistrāciju, pārtikas un barības apriti, dzīvnieku infekcijas slimību kontroli un labturību;
- VAAD kontrolē obligāto prasību pārvaldībai izpildi par mēslošanas līdzekļu lietošanu un uzskaiti īpaši jutīgajās teritorijās un augu aizsardzību;

Valsts meža dienests kontrolē obligāto prasību pārvaldībai izpildi vides jomā meža platībās.

6.3. Vidi saudzējoša lauksaimniecība

Eiropas Savienība ir uzsākusi darbu pie jaunā Klimata un enerģētikas satvara 2020.-2030. gadam. 2014. gada 24. oktobrī Eiropas Padome apstiprināja ES dalībvalstu kopīgi izvirzīto mērķi līdz 2030. gadam samazināt siltumnīcefekta gāzu emisijas par 40% salīdzinājumā ar 1990. gadu. Emisiju samazināšanas mērķis ir liels izaicinājums Latvijai, jo viens no lielākajiem SEG emisiju avotiem Latvijas tautsaimniecībā ir ne-ETS ietilpstošā lauksaimniecība, kur emisiju samazināšana ir tehnoloģiski un ekonomiski sarežģīta. Ņemot vērā 1990. gadu sākumā notikušās ģeopolitiskās izmaiņas Latvijā un tām sekojošo dramatisko lauksaimnieciskās ražošanas kritumu, lauksaimniecības izraisītās SEG emisijas laika posmā no 1990. gada līdz 2000. gadam samazinājušās par 67%. Tomēr kopš 2000. gada, attīstoties lauksaimnieciskajai ražošanai, Latvijā ir vērojama pakāpeniska un stabila SEG emisiju apjoma palielināšanās (+15% no 2005. gada līdz 2013. gadam), kas netieši norāda uz sektora attīstību.

2014. gadā tika uzsākta aktīva darbība Eiropas Ekonomikas zonas finanšu instrumenta līdzfinansētājā programmā „Nacionālā klimata politika”, kuras mērķis ir atbalstīt Latviju visaptverošas nacionālās klimata politikas izstrādē. Programmas ietvaros ir plānots stiprināt Latvijas institucionālo kapacitāti nacionālās klimata politikas attīstībai un ieviešanai, izmantojot informācijas analīzi, prognožu izstrādi, sabiedrības iesaisti, politikas analīzi un integrētas klimata pārmaiņu samazināšanas un pielāgošanās dokumentu izstrādi. Projekta īstenotājs ir Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija. Partneri projekta īstenošanā ir Latvijas Hidroekoloģijas institūts, Norvēģijas Civilās aizsardzības direktorāts, SIA Latvijas vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs un Zemkopības ministrija.

Programmā plānots īstenot divus iepriekš noteiktus projektus:

- „Nacionālās sistēmas pilnveidošana siltumnīcefekta gāzu inventarizācijai un ziņošanai par politikām, pasākumiem un prognozēm”;
- „Priekšlikumu izstrāde Nacionālajai pielāgošanās stratēģijai, identificējot zinātniskos datus un pasākumus pielāgošanās klimata pārmaiņām nodrošināšanai, kā arī veicot ietekmju un izmaksu novērtējumu”.

Zemkopības ministrija piedalās projekta „Nacionālās sistēmas pilnveidošana siltumnīcefekta gāzu inventarizācijai un ziņošanai par politikām, pasākumiem un prognozēm” aktivitāšu ieviešanā un atbild par 4 pētījumu ieviešanu šādās jomās:

- ilgtspējīgas zemes resursu pārvaldības veicināšana, izveidojot digitālu augšņu datubāzi (sadarbībā ar Latvijas Universitāti un Latvijas Lauksaimniecības universitāti);
- lauksaimniecības sektora SEG emisiju aprēķina metodoloģijas un datu analīzes modelēšanas rīku izstrāde, integrējot klimata pārmaiņas (sadarbībā ar Latvijas Lauksaimniecības universitāti);
- augsnes oglekļa krājumu aramzemē un pļavās novērtēšanas īstenošana sadarbībā ar ministrijas padotības iestādēm (sadarbībā ar Latvijas Valsts mežzinātnes institūtu “Silava”);
- kvalitātes kontroles un kvalitātes novērtēšana zemes izmantošanas, zemes izmantošanas maiņas un mežsaimniecības sektoros (sadarbībā ar Latvijas Valsts mežzinātnes institūtu “Silava”).

Saskaņā ar projektu „Priekšlikumu izstrāde Nacionālajai pielāgošanās stratēģijai, identificējot zinātniskos datus un pasākumus pielāgošanās klimata pārmaiņām nodrošināšanai, kā arī veicot ietekmju un izmaksu novērtējumu” Zemkopības ministrija piedalās projekta 2. aktivitātes – „Izstrādāti ziņojumi par rādītājiem, riskiem un pielāgošanās klimata pārmaiņām pasākumiem” – īstenošanā.

Atbilstoši Vides aizsardzības likuma 4. panta otrajai daļai 2014. gadā tika apstiprinātas Vides politikas pamatnostādnes 2014.-2020. gadam (turpmāk – VPP2020), ar ko aizstāj Vides politikas pamatnostādnes 2009.–2015. gadam. VPP2020 izvirzītie mērķi, kas attiecas uz lauksaimniecības sektoru, paredz:

- nodrošināt dabas resursu ilgtspējīgu izmantošanu;
- samazināt gaisa piesārņojuma ietekmi uz iedzīvotājiem un ekosistēmām līdz līmenim, kas nerada draudus veselībai un neizraisa ekosistēmu degradāciju;
- nodrošināt Latvijas ieguldījumu globālo klimata pārmaiņu samazināšanā, līdzsvarojot vides, sociālās un ekonomiskās intereses;
- nodrošināt labu ūdeņu stāvokli un to ilgtspējīgu izmantošanu;
- nodrošināt savlaicīgu un visaptverošu vides un klimata pārmaiņu datu un informācijas apkopošanu un vispusīgu analīzi.

Ūdeņu aizsardzība pret piesārņojumu, ko rada lauksaimniecības izcelsmes nitrāti

2014. gadā tika risināti aktuāli jautājumi par Nitrātu direktīvas (Padomes 1991. gada 12. decembra Direktīva 91/676/EEK attiecībā uz ūdeņu aizsardzību pret piesārņojumu, ko rada lauksaimnieciskās izcelsmes nitrāti) prasību ieviešanu saistībā ar 2013. gada jūnija beigās saņemto Eiropas Komisijas oficiālo paziņojuma vēstuli, kurā, izvērtējot Latvijas tiesību aktus par Nitrātu direktīvas ieviešanu, tika norādīts, ka dažas Direktīvas prasības nav pilnībā transponētas Latvijas tiesību aktos.

Lai rastu risinājumu pārkāpuma procedūras lietā, Zemkopības ministrijas pārstāvji 2014. gadā vairākkārt tikās ar Eiropas Komisijas Vides direktorāta pārstāvjiem.

Sarunās tika panākta vienošanās par esošo prasību pilnveidošanu un jaunu prasību iekļaušanu normatīvajos aktos, kas veicinātu Nitrātu direktīvas prasību efektīvāku īstenošanu.

2014. gada 23. decembrī tika pieņemti jauni noteikumi: Ministru kabineta noteikumi Nr.829 „Īpašās prasības piesārņojošo darbību veikšanai dzīvnieku novietnēs” (turpmāk – MK noteikumi Nr.829), kas aizstāja līdzšinējos Ministru kabineta 2007. gada 7. jūlija noteikumus Nr.628 „Īpašās vides prasības piesārņojošo darbību veikšanai dzīvnieku novietnēs” un Ministru kabineta noteikumi Nr. 834 „Noteikumi par ūdens un augsnes aizsardzību no lauksaimnieciskās darbības izraisītā piesārņojuma ar nitrātiem” (turpmāk – MK noteikumi Nr.834), kas aizstāja līdzšinējos 2011. gada

11. janvāra noteikumus Nr.33 „Noteikumi par ūdens un augsnes aizsardzību no lauksaimnieciskās darbības izraisītā piesārņojuma ar nitrātiem”.

Būtiskākās jaunās prasības MK noteikumos Nr.829:

- noteiktas prasības pakaišu kūtsmēsli uzglabāšanai dzīvnieku novietnēs, kurās atrodas mazāk par 10 dzīvnieku vienībām, vai mazāk par piecām dzīvnieku vienībām, ja tā atrodas īpaši jutīgajās teritorijās;
- būvējot jaunu vai pārbūvējot ekspluatācijā esošu kūtsmēsli krātuvi, kūtsmēsli, kā arī vircas krātuves tilpumam jānodrošina to uzglabāšana vismaz astoņus mēnešus;
- ekspluatācijā esošām kūtsmēsli krātuvēm attiecībā uz ietilpību paliek spēkā iepriekšējo noteikumu nosacījumi.

Noteikumi papildināti ar metodiku kūtsmēsli krātuves un vircas uzkrāšanas tvertnes ietilpības aprēķinam.

Noteikts, ja pakaišu kūtsmēsli uzkrāj dziļajā kūtī, un saimniecībā, kurā gaļas liellopi, aitas un savvaļas sugas dzīvnieki, kas paredzēti produkcijas ieguvei, pastāvīgi tiek turēti āra apstākļos norobežotā vidē, pakaišu kūtsmēsli uzglabāšanai dzīvnieku novietnē krātuve nav nepieciešama.

Ja pakaišu kūtsmēsliem, kas uzkrāti dziļā kūtī, nodrošina sausnas saturu vismaz 45%, tos pieļaujams uzglabāt ārpus dzīvnieku novietnes, bet ne ilgāk kā 24 mēnešus.

Sakarā ar to, ka EK būtiskākie iebildumi bija par iespēju lauksaimniekam pakaišu kūtsmēsli uzglabāt ārpus dzīvnieku novietnes (uz lauka), kas līdz ar to neveicināja kūtsmēsli uzglabāšanas vietas sakārtošanu novietnē, jaunā prasība nosaka izņēmuma gadījumus, kad pakaišu kūtsmēsli pieļaujams uzglabāt ārpus dzīvnieku novietnes no 1. maija līdz 30. septembrim, kā arī pieļaujams, ja tiek veikta kūtsmēsli krātuves atjaunošana vai pārbūve.

Operatora pienākums ir tam nepieciešamo izņēmuma gadījumu, pakaišu kūtsmēsli uzglabāšanu ārpus dzīvnieku novietnes, saskaņot ar Valsts vides dienesta reģionālo vides pārvaldi. Ja Valsts vides dienesta inspektors konstatē pakaišu kūtsmēsli uzglabāšanas vietas vai uzglabāšanas veida neatbilstību noteikumu prasībām un pārvaldes noteiktajā termiņā operators nav veicis pasākumus šo neatbilstību novēršanai, pārvaldei ir tiesības atcelt pakaišu kūtsmēsli uzglabāšanas vietas saskaņojumu. Operatora pienākums ir aizvēkt neatbilstošā vietā uzglabātos kūtsmēsli un nodrošināt to apsaimniekošanu atbilstoši noteikumu prasībām.

2014. gada jūlijā beidzās 10 gadu pārejas periods, kura laikā dzīvnieku novietnēs no 10 un vairāk dzīvnieku vienībām un 5 un vairāk dzīvnieku vienībām īpaši jutīgajās teritorijās kūtsmēsli uzglabāšana bija jānodrošina atbilstošās kūtsmēsli krātuvēs. Saskaņā ar Valsts vides dienesta 2014. gadā veikto dzīvnieku novietņu apsekojumu, viens no problemātiskajiem jautājumiem joprojām bija dzīvnieku novietņu nodrošināšana ar vides prasībām atbilstošām kūtsmēsli uzglabāšanas vietām (kūtsmēsli krātuvēm).

Kopumā lielās lopkopības saimniecības ir nodrošinājušas kūtsmēsli uzglabāšanu atbilstoši prasībām. Ņemot vērā mazo un vidējo saimniecību ekonomisko situāciju, Eiropas Komisija atbalstīja pārejas perioda pagarinājumu dzīvnieku novietnēm, kurās tiek iegūti pakaišu kūtsmēsli:

- līdz 2016. gada 31. decembrim dzīvnieku novietnēm, kurās ir vairāk par 15 dzīvnieku vienībām, bet īpaši jutīgajās teritorijās – vairāk par 10 dzīvnieku vienībām;
- līdz 2017. gada 31. decembrim uz dzīvnieku novietnēm, kurā ir no 10 līdz 15 dzīvnieku vienībām, bet īpaši jutīgajās teritorijās – no 5 līdz 10 dzīvnieku vienībām.

Operatoram līdz 2015. gada 1. jūlijam jāiesniedz Valsts vides dienesta reģionālajā vides pārvaldē pasākumu plāns, lai noteiktajā pārejas perioda pagarinājumā nodrošinātu kūtsmēsli uzglabāšanas atbilstību noteikumu prasībām.

MK noteikumi Nr.829 nosaka prasības pakaišu kūtsmēsli uzglabāšanai ārpus dzīvnieku novietnes un prasības pakaišu kūtsmēsli uzglabāšanai dzīvnieku novietnē.

Noteiktas papildus prasības operatoriem, kas apsaimnieko lagūnas tipa krātuvi. Ja lagūnai ierīkoti urbumi vai drenāžas sistēma ar novērošanas aku, krātuves ekspluatācijas laikā jāveic pazemes ūdeņu kvalitātes mērījumi. Projektējot jaunu lagūnas tipa krātuvi, paredz ierīkot seklo gruntsūdeņu kvalitātes novērošanas (monitoringa) sistēmu. Urbumu var aizstāt ar drenāžas sistēmu, ko ierīko zem krātuves pamatnes tā, lai būtu iespējams no tās ņemt ūdens paraugus, kā arī nodrošina drenu kolektora izvadīšanu kādā ūdenstecē, grāvī vai ūdenstilpē atbilstoši normatīvajiem aktiem par hidrotehnisko un meliorācijas būvju būvnoteikumiem.

Līdz ar MK noteikumu Nr.834 stāšanos spēkā Latvijā fermentācijas atlieku jeb digestāta izmantošanai ir noteiktas tādas pašas prasības, kādas ir spēkā kūtsmēsliu izmantošanai.

Īpaši jutīgajās teritorijās pārskatīti mēslošanas līdzekļu izkliedes aizlieguma periodi: kūtsmēsliu un fermentācijas atliekas aizliegts izkliegt aramzemē no 20. oktobra līdz 15. martam, zālājiem no 5. novembra līdz 15. martam. Slāpekli saturošus minerālmēsliu neizkliegt: ziemājiem no 15. oktobra līdz 15. martam, pārējiem kultūraugiem un zālājiem no 15. septembra līdz 15. martam.

Noteikumos Nr.834 iekļauta informācija par kūtsmēsliu ieguves apjomu un slāpekļa saturu tajos, kas ir nepieciešams noteikumu prasības izpildei par iestrādājamā slāpekļa daudzumu 170 kg vienā lauksaimniecībā izmantojamās zemes hektārā gadā. Slāpekļa daudzumu fermentācijas atliekās nosaka pēc analīžu rezultātiem, kas veikti akreditētā laboratorijā.

Pamatojoties uz zinātniskā pētījuma „Minerālmēsliu maksimālo normu noteikšana kultūraugiem” iegūtajiem rezultātiem, pārskatītas maksimāli pieļaujamās slāpekļa normas kultūraugiem, kas ietver jaunu nosacījumu, jāņem vērā slāpekli no visiem mēslošanai paredzētajiem mēslošanas līdzekļu veidiem (kūtsmēsliem, fermentācijas atliekām, minerālmēsliem, notekūdeņu dūņām un citiem).

Jauns nosacījums operatoriem, kas apsaimnieko lauksaimniecībā izmantojamo zemi 20 hektāru un lielākā platībā vai audzē dārzeņus, kartupeļus, augļu kokus vai ogulājus trīs hektāru un lielākā platībā. Sagatavojot kultūraugu mēslošanas plānu, nosaka kultūrauga vajadzību pēc slāpekļa, pamatojoties uz plānoto ražu un tās kvalitāti, slāpekļa (barības elementu) iznesi attiecīgajam kultūraugam, augsnes organiskās vielas saturu augsnē, izmantošanas koeficientus no iepriekšējā gadā izmantotajiem kūtsmēsliem, iestrādātajām pēcpļaujas atliekām un zaļmēslojuma, priekšauga (tauriņziežu) pēcietekmi, datus par minerālā slāpekļa saturu augsnē, atjaunojoties kultūraugu veģetācijai, ja šādi dati ir lauksaimnieka rīcībā.

Precizēti nosacījumi mēslošanas līdzekļu izkliedei dažāda slīpuma nogāzēs, kas ir spēkā īpaši jutīgajās teritorijās.

Sakarā ar to, ka kontrolējošām iestādēm – Valsts vides dienestam, Lauku atbalsta dienestam un Valsts augu aizsardzības dienestam Aizsargjoslu likumā 37. panta pirmās daļas 5.punkta „c” apakšpunktā noteikto normu: gar virszemes ūdensobjektiem 10 metru platā joslā aizliegts lietot mēslošanas līdzekļus un ķīmiskos augu aizsardzības līdzekļus, ir sarežģīti kontrolēt, un lauksaimniekam ir grūti pierādīt, ka noteiktajā aizsargjoslas platumā audzētajiem kultūraugiem nav lietoti mēslošanas un augu aizsardzības līdzekļi, 2014. gadā tika iesniegts ministru kabinetā izskatīšanai likumprojekts „Grozījumi Aizsargjoslu likumā”.

Likumprojekta mērķis ir noteikt divus metrus platu joslu gar virszemes ūdensobjektiem un vienu metru platu joslu gar novadgrāvjiem, kura netiek apstrādāta, kurā netiek audzēti lauksaimniecības kultūraugi, lietoti mēslošanas līdzekļi un augu aizsardzības līdzekļi. Likumprojektā paredzētā prasība nosaka aizliegumu lietot jebkuru augu aizsardzības līdzekli, neatkarīgi no marķējuma, divu metru platā joslā gar virszemes ūdensobjektiem un vienu metru platā joslā gar novadgrāvjiem.

Noteikumos Nr.834 ietverta prasību par mēslošanas līdzekļu lietošanu un tās uzskaites dokumentācijas sastādīšanu kontrole ir Valsts augu aizsardzības dienesta (VAAD) kompetencē. VAAD veic pārbaudes uz personu iesniegumu pamata un ĪJT savstarpējās atbilstības ietvaros.

Mēslošanas līdzekļu lietošanas un dokumentācijas pārbažu rezultāti 2014. gadā

Pārbaudes veids	Pārbažu kopskaits	Pārbažu rezultāti – skaits (un% no kopskaita)	
		Maznozīmīgs pārkāpums	Būtisks pārkāpums
Pirmreizējās pārbaudes	80	30 (37,5%)	6 (7,5%)
Atkārtotās pārbaudes	32	31 (97%)	1 (3%)

Avots: VAAD

2014. gadā VAAD saņēma 18 sūdzības, no kurām sešos gadījumos tika konstatēti būtiski normatīvo aktu pārkāpumi attiecībā uz mēslošanas līdzekļu izkliedi pa sasalušu un ar sniegu klātu augsni, kā arī šķidro kūtsmēslu neiestrādāšanu augsnē 12 stundu laikā pēc izkliešanas. Savstarpējās atbilstības pārbažu rezultātu statistika sniegta 6.8. tabulā.

Visos gadījumos, kad VAAD inspektori konstatēja būtisku pārkāpumu, nebija veikta augšņu agroķīmiskā izpēte un operators nevarēja uzrādīt arī agroķīmisko pakalpojumu sniedzēju datus. Atsevišķi pārkāpumi attiecībā uz augšņu agroķīmisko izpēti, augšņu analīžu datiem, mēslošanas plānu kopsavilkuma iesniegšanu VAAD pēc termiņa, lauku vēstures glabāšanu un nepilnībām mēslošanas līdzekļu lietošanas un iegādes uzskaites dokumentācijā tika novērtēti kā maznozīmīgi pārkāpumi, par to novēršanu VAAD inspektori pārliecināsies atkārtotās pārbaudēs 2015. gadā.

VAAD inspektori 2014. gadā veica arī atkārtotas pārbaudes 32 saimniecībās, kur 2013. gadā bija konstatēti maznozīmīgi pārkāpumi. Kā rāda šo pārbažu rezultāti, reti ir gadījumi, kad personas šos pārkāpumus nav novērsušas un tādēļ tām piemēro platību maksājumu samazinājumu.

VAAD 2014. gadā turpināja augsnes minerālā slāpekļa monitoringu (turpmāk – monitoring), augsnes paraugus monitoringa vajadzībām ņemot divas reizes gadā – pavasarī, atjaunojoties kultūraugu veģetācijai, un rudenī, veģetācijas sezonas beigās 48 laukos īpaši jutīgajās teritorijās no trīs augsnes slāņiem: 0-30 cm, 30-60 cm un 60-90 cm. Monitoringa dati tiek izmantoti rekomendācijām slāpekļa papildmēslojuma devu korekcijai konkrēta tipa un granulometriskā sastāva augsnēs pavasarī un rudens dati – potenciālā slāpekļa savienojumu izskalošanās riska novērtēšanai.

2014. gada pavasarī augsnes paraugi tika ņemti no 10. līdz 13. martam. Situācija ar nitrātu slāpekļa daudzumu augsnes virskārtā (0-30cm slānī) bija vērtējama līdzīgi kā gadu iepriekš, jo lielākajā daļā monitoringa lauku (50 līdz 71%) nitrātu slāpekļa daudzums augsnes virskārtā vērtējams kā vidējs un bija robežās no 10 līdz 20 kg/ha, taču nodrošinājums ar minerālo slāpekli 0-60 cm augsnes slānī tika novērtēts kā zems, sniedzot rekomendācijas lauksaimniekiem plānoto slāpekļa papildmēslojuma normu palielināt par 10-15 kg/ha, kā arī ņemt vērā, ka saskaņā ar monitoringa rezultātiem augsnē 2014. gada pavasarī tika konstatēts ļoti zems amonija slāpekļa daudzums, jo praktiski visos monitoringa laukos lielāko minerālā slāpekļa īpatsvaru veidoja nitrātu slāpekļi. Šāda situācija var radīt apstākļus, ka augiem var rasties slāpekļa deficīts tieši to vēlākajās attīstības stadijās, jo daļa nitrificētā slāpekļa ar nokrišņiem, iespējams, ieskalosies dziļākajos augsnes slāņos, tādēļ VAAD 2014. gadā rekomendēja plānot slāpekļa papildmēslojumu arī augu vēlākajās attīstības stadijās.

LLU pētījumi par lauksaimnieciskās darbības ietekmi uz ūdeņiem

Latvijas Lauksaimniecības universitāte (LLU) turpināja īstenot virkni zinātnisko pētījumu, kas saistīti ar lauksaimniecisko darbību, kā arī tās ietekmi uz ūdeņiem.

Zinātniskajā pētījumā „Minerālmēslu maksimālo normu noteikšana kultūraugiem” tiek veikti lauka izmēģinājumi ar astoņiem slāpekļa mēslojuma variantiem ziemas kviešu un ziemas rapša tradicionālās un minimālās augsnes apstrādes variantos pēc dažādiem priekšaugiem. Pētījumā tiek noteikti augsnes agroķīmiskie rādītāji, slāpekļa dinamika augsnē veģetācijas periodā trīs dažādos dziļumos, augu slimību izplatība. Tiek noteikta katra varianta graudu/sēklu raža, ražas struktūra,

kvalitatīvie rādītāji, pamatprodukcijas un blakus produkcijas ķīmiskais sastāvs, kā arī tiek aprēķināta barības elementu iznese un balance. Veic dažādu variantu agroekonomisko izvērtējumu. Var atgādināt, ka 2013. gada nogalē zinātniskā projekta ietvaros tika izdots informatīvais materiāls lauksaimniekiem „Lauku kultūraugu mēslošanas normatīvi”.

Zinātniskā pētījuma „Virszemes ūdeņu un gruntsūdeņu kvalitātes pārraudzība īpaši jutīgajās teritorijās un lauksaimniecības zemēs lauksaimniecības noteču monitoringa programmas ietvaros” mērķis bija novērtēt lauksaimnieciskās darbības, kā arī atsevišķu agrovides pasākumu ietekmi uz ūdens objektu kvalitāti, pamatojoties uz sistemātiskiem (reizi mēnesī) ūdeņu kvalitātes mērījumiem, lai novērtētu lauksaimnieciskās darbības radītā difūzā un punktveida ūdens piesārņojuma raksturu un apjomu. Zinātniskā pētījuma ietvaros tiek noteiktas lauksaimnieciskās darbības un ar to saistīto piesārņojuma avotu biogēno elementu emisijas, augu barības elementu koncentrācija, noplūdes apjomi un novērtēta lauksaimniecības nozares ietekme uz virszemes un pazemes ūdeņu kvalitāti, nodalot lauksaimniecības izraisīto piesārņojumu no cita veida ūdeņu antropogēnā piesārņojuma.

6.3.attēls. Lauksaimniecības noteču monitoringa staciju un posteņu izvietojums.

Avots: LLU

Latvijā trijās pēc lauksaimniecības intensitātes un agroklimatiskiem apstākļiem atšķirīgās vietās izveidotas lauksaimniecības difūzā piesārņojuma monitoringa stacijas:

- Vienziemīte – Jaunpiebalgas novada Zosēnos,
- Bērze – Jaunbērzes novada Jaunbērzē,
- Mellupīte – Saldus novada Zaņā.

Minētās ar mērbūvēm un datorizētām iekārtām aprīkotās lauksaimniecības difūzā piesārņojuma monitoringa stacijas Bērze, Mellupīte un Vienziemīte atrodas Lielupes, Ventas un Gaujas upju baseinu apgabalos. Monitoringa stacijās un posteņos piesārņojumu nosaka drenēta lauka un mazā sateces baseina līmeņos, izslēdzot nelauksaimnieciska rakstura ūdens piesārņojuma ietekmes.

Punktveida piesārņojuma monitorings tiek izpildīts Auces, Bauskas un Ogres monitoringa posteņos. Mērījumu programma lielo lopkopības fermu monitoringa objektos sākās 1995. gadā. Punktveida piesārņojuma monitoringa posteņos ūdens paraugi tiek ņemti vienu reizi mēnesī.

Seklo gruntsūdeņu kvalitātes monitoringu lauksaimniecībā izmantojamās zemēs, pateicoties Latvijas – Dānijas sadarbības projektam, LLU uzsāka 2005. gadā monitoringa stacijās Bērze (4

urbumi), Mellupīte (3 urbumi) un Auce (4 urbumi). Papildus, pēc Zemkopības ministrijas iniciatīvas 2011. gadā ierīkoti 10 urbumi: Staļģenē (4 urbumi), Oglainē (4 urbumi) un Miltiņu fermā (2 urbumi). Ūdens pazemes ūdeņu paraugus ņem 4 reizes gadā. Visi urbumi ir aprīkoti ar mazizmēra datu reģistratoriem ūdens līmeņu un temperatūras mērīšanai.

Vidējās koncentrācijas difūzā piesārņojuma monitoringa stacijās un posteņos 2014. gadā nav pārsniegušas Nitrātu direktīvas noteikto N/NO₃ robežkoncentrāciju 11,2 mg/l. 2014. gadā augstākās nitrātu slāpekļa koncentrācijas ir novērotas Bērzes drenu laukā un Bauskas mazā sateces baseinā, attiecīgi 6,3 un 8,7 mg L⁻¹ N/NO₃.

2014. gada janvārī – septembrī, salīdzinot ar laika periodu no 1994. līdz 2013. gadam, nitrātu vidējā koncentrācija, izņemot Vienziemītes un Bauskas monitoringa vietās, ir samazinājusies. Daļēji tas izskaidrojams ar nelielo pavasara palu intensitāti 2014. gadā. Kaut gan 2014. gadā nitrātu koncentrācija turpināja samazināties, Bērzes monitoringa stacijā saglabājas ilggadīgā tendence slāpekļa savienojuma pieaugumam drenu lauka un mazā sateces baseina līmenī. Mellupītes stacijā pieauguma tendence mazāk izteikta, bet Vienziemītes stacijā koncentrācijas izmaiņas praktiski nenotiek.

Īpaši jutīgo teritoriju upju monitoringa posteņos (8 Lielupes baseina upes) nitrātu slāpekļa koncentrācijas Nitrātu direktīvas noteikto robežvērtību 11,2 mg L⁻¹ N/NO₃ sasniedza gandrīz visos ziemas perioda paraugos. Augstākās ziemas mēnešu un pavasara palu perioda nitrātu koncentrācijas novērotas Platones un Vircavas monitoringa posteņos janvāra mēnesī. Arī relatīvi tīrākajā Tērvetes upē 2014. gada sākumā novērotas augstas nitrātu slāpekļa koncentrācijas.

2014. gada sākumā gan vidējā, gan maksimālā nitrātu slāpekļa koncentrācija visās upēs, izņemot Daumantu grāvi, ir augstākas, nekā šo koncentrāciju ilggadīgie lielumi. To var izskaidrot ar difūzo piesārņojumu veicinošiem hidrometeoroloģiskiem apstākļiem šajā Lielupes baseina apgabalā. 2014. gada ziemā sala periods iestājās īslaicīgi un bieži nokrišņi izsauca noteci pie nesasalušas augsnes un izskalošanas laikā, kad augi nespēja izmantot augu barības elementus.

Kopumā LLU gruntsūdeņu monitoringa vietās 20 no 22 urbumiem nitrātu vidējās koncentrācijas Nitrātu direktīvas noteikto robežvērtību 50 mg/l NO₃⁻¹ (11.3 mg L⁻¹ N/NO₃) nenasniedz.

2014. gada augstākais difūzais lauksaimniecības piesārņojums novērots Bērzes monitoringa stacijā, kur slāpekļa savienojumu noplūde drenu lauka līmenī bija 15,9 kg N_{kop} ha⁻¹, bet fosfora noplūde Vienziemītes sateces baseinā 2014. g. Sasniedza 0,29 kg P_{kop} ha⁻¹ gadā. Platībās ar intensīvu lauksaimniecību (Bērze, Mellupīte) drenu lauka līmenī slāpekļa savienojumu noplūdes, salīdzinot ar mazo sateces baseina līmeni, ir augstākas. Ekstensīvi lauksaimniecībā izmantotās platībās (Vienziemīte) slāpekļa savienojumu noplūdes gan baseina, gan drenu lauka līmenī ir zemas un aptuveni atbilst iespējamam fona piesārņojuma līmenim 4–5 kg N_{kop} ha⁻¹. Fosfora savienojumu difūzās noplūdes gan mazā sateces baseina, gan drenu lauka līmenī ir mainīgas, neprognozējamas un nav saistāmas ar lauksaimniecības intensitāti. Tās parasti iestājas augsnes ūdens erozijas rezultātā pie nelabvēlīgu augsnes eroziju veicinošu faktoru sakritības. Fosfora noplūdē, pēc mērījumiem Mellupītes stacijā, būtiska nozīme ir virszemes notecei, kura dod aptuveni 70% no kopējā noplūdes apjoma.

Difūzās augu barības elementu noplūdes Latvijā lielā mērā ietekmē agroklīmatiskie apstākļi, kuri nav atkarīgi no cilvēka saimnieciskās darbības lauksaimniecībā.

Zinātniskā pētījumā iegūto informāciju izmantoja mēslošanas līdzekļu izkliedes aizlieguma periodu pārskatīšanai. Pamatojumam izmantoja informāciju par periodu, kurā, iestrādājot mēslojumu, pastāv lielākais ūdeņu piesārņošanas risks.

Pēc ūdeņu monitoringa ilggadīgiem rezultātiem difūzā slāpekļa un fosfora savienojumu noplūde iespējama visa gada garumā, taču periodā maijs-oktobris tā ievērojami samazinās. Jāņem vērā, ka

aprīlī, atjaunojoties veģetācijai, augi pastiprināti izmanto augu barības elementu, kas samazina noplūdes risku.

6.4.Kopējā tirgus atbalsta instrumenti

Atbalsts ražotāju organizācijām

➤ Ražotāju organizācijas un starpnozaru organizācijas piena nozarē

2013. gadā stājās spēkā Ministru kabineta 2013. gada 5. februāra noteikumi Nr.80 „Piena un piena produktu ražotāju organizāciju atzīšanas un to darbības uzraudzības kārtība”, kas paredz nosacījumus piena ražotāju organizāciju un piena starpnozaru organizāciju atzīšanai un šo organizāciju darbības uzraudzības kārtību. Noteikumi paredz, ka minēto organizāciju un to darbības uzraudzību Latvijā veic Lauku atbalsta dienests.

Kopš noteikumu stāšanās spēkā Lauku atbalsta dienestā nav iesniegts neviens pieteikums piena ražotāju organizācijas vai piena starpnozaru organizācijas atzīšanai, līdz ar to neviena šāda organizācija nav tikusi atzīta.

➤ Ražotāju grupas un organizācijas augļu un dārzeņu sektorā

Latvijā 2014. gadā kopumā darbojās 3 atzītas ražotāju grupas (visas augļu un ogu nozarē), un tajās jau ir apvienojušies 23 profesionālie augļkopji. Ražotāju grupas mērķis ir sasniegt ražotāju organizācijas atzīšanas kritērijus pārejas perioda laikā, kurš nav garāks par pieciem gadiem. Ražotāju grupas pamatdarbība ir saistīta ar biedru saražoto produktu koncentrāciju un to piedāvājumu tirgū.

Ražotāju grupas ietvaros saņem atbalstu administratīvo izdevumu segšanai (75% ES finansējums un 25% valsts budžeta līdzekļi), kura apmēru aprēķina pēc ražotāju grupas realizētās produkcijas vērtības, kā arī atbalstu investīciju veikšanai (ES finansējums 50% un valsts budžeta līdzekļi 25% no ieguldījumu attiecināmajām izmaksām). Šajā atbalsta shēmā augļu un dārzeņu ražotāju grupām 2014. gadā kopumā tika izmaksāts atbalsts 1,86 milj. EUR apmērā.

Nemot vērā 2013. gada nogalē panākto vienošanos par KLP reformu, ar 2014. gadu augļu un dārzeņu ražotāju grupas vairs nevar pieteikties uz šāda veida atbalstu. Ražotāju grupas, kas ir saņēmušas atzīšanu līdz 2013. gadam, ir tiesīgas īstenot savus atzīšanas plānus līdz to termiņu beigām.

2014. gadā kopumā tika atzītas 2 ražotāju organizācijas, kurās ir apvienojušies 28 profesionālie dārzeņu ražotāji. Ražotāju organizāciju mērķi ir nodrošināt ražošanas plānošanu un pielāgošanu pieprasījumam (īpaši kvalitātes un kvantitātes ziņā), piedāvājuma koncentrēšanu un biedru saražoto produktu laišanu tirgū, kā arī optimizēt ražošanas izmaksas un stabilizēt ražotāju cenas.

ES atbalsts nepārsniedz 50% no faktiskajām programmas pasākumu izmaksām, bet tās maksimālais apmērs nedrīkst būt lielāks par 4,1% no ražotāju organizācijas pārdotās produkcijas vērtības. Taču šo procentuālo daļu iespējams palielināt līdz 4,6%, ja darbības programmās tiek paredzēti arī krīžu novēršanas un pārvarēšanas pasākumi.

Pašreiz atzītās ražotāju grupas un organizācijas kalpo kā labs piemērs tam, kā apvienojoties var piesaistīt ES finansējumu ražošanas modernizācijai, kā arī nostiprināt savas pozīcijas ne tikai Latvijas, bet arī citu Eiropas Savienības dalībvalstu augļu un dārzeņu tirgos.

2014. gadā augļu un dārzeņu nozares ražotāju grupu un organizāciju darbību Latvijā noteica šādi ES un nacionālie normatīvie akti:

- Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 17. decembra regula (ES) Nr.1308/2013, ar ko izveido lauksaimniecības produktu tirgu kopīgu organizāciju un atceļ Padomes Regulas (EEK) Nr.922/72, Nr.234/79, (EK) Nr.1037/2001 un (EK) Nr.1234/2007;

- Komisijas Īstenošanas Regula (ES) Nr.543/2011, kas ietver sīki izstrādātus noteikumus Padomes Regulas (EK) Nr.1234/2007 piemērošanai augļu un dārzeņu, tostarp pārstrādātu augļu un dārzeņu nozarei;

- Ministru kabineta 2011. gada 21. jūnija noteikumi Nr.453 „Noteikumi par augļu un dārzeņu ražotāju organizāciju atzīšanu, to darbības nosacījumiem un kontroli, kā arī kārtību, kādā piešķir, administrē un uzrauga Eiropas Savienības atbalstu augļu un dārzeņu ražotāju organizācijām”;

- Ministru kabineta 2008. gada 4. novembra noteikumi Nr.921 „Noteikumi par augļu un dārzeņu ražotāju grupu atzīšanu, to darbības nosacījumiem un kontroli, kā arī kārtību, kādā piešķir, administrē un uzrauga valsts un Eiropas Savienības atbalstu augļu un dārzeņu ražotāju grupām”.

Tirgus intervence

Tirgus intervence ir TKO ietvaros paredzēta cenu atbalsta sistēma ar mērķi stabilizēt tirgu gadījumos, kad produktu cenas ir būtiski samazinājušās vai ir radusies pārprodukcija. Tā var tikt piemērota noteiktiem ES izcelsmes produktiem kā atbalsts par privāto uzglabāšanu vai kā iepirkums intervencē (6.9.tabula).

6.9.tabula

Tirgus intervences pasākumi un atbalsttiesīgie produkti

Produkts	Iepirkums intervencē	Atbalsts privātajai uzglabāšanai
Pasākumam tiesīgie produkti	Labība, rīsi, vājpiena pulveris, sviests, liellopu gaļa, cukurs	Sviests, liellopu un teļa gaļa, cūkgaļa, aitas un kazas gaļa, cukurs, olīveļļa

Avots: ZM

2014. gadā Latvijā netika īstenots produktu iepirkums intervencē. Graudu iepirkuma intervencē periods ir no 1. novembra līdz 31. maijam un tie tiek iepirkti par likmi 101,31 EUR/t. Latvijā 2014. gadā graudu cenas bija ievērojami augstākas par intervences cenu, tādēļ graudi iepirkumam intervencē netika piedāvāti, jo tos varēja realizēt tirgū par daudz augstāku cenu.

2014. gadā ES bija pieejams privātās uzglabāšanas atbalsts piena produktiem, lai mazinātu Krievijas embargo radīto ietekmi uz piena sektoru. Latvijā šī atbalsta shēma tika izmantota un privātajā uzglabāšanā tika ievietotas 30 t siera.

2014. gadā instrumentus “valsts intervence” un “privātā uzglabāšana” Latvijā reglamentēja šādi ES un nacionālie normatīvie akti:

- Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 17. decembra Regula (ES) Nr. 1308/2013, ar ko izveido lauksaimniecības produktu tirgu kopīgu organizāciju un atceļ Padomes Regulas (EEK) Nr. 922/72, (EEK) Nr. 234/79, (EK) Nr. 1037/2001 un (EK) Nr. 1234/2007

- Eiropas Komisijas 2009. gada 11. decembra Regula (ES) Nr. 1272/2009, ar ko nosaka sīki izstrādātus kopīgus noteikumus Padomes Regulas (EK) Nr. 1234/2007 īstenošanai attiecībā uz lauksaimniecības produktu iepirkšanu un pārdošanu valsts intervencē

- Eiropas Komisijas 2006. gada 21. jūnija Regula (EK) Nr. 884/2006, ar ko nosaka sīki izstrādātus piemērošanas noteikumus Padomes Regulai (EK) Nr. 1290/2005 attiecībā uz intervences krājumu glabāšanas pasākumu finansēšanu, ko veic Eiropas Lauksaimniecības garantiju fonds (ELGF), un intervences krājumu glabāšanas darbību ieņēmamošanu, ko īsteno dalībvalstu maksājumu aģentūras

- Eiropas Komisijas 2008. gada 20. augusta Regula (EK) Nr. 826/2008, ar ko paredz kopīgus noteikumus par atbalsta piešķiršanu dažu lauksaimniecības produktu privātai uzglabāšanai

- Ministru Kabineta 2011. gada 25. janvāra noteikumi Nr.74 "Kārtība, kādā tiek administrēti un uzraudzīti tirgus intervences pasākumi augkopības un lopkopības produktu tirgū"

Skolu programmas

➤ „Skolas piena” programma

EK finansētās programmas „atbalsts piena produktu piegādei izglītojamiem” jeb tā sauktās „Skolas piena” programmas ietvaros izglītojamiem ir iespēja saņemt 200 vai 250 ml piena vai noteiktu piena produktu dienā par samazinātu cenu. Programma paredz arī iespēju dalībvalstij piešķirt papildus finansējumu no valsts budžeta, ļaujot produktu cenu vēl vairāk samazināt vai pat nodrošināt tos bez maksas.

Latvijā programmas ietvaros atbalsts tiek piešķirts par I un II kategorijas produktiem, t.i., pasterizētu pienu ar vai bez dažādām piedevām (šokolāde, augļu sula, aromatizētāji), raudzētiem piena produktiem ar vai bez minētajām piedevām, un dažādiem piena produktiem (t.sk. raudzētiem) ar augļiem. Tomēr praksē gandrīz 100% no visa piegādātā produktu daudzuma ir pasterizēts piens bez piedevām, jo šāda veida produktam tiek paredzēts arī valsts līdzfinansējums.

Pārskata periodā no 2012./2013. mācību gada līdz 2014./2015. mācību gadam „Skolas piena” programmas apguve Latvijā turpināja palielināties, pieaugot programmā iesaistīto skolēnu skaitam un līdz ar to arī piegādātā piena apjomam un izmaksātajām atbalsta summām. Jau no 2011. gada sākuma programmā ir atjaunots valsts līdzfinansējums, kas ļauj noteiktai izglītojamo mērķauditorijai saņemt glāzi piena (līdz 250 ml) ik dienu bez maksas (budžeta ierobežojumu dēļ valsts līdzfinansējums netika piešķirts 2009. un 2010. gadā). Tādējādi sākot no 2010./2011. mācību gada otrā pusgada valsts līdzfinansējums bija pieejams pasterizēta piena piegādei pirmsskolas un 1.-4. klases izglītojamiem.

Savukārt no 2012./2013. mācību gada valsts līdzfinansējuma mērķauditorijā tika iekļauti 5.-9. klases izglītojamie, kas ļāva programmas rādītājus kāpināt vēl vairāk. Tāpat arī 2012. gadā tika atcelts minimālā iepakojuma tilpuma (250 ml) ierobežojums pienam, par kura piegādi programmas ietvaros iespējams saņemt valsts līdzfinansējumu. Tas gan neatceļ prasību ievērot maksimālo 250 ml daudzumu vienam izglītojamam dienā. Izglītības iestādēm dalība programmā tika atvieglota, ļaujot veikt produktu uzskaiti faktiskajās mērvienībās (t.i., kg, litri, ml, gab.), paredzot, ka pārrēķinu uz atbalsta aprēķinam nepieciešamajām mērvienībām veic atbalsta pretendents.

6.10.tabula

„Skolas piena” programmas īstenošana 2012./2013.–2014./2015. mācību gadā

Mācību gads	2012./2013. (01.09.2012.- 31.08.2013.)	2013./2014. (01.09.2013.- 31.08.2014.)	2014./2015. (01.09.2014.- 28.05.2015.)**
Iesaistītās izglītības iestādes	834	917	1022
Iesaistīto izglītojamo skaits, tūkst.	181,3	192,4	217,6
Piegādātā piena daudzums, t	3246	3650	3372
Pretendenti, kas iesaistās programmā	118	117	115
Izmaksāta summa (ES un valsts atbalsts), tūkst. EUR	2 084,05	2 713,4	2 382,9
t.sk. ES atbalsts, tūkst. EUR	591,5	679,0	613,6
t.sk. valsts atbalsts, tūkst. EUR	1 492,5	2 034,4	1 769,3

* LAD veiktās atbalsta izmaksas attiecīgajā periodā

** informācija par nepilnu mācību gadu

Avots: LAD

2014. gadā „Skolas piena” programmu Latvijā reglamentēja šādi ES un nacionālie normatīvie akti:

- Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 17. decembra regula (ES) Nr. 1308/2013, ar ko izveido lauksaimniecības produktu tirgu kopīgu organizāciju un atceļ Padomes Regulas (EEK) Nr. 922/72, (EEK) Nr. 234/79, (EK) Nr. 1037/2001 un (EK) Nr. 1234/2007;

- Komisijas Regula (EK) Nr. 657/2008, ar ko nosaka sīki izstrādātus noteikumus par to, kā piemērot Padomes Regulu (EK) Nr. 1234/2007 attiecībā uz ES atbalstu piena un dažu piena produktu piegādē izglītības iestāžu skolēniem;

- Ministru kabineta 2011. gada 1. februāra noteikumi Nr.106 „Kārtība, kādā piešķir, administrē un uzrauga Eiropas Savienības atbalstu piena produktu piegādei, kuri paredzēti izglītojamiem vispārējās izglītības iestādēs”.

Latvijā programmu administrē Lauku atbalsta dienests.

➤ **Programma „Augļi skolai”**

Programma „Augļi skolai” 2014./2015.mācību gads ir piektais mācību gads, kad Latvijā darbojas EK programma skolu apgādei ar augļiem un dārzeņiem (turpmāk – „Skolas auglis”).

Programmā 2014./2015.mācību gadā piedalījās 793 skolas (salīdzinot ar iepriekšējo mācību gadu, skolu skaits ir audzis gandrīz par 2%). Produktus tām nodrošināja 132 atbalsta pretendenti, no kuriem 45% bija ražotāji un 45% skolu ēdināšanas uzņēmumi.

Programmas ietvaros skolēni bez maksas ik reizi saņēma 100 gramus svaigu augļu (ābolus, bumbierus, lielogu dzērvenes), dārzeņu (kāpostus, kolrābjus, burkānus un kāļus) vai to maisījumu. Jāatzīmē, ka vispopulārākie izdales produkti ir āboli un burkāni.

Papildus bezmaksas augļiem un dārzeņiem, skolēniem tika nodrošināti izglītojošie pasākumi, kuru mērķis ir veicināt zināšanas par veselīgu uzturu, kā arī par augļu un dārzeņu labvēlīgo ietekmi uz veselību.

Nemot vērā 6.11.tabulā sniegto informāciju, jāsecina, ka no pārskata perioda sākuma programmas apguves rādītāji pieaug. Īpaši jāuzsver, ka pieaug izdalīto porciju skaits – salīdzinot ar 2012./2013.mācību gadu, izdalīto porciju skaits ir divkārtšojies.

6.11.tabula

Programmas „Skolas auglis” īstenošana 2012./2013.–2014./2015. mācību gadā

Mācību gads	2012./2013. (01.10.2012.- 28.02.2013.)	2013./2014. (01.10.2013.- 24.01.2014.)	2014./2015. (03.11.2014.- 27.02.2015.)*
Skolēnu skaits -% no kopējā vispārīzglītojošo dienas skolu skaita	93%	~97%	~99,6%
Iesaistītās izglītības iestādes	754	780	793
Izdalīto porciju skaits, tūkst.	8 396	6 353	13 592
Izdalītie augļi un dārzeņi, t	840	635	1 359
Pretendenti, kas iesaistās programmā	132	128	132
Izmaksāta summa (ES un valsts atbalsts), tūkst. EUR	1 140,4	1070,0	1 099,0
t.sk. ES atbalsts, tūkst. EUR	851,3	802,5	989,1
t.sk. valsts atbalsts, tūkst. EUR	283,7	267,5	110,0

*Dati uz 27.05.2015.

Avots: LAD

2014. gadā programmu „Skolas auglis” Latvijā reglamentēja šādi ES un nacionālie normatīvie akti:

- Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 17. decembra regula (ES) Nr.1308/2013, ar ko izveido lauksaimniecības produktu tirgu kopīgu organizāciju un atceļ Padomes Regulas (EEK) Nr.922/72, Nr.234/79, (EK) Nr.1037/2001 un (EK) Nr.1234/2007;

- Komisijas Regula (EK) Nr.288/2009, ar kuru paredz sīki izstrādātus noteikumus par Padomes Regulas (EK) Nr.1234/2007 piemērošanu attiecībā uz ES atbalstu augļu un dārzeņu, pārstrādātu augļu un dārzeņu un banānu produktu piegādi bērniem mācību iestādēs saskaņā ar programmu „Augļi skolai”.

- Ministru kabineta 2010. gada 3. augusta noteikumi Nr.737 „Kārtība, kādā piešķir, administrē un uzrauga valsts un Eiropas Savienības atbalstu augļu un dārzeņu piegādei skolēniem vispārējās izglītības iestādēs”.

Latvijā programmu administrē Lauku atbalsta dienests.

Eksporta kompensācijas

Eksporta kompensācijas ir viens no TKO atbalsta instrumentiem, kura izmantošana sekmē eksportētāju konkurētspējas saglabāšanu trešo valstu tirgos, jo ar eksporta kompensācijām tiek kompensēta cenu atšķirība starp ES tirgu un trešo valstu tirgiem. Šis atbalsta instruments tiek lietots ārkārtīgi retos krīzes gadījumos, kad ES tirgum nepieciešams atbrīvoties no produktiem, bet to cena, salīdzinājumā ar cenu trešo valstu tirgos, ir nekonkurētspējīga. ES eksporta kompensācijas var tikt maksātas par sekojošu produktu eksportu uz trešajām valstīm:

- lauksaimniecības produkti - piens un piena produkti, cukurs, graudaugi (t.sk. milti, putraini, ciete), rīsi, olas, māļputnu gaļa, liellopi un to gaļa, cūkgaļa;
- pārstrādātie lauksaimniecības produkti (eksporta kompensācijas tiek maksātas par sekojošiem tajos iestrādātajiem lauksaimniecības produktiem – piena produkti, cukurs, graudaugi, rīsi un olas).

2014. gadā, pamatojoties uz stabilu un labvēlīgu situāciju tirgū, samērīgām cenām un pozitīvu eksporta attīstību, eksporta kompensāciju mehānisms netika darbināts un eksporta kompensāciju likmes bija noteiktas 'nulles' apmērā.

Eiropas Savienības pagaidu ārkārtas tirgus atbalsts piena ražotājiem

Eiropas Komisija 2014. gada 26. novembrī lēma piešķirt Baltijas valstu (Latvijas, Lietuvas un Igaunijas) piena ražotājiem vienreizēju ārkārtas atbalstu, lai daļēji kompensētu Krievijas ieviestā importa embargo izraisītos tirgus traucējumus, kas izpaudās kā būtisks piena iepirkuma cenas samazinājums un radīja likviditātes problēmas šo valstu piena ražotājiem. Jāatzīmē, ka Latvijā embargo ietekmē laikā no 2014. gada jūlija līdz oktobrim piena iepirkuma vidējā cena samazinājās par 20%.

Atbalsta kopējais apmērs bija 28,661 miljons EUR, no tā Latvijai tika iedalīti 7,72 miljoni EUR. Atbalsts tika izmaksāts 2015. gada pirmajā ceturksnī.

Eiropas Savienības pagaidu ārkārtas atbalsta tirgus pasākumi augļu un dārzeņu sektorā

Reaģējot uz Krievijas Federācijas aizliegumu eksportēt ES valstu augļus un dārzeņus, 2014. gadā EK nāca klajā ar pagaidu ārkārtas atbalsta pasākumiem augļu un dārzeņu sektorā. Pagaidu ārkārtas atbalsta pasākumi attiecās uz produkcijas izņemšanu no tirgus, ražas nenovākšanas un priekšlaicīgas novākšanas darbībām.

Latvijai kopumā tika piešķirts 3000 t apjoms, kura ietvaros vietējie ražotāji varēja īstenot ārkārtas atbalsta pasākumus. To īstenošana notika no 2014. gada 30. septembra līdz 2014. gada 31. decembrim, un atbalstāmie produkti bija burkāni, galviņkāposti, ziedkāposti (un brokoļi) un āboli.

Ārkārtas atbalsta pasākumu ietvaros 2014. gadā Latvijas ražotāji veica tikai ražas nenovākšanas darbības. Kopā atbalstam tika pieteiktas 2 996 t produkcijas, no kurām 2 390 t pieteica ražotāju organizāciju biedri, savukārt atlikušās 606 t, ražotāji, kas nav ražotāju organizāciju biedri (kopā 86 ha). Latvijas ražotājiem izmaksātā atbalsta summa sasniedza 146 tūkst. EUR.

ES lauksaimniecības produktu veicināšana

ES lauksaimniecības produktu veicināšanas un informēšanas pasākumu sistēma ir iespēja profesionālajām lauksaimniecības un pārtikas nozaru vai starpnozaru organizācijām izstrādāt un īstenot līdz pat trīs gadus ilgas programmas noteiktu lauksaimniecības produktu popularizēšanai gan iekšējā ES tirgū, gan ārpus ES tirgus robežām, izmantojot ES un valsts līdzfinansējumu attiecīgi 50% un 30% apmērā.

Programmas var tikt izstrādātas par tēmām, kas saistītas ar pārtikas kvalitāti, drošību, marķēšanu u.tml., veicinot patērētāju izpratni par Eiropas pārtikas augsto kvalitātes līmeni. Vienlaicīgi pasākumiem ir jābūt vispārīgiem, nedrīkst uzsvērt konkrētus uzņēmumus, valsti, preču zīmes.

Programmu mērķis ir informēt patērētājus par attiecīgo produktu kvalitāti, veselību, daudzveidību un nozīmi ikdienas uzturā, tādējādi veicinot produktu patēriņu un ražošanu.

Laika periodā no 2005. līdz 2014. gadam Lauku atbalsta dienestā vērtēšanai iesniegtas 25 programmas. Sešas programmas ir īstenotas, no tām vienas īstenošana noslēgusies 2014. gada nogalē. 2015. gadā savu darbību turpina divas programmas (6.4.attēls).

2006.-2008.	2006.-2009.	2009.-2012.	2009.-2012.	2011.-2013.	2011.-2014.	2014.-2016.	2015.-2017.
Bioloģiskie produkti	Medus	Piena produkti	Augļi un ogas	Dzērvenes	Dekoratīvie stādi	Bioloģiskie produkti	Dekoratīvie stādi
150 000 EUR	305 400 EUR	347 978 EUR	603 296 EUR	990 906 EUR	756 130 EUR	302 673 EUR	457 593 EUR

6.4.attēls. Latvijā īstenotās un esošās veicināšanas programmas (2006.-2015.)

Avots: ZM

2014. gadā savu darbību trešajā programmas īstenošanas gadā turpināja un noslēdza Stādu audzētāju biedrības ar programmu „Dzīvo augu dekoratīvās dārzkopības produktu veicināšanas un informācijas pasākumi iekšējā tirgū”, īstenojot šādus pasākumus:

- Interneta mājaslapas izveide www.darznica.lv (t.sk. video padomi);
- Aktivitātes portālā draugiem.lv;
- Videoklipu izstrāde;
- Reklāmas kampaņas organizēšana internetā (tostarp baneri) un drukātajos medijos;
- Stādu audzēšanas konkursa organizēšana skolēniem;
- „Augu fotokonkursa” organizēšana;
- Preses reližu publicēšana (t.sk. „Mēneša augs”).

Kā arī savu darbību iekšējā tirgū (Latvijā) uzsāka biedrība „Latvijas Bioloģiskās lauksaimniecības asociācija” ar programmu „Sabiedrības informēšanas un tirgus veicināšanas kampaņa "BIO par mums””.

6.5. Latvijas Lauku attīstības programma 2007.-2013. gadam

2014. gadā turpinājās Latvijas Lauku attīstības programmas 2007.-2013. gadam (turpmāk – LAP 2007–2013) pasākumu ieviešana un tika nodrošināta projektu iesniegumu pieņemšana 8 pasākumos. Pavisam 2014. gadā tika iesniegti 2 868 projekti par kopējo attiecināmo izmaksu summu 79,7 milj. EUR, savukārt apstiprināti – 2 598 projekti par 72,2 milj. EUR. Noraidīti tika 402 projekti par kopējo publiskā finansējuma summu 23.8 milj. EUR. Visvairāk projekti tika noraidīti pasākumā „Lauku ekonomikas dažādošana un dzīves kvalitātes veicināšana vietējo attīstības stratēģiju īstenošanas teritorijā” (249 projekti). Lielākais noraidīto projektu attiecināmo izmaksu īpatsvars (66% no kopējām noraidīto projektu attiecināmajām izmaksām) bija pasākumam „Lauksaimniecības produktu pievienotās vērtības radīšana”. Kopumā 2014. gadā izmaksātā publiskā finansējuma apjoms LAP 2007-2013 ietvaros veidoja 120 milj. EUR – skat. 6.13. tabulu.

Kopš 2008. gada lauksaimniekiem tiek piedāvāta iespēja pieteikties platību maksājumiem, kā arī iesniegt lauku bloku precizēšanas pieprasījumus, izmantojot Elektronisko pieteikšanās sistēmu (EPS). Šādu iespēju 2014. gadā izmantoja 14 285 lauksaimnieki, kuri iesniedza platību maksājumu iesniegumu, izmantojot EPS. Tāpat EPS ietvaros ir nodrošināta projektu elektroniska iesniegšana.

Pasākumā „**Arodapmācības un informācijas pasākumi**” 2014. gadā tika izsludinātas trīs projektu iesniegumu pieņemšanas kārtas. Kopumā tika iesniegti 153 projektu iesniegumi ar publisko finansējumu 721 751 EUR apmērā, no kuriem apstiprināti 84 projekti ar publisko finansējumu 330 883 EUR.

Pasākumā „**Lauku saimniecību modernizācija**” 2014. gadā tika izsludinātas divas projektu iesniegumu pieņemšanas kārtas (15. un 16.kārta) jaunu kūtsmēslu krātuvju būvniecībai, esošo kūtsmēslu krātuvju rekonstrukcijai, nepieciešamo būvmateriālu un stacionāro iekārtu iegādei. Pasākumā atbalsta pretendents ir fiziska vai juridiska persona, kas ražo Līguma par Eiropas Savienības darbību I pielikumā minētos nepārstrādātos lauksaimniecības produktus, izņemot zivsaimniecības produktu ražošanu, kā arī mājas (istabas) dzīvnieku un tādu dzīvnieku audzēšanu, uz kuriem neattiecas Ciltsdarba un dzīvnieku audzēšanas likums. Projektu īstenošanas vieta tika noteikta visa Latvijas teritorija, publiskais finansējums 15 kārtai ir 4 milj. EUR un 16 kārtai – 2 milj. EUR.

Abās kārtās tika iesniegti 279 projekti ar publisko finansējumu 10,03 milj. EUR apmērā, no kuriem apstiprināti 259 projekti ar publisko finansējumu 8,9 milj. EUR. Galvenie projektu noraidījuma iemesli bija pretendenta neatbilstība atbalsta saņemšanas nosacījumiem, projekta ietvaros paredzēto aktivitāšu neatbilstība atbalsta saņemšanas nosacījumiem, drošu finanšu vadības principu neievērošana, iepirkuma procedūras nosacījumu neievērošana un dzīvotspējas kritēriju neizpilde.

2014. gadā tika turpināts darbs pie iepriekšējo periodu iesniegtajiem projektiem – izvērtēti iesniegtie dokumenti, kā arī īstenoto projektu atskaites. Izvērtējot tika laužti 99 līgumi par publiskā finansējuma summu 8,3 milj. EUR. Galvenie līgumu laušanas iemesli ir nepietiekams finansējums projekta īstenošanai, neiekļaušanās termiņos, pasākuma nosacījumu neizpilde, projektu saistību pārtraukšana projektu uzraudzības laikā, jo netiek izpildīti pasākumu nosacījumi, t.sk. netiek sasniegti projektos izvirzītie mērķi un rezultatīvie rādītāji.

Pasākumā „**Meža ekonomiskās vērtības uzlabošana**” 2014. gadā tika izsludināta viena projektu pieņemšanas kārtā. 2014. gadā apstiprināto projektu skaits 1299 (publiskais finansējums 1,7 milj. EUR). 2014. gadā Valsts meža dienestā ir iesniegti un izvērtēti Meža apsaimniekošanas plāni, kuros plānots saņemt valsts un Eiropas Savienības atbalstu 32 tūkst. ha jaunaudžu kopšanai.

Pasākumā „**Infrastruktūra, kas attiecas uz lauksaimniecības un mežsaimniecības attīstību un pielāgošanu**” 2014. gadā tika izsludinātas divas projektu pieņemšanas kārtas. 2014. gadā pasākumā apstiprināti 70 projekti (publiskais finansējums 7,02 milj. EUR). Valsts vai valsts nozīmes meliorācijas sistēmu rekonstrukcijai un renovācijai VSIA „Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” 2014. gadā realizējuši 19 projektus (publiskais finansējums 1,42 milj. EUR).

2014. gadā Lauku atbalsta dienests (turpmāk – LAD) turpināja administrēt un izmaksāt atbalstu par 2013. gadā iesniegtajiem platību maksājumu atbalsta iesniegumiem, kā arī pieņēma kārtējā gada platību maksājumu iesniegumus. 2014. gadā varēja pieteikties uz atbalstu sekojošos atbalsta pasākumos:

- Maksājumi lauksaimniekiem par nelabvēlīgiem dabas apstākļiem teritorijās, kas nav kalnu teritorijas;
- Natura 2000 maksājumi un maksājumi, kas saistīti ar Direktīvu 2000/60/EK;
- Natura 2000 maksājumi meža īpašniekiem;
- Agrovīdes maksājumi - tika turpinātas iepriekšējos gados uzņemtās saistības, jaunas saistības varēja uzņemt tikai tādi bioloģiskie lauksaimnieki, kuri jau ražoja bioloģiski sertificētu produktu.

2014. gadā atbalstam iesniegtie pieteikumi un platības

Pasākums	Saīsinājums	Pieteikumu skaits	Platība, ha
Maksājumi lauksaimniekiem par nelabvēlīgiem dabas apstākļiem teritorijās, kas nav kalnu teritorijas	MLA	39 252	1 085 002
Natura 2000 maksājumi un maksājumi, kas saistīti ar Direktīvu 2000/60/EK	NATURA	6 051	58 648
Natura 2000 maksājumi (meža īpašniekiem)	NIM	2 157	34 478
Agrovīdes maksājumi:			
Bioloģiskās lauksaimniecības attīstība	BLA	3 345	169 886
Bioloģiskās daudzveidības uzturēšana zālajos	BDUZ	3 955	32 984
Integrētās dārzkopības ieviešana un veicināšana	IDIV	220	2 282
Rugāju lauks ziemas periodā	RLZP	1 024	51 721

Avots: LAD

Pasākumā „Tūrisma aktivitāšu veicināšana” 2014. gadā LAD izsludināja divas projektu pieņemšanas kārtas (10. un 11. kārtu). Kopumā 2014. gadā pasākuma ietvaros tika iesniegti 86 projektu iesniegumi ar publisko finansējumu 2,5 milj. EUR apmērā, no kuriem apstiprināti 53 projekti ar publisko finansējumu 1,52 milj. EUR.

2014. gadā turpinājās LAP 2007-2013 4.ass „LEADER pieejas īstenošana” atbalsta pasākumu ieviešana ar mērķi, izmantojot LEADER pieeju, veicināt lauku iedzīvotāju iesaistīšanos vietējo problēmu risināšanā, uzlabot uz vietējām vajadzībām balstītus pārvaldības mehānismus vietējā līmenī un sniegt atbalstu vietējām attīstības iniciatīvām, kas ir saskaņotas ar LAP 2007-2013 un iekļautas vietējo rīcības grupu izstrādātajās vietējās attīstības stratēģijās.

Atbalstu vietējās attīstības stratēģijas īstenošanai saņēma 40 vietējās rīcības grupas (vietējo organizāciju un lauku iedzīvotāju apvienība, kas darbojas noteiktā teritorijā ar iedzīvotāju skaitu robežās no 5 līdz 65 tūkstošiem) un to darbības teritorija pārklāj 100% no valsts teritorijas, kas atbilst atbalsta saņemšanas nosacījumiem.

Projektu pieņemšana turpinājās pasākumā „Konkurētspējas veicināšana un lauku ekonomikas dažādošana vietējo attīstības stratēģiju īstenošanas teritorijā”. Kopumā VRG izsludināja 61 projektu pieņemšanas kārtu.

2014. gadā apstiprināti 747 vietējām attīstības stratēģijām atbilstoši projektu iesniegumi ar kopējo publisko finansējumu 4,8 milj. EUR un pilnībā vai daļēji īstenoti projekti par kopējo publisko finansējumu 8,8 milj. EUR.

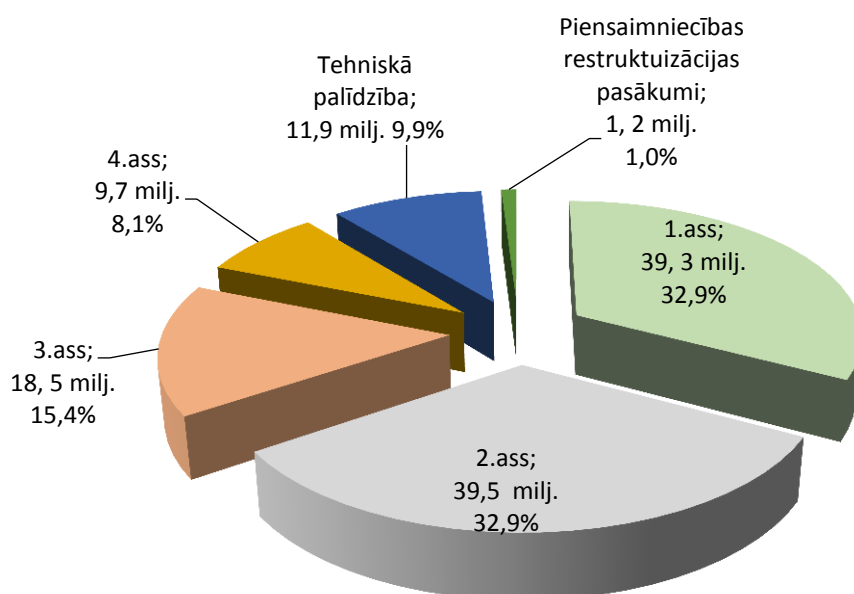
Vislielākā interese tika izrādīta par aktivitāti, kurā atbalstu var saņemt sabiedrisko aktivitāšu (tajā skaitā apmācību un interešu klubu, kultūras, vides aizsardzības, sporta un cita brīvā laika pavadīšanas aktivitāšu) dažādošanai vietējiem iedzīvotājiem. Vietējiem iedzīvotājiem svarīga un nepieciešama bijusi arī aktivitāte, kurā atbalstu piešķir pakalpojumu pieejamības nodrošināšanai – jaunu pakalpojumu izveidei un esošo kvalitātes uzlabošanai un sasniedzamības nodrošināšanai.

Projektu iesniedzēju aktivitāte bija augsta. Tomēr vietējo attīstības stratēģiju īstenošanai pieejamais publiskais finansējums bija daudz mazāks nekā projektu iesniegumos pieprasītais, līdz ar to liela daļa vietējai attīstībai nozīmīgi projekti tika noraidīti finansējuma trūkuma dēļ.

2014. gadā turpinājās pasākuma „Starpvalstīs sadarbspēja” īstenošana. Tika īstenoti 14 starpvalstu sadarbības projekti, tajā skaitā noslēdzās 7 projektu īstenošana. Kopējais apgūtais publiskais finansējums 2014. gadā šajā pasākumā bija 145,8 tūkst. EUR. Starpvalstu sadarbības projektus īsteno vietējās rīcības grupas, realizējot kopīgas darbības ar vietējām rīcības grupām, kas darbojas citās ES dalībvalstīs, tādā veidā sekmējot kvalitatīvu pieredzes nodošanu un iegūšanu vietējiem iedzīvotājiem aktuālu problēmu risināšanā, kā arī jaunu un inovatīvu sadarbības ideju īstenošanu. Sadarbības partneri – sadarbības vietējās rīcības grupas bija galvenokārt no Latvijas kaimiņu valstīm – Igaunijas un Lietuvas, bet arī no Francijas, Somijas, Čehijas un Grieķijas.

Lai nodrošinātu kvalitatīvu vietējās attīstības stratēģijas īstenošanu, 2014. gadā turpinājās pasākuma „Vietējās rīcības grupas darbības nodrošināšana, prasmju apguve un teritorijas aktivizēšana” aktivitāšu īstenošana. Atbalstu saņēma 39 vietējās rīcības grupas. Ņemot vērā, ka

plānošanas periods tuvojas noslēgumam, vietējās rīcības grupas īstenoja aktivitātes, kas saistītas ar vietējās attīstības stratēģijas īstenošanas rezultātu novērtēšanu, labās prakses popularizēšanu un izplatīšanu. Tāpat vietējās rīcības grupas aktīvi līdzdarbojās jaunās Lauku attīstības programmas 2014.-2020. gadam sagatavošanā un nacionālo normatīvo aktu izstrādē.

6.5.attēls. Latvijas LAP 2007.–2013.gadam izmaksātā finansējuma sadalījuma struktūra asu griezumā 2014.gadā

Avots: LAD

6.13.tabula

LAP 2007.–2013.gadam publiskā finansējuma maksājumi, EUR

Kods	Asis/pasākumi	2014. gadā	Kumulatīvie maksājumi
111	Arodapmācības un informācijas pasākumi	231 603	626 377
112	Atbalsts jaunajiem lauksaimniekiem	316 720	14 666 721
113	Priekšlaicīga pensionēšanās	3 097 962	23 400 087
114	Lauksaimniekiem un mežsaimniekiem paredzēto konsultāciju pakalpojumu izmantošana		6 470
121	Lauku saimniecību modernizācija*	10 180 749	327 625 719
122	Mežu ekonomiskās vērtības uzlabošana	3 918 382	12 836 908
123	Lauksaimniecības produktu pievienotās vērtības radīšana*	12 228 447	55 891 585
125	Infrastruktūra, kas attiecas uz lauksaimniecības un mežsaimniecības attīstību un pielāgošanu	8 770 109	39 578 745
131	To standartu ievērošana, kurus pamato ES tiesību akti		3 712 280
141	Daļēji naturālo saimniecību pārstrukturizācija	223 205	22 339 615
142	Ražotāju grupas	352 964	1 373 455
1.ass kopā:		39 320 141	502 057 962
212	Maksājumi par nelabvēlīgiem apstākļiem citās teritorijās (izņemot kalnu teritorijas)	13 968 352	274 332 502
213	Natura 2000 maksājumi un maksājumi, kas saistīti ar Direktīvu 2000/60/EK	4 042 286	16 958 614
214	Agrovīdes maksājumi	19 047 419	193 518 090
223	Lauksaimniecībā neizmantojamās zemes pirmreizējā apmežošana	1 309 512	15 585 201
224	NATURA 2000 maksājumi (meža īpašniekiem)	2 456 909	9 048 782

226	Mežsaimniecības ražošanas potenciāla atjaunošana un preventīvo pasākumu ieviešana	187 845	3 014 179
2. ass kopā:		41 012 323	517 185 988
312 (311)	Atbalsts uzņēmumu radīšanai un attīstībai*	13 390 210	104 153 394
313	Tūrisma aktivitāšu veicināšana*	1 857 367	7 135 367
321	Pamatpakalpojumi ekonomikai un iedzīvotājiem	3 055 422	88 117 103
323	Lauku mantojuma saglabāšana un atjaunošana	231 480	1 305 067
3. ass kopā:		18 534 479	200 710 931
411/ 413	Vietējās attīstības stratēģiju īstenošana. Konkurētspēja un lauku ekonomikas dažādošana	8 849 961	30 474 872
421	Sadarbības projektu īstenošana	145 812	303 971
431	Vietējās rīcības grupas darbības nodrošināšana, prasmju apguve un teritorijas aktivizēšana	673 680	3 635 912
4. ass kopā:		9 669 452	34 414 755
511	Tehniskā palīdzība	11 894 918	45 129 741
Kopsumma:		120 431 314	1 294 569 959
Pasākumi, kas saistīti ar piena nozares restrukturizāciju			
121	Lauku saimniecību modernizēšana	906 885	8 273 357
123	Lauksaimniecības produktu pievienotās vērtības radīšana	286 760	6 459 440
Kopsumma:		1 556 393	13 643 581
Pavisam kopā:		238 355 420	1 219 917 010

*Ieskaitot izmaksāto finansējumu Kredītu fondam

Avots: LAD

„Latvijas Lauku attīstības programmas 2014.-2020. gadam” (turpmāk – LAP 2014-2020), ar kuru īsteno Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai atbalstu, ietvaros Latvijai plānošanas periodā no 2014.-2020. gadam būs pieejams par 11% vairāk, kā iepriekšējā plānošanas periodā - **1,531 miljards EUR**, no kuriem aptuveni 1,04 miljardi EUR ir ELFLA finansējums, bet pārējie līdzekļi jeb 0,32 milj. EUR – Latvijas valsts līdzfinansējums. Šos ELFLA līdzekļus Zemkopības ministrijas vadībā administrēs LAD.

Zemkopības ministrija sadarbībā ar lauksaimnieku organizācijām un citām nevalstiskām organizācijām izstrādāja LAP 2014 - 2020 projektu, kurš 2014. gada 10. martā tika iesniegts izvērtēšanai Eiropas Komisijā un uzsākās LAP 2014-2020 saskaņošanas process ar Eiropas Komisiju, kurš noslēdzās 2014. gada nogalē. Eiropas Komisijas lēmums par LAP 2014-2020 apstiprināšanu tika pieņemts 2015. gada 13. februārī.

Kopumā LAP 2014-2020 ietverti 15 atbalsta pasākumi. 2014.-2020. gada plānošanas periodā vismaz 41,4% LAP 2014-2020 finansējuma tiks novirzīti pasākumiem, kas saistīti ar vides un klimata mērķu sasniegšanu, t.sk. atbalsts teritorijās ar dabas vai citiem specifiskiem ierobežojumiem (iepriekš - mazāk labvēlīgajos apvidos). Savukārt divreiz vairāk finansējuma kā 2007.-2013. gadā tiks novirzīti LEADER pasākumiem, lai veicinātu vietējo attīstību lauku teritorijā ar LEADER pieeju. Tāpat liels uzsvars tiks likts uz lauksaimniecības un mežsaimniecības sektorā strādājošo zināšanu un prasmju vairošanu, lai veicinātu efektīvāku un konkurētspējīgāku ražošanu.

LAP 2014-2020 ietvaros nozīmīgākais pasākums ir „Ieguldījumi materiālajos aktīvos”, kuram novirzīti 490,0 milj. EUR ar mērķi attīstīt konkurētspējīgu un ilgtspējīgu lauksaimniecību un mežsaimniecību. Pasākuma ietvaros tiks īstenotas trīs aktivitātes:

- aktivitātē „Lauku saimniecību attīstība” varēs saņemt atbalstu par tehnikas, iekārtu un aprīkojuma iegādi, kā arī par ražošanas ēku būvniecību un rekonstrukciju;
- aktivitātē „Lauksaimniecības produktu pārstrāde” lauksaimniecības produktu pārstrādes uzņēmumi un mājražotāji varēs saņemt atbalstu par ražošanas ēku būvniecību un iekārtu iegādi;
- aktivitātē „Atbalsts infrastruktūrai, kas attiecas uz lauksaimniecības un mežsaimniecības pielāgošanu un attīstību” uz atbalstu var pretendēt pašvaldību, koplietošanas un viena īpašnieka

meliorācijas sistēmu tiesiskie valdītāji, kā arī valsts nozīmes meliorācijas sistēmu apsaimniekotājs par meliorācijas sistēmu atjaunošanu un uzlabošanu, kā arī lauksaimnieki un kooperatīvās sabiedrības par pievadceļu un laukumu pie ražošanas objektiem izveidi.

Pirmā projektu iesniegumu pieņemšanas kārtā šajā pasākumā tika uzsākta 2014. gada 8. decembrī un ilga līdz 2015. gada 15. janvārim, izsludinot publisko finansējumu 70 443 771 EUR apmērā. Pirmajā kārtā tika vērota ļoti liela lauksaimnieku aktivitāte, ņemot vērā, ka atsevišķos Latvijas reģionos publiskais finansējums ieguldījumiem lauku saimniecību konkurētspējas uzlabošanai nebija pieejams vairākus gadus, jo tika izlietots iepriekšējā plānošanas periodā pieejamais finansējums. Pārējo LAP 2014-2020 pasākumu īstenošana uzsāksies 2015. gadā.

6.14.tabula

Indikatīvs finanšu sadalījums (sabiedriskais finansējums) Latvijas Lauku attīstības programmai 2014.-2020.gadam

Pasākuma kods	Pasākumi	Publiskais finansējums kopā, EUR	ES finansējums, EUR	LV finansējums, EUR
1.	Zināšanu pārnese un informācijas pasākumi	33 039 113	22 466 597	10 572 516
2.	Konsultāciju pakalpojumi, saimniecību pārvaldības un lauku saimniecību atbalsta pakalpojumi	10 445 189	7 102 729	3 342 460
4.	Ieguldījumi materiālajos aktīvos	490 013 787	344 920 255	145 093 532
5.	Dabas katastrofās un katastrofālos notikumos cietušā lauksaimniecības ražošanas potenciāla atjaunošana un piemērotu profilaktisko pasākumu ieviešana	5 000 000	3 400 000	1 600 000
6.	Lauku saimniecību un uzņēmējdarbības attīstība	95 184 869	64 725 711	30 459 158
7.	Pamatpakalpojumi un ciematu atjaunošana lauku apvidos	126 635 591	86 112 202	40 523 389
8.	Ieguldījumi meža platību paplašināšanā un mežu dzīvotspējas uzlabošanā	36 863 553	25 067 216	11 796 337
9.	Ražotāju grupu un organizāciju izveide	2 780 187	1 890 527	889 660
10.	Agrovide un klimats	111 589 619	75 880 941	35 708 678
11.	Bioloģiskā lauksaimniecība	151 901 540	103 293 047	48 608 493
12.	Kompensācijas maksājums par NATURA 2000 mežu teritorijām	24 093 714	16 383 726	7 709 988
13.	Maksājumi apgabaliem, kuros ir dabas vai citi specifiski ierobežojumi	267 499 900	204 308 092	63 191 808
17.	Ražas, dzīvnieku un augu apdrošināšanas prēmija	10 000 000	6 800 000	3 200 000
19.	Atbalsts LEADER vietējai attīstībai (SVVA – sabiedrības virzīta vietējā attīstība)	79 088 515	53 780 190	25 308 325
20.	Tehniskā palīdzība	63 270 810	43 024 150	20 246 660
113.	Priekšlaicīgā pensionēšanās (pārejošās saistības)	24 188 822	16 448 399	7 740 423
	KOPĀ	1 531 595 209	1 075 603 782	455 991 427

Avots: LAD

6.6.Valsts lauku tīkls

Atbilstoši Komisijas 2005. gada 20. septembra Regulas (EK) Nr.1698/2005 68. pantam Ministru kabineta 2009. gada noteikumu Nr. 573 14. punktā paredzēts, ka VLT sekretariāta pienākumus pilda LLKC, ar kuru ZM ik gadu slēdz līgumus. Ar tiem LLKC uzņemas saistības pildīt VLT sekretariāta funkcijas un īstenot VLT darba plāna aktivitātes.

- VLT mērķis ir sekmēt lauku attīstībā iesaistītu organizāciju un pārvaldes iestāžu aktīvu līdzdalību LAP, līdzdarbojoties programmas ieviešanā, tādējādi veidojot vidi koordinētām darbībām lauku attīstības politikas īstenošanā un nākotnes plānošanā. LAP sekmīgai īstenošanai nepieciešams

sniegt iespējami vairāk informācijas un nodrošināt pieredzes apmaiņu, lai informētu sabiedrību, potenciālos atbalsta pretendētus, kādā veidā efektīvāk izmantot pieejamos līdzekļus.

Atbilstoši Kopienas un nacionālajos tiesību aktos noteiktajam 2014. gadā VLT Sekretariāta darbības ietvaros:

- VLT mājas lapā www.laukutikls.lv:
 - o regulāri tiek ievietota informācija par notikumiem, kas saistīti ar lauku attīstību – gan informatīviem, gan izglītojošiem semināriem;
 - o notikumu kalendārs tiek regulāri papildināts ar aktuālajiem notikumiem pašvaldībās un vietējās rīcības grupās;
 - o izstrādāta jauna mājas lapas versija;
 - o mājas lapa skatīta 212 557 reizes, apmeklētāju skaita pieaugums vidēji 20 tūkstoši ceturksnī;
 - o izveidota mājas lapas responsīvā versija, kas ļauj aktualitātes lasīt mobilajās ierīcēs un planšetēs.

- Organizētas darba grupas, tikšanās un diskusijas:
 - o 4 reģionālās diskusijas par lauku uzņēmējdarbības veicināšanu. Diskusijās secināts, ka ir nepieciešama lauku attīstības, uzņēmējdarbības konsultantu un profesionālo pakalpojumu sniedzēju konsultantu sadarbības uzlabošana, lai sekmētu lauku uzņēmējdarbības attīstību, dalībnieki - 166;
 - o veikta aptauja un apkopoti rezultāti par Latvijas laukos esošajām jauniešu organizācijām;
 - o diskusija par sadarbības iespējām lauku jauniešu uzņēmējdarbības un darba iespēju veicināšanai laukos, dalībnieki - 19;
 - o dalība SIA „Edo Consult” organizētajā diskusijā par starptautisku projektu „Pieredzes apmaiņas shēmas jaunajiem lauksaimniekiem”;
 - o 4 darba grupas ZM, LAD un LLKC speciālistiem par LAP 2014.–2020. gadam pasākumu īstenošanas nosacījumiem, dalībnieki – 37;
 - o darba grupa ar LLU par sadarbību Inovāciju partnerības aktivitātēs, 13 dalībnieki;
 - o 2 darba grupas par VLT Sekretariāta un pasākumu īstenošanas pieredzi un VLT darbību nākamajā periodā, kopā - 32 dalībnieki;
 - o fokusgrupas diskusija „Sadarbības iespējas Latvijā ražotu pārtikas produktu noieta veicināšanā pašvaldību publiskajos pārtikas iepirkumos”. Diskusijā tika pārrunātas problēmas un iespējamie risinājumi vietējās izcelsmes produkta kritēriju piemērošanā, priekšizpētes veikšanā, sadarbības formu attīstībā, pavāru kvalifikācijas celšanā, kā arī LLKC speciālistu kompetences celšanā;
 - o darba grupas par VLT aktivitātēm – izstāžu un lauksaimniecības un lauku attīstības projektu konkursa organizēšanu. Aktīva dalība ZM un „Fonds Latvijas lauksaimniecības attīstībai” rīkotajās sanāsmēs par Latvijas kā partnervalsts dalību ikgadējā starptautiskajā pārtikas izstādē "Internationale Grüne Woche Berlin" jeb Berlīnes "Zaļā nedēļa" 2015. gadā. Veikti sagatavošanās darbi Eiropas lauksaimnieku un lauku attīstības konsultantu asociācijas (EUFRAS) konferences rīkošanai Berlīnē, izstādes pasākumu ietvaros;
 - o dalība VRG rīkotajos pasākumos, diskusija un 2 semināri par VRG aktualitātēm. VRG tika informētas par LVAEI veicamo LEADER pieejas efektivitātes pētījumu, lauku tūrisma sasaisti ar LEADER pieejas īstenošanu, vietējo attīstības stratēģiju vadlīniju jautājumiem, kā arī 2014.–2020. gada plānošanas perioda aktualitātēm;

o dalība biedrības "Lauku Ceļotājs" rīkotajā preses konferencē – diskusijā par lauku tūrisma aktualitātēm. Tās laikā tika pārrunāta arī turpmākā VLT sadarbība ar "Lauku ceļotāju" un tās biedriem;

o reģionālās preses diena Zemkopības ministrijā par lauksaimniecības un lauku attīstības aktualitātēm 2014. gadā, dalībnieki – 21;

o veikta Latvijas pašvaldību pārraudzībā esošo iestāžu anketēšana par publisko pārtikas produktu un ēdināšanas pakalpojumu iepirkumu īstenošanas praksi un nepieciešamajiem pārtikas produkcijas apjomiem. Apkopoti anketēšanas rezultāti. Anketas saņemtas no 99 pašvaldībām par 697 pašvaldību iestādēm;

o diskusijas reģionos ar novadu pašvaldībām gan ar vietējo, gan arī bez vietējo ražotāju iesaistišanās par vietējās produkcijas iepirkšanu pašvaldības iestāžu vajadzībām;

o regulāras tikšanās ar lauksaimniecības nevalstisko organizāciju pārstāvjiem.

- Organizēti pieredzes apmaiņas braucieni:

o sadarbībā ar VRG „Lielupe” un „No Salacas līdz Rūjai” organizēts pieredzes apmaiņas brauciens Rumānijas VRG pārstāvjiem Latvijā;

o sadarbības partneru no Zviedrijas Lauksaimniecības zinātņu universitātes vizīte Latvijā, lai iepazītos ar dažādu reģionu attīstību, salīdzinātu ar situāciju Zviedrijas lauku teritorijās. Šīs aktivitātes ietvaros tika rīkoti 3 reģionālie semināri, kā arī viens noslēguma seminārs, kuros dalībnieki tika iepazīstināti ar dažādiem uzņēmējdarbības veidiem un lauksaimniecību katrā reģionā. Kopā pasākumā piedalījās 45 dalībnieki;

o organizēts seminārs Uzbekistānas lauksaimnieku delegācijai – Latvijas pieredze lauku teritoriju attīstībā, 36 dalībnieki;

o pieredzes apmaiņas brauciens „Saimnieciskās darbības dažādošana lauku un piekrastes teritorijās” Talsu un Mērsraga novados, braucienā piedalījās VLT un ZST sekretariātu darbinieki.

- VLT pārstāvji piedalījušies dažādos starptautiskos Lauku tīkla un tā darbību veicinošos pasākumos:

o DG AGRI rīkotajā sanāsmē par sadarbību ar Austrumu valstīm lauksaimniecībā un lauku attīstībā Beļģijā;

o 6 ENRD semināros, sanāsmēs Briselē, Lietuvā un Lielbritānijā; Ziemeļu un Baltijas valstu Lauku tīklu sanāsmē Somijā;

o projekta par ilgtspējīgu lauku attīstību, izmantojot jauniešu līdzdalību, inovācijas un uzņēmējdarbību, ietvaros organizētajā konferencē Krievijā,

o 2 konferencēs par sadarbības iespējām lauku jauniešiem Zviedrijā;

o projekta par ilgtspējīgu lauku attīstību, izmantojot izglītību uzņēmējdarbībā, dalīborganizāciju sanāsmē Somijā;

o EK seminārā par Eiropas Monetārās Savienības stabilitātes veicināšanas mehānisma izveidi Beļģijā;

o Eiropas Centrālās bankas preses konferencē Vācijā;

o COPA-COGECA fokusa grupā „Lauksaimniecības ražība un ilgtspēja” Spānijā;

o sanāsmē „Lauksaimniecības Zināšanu, Informācijas un Inovācijas sistēmas un Konsultāciju dienesti ES” Dānijā;

o mācībās par pieaugušo izglītības metodēm lauku teritorijā Čehijā;

- o Eiropas Inovāciju tīkla mācību seminārā „Darba grupu izveide Lauku attīstības programmas ietvaros” Igaunijā;
- o Eiropas Inovāciju partnerības fokusa grupā Polijā; LR Valsts prezidenta oficiālajā vizītē Uzbekistānā;
- o 16. Baltijas Jūras Attīstības forumā un 5. Ikgadējā Baltijas Jūras Stratēģijas forumā Somijā;
- o starptautiskā konferencē par pārtikas programmu ieviešanu Uzbekistānā; EURFAS konferencē Horvātijā;
- o starptautiskajā mežsaimniecības un mežizstrādes tehnoloģiju izstādē un zinātniskajā konferencē INTERFORST Vācijā;
- o pieredzes apmaiņas braucienos Polijā; pasaules lauku attīstības un lauksaimniecības konsultāciju dienestu kongresā Argentīnā;
- o konferencē „Miers un lauksaimniecība” Vācijā;
- o vides organizācijas HARED rīkotajā seminārā Igaunijā;
- o Austrumu Partnerības konferencē Beļģijā;
- o konferencē „Pirmā reģionālā konference Dienvideiropas lauku konsultāciju dienestiem” Serbijā;
- o 2. Eiropas mazo meža īpašnieku tīkla sanāsmē Itālijā; dārzkopības nozares izstādē un specializētos semināros Beļģijā.

- Izstrādāts VLT Rīcības programmas projekts 2015.–2020. gadam, kas atspoguļo VLT darbības shēmu nākamajā plānošanas periodā, kā arī galvenās aktivitātes, kas tiks īstenotas, lai sasniegtu VLT galvenos mērķus.

VLT Rīcības programmas 2009.–2013. gadam darba plāna 2014. gadam ietvaros īstenotas šādas aktivitātes:

- „Lauku teritoriju ekonomiskās aktivitātes veicināšanas programma”. Sadarbības līgumi par ilgtermiņa konsultāciju sniegšanu noslēgti ar 772 klientiem. Aktivitātes ietvaros turpinājās darbs ar 720 saimniecībām, kas aktivitātē iekļautas 2013. gadā.
- „Informatīvu un izglītojošu semināru organizēšana visā Latvijā”. Galvenās semināru tēmas ir esošās un plānotās aktivitātes LAP, grāmatvedība un nodokļi, aktualitātes atbalsta pasākumos. Noorganizēti 313 informatīvie semināri 30240 klausītārstundu apmērā un 290 izglītojoši semināri 62665 klausītārstundu apmērā. Pasākumi tika organizēti visās 26 reģionālajās nodaļās.
- „Informatīvie pasākumi jauniešiem un skolēniem par mežu un meža apsaimniekošanu”. Aktivitātes mērķis ir veidot priekšstatu par mežā notiekošajiem procesiem un veicamajiem darbiem. Notikušas 98 nodarbības, piedalījušies 2760 dalībnieki.
- „Kapacitātes celšana ZM pakļautībā esošajām iestādēm un uzņēmumiem”. Aktivitātes ietvaros tiek īstenotas aktuālās mācību vajadzības attiecīgajiem nozares speciālistiem. Noorganizēti 308 kvalifikācijas celšanas pasākumi – 23674 klausītārstundas, kurus apmeklēja 3942 klausītāji.
- „Ziņu lapu sagatavošana”. Sagatavoti 12 ziņu lapas izdevumi par aktualitātēm lauku attīstības jomās un kopā pavairoti 75200 eksemplāros visā Latvijā, sagatavotas 18,26 autorloksnes, izdots tematiskais izdevums „Ceļvedis mājražošanā”, kas pavairots 1500 eksemplāros. Katru nedēļu tiek izdota Lauku e-Lapa.
- „Informatīvā izdevuma mežu īpašniekiem sagatavošana”. Izdevumos iekļauta profesionāli sagatavota informācija par aktualitātēm mežsaimniecībā, likumdošanā. Sagatavoti 4 eksemplāri, kas

pavairoti 8 000 eksemplāros katrs, sagatavotas 8 autorloksnes, sagatavoti 4 pielikumi, kas kopā pavairoti 9 000 eksemplāros.

- „Pieredzes apmaiņas braucieni Latvijā”. Notikuši 37 braucieni ar mērķi veicināt labas pieredzes un prakses apguvi un pārņemšanu uzņēmumos, saimniecībās vai organizācijās, piedalījušies 1112 dalībnieki.

- „Mācību un pieredzes apmaiņas braucieni uz Eiropas valstīm”. Notikuši 2 braucieni: uz Nīderlandi par inovācijas politiku lauksaimniecībā un uz Vāciju par liellopu ganāmpulka atražošanu un ģenētiskā materiāla ieguvu. Braucienos piedalījušies 19 dalībnieki.

- „Atbalsts lauku jauniešiem uzņēmējdarbības veicināšanai”. Aktivitāte tika īstenota 24 reģionālajās teritorijās. Katrā no tām noorganizētas informatīvās dienas, piedalījās 346 jaunieši. Mācības „Tu vari vairāk!” beidza 237 jaunieši. Biznesa plānu konkursā „Laukiem būt!” piedalījās 58 jaunieši, noslēguma kārtā - 15 projektu plāni. Informēšanas pasākumi veikti 44 skolās, piedalījās 1241 skolēns, un 779 skolēni piedalījās 30 izbraukuma semināros.

- „Novadu lauku attīstības konsultantu darba nodrošināšana”. 125 novadu lauku attīstības konsultantu algošana, darba nodrošināšana, aktivitāšu koordinēšana.

- „Interneta rīki un tālmācības (e-apmācības) programmu uzturēšana, atjaunošana”. Veikta 3 tālmācību programmu (“Lauksaimniecības pamati”, “Uzņēmējdarbības uzsākšana” un “LEADER”) uzturēšana un atjaunošana: veikts satura audits un pilnveidotas tehniskās apkalpošanas iespējas. Veikta interneta rīka par ES atbalsta pieejamības noteikšanu konkrētai lauku saimniecībai uzturēšana. Tika nodrošināta datorprogrammas „Meža apsaimniekošanas plānošanas informācijas sistēma” (MAPIS) uzturēšana.

- „Mācību prakšu saimniecību tīkla uzturēšana”. Nodrošinātas prakses vietas 303 LLU studentiem; Nodrošinātas prakses vietas 15 praktikantiem moderno tehnoloģiju saimniecībās.

- „Savstarpējās atbilstības atbalsta nodrošināšana”. Noslēgti līgumi ar 260 saimniecībām (145 augkopības un 115 lopkopības) par to saimniekošanas atbilstības novērtēšanu vides aizsardzības, sabiedrības, dzīvnieku un augu veselības, dzīvnieku labturības, identifikācijas un reģistrācijas, laba lauksaimniecības un vides stāvokļa prasībām, sniegti ieteikumi to ievērošanai un ražošanas efektivitātes paaugstināšanai.

- „Demonstrējumi lauku saimniecībās”. Veikti demonstrējumi 6 saimniecībās par 7 tēmām. Noorganizētas 8 lauku dienas demonstrējumiem. Noorganizēts 1 noslēguma seminārs, piedalījās 69 dalībnieki. Informācija par demonstrējumiem un iegūtie rezultāti publicēta žurnālā “Agrotops”, informatīvā izdevumā „Lauku Lapa” un LLKC mājaslapā. Sagatavots un izdots izdevums par demonstrējumu rezultātiem „Demonstrējumi augkopībā un lopkopībā 2014”.

- „Nozaru ekspertu ziņojumi”. ES lauksaimniecības un lauku attīstības lietu biroja darbības nodrošināšana. Līdzdalība 7 tematiskajās darba grupās Eiropas Savienības institūcijās. Koordinēta lauksaimnieku pārstāvju dalība 104 darba grupās, sanāksmēs, konferencēs ES. Organizētas 28 darba grupas viedokļu saskaņošanai. Notikusi ziņojumu prezentēšanas sanāksme 9 nacionālajām horizontālajām organizācijām. Nozaru ziņojumi ievietoti VLT mājas lapā. Aktivitātes ietvaros 30 nozaru organizācijas organizēja nozaru popularizēšanas pasākumus. Aktivitātē piedalījās 15 reģionālo lauksaimnieku apvienības, organizējot diskusijas reģionos.

- „Starptautiskā lauku tīkla konference”. Noorganizēta viena konference jauniešiem “Uzņēmējdarbība un mārketing”, piedalījās 95 dalībnieki. Izdots VLT buklets, pavairots 1`000 eksemplāros.

- „Aktivitātes lauku telpas ilgtermiņa stratēģijai”. Darbs pie pētījuma „Vietējo ražotāju tirgus daļas palielināšana pašvaldības pārtikas produktu iepirkumos: sociālekonomiskie ieguvumi un iespējamie riski”.

- „Lopkopības ražošanas ekonomiskās efektivitātes paaugstināšanas pasākumi lauku saimniecībās”. Interneta rīka uzturēšana un uzlabošana. Turpināta 2013. gadā iepirkto un vaislai izlasīto 54 teķu vērtēšana un izlase (regulāra dzīvmasas, ķermeņa attīstības un veselības kontrole). Izstrādātas un VLT mājaslapā www.laukutikls.lv publicētas „Kvalitātes sistēmas vadlīnijas kautuvju laboratorijām, kuras veic trihinelozes ierosinātāju klātbūtnes noteikšanu gaļā”. Īstenotas aktivitātes dzīvnieku ciltsvērtības un ģenētiskās kvalitātes noteikšanai. Publicēts lopbarības katalogs, aitkopības rokasgrāmata. Turpināts darbs pie tehnikas kataloga izveides.

- „Reģionālo konferenču organizēšana”. Tika noorganizētas 5 ZM reģionālās konferences: Kandavā, Saulainē, Rēzeknē un Smiltēnē, t.sk. viena reģionālā meža nozares konference Kalsnavā. Tajās klātienē piedalījās 1048 dalībnieki. Tika nodrošināta tiešraide internetā. Pieslēgumu skaits tiešraidēm internetā – 1355.

- „Līdzdalība tematisko konferenču organizēšanā”. 13 tematiskās konferences. Konferencēs kopumā piedalījušies 1737 dalībnieki.

- „Atbalsts lauksaimniecības izstādēm un lauksaimniecības un lauku attīstības projektu konkursa organizēšana”. Sniegts atbalsts 10 lauksaimniecības izstādēm un lauksaimniecības un lauku attīstības projektu konkursam “Sējējs”, tai skaitā noritēja darbs pie Latvijas kā partnervalsts sagatavošanas starptautiskajai pārtikas izstādei „Zaļā nedēļa 2015” (Vācija).

7. Ārējā tirdzniecība

7.1. Starptautiskās tirdzniecības līgumi

ES (tostarp Latvijas) tirdzniecības attiecības ar citām valstīm un valstu grupām ir balstītas uz daudzpusējiem līgumiem, kas noslēgti Pasaules Tirdzniecības organizācijas (PTO) ietvaros, divpusējiem tirdzniecības līgumiem un vienpusēji ES piemērojamiem tirdzniecības pasākumiem.

2014. gadā intensīvs darbs ir noritējis praktiski visos ES starptautiskās tirdzniecības attiecību aspektos – gan attiecībā uz ES divpusējās tirdzniecības un ekonomiskās sadarbības jomu, gan daudzpusējās starptautiskās tirdzniecības sfēru, gan vienpusēji ES piemērojamiem tirdzniecības pasākumiem.

Daudzpusējā tirdzniecības politika

Daudzpusējā starptautiskā tirdzniecības politika tiek veidota PTO ietvaros. PTO galvenās aktivitātes ir daudzpusējās tirdzniecības tiesiskās bāzes noteikšana dažādu līgumu veidā, daudzpusējās tirdzniecības sarunu liberalizācija (Dohas attīstības programma), organizācijas biedru tirdzniecības politikas pārraudzība un tirdzniecības strīdu starp dalībvalstīm risināšana.

Vēl joprojām turpinās 2001. gadā sāktās sarunas Dohas attīstības programmas (turpmāk - DDA) ietvaros, lai panāktu politiku reformu kopumā divdesmit sarunu jomās, tai skaitā arī attiecībā uz 1995. gada 1. janvārī spēkā stājušos PTO Lauksaimniecības līgumu.

2014. gadā PTO darbs tiks vērsts uz 2013. gadā notikušajā PTO devītajā ministru konferencē Bali (Indonēzija) pieņemto lēmumu ieviešanu un DDA jautājumu virzīšanu uz priekšu. Labs progress tika panākts, īstenojot PTO devītās ministru konferences lēmumus attiecībā uz vismazāk attīstītajām valstīm, jo 2014. gada nogalē tika pieņemti vairāki nozīmīgi lēmumi attiecībā uz valsts krājumiem pārtikas nodrošinājuma mērķiem. Turklāt 2014. gadā savu darbu uzsāka jauns PTO rīks, kas paredzēts, lai palīdzētu attīstības un vismazāk attīstītajām valstīm ieviest 2013. gada decembrī apstiprināto daudzpusējo Tirdzniecības veicināšanas līgumu. Tirdzniecības veicināšanas līgums veicinās starptautiskās tirdzniecības plūsmas, samazinās administratīvās muitas procedūras un skaidrāk precīzēs tranzīta nosacījumus.

Turklāt 2014. gadā būtisks darbs tika veltīts PTO desmitajai ministru konferencei, kas paredzēta 2015. gada decembrī Nairobi (Kenija), un šajā konferencē izskatāmajiem jautājumiem un pieņemamajiem lēmumiem.

Attiecībā uz PTO paplašināšanos, 2014. gadā PTO pievienojās Jemena, savukārt Seišelu salām tika apstiprināti to pievienošanās dokumenti, lai tās par 161. PTO biedru kļūtu jau 2015. gada aprīlī. Vienlaikus iestāšanās procesā progresējušas Bosnija un Hercegovina un Kazahstāna. Kā vienu no Latvijai nozīmīgākajām var minēt tieši Kazahstānas iestāšanās PTO sarunas. 2014. gadā notika aktīvs darbs pie Kazahstānas iestāšanās procesa attīstības, lai sarunas varētu noslēgt vēl 2014. gadā. Kaut arī Kazahstāna ir paveikusi daudz, lai iestātos PTO, tomēr šis mērķis netika sasniegts, jo bija palikuši vairāki atvērti jautājumi, kuri ir jāatrisina, pirms Kazahstāna kļūst par pilntiesīgu PTO locekli. Divi no būtiskākajiem jautājumiem, kuru risinājums tiks meklēts arī 2015. gadā, ir Kazahstānas PTO saistību samērošana ar tās saistībām Krievijas, Kazahstānas un Baltkrievijas Muitas ūnijā (turpmāk - Muitas ūnija) attiecībā uz muitas nodokļiem un Kazahstānas saistības sanitārajā un fitosanitārajā jomā. Mērķis ir panākt tādu risinājumu, lai Kazahstānas PTO saistības nebūtu pretrunā ar tās saistībām Muitas ūnijā kā importa tarifu atcelšanas jomā, tā arī fitosanitāro un sanitāro pasākumu, tirdzniecības mehānismu un citu jautājumu jomās.

Divpusējā tirdzniecības politika

Divpusējie tirdzniecības līgumi ir paredzēti, lai radītu labākas savstarpējās tirdzniecības iespējas, likvidējot vai būtiski samazinot muitas nodokļus, palielinot investīciju iespējas un to aizsardzību, nosakot kopīgus noteikumus par tehniskiem standartiem un sanitārajiem un fitosanitārajiem pasākumiem un paredzot prasības citām ar tirdzniecību saistītām jomām.

ES lielu uzmanību pievērš divpusējo attiecību stiprināšanai ar dažādiem tirdzniecības partneriem, un divpusējo tirdzniecības līgumu sarunu ambīciju līmenis ir atkarīgs no tirdzniecības partnera attīstības līmeņa un tā vajadzībām un iespējām, piemēram, ar jaunattīstības un vismazāk attīstītajām valstīm noslēgto tirdzniecības līgumu mērķis papildus citiem ir arī atbalstīt šo valstu (reģionu) attīstību.

Pašreiz ES divpusējās tirdzniecības līgumi ir spēkā ar 50 pasaules valstīm un 2014. gadā ES turpināja vairākas esošās vai uzsāka jaunas sarunas par divpusējiem tirdzniecības līgumiem ar vairākām pasaules valstīm un reģioniem (7.1.tabula).

7.1.tabula

ES notiekošās un plānotās sarunas par divpusējās tirdzniecības līgumiem

Notiekošās vai uzsāktās ES sarunas par preferenciālās tirdzniecības līgumiem (t.sk., sarunas ir noslēgtas, bet līgumi vēl nav parakstīti):		Plānotās ES sarunas par divpusējās tirdzniecības līgumiem:
Brazīlija		
Argentīna	SADC valstis ⁴	
Urugvaja	EAC valstis ⁵	
Paragvaja	Citas Āfrikas, Karību un Klusā okeāna	
Venecuēla	reģiona valstis ⁶	
Ekvadora	Kanāda	
Saūda Arābija	Indija	Azerbaidžāna
Kuveita	Malaizija	Indonēzija
Katara	Vjetnama	Filipīnas
Apvienotie Arābu Emirāti	ASV	Bolīvija
Omāna	Taizeme	Bruneja
Bahreina	Japāna	
Singapūra	Ukraina	
Maroka	Armēnija	
Tunisija	Moldova	
Ēģipte	Gruzija	
Jordānija		

Avots: ZM

Starp ES un **Amerikas Savienotajām Valstīm** 2013. gadā tika uzsāktas sarunas par Transatlantiskās tirdzniecības un investīciju partnerības (TTIP) līguma noslēgšanu. 2014. gadā notika četri sarunu raundi, kuros puses veica būtisku izpēti darbu, lai varētu pievērsties TTIP sadaļām pēc būtības. Sarunas aptver plašu sadarbības jautājumu loku – sākot no muitas nodokļu savstarpējās atcelšanas, sadarbības muitas jomā un beidzot ar ne-tarifu tirdzniecības barjeru likvidēšanu, investīciju aizsardzības jautājumiem, pakalpojumiem un citiem jautājumiem. Tā kā ES un ASV atsevišķos jautājumos ir būtiskas atšķirības uzskatos un piedāvātajos risinājumos, tad tiek prognozēts, ka

⁴ Dienvidāfrikas attīstības kopienas valstis (*Southern African Development Community*) - Angola, Botsvāna, Lesoto, Mozambika, Namībija, Dienvidāfrika, Svazilenda

⁵ Austrumāfrikas kopienas valstis (*East African Community*) – Kenija, Uganda, Tanzānija, Burundi, Ruanda

⁶ Komoru salas, Džibutija, Eritreja, Etiopija, Sudāna, Zambija, Seišelu salas, Madagaskara, Malāvija, Maurīcija,, Zimbabve, Kamerūna, Centrālāfrikas Republika, Čada, Kongo, Kongo Demokrātiskā Republika, Ekvatoriālā Gvineja, Gabona, Santome un Prinsipi, Benina, Burkinafaso, Kaboverde, Kotdivuāra, Gambija, Gana, Gvineja, Gvineja-Bisava, Libērija, Mali, Maurītānija, Nigēra, Nigērija, Papua-Jaungvineja, Senegāla, Sjerraleone, Togo, Fidži, Kuka salas, Kiribati, Māršala salas, Mikronēzija, Nauru, Samoa, Zālmana salas, Tonga, Tuvalu, Vanuatu

sarunas varētu ievilkties un tās varētu noslēgt ne ātrāk kā 2016. gadā. Var paredzēt, ka sarunas un vienošanās panākšana nebūs viegla, jo būs jāatrisina virkne sarežģītu jautājumu (piemēram, tirgus piekļuve lauksaimniecības produktiem, intelektuālā īpašuma aizsardzība attiecībā uz ģeogrāfiskajām norādēm), kas joprojām kavē tirdzniecību starp visattīstītākajiem ekonomiskajiem blokiem pasaulē.

Sarunas par ES un **Kanādas** Visaptverošo ekonomikas un tirdzniecības līgumu tika pabeigtas 2014. gada augustā. 2014. gada otrajā pusē tika uzsāktas juridiskās procedūras, pēc kuru pabeigšanas līgums tiks nodots apstiprināšanai Eiropas Parlamentā un Eiropas Savienības Padomē, t.i. ES dalībvalstīs. Paredzams, ka līgums ar Kanādu varētu stāties spēkā ne ātrāk kā 2016. gadā.

2014. gadā EK turpināja brīvās tirdzniecības līguma sarunas arī ar ES trešā nozīmīgākā tirdzniecības reģiona - **Dienvidaustrumu Āzijas valstu asociācijas (ASEAN)** - valstīm. Aktīvākās sarunas norisinājās starp ES un atsevišķām šī reģiona valstīm - ar **Vjetnamu** un **Taizemi**, savukārt ar **Malaiziju** turpmākās sarunu kārtas būs atkarīgas no Malaizijas apņemšanās atkārtoti iesaistīties sarunās.

2014. gada janvārī tika uzsāktas sarunas par **Ekvadoras** pievienošanos ES un **Andu kopienas valstu** brīvās tirdzniecības līgumam, kura pagaidu piemērošana ar divām Andu Kopienas valstīm tika uzsākta jau 2013. gadā. Lai līgums ar Ekvadoru varētu tikt piemērots, 2014. gadā norisinājās nepieciešamās procedūras līguma īstenošanai (tulkošana un procedūru pielāgošana).

EK 2012. gadā tika dots plašs mandāts sarunu vešanai ar **Japānu** par tādiem jautājumiem kā preču un pakalpojumu tirgus pieejamība, ne-tarifu barjeras, izcelsmes noteikumi, muitas jautājumi, sanitārie un fitosanitārie pasākumi, investīciju aizsardzības jautājumi, publiskie iepirkumi, intelektuālā īpašuma tiesības, e-komercija, uzņēmējdarbības vides regulējums. Kopš divpusējo sarunu uzsākšanas 2013. gada martā ir notikušas desmit ES-Japānas brīvās tirdzniecības līguma sarunu kārtas un puses ir apmainījušās ar saviem piedāvājumiem. Japāna vairākkārt ir paudusi vēlmi noslēgt sarunas līdz 2015. gada beigām.

ES aktīvi turpināja sarunas ar **Maroku** par padziļinātas un visaptverošas brīvās tirdzniecības telpas izveidi. Viens no sarunu mērķiem ir atjaunot un aktualizēt 2000. gadā noslēgto Marokas un ES Asociācijas līgumu, kurš ir pamats abu valstu tirdzniecībai. Sarunās tiek skarta ne tikai tirdzniecība, bet arī jomas, par kurām diskusijas līdz šim nav notikušas, piemēram, investīciju aizsardzība un konkurences nosacījumi, kā arī enerģētikas jautājumi un ilgtspējīga attīstība. Ar citām Vidusjūras reģiona valstīm dialogs par brīvās tirdzniecības telpas izveidi 2014. gadā nenorisinājās.

Sarunas par brīvās tirdzniecības telpas izveidi starp ES un **Gruziju** un **Moldovu** tika sekmīgi noslēgtas 2013. gadā, un līgumus ar ES abas valstis parakstīja 2014. gada jūnijā. Abi līgumi tiek provizoriski piemēroti no 2014. gada 1. septembra. Papildus brīvās tirdzniecības telpas izveidei līgumi skar vairākas citas jomas, kas veicinās ES un šo valstu ciešāku ekonomisko integrāciju.

Līgums par ES un **Ukrainas** padziļinātas un visaptverošas brīvās tirdzniecības telpas izveidi tika parakstīts 2014. gada jūnijā, tomēr jau 2014. gada aprīlī, reaģējot uz drošības un ekonomiskajām problēmām, ar ko saskaras Ukraina, ES vienpusēji piešķīra Ukrainai privilēģētu pieeju ES tirgum līdz 2015. gada 31. decembrim.

2014. gada oktobrī pēc ilgāka pārtraukuma EK uzsāka sarunas ar **Norvēģiju**, lai liberalizētu tirdzniecību ar lauksaimniecības produktiem.

Attiecībā uz ES un **Merkosūras** valstu (**Argentīna, Brazīlija, Paragvaja un Urugvaja**) sarunām par visaptverošu brīvās tirdzniecības līgumu, kura mērķis ir ne tikai liberalizēt savstarpējo tirdzniecību, bet arī regulēt attiecības citās sadarbības jomās, piemēram, valsts iepirkumi, tirdzniecības tehniskās barjeras, intelektuālā īpašuma tiesības, tirdzniecības veicināšana un citi jautājumi, 2014. gadā būtisks progress nenotika. 2014. gadā turpinājās abu pušu darbs pie tirgus pieejas piedāvājumu sagatavošanas, taču to iesniegšanas laiks un līdz ar to sarunu tālākais grafiks šobrīd nav skaidrs.

Dažādu politisku un tehnisku iemeslu dēļ 2014. gadā būtisks progress netika panākts arī darbā pie ES un **Indijas** brīvās tirdzniecības telpas izveides. ES atkārtoti ir paudusi savu nostāju virzīties uz

priekšu, lai noslēgtu BTL, tomēr Indija joprojām nav tādās pozīcijās, lai izpildītu ES prasības svarīgākajās nozarēs, kas ir būtiski, lai ES noslēgtu šīs sarunas.

Vienpusējie ES tirdzniecības pasākumi

Vienpusējie ES piemērotie tirdzniecības pasākumi tiek īstenoti, izmantojot **vispārējo preferenču sistēmu** (turpmāk - VPS), kas paredz tirdzniecības ar ES atvieglojumus 90 jaunattīstības valstīm un teritorijām, neprasot līdzvērtīgu tirdzniecības atvieglojumu piemērošanu ES produktu eksportam uz attiecīgajām valstīm. VPS ir viens no galvenajiem ES instrumentiem, lai samazinātu nabadzību un veicinātu ilgtspējīgu attīstību jaunattīstības valstīs, palīdzot tām pēc iespējas ātrāk iekļauties globālajā tirgū un gūt ieņēmumus starptautiskajā tirdzniecībā.

Vispārējo preferenču sistēmas ietvaros ES paredz trīs priekšrocību režīmus - vispārējais VPS režīms, īpašais veicināšanas režīms ilgtspējīgai attīstībai un labai pārvaldībai (turpmāk - VPS+) un īpašais režīms vismazāk attīstītajām valstīm ("Everything But Arms" – EBA).

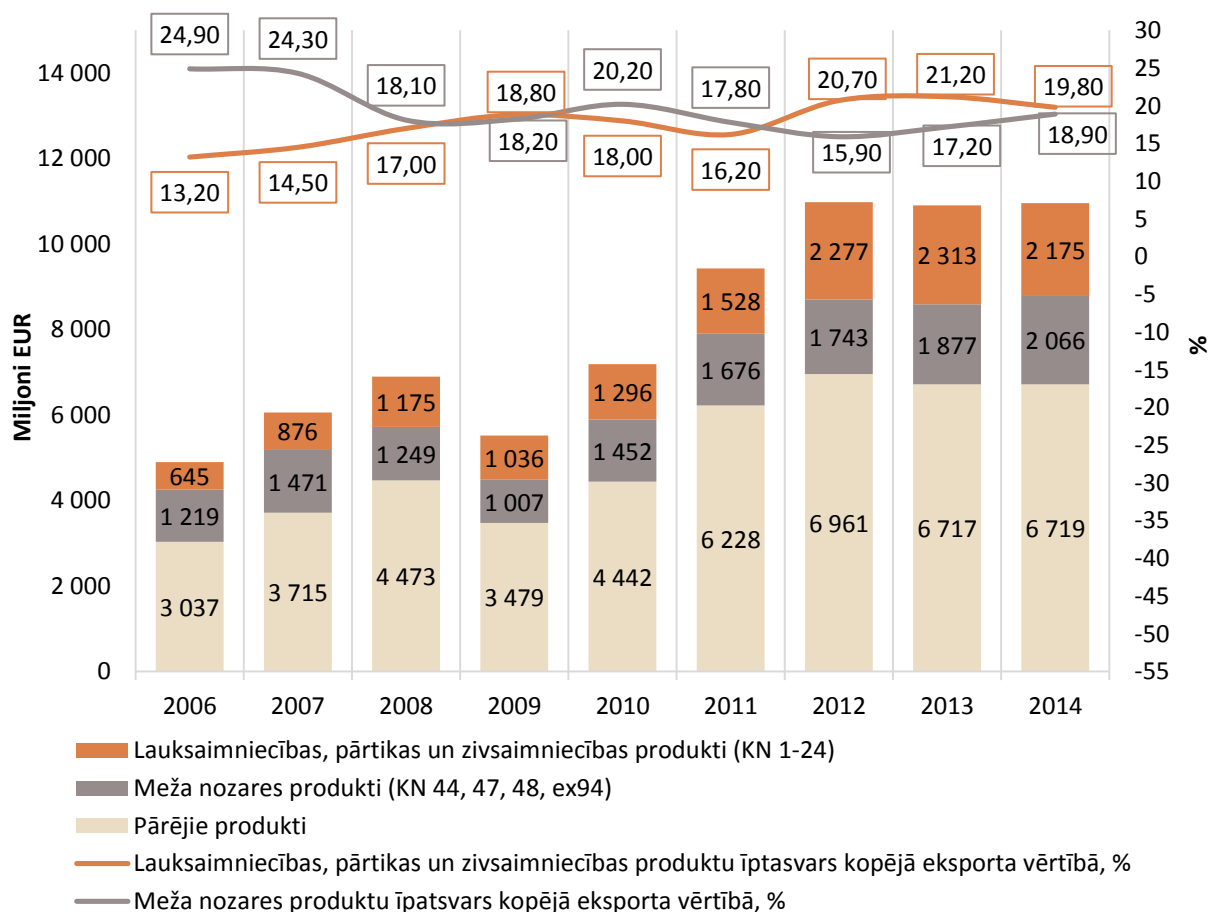
Sākot ar 2014. gada 1. janvāri spēkā stājās jaunā VPS atvieglotās tirdzniecības sistēma. 2013. gads bija pārejas posms, lai uzņēmēji laicīgi spētu pielāgoties prasībām, ko paredz reformētā VPS. Jaunā VPS dod lielākas priekšrocības tām jaunattīstības valstīm un nozarēm, kurām tas ir visvairāk nepieciešams. Jāatzīmē, ka jaunā VPS sistēma paredz valstu, kas var kvalificēties šim režīmam, skaita samazināšanos, tādējādi paverot plašākas eksporta iespējas no nabadzīgākām valstīm. Jaunā VPS sistēma daudz efektīvāk veicina ilgtspējīgu attīstību un labu pārvaldību jaunattīstības valstīs, ļaujot plašākam valstu lokam saņemt VPS+ režīmā paredzētās priekšrocības, kas nodrošina papildu preferences neaizsargātākajām jaunattīstības valstu ekonomikām. Protams, kā līdz šim, jaunattīstības valstīm, kas vēlas saņemt VPS+ režīma priekšrocības, jāratificē un efektīvi jāīsteno starptautiskās pamatkonvencijas vides, darba un cilvēktiesību jomās. Jaunā VPS sistēma saglabā arī EBA režīmu, kas paredz beznodokļu un bezkvotu piekļuvi visiem produktiem, izņemot ieročus un munīciju, no visām vismazāk attīstītajām valstīm. VPS juridiskais pamats ir Eiropas Parlamenta un Padomes 2012. gada 31. oktobra Regula (ES) Nr. 978/2012 par vispārējo tarifa preferenču sistēmas piemērošanu.

7.2. Ārējās tirdzniecības analīze

Neskatoties uz pārtikas un lauksaimniecības produktu eksporta vērtības kritumu, jau trešo gadu pēc kārtas pārtikas un lauksaimniecības produkti veido ievērojamu daļu Latvijas eksporta (2 175 miljoni EUR). 2014. gadā pārtikas un lauksaimniecības produktu eksports bija 19,8% no kopējās Latvijas eksporta vērtības (7.1.attēls).

2014. gadā pārtikas un lauksaimniecības produktu eksporta vērtība samazinājās pirmo reizi kopš 2009. gada - Latvijas pārtikas un lauksaimniecības produktu eksports 2014. gadā, salīdzinot ar 2013. gadu, samazinājās par 138 miljoniem EUR jeb 6%.

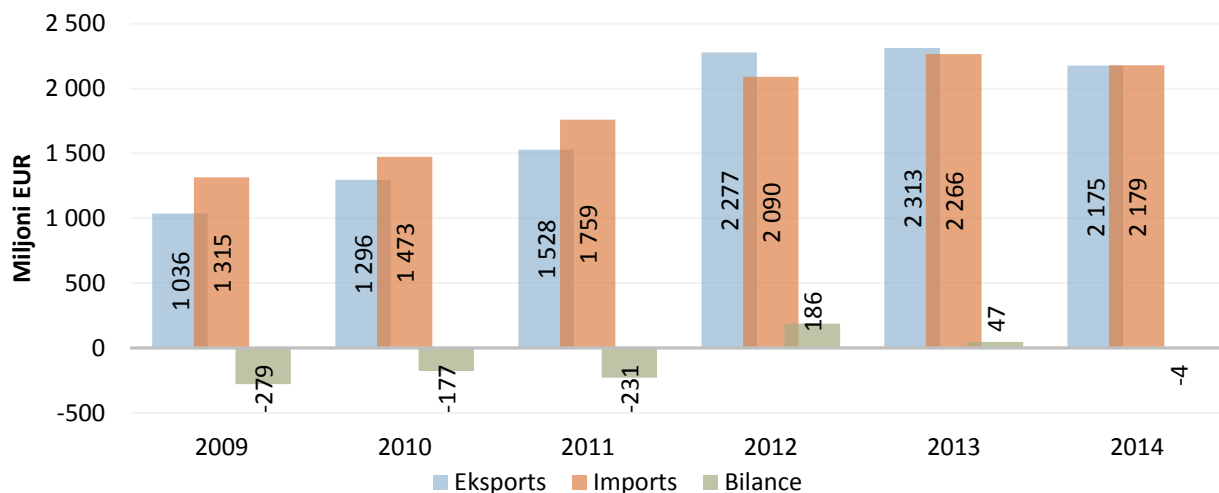
Koku un koka izstrādājumu eksports 2014. gadā veidoja 18,9% no kopējās Latvijas eksporta vērtības, tādējādi ierindojoties otrajā vietā.

7.1.attēls. Latvijas lauksaimniecības un pārtikas produktu un koka izstrādājumu eksporta īpatsvars kopējā Latvijas eksportā, miljoni EUR

Avots: ZM pēc Eurostat

2014. gadā samazinājās gan pārtikas un lauksaimniecības produktu eksports, gan to imports. Daudz straujāks vērtības samazinājums bija pārtikas un lauksaimniecības produktu eksportam nekā to importam – eksports samazinājās par 138 miljoniem EUR jeb 6%, savukārt imports samazinājās par 87 miljoniem EUR jeb 4%. Ņemot vērā eksporta vērtības straujāku samazinājumu, pārtikas un lauksaimniecības produktu ārējās tirdzniecības bilance 2014. gadā bija negatīva - pārtikas un lauksaimniecības produktu eksports bija par 4 miljoniem EUR mazāks nekā šo produktu imports (7.2.attēls).

7.2.attēls. Latvijas lauksaimniecības un pārtikas produktu ārējās tirdzniecības bilance, miljoni EUR

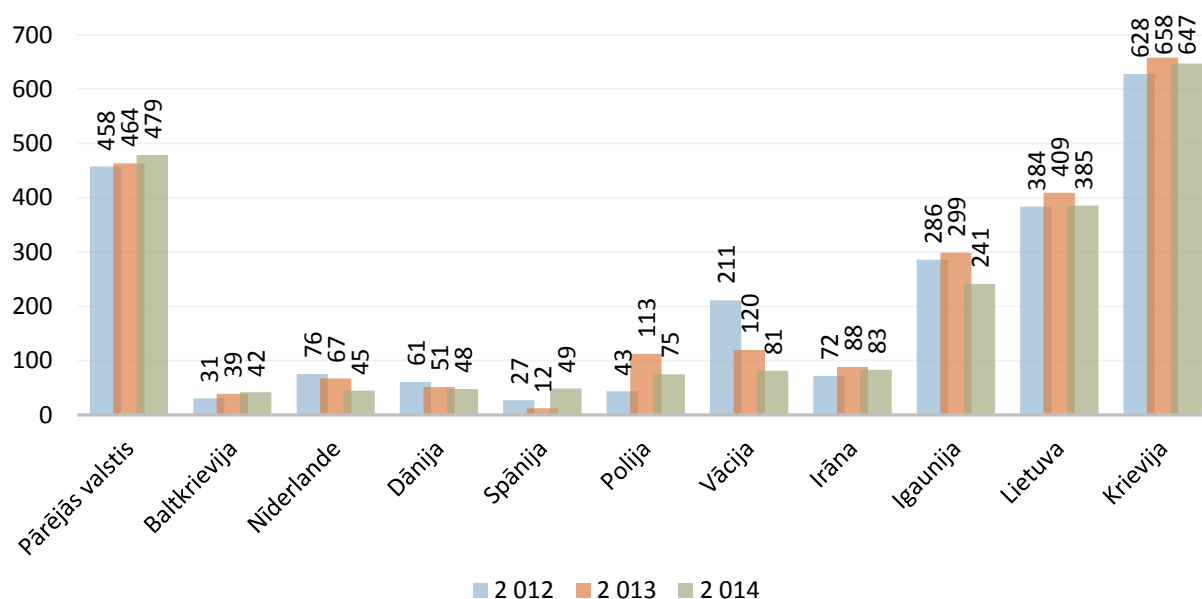
Avots: ZM pēc Eurostat

Pārtikas un lauksaimniecības produktu eksports

Pārtikas un lauksaimniecības produktu eksporta struktūrā eksports uz Eiropas Savienības valstīm un trešajām valstīm 2014. gadā veido gandrīz vienādu daļu – 51% produktu tiek realizēti ES iekšējā tirgū un 49% produktu tiek eksportēti uz trešajām valstīm.

ES tirgus daļai eksporta struktūrā ir tendence samazināties: 2013. gadā tā bija 55%, 2012. gadā – 54%, 2011. gadā – 59%.

Krievija, Lietuva un Igaunija ir nozīmīgākās Latvijas pārtikas un lauksaimniecības produktu eksporta galamērķa valstis. Uz Krieviju 2014. gadā tika eksportēti 30% no kopējās pārtikas un lauksaimniecības produktu eksporta vērtības, savukārt uz Lietuvu un Igauniju kopā šī vērtība veidoja 29% (7.3.attēls).

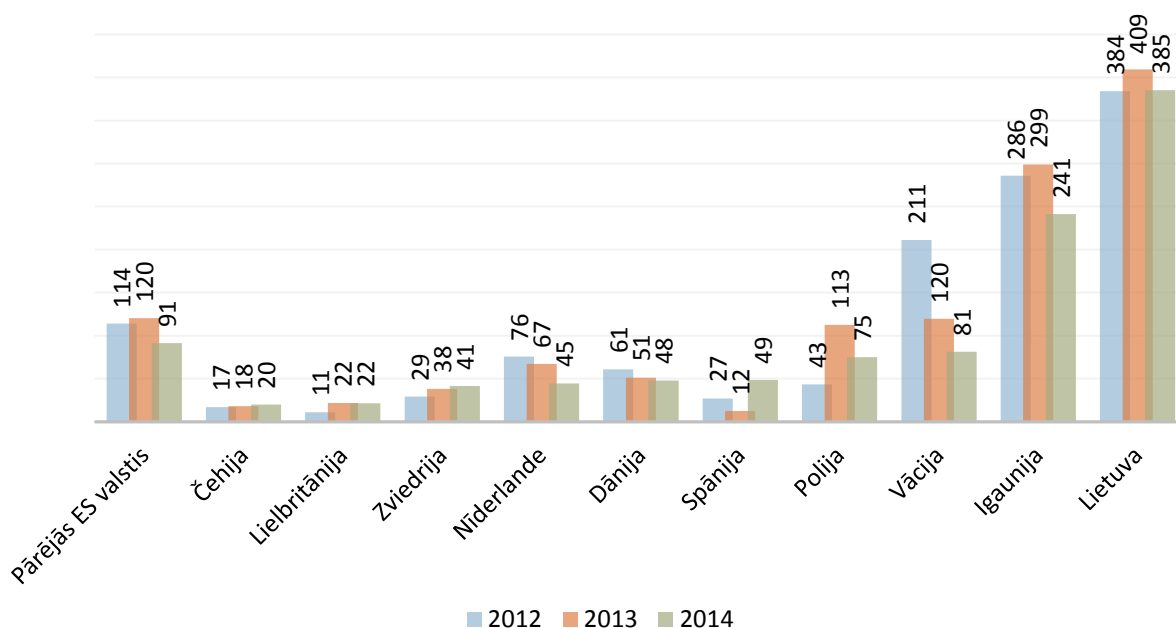

7.3.attēls. Desmit nozīmīgākās Latvijas lauksaimniecības un pārtikas produktu eksporta galamērķa valstis, miljoni EUR

Avots: ZM pēc Eurostat

Izvērtējot pārtikas un lauksaimniecības produktu eksportu sadalījumā pa valstu grupām (Eiropas Savienības valstis un trešās valstis), var secināt, ka Latvija veic pārtikas un lauksaimniecības produktu eksportu uz visām 27 ES valstīm un uz 144 trešajām valstīm.

Starp ES valstīm nozīmīgākā eksporta galamērķa valsts ir Lietuva – 35% no kopējās eksporta vērtības uz ES valstīm (7.4.attēls).

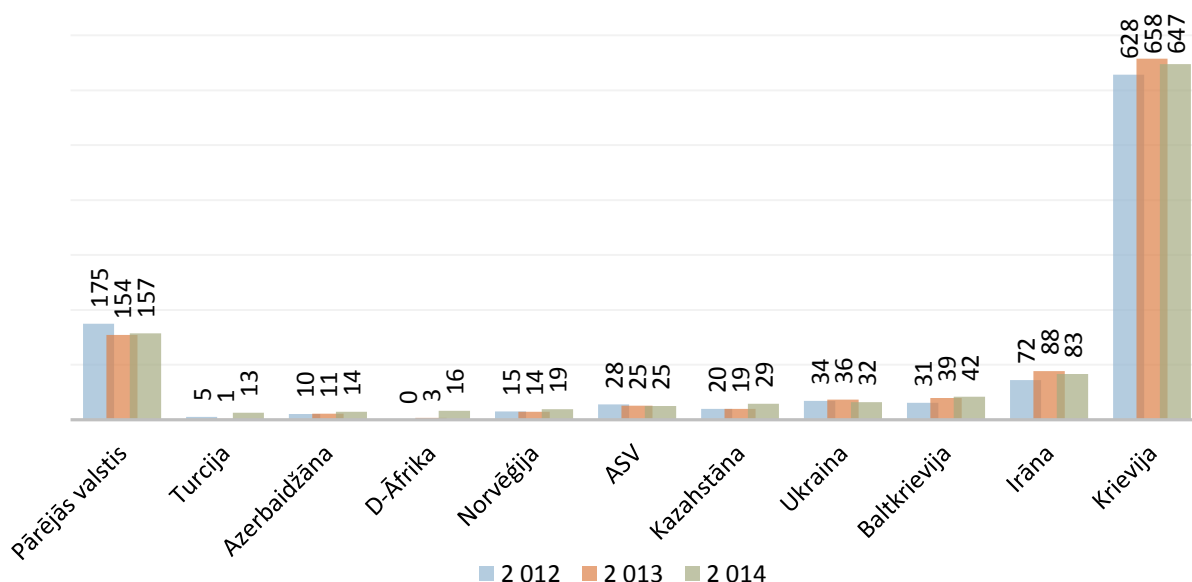

7.4.attēls. Desmit nozīmīgākās Latvijas lauksaimniecības un pārtikas produktu eksporta galamērķa valstis ES valstu starpā, miljoni EUR

Avots: ZM pēc Eurostat

Uz tradicionāli nozīmīgākajām eksporta valstīm ES valstu starpā (Lietuva, Igaunija, Vācija un Polija) 2014. gadā eksports samazinājās par 159 miljoniem EUR jeb attiecīgi par 6%, 19%, 33% un 34%. Uz šīm valstīm 2014. gadā eksports samazinājās plašam produktu klāstam.

Krievija ir tradicionāli nozīmīgākā partnervalsts trešo valstu starpā. Eksports uz pārējām trešajām valstīm ir būtiski mazāks. 2014. gadā pārtikas un lauksaimniecības produkti uz Krieviju tika eksportēti 647 miljonu EUR apmērā, kas veido 60% no kopējās pārtikas un lauksaimniecības produktu eksporta vērtības uz trešajām valstīm (7.5.attēls).

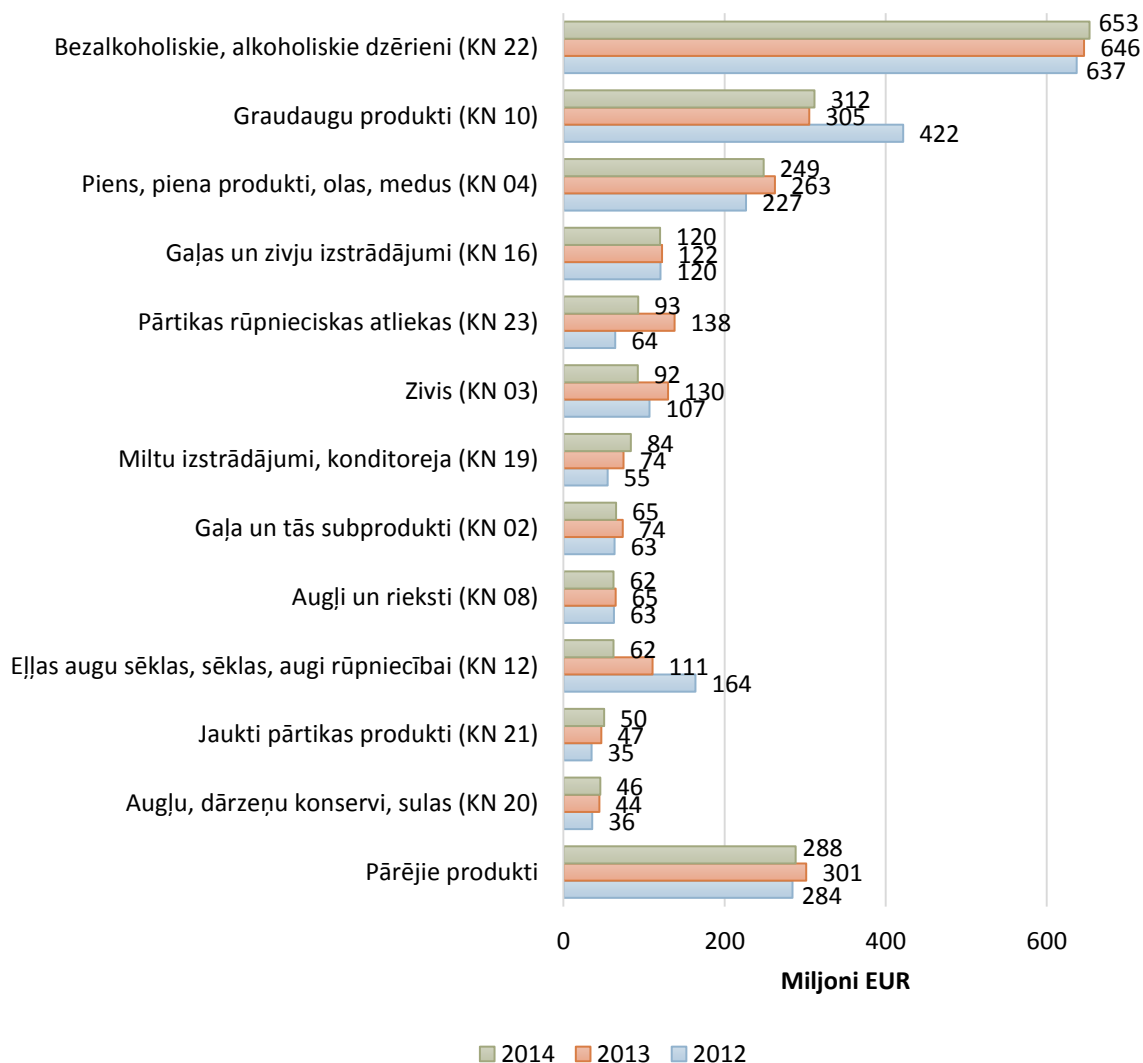
7.5.attēls. Desmit nozīmīgākās Latvijas lauksaimniecības un pārtikas produktu eksporta galamērķa valstis trešo valstu starpā, miljoni EUR

Avots: ZM pēc Eurostat

Latvijas pārtikas un lauksaimniecības produktu eksports uz Irānu, kas ir otra nozīmīgākā eksporta valsts trešo valstu starpā, ir 8 reizes mazāks nekā uz Krieviju.

2014. gadā eksporta vērtība uz Krieviju samazinājās par 11 milj. EUR jeb par nepilniem 2%. Savukārt uz Kazahstānu, Dienvidāfriku, Turciju, kā arī uz atsevišķām Ziemeļāfrikas valstīm (Ēģipte, Lībija, Maroka), Kataru, Kongo un Keniju eksports 2014. gadā pieauga.

2014. gadā trīs nozīmīgākās Latvijas eksporta produktu grupas tradicionāli bija bezalkoholiskie un alkoholiskie dzērieni, graudaugi un piena produkti (7.6.attēls).

7.6.attēls. Latvijas lauksaimniecības un pārtikas produktu eksports sadalījumā pa produktu grupām, miljoni EUR

Avots: ZM pēc Eurostat

Bezalkoholisko un alkoholisko dzērienu un graudaugu eksports 2014. gadā ir pieaudzis, attiecīgi: bezalkoholiskiem un alkoholiskiem dzērieniem - par 7 milj. EUR jeb par 1,1% un graudaugiem - par 7 milj. EUR jeb par 2,3%. Savukārt pienam un piena produktiem bija vērojams eksporta samazinājums - par 14 milj. EUR jeb par 5,3% (7.6.attēls). No 12 nozīmīgākajām eksporta produktu grupām 2014. gadā eksporta samazinājums bija vēl 6 produktu grupām.

Visbūtiskāk eksporta vērtība samazinājās sekojošām produktu grupām:

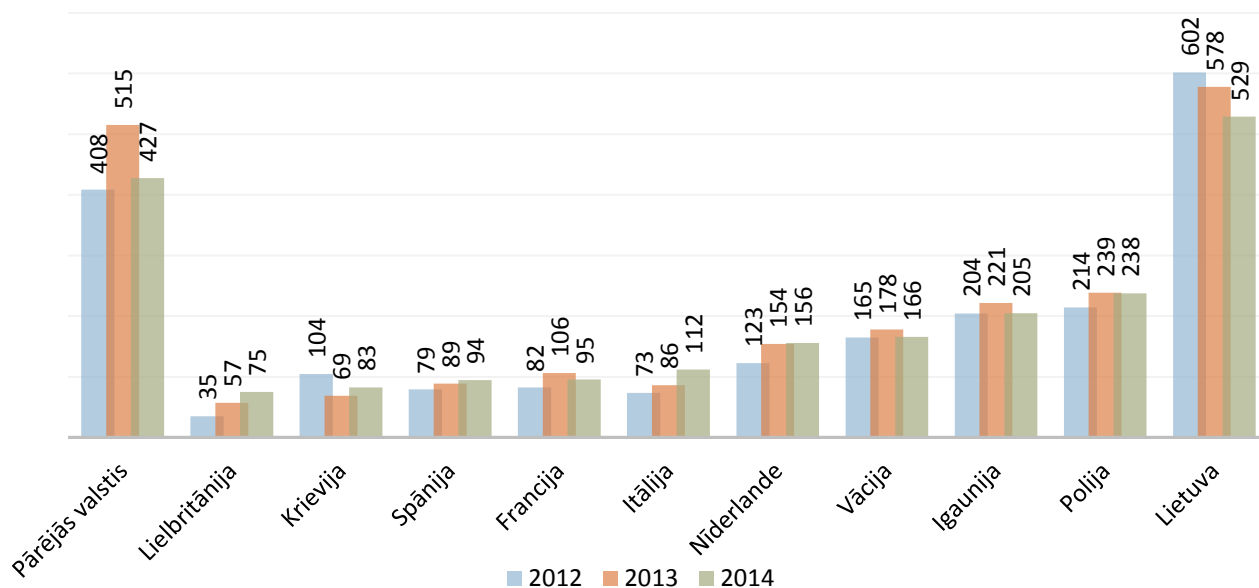
- eļļas augu sēklas (būtiski samazinājās tieši rapšu un ripšu sēklu eksports),
- pārtikas rūpniecības atliekas (būtiski samazinājās eļļas raušu, kas iegūti ekstrahējot sojas pupu eļļu, un izstrādājumu, kas izmantojami dzīvnieku barībā, eksports),
- zivis (būtiski samazinājās laša, laša filejas, kūpināta laša un saldētu brētliņu eksports).

Kopējais šo produktu eksporta samazinājums bija 131 milj. EUR, kas ir 95% no kopējā pārtikas un lauksaimniecības produktu eksporta vērtības samazinājuma.

Pārtikas un lauksaimniecības produktu imports

Tradicionāli pārtikas un lauksaimniecības produktu importa struktūrā imports no ES valstīm veido lielāko daļu – 2014. gadā 89% pārtikas un lauksaimniecības produktu tika ievesti no ES.

Importa ziņā nozīmīgākā tirdzniecības partnervalsts ir Lietuva, no kuras 2014. gadā tika importēti 24% no kopējās pārtikas un lauksaimniecības produktu importa vērtības (7.7.attēls).

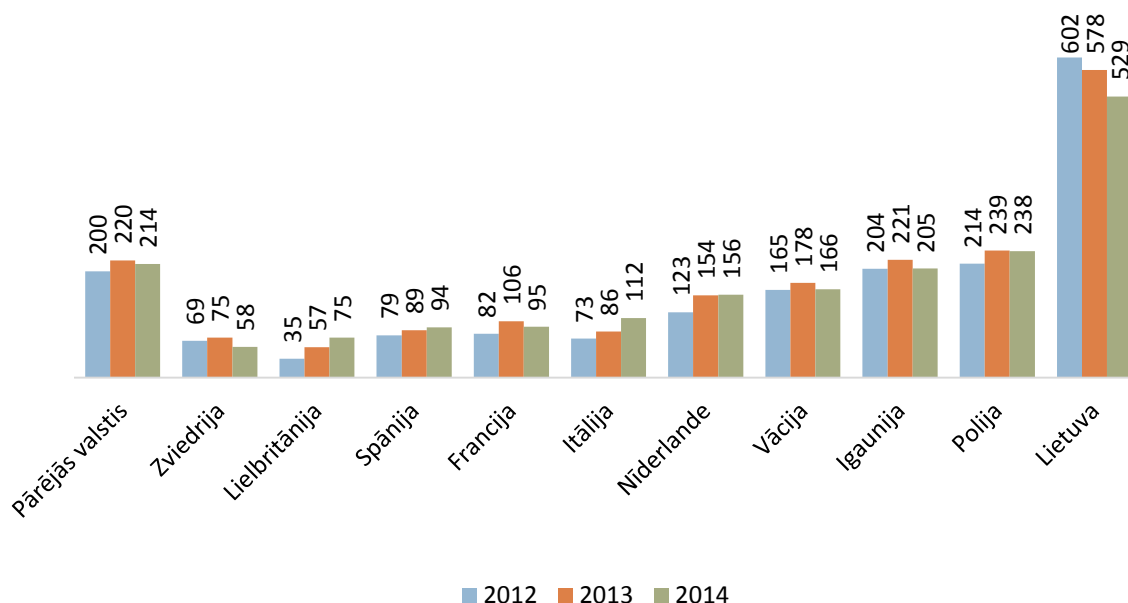

7.7.attēls. Desmit nozīmīgākās Latvijas lauksaimniecības un pārtikas produktu importa valstis, miljoni EUR

Avots: ZM pēc Eurostat

Izvērtējot pārtikas un lauksaimniecības produktu importu sadalījumā pa valstu grupām (Eiropas Savienības valstis un trešās valstis), var secināt, ka Latvija veic pārtikas un lauksaimniecības produktu importu no visām 27 ES valstīm un no 77 trešajām valstīm.

No ES valstīm nozīmīgākā importa valsts ir Lietuva – 27% no kopējās importa vērtības no ES valstīm (7.8.attēls).

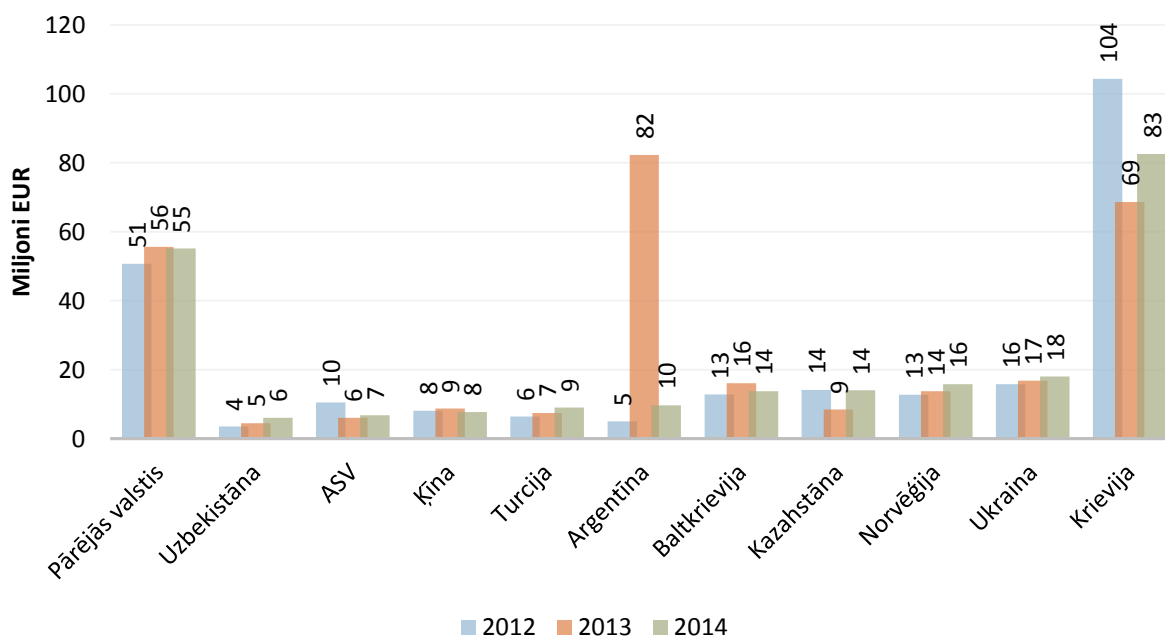
7.8.attēls. Desmit nozīmīgākās Latvijas lauksaimniecības un pārtikas produktu importa valstis ES valstu vidū, miljoni EUR

Avots: ZM pēc Eurostat

No tradicionāli nozīmīgākajām importa valstīm ES valstu vidū (Lietuva, Polija, Igaunija un Vācija) 2014. gadā imports samazinājās par 78 miljoniem EUR jeb attiecīgi par 8%, 0,4%, 7% un 7%.

Krievija ir nozīmīgākā pārtikas un lauksaimniecības produktu importa valsts trešo valstu vidū – 35% no kopējās importa vērtības no visām trešajām valstīm (7.9.attēls).

2014. gadā imports pieauga no Krievijas, Ukrainas, Norvēģijas, Kazahstānas, Turcijas, ASV, Uzbekistānas un citām trešajām valstīm. Kopējais pārtikas un lauksaimniecības produktu imports no četrām nozīmīgākajām importa valstīm pieauga par 22 miljoniem EUR.

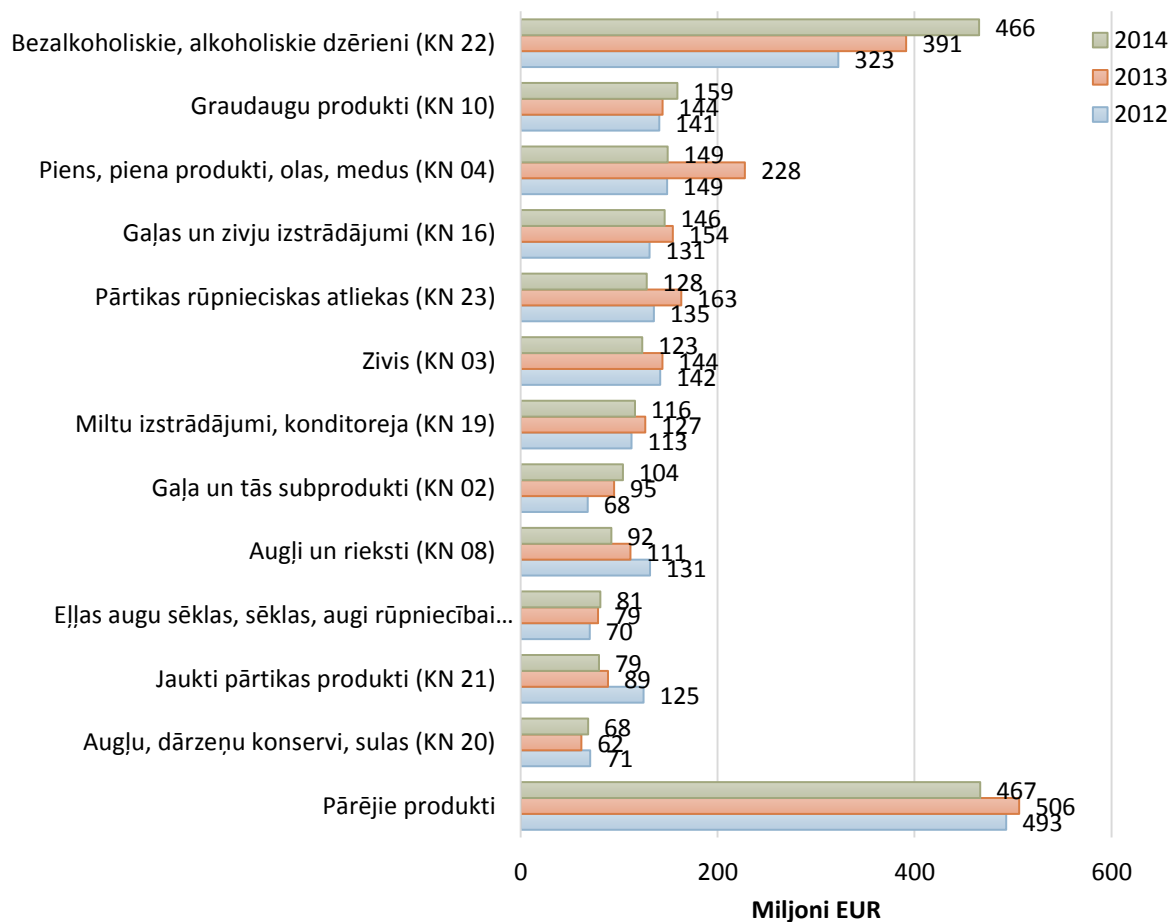
7.9.attēls. Desmit nozīmīgākās Latvijas lauksaimniecības un pārtikas produktu importa valstis trešo valstu vidū, miljoni EUR

Avots: ZM pēc Eurostat

Nozīmīgākā importējamo produktu grupa ir alkoholiskie un bezalkoholiskie dzērieni, kuru imports pārskata periodā no 2012. gada līdz 2014. gadam pakāpeniski ik gadu ir palielinājies. 2014. gadā Latvija importēja alkoholiskos un bezalkoholiskos dzērienus 466 miljonu EUR apmērā, kas ir par 74 miljoniem jeb par 15% vairāk nekā 2013. gadā (7.10.attēls). 2014. gadā būtiski pieauga arī šādu produktu imports:

- augļi un rieksti (imports pieauga par 11% jeb par 15,1 miljonu EUR),
- miltu izstrādājumi, konditoreja (imports pieauga par 10% jeb par 9 miljoniem EUR),
- kafija, tēja un garšaugi (imports pieauga par 11% jeb par 6,9 miljoniem EUR).

No 12 nozīmīgākajām importa produktu grupām 2014. gadā importa samazinājums bija 7 produktu grupām. Visbūtiskāk importa vērtība samazinājās pārtikas rūpniecības atliekām (imports samazinājās par 34% jeb par 78,4 miljoniem EUR), zivīm (imports samazinājās par 22% jeb par 35,1 miljoniem EUR), gaļai un tās subproduktiem (imports samazinājās par 14% jeb par 20,5 miljoniem EUR) un taukiem un eļļām (imports samazinājās par 17% jeb par 19,4 milj. EUR).

7.10.attēls. Latvijas lauksaimniecības un pārtikas produktu imports sadalījumā pa produktu grupām, miljoni EUR
 Avots: ZM pēc Eurostat

8. Izglītība, zinātne, konsultācijas

Izglītība

Latvijas Lauksaimniecības universitāte (LLU) ir sniegusi šādu ikgadējo informāciju par studijām un studējošo skaitu:

- Pamatstudiju programmas - **28**:
 - Pirmā līmeņa profesionālās augstākās izglītības studiju programmas (studiju ilgums pilna laika studijās 2-3 gadi), kuras nodrošina 4.līmeņa profesionālās kvalifikācijas ieguvu (5B līmenis pēc ISCED-97⁷), 5.līmenis pēc EKI⁸) – **4**.
 - Akadēmiskās izglītības (bakalaura) studiju programmas. Studiju ilgums pilna laika studijās 3-4 gadi (5A līmenis pēc ISCED-97, 6.līmenis pēc EKI) - **6**.
 - Otrā līmeņa profesionālās augstākās izglītības studiju programmas (studiju ilgums pilna laika studijās vismaz 4 gadi), kas nodrošina 5.līmeņa profesionālās kvalifikācijas ieguvu (5A pēc ISCED-97, 6.līm. pēc EKI) - **4**.
 - Profesionālās augstākās izglītības bakalaura studiju programmas (studiju ilgums pilna laika studijās vismaz 4 gadi), kas nodrošina 5.līmeņa profesionālās kvalifikācijas ieguvu un profesionālo bakalaura grādu profesionālās darbības jomā (5A pēc ISCED-97, 6.līm. pēc EKI) – **14**.
- Augstākā līmeņa studiju programmas - **38**:
 - Akadēmiskās izglītības maģistra studiju programmas. Studiju ilgums pilna laika studijās 2 gadi programmas (5A līmenis pēc ISCED-97, 7.līmenis pēc EKI) - **17**.
 - Profesionālās augstākās izglītības maģistra studiju programmas (studiju ilgums pilna laika studijās vismaz 1 gads), kas nodrošina 5.līmeņa profesionālās kvalifikācijas ieguvu un profesionālo maģistra grādu vai profesionālo maģistra grādu profesionālās darbības jomā (5A līmenis pēc ISCED-97, 7.līmenis pēc EKI) - **7**.
 - Otrā līmeņa profesionālās augstākās izglītības studiju programmas (ar iepriekš iegūtu augstāko izglītību), kas nodrošina 5.līmeņa profesionālās kvalifikācijas ieguvu. Studiju ilgums pilna laika studijās vismaz 1 gads (5A līmenis pēc ISCED-97, 7.līmenis pēc EKI) - **1**.
- Doktora studiju programmas. Studiju ilgums pilna laika studijās 3 gadi (6.līmenis pēc ISCED-97, 8.līmenis pēc EKI) - **13**.

2014./2015. studiju gadā LLU ir 8 fakultātes.

8.1.tabula

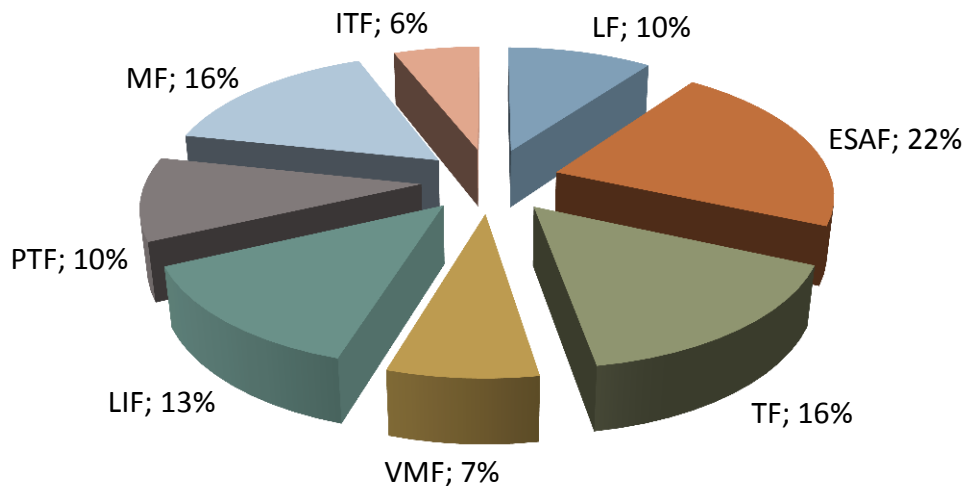
Studentu skaits un sadalījums pa fakultātēm dati uz 01.10.2014. (bez doktorantiem)

Fakultātes	Studējošo skaits
Lauksaimniecības (LF)	431
Ekonomikas un sociālās attīstības (ESAF)	926
Tehniskā (TF)	677
Veterinārmedicīnas (VMF)	314
Lauku inženieru (LIF)	575
Pārtikas tehnoloģijas (PTF)	439
Meža (MF)	674
Informāciju tehnoloģijas (ITF)	256
Kopā:	4292

Avots: LLU

⁷ ISCED–97 - Starptautiskā standartizētā izglītības klasifikācija

⁸ EKI - Eiropas kvalifikāciju ietvarstruktūra

8.1.attēls. LLU studentu struktūra fakultātēs 2014. gadā (bez doktorantiem)

Avots: LLU

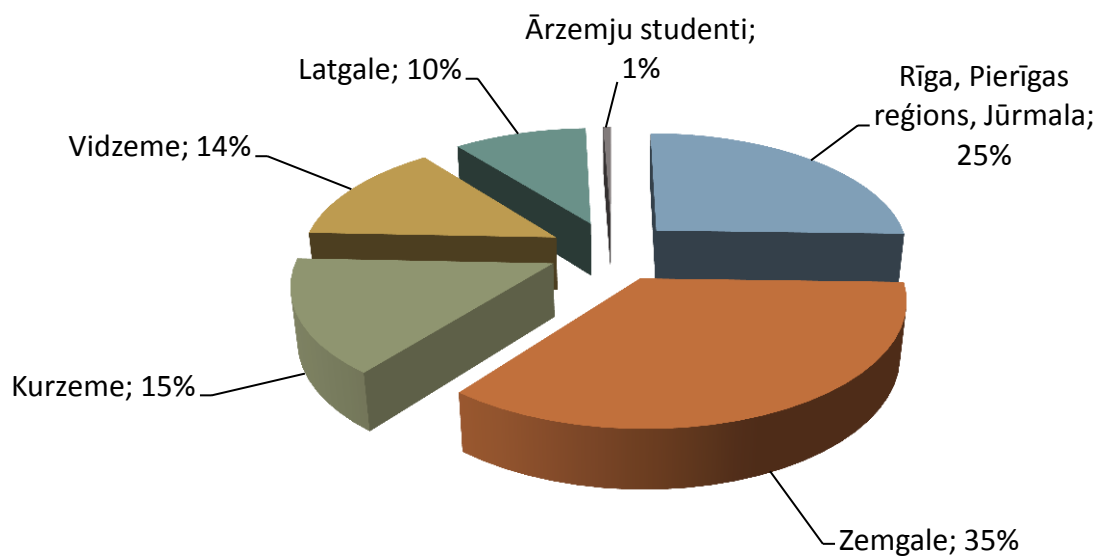
8.2.tabula

LLU studentu sadalījums pa Latvijas pilsētām un reģioniem, dati uz 01.10.2014. (bez doktorantiem)

Studējošo ģeogrāfiski administratīvā piederība	Studējošo skaits
Rīga, Rīgas reģ.	1092
Zemgale	1507
Kurzeme	648
Vidzeme	590
Latgale	430
Ārzemes	25
Kopā:	4292

Avots: LLU

Lielākā daļa studentu nāk no LLU ģeogrāfiski tuvākā Latvijas reģiona – Zemgales (8.2.attēls). Pietiekami liels skaits studentu ir no Rīgas un tās reģiona.

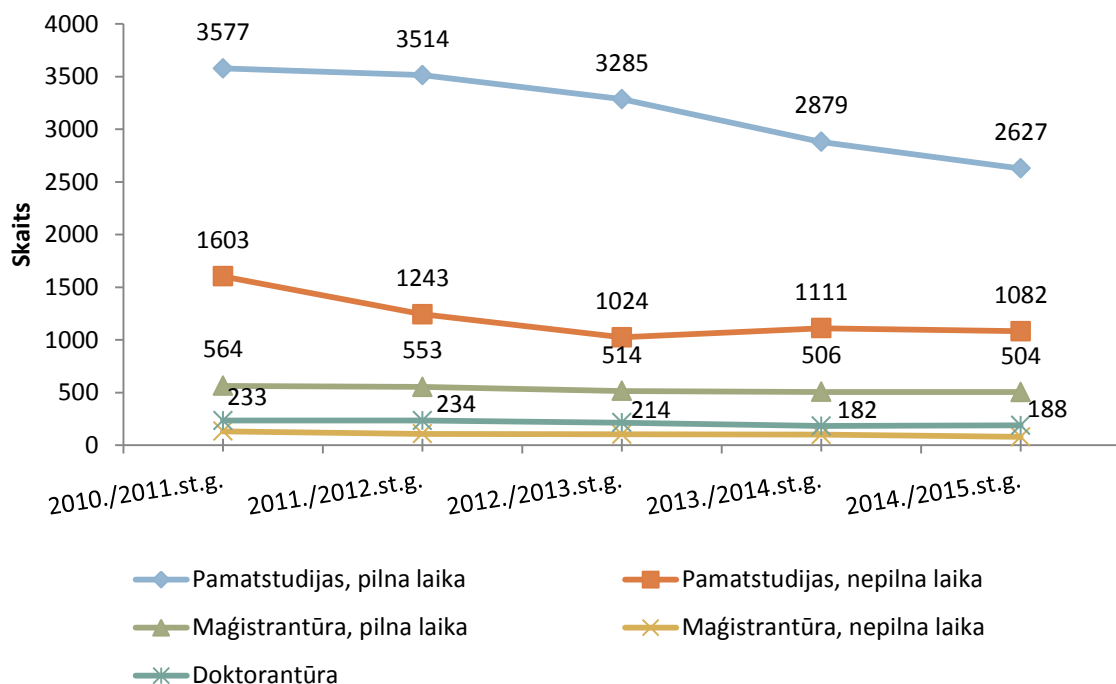

8.2.attēls. LLU studentu reģionālās pārstāvības struktūra 2013. gadā,%

Avots: LLU

Studentu skaita dinamika pa gadiem

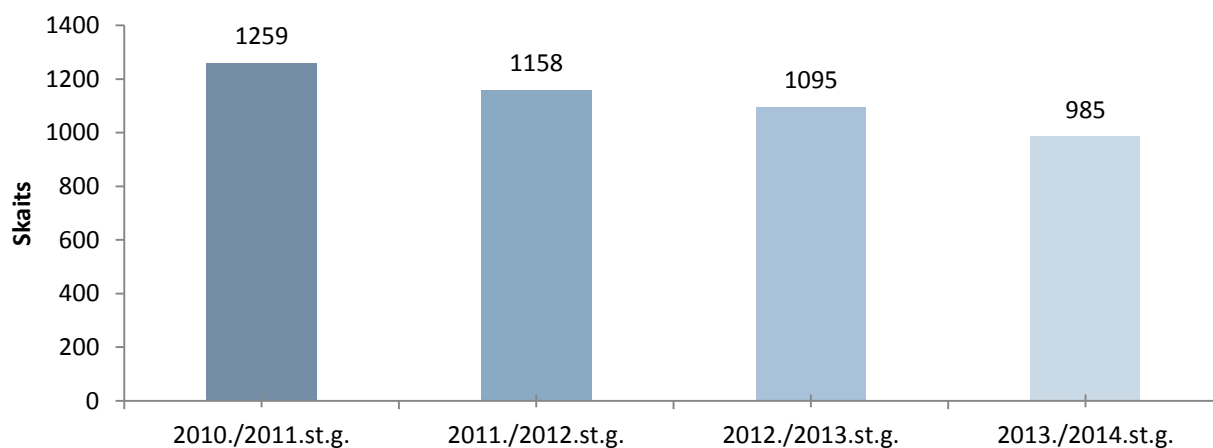
Studiju gads	Pamatstudijas, pilna laika	Pamatstudijas, nepilna laika	Maģistrantūra, pilna laika	Maģistrantūra, nepilna laika	Doktorantūra
2009./2010.st.g.	3631	2185	589	257	238
2010./2011.st.g.	3577	1603	564	131	233
2011./2012.st.g.	3514	1243	553	108	234
2012./2013.st.g.	3285	1024	514	102	214
2013./2014.st.g.	2879	1111	506	100	182
2014./2015.st.g.	2627	1082	504	79	188

8.3.attēls. LLU studentu skaita dinamika 2010.-2014. gadā

Avots: LLU

2013./2014.gadā LLU absolvēja 985 absolventi, no viņiem pamatstudijās - 825 absolventi, bet maģistra studijās - 160 absolvents.

8.4.attēls. LLU absolventu skaita dinamika 2010./2011.-2013./2014.studiju gadā

Avots: LLU

Zinātne

2014. gadā LLU strādāja šāds ievēlētais zinātniskais personāls: 134 vadošie pētnieki, 88 pētnieki. Sagatavotas 490 publikācijas, tai skaitā 168 publikācijas ievietotas datubāzēs Web of Science un Scopus, izdoti 10 zinātniskie žurnāli un rakstu krājumi. Realizēti 177 zinātnes projekti, piesaistot 3 123 536 EUR, tai skaitā 53% bija valsts institūciju (Zemkopības ministrijas u.c. projekti), 16% – starptautiskie projekti un līgumdarbi, 12% – Valsts pētījumu programmu projekti, 9% – līgumdarbi ar Latvijas uzņēmumiem, 7% – Eiropas Savienības struktūrfondu finansēti darbi, 3% – Latvijas Zinātnes padomes pasūtījumi. Salīdzinot ar 2013. gadu, projektu finansējums pieaudzis 2,5 reizes.

LLU tiek veikti šādi **pētījumi**:

- multifunkcionālajā lauksaimniecībā, agrobiotehnoloģijā (inovatīvas, funkcionālas un videi draudzīgas pārtikas produktu ieguves un pārstrādes tehnoloģijas, biomasu biotehnoloģija);
- dzīvnieku labturībā un veselībā (produktu augsta kvalitāte, drošība un veselīgums);
- enerģētikā (videi draudzīgi atjaunojamās enerģijas veidi, enerģijas piegādes drošība un enerģijas efektīva izmantošana);
- informātikā (droša programmatūra, integrētas informācijas un komunikāciju sistēmas un tīkli, elektroniskās tehnoloģijas lauksaimniecībā un mežsaimniecībā);
- materiālzinātnē (funkcionālo materiālu iegūšana, jaunas paaudzes kompozītmateriāli);
- meža zinātnē (ilgtspēja, jauni produkti un tehnoloģijas);
- vides zinātnē (dabas resursu saglabāšana, ilgtspējīga apsaimniekošana un aizsardzība, klimata maiņas reģionālā ietekme uz ūdeņu ekosistēmām un adaptācija, Baltijas jūras un iekšējo ūdeņu vide);
- ilgtspējīgā lauku attīstībā.

2014. gadā LLU turpināja uzturēt 29 Latvijas Republikas nacionālos patentus, un tika pieteikti 10 jauni patenti, no kuriem lielākā daļa izstrādāta Tehniskajā fakultātē, kā arī Lauku inženieru fakultātē un Pārtikas tehnoloģijas fakultātē. Tehniskās fakultātes zinātnieku izstrādātie patenti saistīti ar biomasas apstrādes un pārstrādes tehnoloģiskajiem risinājumiem, piemēram, biomasas kaltēšanu, smalcināšanu, kā arī metāna ražošanu no sausās biomasas. Pārtikas jomā viens no inovatīviem risinājumiem bija jauns ražošanas paņēmiens veģetāro pupiņu produktu izstrādei, bet Lauku inženieru fakultātes zinātnieku grupa ir sekmīgi noslēgusi apjomīgu pētījumu ar patentētu izgudrojumu “Apdares akustiskā plātne un tās izgatavošana”. 2014. gadā LLU ir pārņemti divi starptautiskie patenta pieteikumi no bijušā Biotehnoloģijas un veterinārmedicīnas zinātniskā institūta “Sigrā”, kā arī turpināta iepriekšējos gados saņemto divu starptautisko patentu “Metode bioetanolā pussausai kongruentai dehidratēšanai” un „Termoplastbetona ieguves paņēmiens” uzturēšana.

Konsultācijas

2014. gadā pasākumi lauksaimnieku, mežsaimnieku un pārtikas pārstrādes nozarē nodarbināto un nozaru darbībā iesaistīto personu informēšanai un izglītošanai tikuši īstenoti Valsts lauku tīkla ietvaros gan kā individuālas konsultācijas, gan kā organizēti informatīvie un izglītojošie semināri. VLT 2009.–2013. gada Rīcības programmas aktivitātes „Informatīvo un izglītojošo semināru organizēšana visā Latvijā” ietvaros 2014. gadā kopumā tika organizēti 603 semināri: 313 informatīvie semināri, kas apmeklēti 30 240 klausītārstundu apmērā, un 290 izglītojošie semināri 62 665 klausītārstundu apmērā visā Latvijas teritorijā - visās 26 reģionālajās nodaļās.

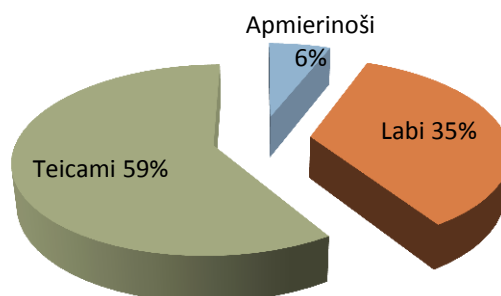
Informatīvo semināru mērķis ir informēt lauku iedzīvotājus, lauku uzņēmējus, lauksaimniekus un meža īpašniekus par aktualitātēm, kas saistītas ar valsts un ES likumdošanu, nodokļu likumdošanu, valsts un ES atbalstu, Lauku attīstības programmas aktualitātēm un pasākumiem, aktualitātēm meža nozarē, praktiskiem meža apsaimniekošanas jautājumiem, medību saimniecības jautājumiem un citām lauku uzņēmējiem, lauksaimniekiem un mežsaimniekiem nepieciešamām aktualitātēm.

Semināros kā lektori un konsultanti tiek piesaistīti arī Valsts augu aizsardzības dienesta, Valsts vides dienesta, Valsts ieņēmumu dienesta, Pārtikas un veterinārā dienesta, Lauku atbalsta dienesta un citu iestāžu, institūciju pārstāvji.

Galvenās informatīvo semināru tēmas:

- esošās un plānotās aktualitātes un atbalsta pasākumi Lauku attīstības programmā;
- grāmatvedības un nodokļu jaunumi un aktualitātes;
- atbalsta pasākumu aktualitātes, t.sk. tiešie maksājumi, valsts atbalsts, informatīvie semināri par Āfrikas cūku mēri u.c.;
- aktualitātes konkrētas uzņēmējdarbības nozares pārstāvjiem;
- LEADER pieejas īstenošana un labā prakse.

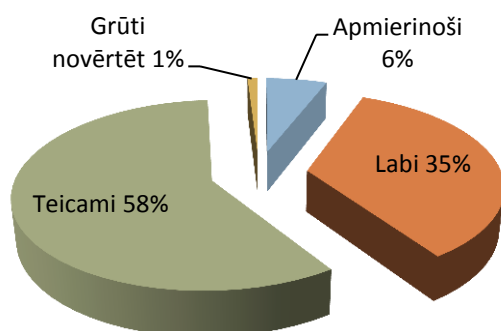
Lai izvērtētu izglītojošā semināra kvalitāti, klausītājiem katra semināra noslēgumā tiek piedāvāts aizpildīt novērtējuma anketas. 94% informatīvo semināru apmeklētāju savās semināru novērtējuma anketās tos novērtējuši kā labus un teicamus, kas pierāda, ka semināri tiek organizēti kvalitatīvi (8.5.attēls).

8.5.attēls. Informatīvo semināru novērtējums

Avots: ZM

94% informatīvo semināru apmeklētāji novērtē, ka ieguvuši jaunas zināšanas un praktiski pielietojamus materiālus savai darbībai, līdz ar to var secināt, ka mērķis ir sasniegts – saimnieki un iedzīvotāji ir kvalitatīvi informēti un iegūtās zināšanas var izmantot savā darbībā (8.6.attēls).

8.6.attēls. Jaunas zināšanas, praktiski pielietojami materiāli

Avots: ZM

Izglītojošo semināru mērķis ir nodrošināt bezmaksas seminārus visā Latvijas teritorijā par lauku iedzīvotājiem aktuālām tēmām viņu profesionālās kompetences pilnveidošanai. Tas nodrošināja semināru apmeklēšanas iespēju visiem interesentiem, neatkarīgi no dzīvesvietas. Lai pilnveidotu praktiskās zināšanas, 2014. gadā liela daļa apmācību tika rīkotas zemnieku saimniecībās un citos lauksaimniecības uzņēmumos. Daļa mācību tika organizētas plašam klausītāju lokam – zemniekiem,

ciltsdarbā nodarbinātajām personām, lauksaimniecības uzņēmumos strādājošajiem, lauku teritorijās dzīvojošajiem. Daļa mācību tika rīkotas arī šaurākam klausītāju lokam par specifiskām tēmām – lauksaimnieku sabiedrisko organizāciju pārstāvjiem, kooperatīvu dalībniekiem, mājražotājiem, meža īpašniekiem un meža nozarē strādājošajiem. Semināru apmeklētībai lauku teritorijās ir sezonāls raksturs – lielākā daļa mācību tika īstenotas agra pavasara, vēla rudens un ziemas periodos, kad zemniekiem ir mazāka darbu slodze.

Klausītājus visvairāk interesējušas tēmas par lauksaimniecības produkciju ražojošo saimniecību konkurētspējas palielināšanu, ar meža apsaimniekošanu saistītie jautājumi, lauksaimniecības produkcijas pievienotās vērtības radīšana, kooperatīvu darbības attīstības jautājumi, ganāmpulka produktivitātes paaugstināšanas iespējas, lauksaimnieku sabiedrisko organizāciju darba efektivitātes palielināšana.

8.4.tabula

Noorganizēto izglītojošo semināru skaits pa tēmām 2014. gadā

Semināra tēma	Semināru skaits
Lauksaimniecības produkciju ražojošo saimniecību konkurētspējas palielināšana	75
Mežsaimniecība (apsaimniekošana, koksnes un nekoksnes resursu izmantošana)	44
Kooperatīvu darbības attīstība un konkurētspējas palielināšana	27
Ganāmpulku produktivitātes paaugstināšana pārraudzībā esošām saimniecībām	25
Lauksaimnieku sabiedrisko organizāciju darba efektivitātes palielināšana	20
Lauku sēta – lauku tūrisms	16
Lauksaimniecības produkcijas pievienotās vērtības radīšana	15
Bioloģiskā saimniekošana, bioloģiskās lauksaimniecības pievienotās vērtības palielināšana un realizācijas iespējas	13
Netradicionālo dzīvnieku audzēšana	10
Mārketingu un sava uzņēmuma attīstība digitālajā vidē	6
Veterinārmedicīnas aktualitātes lauku saimniecībās	5
Attīstības plānošana lauku teritorijās	4
Netradicionālo augu audzēšana	4
Grāmatvedība un finanšu analīze lauku uzņēmumu vadītājiem	3
Patērētājiem drošas pārtikas ražošana (HACCP, min. higiēnas prasības)	3
Videi draudzīgas saimniekošanas metodes	3
Vietējo rīcības grupu darba efektivitātes palielināšana	2
Datortehnikas izmantošana lauku saimniecību modernizēšanā un dokumentu sagatavošanā	2
Lauksaimniecības produktu ražošanas procesu un tehnoloģiju pilnveidošana	2
Uzņēmējdarbības diversifikācijas iespējas	2
Lauksaimniecības uzņēmumu un sabiedrisko organizāciju vadības menedžments	1
Kopā:	282

Avots: ZM

Lai izvērtētu izglītojošā semināra kvalitāti, katra semināra noslēgumā klausītājiem tiek piedāvāts aizpildīt novērtējuma anketas.

8.7.attēls. Izglītojošo semināru izvērtējums kopumā 2014. gadā

Avots: ZM

Kopumā lielākā daļa klausītāju (76%) izglītojošo semināru kvalitāti ir novērtējuši ar "teicami". Gandrīz viena ceturtdaļa jeb 22% mācības novērtējuši ar „labi”, bet vērtējumu „apmierinoši” snieguši tikai 2% klausītāju (8.7. attēls). Mācību kvalitāte ir pietiekami augsta, un piedāvātās tēmas ir klausītājiem aktuālas.

Izglītojošo un informatīvo semināru nodrošināšana bez maksas un pēc iespējas tuvāk klausītāju dzīvesvietai ir nozīmīgs faktors lauku iedzīvotāju profesionalitātes paaugstināšanai, lauksaimnieciskās un mežsaimnieciskās darbības attīstīšanai. Svarīga ir arī klausītāju savstarpējās pieredzes apmaiņa un iespēja praktiskajās nodarbībās iepazīt citu zemnieku saimniekošanas pieredzi. Nozīmīga ir šī pasākuma ilgtspējība, lai lauku iedzīvotāji katru gadu varētu iegūt jaunas, saimniekošanai nepieciešamas konsultācijas un zināšanas.